BESCHRYVINGE
VAN
EGIPTE;

BEHELZENDE

VERSCHEIDE KEURIGE AANMERKINGEN

OVER

De oude en hedendaagsche Aardrykskunde van dat Land; deszelfs aloude Gedenktekenen, de Zeden, Gewoontens en Godsdienst der Inwooners, de Regeering en Koophandel, de Dieren, Boomen, Gewassen, enz.

OPGESTELD

Volgens de Aantekeningen van den

HR. DE MAILLET,

OUDEN CONSUL VAN VRANKRYK TE CAIRO,

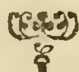
DOOR DEN

Abt LE MASCRIER;

En met Kaarten en kopere Plaaten verrykt.

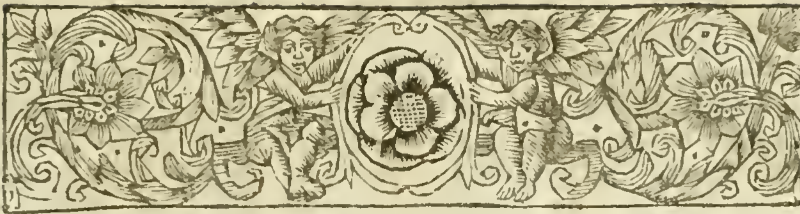
Uit het Fransch Vertaald.

TWEEDE DEEL.

IN 'sGRAVENHAGE,
By ISAAC BEAUREGARD.
Boekverkooper.

M. DCC. XXXVII.

BESCHRYVINGE VAN EGIPTE.

AGTSTE BRIEF.

VAN OPPER-EGIPTE.

Deszelfs Lugtstreek, Steden, Rykdommen en Oudheden; als mede van de Woesteinen van St. Macarius en Thebaide; van 't vermaarde Klooster van St. Antoni, enz.

INdien ik myne genegenheit volgde, Myn Heer, zou ik u van de Verblyfplaats der Doden naar eenige aangename Landstreek brengen, alwaar gy by de Levenden de onaangenaamheit zoud konnen vergoeden, die de droevige stoffe myner twe laaste Brieven mogelyk by u veroorzaakt heeft. Maar ten ongelukke, het ontwerp dat ik my voorgestelt, en de belofte die ik aan u gedaan heb, om u eene agtervolgelyke Beschryving te geven van de verscheide Landen van Egipte, kant zich

tegen de natuurlyke begeerte die ik hebben zou om niet dan aangename Voorwerpen aan uwe Verbeelding te vertonen. Laat ons van de *Delta* vertrekken, Myn Heer, en ons gereed maken tot het doorlopen van Opper-Egipte. Op dien naam verbeeld gy u ongetwyffelt vreesselyke en onvrugtbare Wildernissen, barre en onbewoonde Bergen, woeste Kusten, en ontallyke Steenhopen; en indien gy vooraf over dit onderwerp zo een denkbeeld gevormt hebt, zyt gy de helft niet bedrogen. Laten echter die droevige voorwerpen niet bequaam zyn om u af-te-schrikken. Denk, Myn Heer, dat gy uit de verblyfplaats der duisternissen komt; en dat het derhalven onvoorzigtig gedaan zou zyn u aanstonts daar op in 't helder dagligt te willen brengen. Zoud gy de woonplaats der Doden verlatende, u aanstonts onder 't gewoel der Waereld willen begeven? Behalven dit, hebt gy niet wel menige Schildery gezien, die u schone Puinhopen vertoont heeft, welke gy niet hebt konnen nalaten met vermaak en verwondering te aanschouwen?

Ongetwyffelt zyn 'er betoverende eenzaamheden, bevallige Puinhopen, Wildernissen die bequaam zyn om eene verbeelding die niet tot droefgeestigheit genegen is, aangenaam bezig te houden. Vraagt eens over dat onderwerp onze voornaamste Schilders. Hun pinceel heeft noit beter uitgemunt dan in de vertoning dier Voorwerpen, welke ons anders door de gewoonte en opvoeding zo onaangenaam voorkomen. Ik durf my niet vleyen dat ik de gave van die uitmuntende Mannen bezit; maar echter hoop ik dat de Natuur dat gene goed zal maken wat aan de zwakheit van myn vernuft te kort komt. Mogelyk zult gy, aan 't einde van dezen Brief gekomen zynde, moeten bekennen, dat ook zelfs de verschrikkelykste Wildernissen meer dan distelen en doornen voortbrengen.

Voorts moet ik u vooraf zeggen, dat menige Reizigers het Land 't geen ik voorneme u te beschryven, doortrokken hebben, ten minsten niet op hun gemak, om alles naukeurig te konnen opnemen. Indien Opper-Egipte zo ligt te bezien was, als men het my wonderbaar heeft afgeschildert, zo twyffel ik niet of het zou duizenden van Nieuwsgierigen tot zich trekken. Maar behalven dat men in dit

Land,

Land, gelyk ik u voorheen wel gezegt heb, de Franken verdagt houd van te grote begeerlykheit, en dat men hen aanmerkt als de grootfte Tovenaars der waereld, zodanig dat men zich verbeeld zy eenen fchat ontdekt hebben, zo dra men ziet dat zy eenig voorwerp met naukeurigheit bezigtigen; zo heeft men hier nog een ander Vooroordeel ten hunnen opzigte, 't welk de Reis van Opper-Egipte zeer gevaarlyk voor hen maakt. Daar is niemand in dit Land of zy verbeelden zich dat de Franken alle de zakken vol goud hebben; en dus kund gy wel begrypen hoe ligt hun een ongeluk kan overkomen in eene Landftreek, die vol Arabieren is, alwaar men niet weet aan wien zich te vertrouwen, en daar men wegens de verafgelegenheit geen hulp van magtiger kan verhopen. En indien men onder fterk geleide van Volk derwaarts zou willen reizen, wat onkoften zou men niet moeten doen! Dit zyn de redenen die de meefte Reizigers belet hebben verder dan tot *Cairo* te komen. Verbeeld u echter niet, Myn Heer, dat alles wat ik u van Opper-Egipte te zeggen heb, flegts op onzekere gerugten of beuzelagtige verhalen gegrond is. Van alle de plaatfen waar van ik u fpreken zal, heb ik 'er zelf verfcheide bezigtigt, onder anderen de vermaarde Wilderniffen van *Thebaide*. Betreffende de plaatfen die verder afgelegen zyn, zo kan ik u betuigen, dat ik niets zeggen zal, dan 't geen waar van ik door verfcheide geloofwaardige Perfonen verzekert ben geworden, welker verhaal en opregtheit niet verdagt konnen zyn.

Van Opper-Egipte; deszelfs uitgeftrektheit en Lugtftreek.

Opper-Egipte, om dat Land te meten van de Stad *Cairo* af, die het ten Noorden heeft, tot aan de Koninkryken *Fungi* en *Dongola*, die het ten Zuiden bepalen, heeft ruim 200 mylen lengte, maar weinig breette van belang: Befloten zynde tuffchen twe ketenen van Gebergtens, waar van ik reets elders gefproken heb, en die het geduriglyk verzellen, de eene naar den kant van 't Ooften en de andere naar dien van 't Weften, van de ontoegankelyke Rotfen van *Nubie* af, heeft op zommige plaatfen nauwlyx een dagreizens breette. Op andere plaatfen wyken de Bergen ver van malkander, en laten grote vlaktens tuffchen-beide. De Lugtftreek van dat Land is droog, en droger dan in

de *Delta*, alzo het 'er noit regent. Ook is het 'er ongemeen heet; maar voorts zyn de Landeryen aldaar, wyl zy door 't Nylwater overstroomt worden, niet min vrugtbaar dan in al 't overige van Egipte. Men vind 'er vrugtbare Provincien die van alles overvloed hebben, vermaarde overblyfzelen, Bergen en Wildernissen die bequaam zyn om aangenaamlyk de nieuwsgierigheit der genen bezig te houden, die altyd met vermaak de werken der Aloudheit zien, wanneer die hunne verwondering en agting waardig zyn.

Van de Provincie *Faoumé.*

Als men van *Cairo* af komt, en door de vlakte der Mumien naar 't Zuidwesten is gekomen, is de eerste Landstreek, die men in 't inkomen van Opper-Egipte ontmoet *Faoumé*, of de kleine Provincie van *Fioum*, de vrugtbaarste van een Land, 't welk zelf gehouden word alles in den grootsten overvloed voort-te-brengen. De Hooftstad van die Provincie, die tegenwoordig slegts een Vlek is, draagt den zelfden naam van *Fioum*. De kleine grond dier Provincie is gevormd geworden van 't slyk van dat groot Kanaal, 't welk, gelyk ik voorheen verhaalt heb, van 't Meir *Meris*, zyn water naar *Libye* bragt, en diende om dat Meir droog te maken als het nodig was. Wegens de ongemene vrugtbaarheit van *Fioum*, groeit 'er het schoonste Vlas van gantsch Egipte, waar van heerlyk Linnen gemaakt word. Daar van daan is het dat men die Landstreek *Fioum* heeft genaamt. Men zamelt 'er ook allerlei soort van Granen in overvloed, en Vygen. Nergens ziet men zo eene overgrote menigte van die laastgemelde Vrugt dan daar, en men mag zeggen dat zy nergens ook zo lekker is. De Vygebomen zyn 'er zeer laag, en dragen maar drie jaren; het vierde jaar worden zy afgehouwen, en men zet dan andere in de plaats.

Door gantsch Egipte groejen Druiven, en overal zyn zy goed, behalven te *Alexandrie* en naar de Zeekusten, alwaar zy noit behoorlyk ryp worden. Maar men vind ze doorgaans slegts in kleine menigte, uitgenomen in 't Fioumsche, alwaar vele Wynstokken zyn, die overvloediglyk voortbrengen. Dit doed my denken, dat daar die zo zeer geagte wyn van daan quam, waar van *Plinius* gewag maakt, datze voor de derde soort in deugt wierd gehouden, die

men

men te *Rome* dronk, en dat men dien den *Sebennetiquen* Wyn noemde, naar den Naam, welke de Romeinen aan die Provincie van Egipte gaven. De Geestelyke van 't Heilig Land, welke eene Woning in die Landstreek hebben, maken daar nog wyn alle jaren. Schoon hy van de zelfde deugt niet is als hy ten tyde der Romeinen was, moet men de oorzaak daar van alleen toeschryven aan de schielykheit van 't druiven plukken, aan de slegte toebereiding die men van den wyn doed, en aan de hoedanigheit der vaten in welke men die bewaart, zynde dezelve maar klein en van steen. Voor 't overige dewyl de Natuur niet ongestadig in hare voortbrengselen is, gelyk de Menschen het zyn in hunne gewoontens en gebruiken, en dat de grond welke dien uitnemenden Wyn voortbragt, en de Zon die den Druif deed ryp worden, altyd de zelfde zyn; zo ben ik wel verzekert, dat de wyn die men nog hedendaagsch daar van trekt, ten naastenby van dezelfde deugt zou zyn als voorheen, indien men om den zelven te maken en te bewaren, alle de vereischte omzigtigheden gebruikte. Ik zegge dat hy ten naastenby van dezelfde deugt zou zyn; want ik zou niet durven verzekeren dat de grond van *Fioum* als nog volstrektelyk de zelfde hoedanigheit heeft gelyk ten tyde van de Romeinen. Ik weet, dat zedert men verwaarloost heeft het Kanaal te onderhouden, 't welk het Nylwater uit het Meir *Meris* naar de vlaktens van *Libye* voerde, de vrugtbaarheit dier kleine Provincie van Egipte zeer vermindert is. Haar grond is op vele plaatsen, of geheel of voor een groot gedeelte, door 't zant bedorven geworden, by gebrek van zorg daar voor gedragen te hebben, 't geen echter zeer ligt om te doen zou zyn geweest, en weinig gekost zou hebben; en ik twyffel niet of die verandering heeft ook verandering in den aard van den grond te weeg gebragt, en gevolgelyk ook in dien van de Vrugten, welke de voortbrengselen daar van zyn.

Eenige dagreizens boven de Provincie van *Fioum*, heeft het Kanaal waar van ik gesproken heb, in eenige vlaktens der Wildernis een slyk en vogtigheit gelaten, welke dat dorre zant vrugtbaar gemaakt hebben. Men vind in de Landstreken, welke van voornoemde Provincie afhangen,

oneindig veel Dadelbomen, die de beſte Dadels van gantſch Egipte voortbrengen. Dit heeft zommige Arabiers bewogen zich aldaar ter neder te zetten. Zy wonen daar onder geringe Tenten, en hebben geen ander voedſel dan gedroogde vrugten. Zy malen 'er de ſtenen van, en geven die tot voedſel hunner Kameelen. Vermits het onmogelyk zou zyn eenige bron of fontein in 't midden van dien barren zamgrond aan-te-treffen, en dat het 'er nooit regent, als mede dat'er in de nabuurſchap geen Gebergte is waar van eenig water kan komen aflopen, zyn die arme lieden genoodzaakt zich te bedienen van 't water van eenige ſlegte putten, zo om de dadelbomen te bevogtigen, als om den dorſt van hen en hunne Kameelen te leſſchen. Het is zeker, dat zy in een groot gebrek leven. Alle hunne rykdommen beſtaan in de vrugten, die zy in Egipte gaan verkopen, en in eenige linne ſtoffen, die zy ſpinnen, en waar van zy hunne tenten en kledingen maken. Dewyl zy de gantſche Provincie van *Fioum* omringen, doen zy daar menigvuldige ſtroperyen, inzonderheit in 't jaargetyde, dat de vrugten daar op het punt zyn van ryp te worden. Om dezelve de gretigheit dier Arabieren te ontrukken, hebben de Inwoners van 't Fioumſche de voorzigtigheit om die voor dat zy ryp zyn af te plukken. Van daar zenden zy dezelve naar *Cairo*, alwaar zy die ſchoonze nog groen zyn, nogtans altyd verkopen.

Van de Wildernis van *St. Macario*.

Het was van 't Meir *Meris*, gelyk ik elders heb aangemerkt, en van dat Kanaal, 't welk het Nylwater in de Provincie van *Fioum* bragt, dat het ander groot Kanaal getrokken was, 't welk dwars door zantgronden zich digt by *Alexandrie* door de opening, die men de Tanitiſche noemde in Zee uitſtortte. Dat Kanaal van *Fioum* verdeelde zich derhalven in twe takken, een dagreizens boven de Provincie, waar van het den naam droeg. De eene, die naar 't Ooſten liep, quam uit in 't Meir *Mareotis* en in de Middelandſche Zee, terwyl de andere zynen loop naar 't Weſten nam, en het Gebergte van *Libye* doorlopende, zyn water, en met het zelve den overvloed bragt tot in de Woeſteinen, alwaar de Tempel van den berugten *Jupiter Ammon* geſtigt was. Op den weg van dat Kanaal waren de

de Woeſtein van *St. Macario*, en de Valei *Baharlaama*, eene Arabiſche uitdrukking, die *Zee zonder water* betekent om dat eertyds die grond vol Zeewater is geweeſt. Dit beſpeurt men als nog aan de menigte der Schepen, die men daar met hunne maſten verrot vind, en die daar waarſchynlyk Schipbreuk hadden geleden, in den tyd toen de oppervlakte van de Zee, welke in dien tyd hoger was dan zy nu is, met het water den Golf, die tegenwoordig den naam van *Zee zonder water* draagt, bedekte. Die Zee heeft tegenwoordig nog een ontwiſtbaar blyk daar van, in de horentjes en zeegewaſſen, waar mede hare ſteenagtige Oevers bezet zyn. In 't midden van die nare en onvrugtbare Woeſtein vind men nog ten huidigen dage het Klooſter van *St. Zacharias*, en 2 of 3 andere, die door eenige Coptiſche Geeſtelyken bewoont worden. Tot dit klein getal zyn by onze dagen die vermaarde Klooſters gebragt, welke die eenzame plaatſen bevolkten toen het Chriſten Geloof in Egipte heerſchte.

Aangaande den Tempel van *Jupiter Ammon*, dezelve was gelegen aan gene zyde van 't Gebergte, en in een der grote vlaktens van *Libye*, ter afſtand van 3 of 4 dagreizen van de plaats die wy den *Toren der Arabieren* noemen. Die vermaarde Tempel was omtrent even ver van de Stad *Cairo* gelegen; zo dat die plaats, *Cairo*, en *Alexandrie* eenen driehoek uitmaakten. Die plaats, welke thans niet meer bewoont word, word als nog in 't Arabiſch *Comt Ammon*, dat is, *het Bergje van Ammon* geheten. En men moet zich niet verbeelden dat die eertyds zo berugte Tempel, de eenige woning was, alwaar men in 't midden dier Wilderniſſen redelyke Zielen kon aantreffen. De Kanalen en Waterleidingen, welke de aloude Koningen van Egipte hadden doen maken, om het Nylwater tot aan gene-zyde der Bergen van *Libye* te doen lopen, en dus de vrugtbaarheit op die barre gronden te brengen, hadden die eenzaamheden met Dorpen en zelfs met voorname Steden doen bevolken. De menigvuldige Puinhopen, die men als nog aantreft van de plaats af alwaar die Tempel ſtond, tot aan *Nubie* in de Valei van *Elouah*, zyn ontwiſtbare blyken van die zaak; welke behalven dat door alle de

Van den berugten Tempel van *Jupiter Ammon*.

Ara-

Arabische Overleveringen bevestigt word. Hoe vele andere Steden en Dorpen zyn onder 't zant bedolven, zonder dat'er eenig blyk meer van overig is. Wat'er van zy behalven eenige oude Grafsteden, waar in men nog ettelyke Mumien vind, zyn'er gene speuren meer, van dien eertyds vermaarden Tempel, die door *Alexandrie* bezogt wierd, en nu niet meer verdiend bezigtigt te worden.

Van den *Saidi.* Al het Land, 't welk zich boven *Fioum* tot aan 't Gebergte van *Nubie* uitstrekt, is eigentlyk gesproken Opper-Egipte. Men noemt da't Landsgedeelte *Saidi*, naar de aloude Stad *Sais*, die eertyds zo beroemd was, en die, gelyk vele andere, thans niet dan in Puinhopen bestaat. *Essené* is de Hooftstad van die Provincie, die weinig minder uitgestrektheit heeft dan al't overige van Egipte te zamen. Zy heeft fraje vlaktens, die aan *Cairo* al het menigvuldig Graan en Peulgewassen leveren, waar mede alle jaren de Voorraat-huizen van den Groten Heer gevult, en de Inwoners dier bloejende Stad gevoed worden. Die gantsche Landstreek is ongemeen bevolkt van Moren, Arabieren, Turken, en Christenen; maar de Arabiers zyn daar de meeste in getale. Zy zyn verdeelt onder verscheide *Cheics*, of Gouverneurs, die alle elkanders Vyanden zyn; en onder begunstiging dier verdeeltheden, houden de Turken, welke niet talryk in die Landstreek zyn, die kleine Heeren in onderwerping, en noodzaken hen tot de betaling der Regten van de Landeryen die zy doen beploegen. Men vind eenige van die Arabische Princen, die wel 10 of 12 duizent Man op de been konnen brengen, en die nogtans aan een 30 of 40 Turken moeten gehoorzamen, welke in de voornaamste plaats van ieder Canton of Landsgedeelte hun verblyf houden onder eenen *Aga*, en eenige Officieren der Janitzaren. Hoewel, alle de Hoofden der Arabieren van dat quartier, en zelfs van meer andere Landstreken, worden hedendaagsch voor Janitzaren gehouden, niet tegenstaande den onverwinnelyken haat die altyd tusschen hen beide blyven zal. Die Arabiers hebben de schoonste Paarden van de Waereld. Van hen worden de gene gehaalt, die tot gebruik der Bachas en andere Groten des Lands dienen. Die Paarden hebben alles aan zich wat

aan de oogen behagen kan; maar vermits zy op een plat hard en effen Land geboren en opgevoed zyn, is men van oordeel, gelyk ik in 't vervolg verhalen zal, dat zy de kragt en moedigheit niet hebben gelyk de Paarden die men van *Aleppo* en *Damascus* haalt, en dat zy niet bequaam zyn om op slykgronden nog bergen te dienen. Echter worden zy in hoge waarde by de Porte gehouden, en men kan aan eenen Minister van dat Hof geen aangenamer geschenk doen dan met zo een Paart.

Opper-Egipte behelsde eertyds grote Steden; men vond 'er berugte Tempels die aan verscheide Godheden toegeheiligt waren, ontallyk vele Piramiden, ongemeen vele Afgoden, en zeer vele andere Werken der aloude Koningen van Egipte, waar van de Geschiedschryvers ons zulke heerlyke Verhalen nagelaten hebben. Niemand is'er, die maar een weinig de oude Schryvers gelezen heeft, of hem zal bekend zyn dat de berugte Stad *Arsinoë* in dat gedeelte van Egipte gestigt is geweest, en dat de Inwoners dier gantsche Landstreek Godsdienstige Eer aan de Krokodillen bewezen, welke zy als heilige Dieren aanmerkten. Die Godsdienstigheit, hoe belagchelyk en buitensporig dezelve in den beginne ook schynen mag, zal echter niet doen verwonderen, indien men aanmerkt dat de Eerbied die de aloude Egiptenaars schenen te hebben voor zekere Dieren, waar van zy de gedaantens in hunne Tempels hadden, niet was voor die Dieren zelf, nog voor het steen of marmer 't geen dezelve vertoonde. Die Eerbied had tot voorwerp de Godheit zelf, welke zich bediende van 't geheim dier verscheide Dieren, of, om door zyne weldaden de Menschen voor hunne deugden te belonen, of om hun de uitwerkingen zyner gramschap te doen gevoelen, wanneer zy door hun quaat gedrag dezelve verdiend hadden Dus was het dat de Egiptenaars door de Godsdienstigheit die zy aan *Apis* of *Osiris*, vertoont onder de gedaante van een Os, bewezen, het Opperwezen dankten voor de voordelen en diensten die zy van dat Dier trokken, gelyk ik breedvoeriger verklaren zal wanneer ik van den Godsdienst dier aloude Volken spreek; en door de Eerbewyzing die zy aan den Krokodil deden, betuigden zy aan het Opper-

Van deszelfs Oudheden.

wezen, hoe zeer zy aan zyne kaſtydingen onderworpen waren. Wat hier van zy, iets dat my wonderlyk voorkomt, is, dat *Strabo* ons, rakende dat aloud *Arſinoë*, verhaalt, dat men in een Meir digt by die Stad een van die Dieren opvoede; dat men het brood, wyn en vleeſch gaf, en dat dit hem dagelyks op zekere uuren door Prieſters daar toe geſtelt gebragt wierd; en dat die Krokodil zyne natuurlyke wreedheit vergetende, zo veel zagtmoedigheit en toegeeflykheit voor de Prieſters had, als of het een huis Dier was geweeſt. Mogelyk zou men zich ontheven konnen oordelen om op het woord van dien Schryver aan dat verhaal geloof te ſlaan, indien hy niet betuigde, dat hy zelf oog-getuige was geweeſt van 't geen hy ſchryft. En inder-daad, hy verzekert, dat hy in eene Reis, welke hy naar die Stad deed, de nieuwsgierigheit had om by die plegtigheit tegenwoordig te zyn; dat hy met dit inzigt de Prieſters verzelde, die aangeſtelt waren om alle dagen eenen dienſt waar te nemen die zo aangenaam was voor de Godheit welke zy aanbaden; dat hy zich met hen naar den Oever van 't Meir begaf, alwaar de Krokodil toen niet naliet mede te verſchynen; dat eenige van de Prieſters den mond van dat Monſter met zo veel geruſtheit geopent hebbende als of 't het allerhandelbaarſte Dier was geweeſt, een van hen aan 't zelve een geheel brood, en een ander een groot ſtuk vleeſch in den mond had geſtoken; eindelyk dat een derde den Krokodil eene zekere menigte wyns in den keel gegoten had, en dat na dezen maaltyd, dat Monſter t'eenemaal voldaan, door het Meir naar de overzyde was gezwommen. Ik weet niet wat vele Menſchen van zo een vremd en wonderbaar verhaal denken zullen. Voor my, ik zou mogelyk konnen geloven dat op den Aardbodem zulke blinde en buitenſporige Menſchen zyn geweeſt, die hunne Godsdienſtigheit aan een der verſchrikkelykſte en veragtelykſte Schepſelen hebben bewezen; maar ik wil wel bekennen, dat ik my niet verbeelden kan dat een verſtandig Man ons diergelyke harsſengedrogten voor waarheden heeft willen opgeven:

Boven *Arſinoë*, verder naar Opper-Egipte naderende, vond men nog *Heracleotides*, of de Stad van *Hercules*; en

onge-

ongetwyffelt zal men verwondert zyn te vernemen, dat het Volk van die Landſtreek, contrari de Inwoners van *Arſinoë* een diepe eerbied voor den Ichneumon, den dodelyken Vyand van den Krokodil, hadden. Maar indien men overweegt wat ik gezegt heb van de verſcheide voorwerpen op welke de Godsdienſtigheit der aloude Egiptenaars gerigt was, houde ik my verzekert dat men niet verwondert zal zyn over die verſcheidenheit van Godheden, die dikwils zo ſtrydig en vyandig tegen malkander waren, en in die tyden de eerbied der verſcheide Provincien verdeelde. Na *Heracleotides* trof men *de Stad der Honden* aan, alwaar *Anubis* onder de gedaante van een dier beeſten Goddelyke Eer ontfing, en alwaar men voor de Honden de zelfde agting had die de Inwoners van *Arſinoë* oordeelden voor de Krokodillen te moeten hebben. 't Is jammer dat de hedendaagſche Egiptenaars ten dien opzigte zo verſchillend by hunne Voorzaten zyn; want de Honden zouden zich niet qualyk daar by bevinden. Maar tegenwoordig is de glori van die Dieren voorby; en wel verre van dat men aan hen, die door hunne trouwheit ten minſten eenige agting zouden verdienen, Goddelyke Eer zou bewyzen, worden zy thans uit de huizen geſchopt, en konnen ter nauwer nood hun voedſel vinden.

Ik zal niet ſpreken van *Ptolémaïs*, *Elephantine* nog andere aloude Steden, die eertyds door hare grootheit en heerlykheit Opper-Egipte zo berugt door de gehele waereld maakten, en waar van men huidendaagſch nauwlyx de allerminſte blyken vind. Van dit getal is het vermaart *Thebes* van 100 Poorten, die Stad zo beroemd in de Geſchiedeniſſen, welke, zo als gezegt word, gedurende zekeren tyd de Hoofdſtad van gantſch Egipte was, of die ten minſten tot Hofhouding diende van een dier Vorſten, door wien in die overoude tyden een gedeelte van 't Koninkryk geregeert wierd. 't Is van die aloude Stad, dat men in onze dagen met nog meerder waarheit zeggen kan, dan een Latynſch Digter voor omtrent 1700 jaren deed, dat zy tegenwoordig onder het gewigt harer eige grootheit begraven legt;

Van het aloud *Thebes.*

Centum jacet obruta portis.

Thebes, 't welk ook den naam van *Diospolis* droeg, om dat het voornamelyk aan *Jupiter* toegeweid was, en volgens de mening van zommige door *Osiris* was gestigt, was aan den regter Oever van den *Nyl* gelegen, de kleine Provincie van *Fioum* ten Westen hebbende, en besloeg in zyne grote uitgestrektheit eenen ruimen grond aan den voet van 't gebergte, 't welk Egipte aan den kant van de Rode Zee bepaalt. Ik zal hier niet bybrengen wat de Geschiedschryvers ons verhalen van de rykdommen en magt van *Thebes*, van 't overgroot getal der Inwoneren van die Stad van de heerlykheit harer Koningen, van hare Paleizen, Tempelen, en van alle de pragtige en wonderbare Gedenktekenen, die haar berugt gemaakt hebben. Ieder weet dat in die Stad dat vermaard Standbeeld van *Memnon* gezien wierd, waar van zo veel in de Geschiedenissen gesproken is. Dat Standbeeld was niets anders dan een Kolossus van eene verbazende grootte, een zittend Man vertonende. De gevoelens zyn zeer verscheide over de Personagie, tot wiens eer men die figuur had opgerigt. Zommige menen dat het de befaamde Ethiopische Koning *Memnon* was; andere, die zich op het getuigenis van de Inwoners der Stad *Thebes* gronden, zeggen dat het een Koning des Lands was, dien zy *Phamenophes* noemen; en nog andere beweren dat die Kolossus den Koning *Sesostris* vertoonde. Wat hier van zy, indien men de Overleveringen geloven mag, zo gaf dit Standbeeld dagelyks by 't opgaan van de Son, naar den kant van deszelfs voetstuk het geluit van een Vioolsnaar, of van eenig diergelyk speeltuig. *Strabo* zelf verzekert, dat hy getuige van dat wonder is geweest, en hy brengt tot borgen van die zaak by, verscheide personen van aanzien, en een groot getal Romeinsche Soldaten, die hy zegt het zelfde geluit gehoort te hebben als hy. Hoewel die Schryver daar by voegt, dat hy niet zou durven verzekeren dat dit geluit van 't Standbeeld zelf quam, maar dat hy in tegendeel wel geloven zou dat het veroorzaakt wierd door een der genen welke dien Kolossus omringden, en dat hy in die onzekerheit liever dat geluit aan eenige andere oorzaak wilde toeschryven, dan te denken dat een zekere schikking van stenen

nen oit bequaam zou konnen zyn om geluit te geven. Moet men niet bekennen dat die Schryver ongemeen ingetogen en schroomagtig op die plaats is? Voor my, ik verwagte zeker niet dat ik hem zo inhoudend op dat Artykel vinden zou, en zou geenzints verwondert zyn geweest dat een Man, die zulke zagtmoedige en tamme Krokodillen gezien had, ook stenen had horen geluit geven. Wat 'er van zy, hedendaagsch zyn gene blyken meer overig van dien Kolossus, welken, zo als gezegt word, *Cambyses* in stukken deed slaan; toen hy zich meester van Egipte maakte, en waar van men ten tyde der Romeinen niet dan het voetstuk zag, zo wel als van de andere aloude Gedenktekenen van 't aloud *Thebes*. Aangaande de Fabel, welke men van dat Standbeeld verhaalt, dewyl wy weten op wat wyze de Orakelen in de oude tyden waren, en hoe het met de voorzeggingen gelegen was, waar van men zich toen in Egipte bediende om de aanstaande wassing van 't Nylwater aan 't Gemeen te kennen te geven, zo zal men wel konnen begrypen, dat het geen van dien Kolossus van *Thebes* verhaalt word, ongetwyffelt geen andere grond heeft gehad dan de behendigheit der Egiptische Priesteren, om uit de ligtgelovigheit van 't Volk hun voordeel te trekken.

Deze zaak brengt my eene Aanmerking te binnen, die de aloude Schryvers maken over de Priesters der valsche Goden, die in groten getale in de Stad *Thebes* waren. Die Geestelyken hadden zich vermaard gemaakt door hunne bequaamheit, niet alleen in de Godgeleerdheit en Wysgeerte, maar ook in de Starrekunde, in welke zy ongemeen bedreven waren. In plaats van zich te bedienen van de Maan-jaren, volgden zy niet dan den loop van de Zon.

Derhalven bestond hun jaar uit 12 maanden ieder van 30 dagen, by welke zy ten einde van 't jaar nog 5 dagen voegden, om het zelve voltallig te maken. Ondertusschen, vermits de jaarlyksche loop van de Zon eenige minuten meer is dan de 365 dagen, hadden die Priesters uitgevonden, dat zy door middel van eenige dagen, welke zy na verloop van een zeker tyd-bestek van jaren by dat getal voegden, met den loop van de Zon gelyk quamen. Maar zou men nu uit deze Aanmerking niet konnen besluiten,

dat dewyl de aloude Schryvers in de Priesters van *Thebes* het gebruik der Zon-jaren als iets byzonders hen aanmerken, in 't overige van Egipte niet dan by Maan jaren gerekent wierd ? Ik stel deze twyffeling slegts als een enkele gissing voor; maar indien men dezelve niet t'eenemaal ongegrond oordeelde, ben ik verzekert dat zy, met het geen ik reets over die zaak by 't spreken van den oorspronk van *Memphis* gezegt heb, eene grote opheldering aan de Egiptische Tydrekening zou konnen geven.

Voor 't overige, om met weinige woorden een net denkbeeld van de aloude heerlykheit dier befaamde Stad te doen hebben, zal 't genoeg zyn te zeggen , dat , schoon zy zedert ruim 2000 jaren niet meer in wezen is, men nog huidendaagsch duidelyke blyken van eenige harer Poorten en van een gedeelte harer muuren vind ; dat men drie dagen nodig heeft om de puinhopen waar mede zy omringt is, rond te konnen gaan; en dat men in de stenen dier puinhopen nog klaarblykelyke bewyzen van de vorige heerlykheit dier Stad vind. Het is zeker, dat in weerwil van den tyd , die alle de oude Steden van Opper-Egipte vernielt heeft , nog merkwaardige overblyfzelen van alle die Oudheden in wezen zyn. Dit word eenparig verhaalt van alle de Franken , welke naar dien kant gereist hebben. Zy verzekeren, dat ter ruimte van meer dan 200 mylen de Nyl met bergen van puinhopen bezet is. Men ziet 'er op verscheide plaatsen nog byna gave Tempels , en op andere plaatsen eenige die half zyn vervallen , waar in het goud en azurblaeuw nog in de verwelven blinken. Men vind'er, alwaar nog levendige afschilderingen van Heiligen , van Kruissen, en van andere tekenen van onzen Godsdienst zyn, die eertyds in Opper-Egipte zo bloejend geweest is; gebroke of gehele Zuilen, zommige overeinde, andere omver geworpen; Afgoden, eenige van menschelyke grootte, andere die verbazend hoog zyn. Een is 'er, waar van het oor 15 voeten middellyns heeft. Hy is omver geworpen, en tot aan de schouderen onder 't zant bedolven. Men vind nog digt by 't aloud *Thebes* twe andere Kolossen , die op lage Rotsen gezeten zyn , langs den voet van welke de Nyl heen stroomt. Beide hebben zy ongetwyffelt opzigt

op den aanwas van 't water dier Rivier. Op andere plaatſen ontmoet men lange ryen, die bezet zyn met Sphinxen, Naalden, Marmer, ſtenen van eene ongemene grootte, die vol zyn van zinnebeeldige Karacters. Het is met de puinhopen en overblyfzelen van Egipte niet gelegen gelyk met die welke men in al het overige van de Waereld vind. Hondert jaren maken hier minder vernieling, dan een eenig jaar in Europa. Het vrieſt 'er noit, en regent 'er niet dan zeer zelden. De Wind en de Zon konnen dan alleen op de Gebouwen werken; en wat doen de Wind en de Zon in vergelyking van de vloeden van water, die op de ſtenen of reets bevroren kalk komen?

Zoud gy geloven, Myn Heer, na 't geen ik u van Opper-Egipte gezegt heb, dat die eertyds zo bevolkte en vermaarde Landſtreek, alwaar men zo vele berugte Steden vond, tegenwoordig niet eene in zich beſluit, ten minſten gene die den naam van Stad verdiend? Echter is dit eene zekere zaak. *Eſſené*, 't welk het *Syené* der Ouden is, en gelyk ik gezegt heb, voor de Hoofdſtad van Opper-Egipte doorgaat, is eigentlyk maar een groot Vlek onder den *Tropicus* gelegen. Na *Eſſené* zyn de voornaamſte plaatſen van die Landſtreek *Siout* en *Manfelout*; en ik verzeker u dat die ongemeen weinig van belang zyn. Omtrent die laaſtgemelde Stad ter linkerhand van den Nyl is de Valei der *Elouahs*. Die kleine Landſtreek, welke in 't midden eener overgrote vlakte van dor zant gelegen is, word vrugtbaar gemaakt door 't water dier Rivier, 't welk derwaarts gevoert word door een Kanaal waar van de mond drie dage reizens van daar is. Door die Valei der *Elouahs* is het dat de Caravanen van *Nubie*, na 13 dagen reizens in Egipte komen, gelyk ik in 't vervolg zeggen zal. Zy is inzonderheit vrugtbaar in Dadelbomen, waar van de vrugt de voornaamſte Oogſt, en al de rykdom van de Bewoners dier kleine Landſtreek is. Deze Provincie en die van *Fioum* zyn de eenige die hare vrugtbaarheit behouden hebben, van alle de gene in welke de oude Koningen van Egipte het Nylwater hadden doen komen dwars door de Heuvelen welke aan dien kant Egipte van *Libye* ſcheiden; om dat het Nylwater naar de voorgemelde twe Provincien

Van de Steden van Opper-Egipte, en van de Valei der *Elouahs*.

vincien wiert gevoert door Kanalen die beter onderhouden zyn geworden dan de Waterleidingen welke die Vorsten hadden doen maken om de vrugtbaarheit in de andere Provincien te brengen. Ik heb reets gesproken van die berugte werken, welke ten allen tyden voor de Nakomelingschap altoos durende Gedenktekenen zullen blyven van de magt dier aloude Souvereinen, en van hunne oplettenheit om door allerlei middelen het geluk hunner Onderdanen te bevorderen. Alleenlyk zal ik 'er by voegen dat men zich niet verbeelden moet, dat die overgrote Kanalen, die het Nylwater vervoerden, zich uitstrekten tot aan gene-zyde van 't Gebergte, 't welk men tusschen Egipte en de zandige Wildernissen van *Libye* vind. Want wanneer die Waterleidingen tot aan die Bergen waren gekomen, 't zy door eenige van de Valyen, die hen van elkander scheiden of anderzints, had men een bedde voor dezelve gemaakt, nu eens tusschen de Heuvelen, en dan eens met eene opening door eenen Berg te graven; en men had dus voor die Waterleidingen eenen gemakkelyken en platten weg gebaant, langs welken het water gebragt wierd tot in de vlaktens die het vrugtbaar maakte. Het is in eenige van die oude Kanalen, welke in het Gebergte van *Libye* gemaakt zyn, dat zommige Geestelyken *de Propaganda Fide* nog water gevonden hebben 't welk daar tot dien tyd bewaart en goed gebleven was.

De laatste plaats van Opper-Egipte, als men naar *Nubie* nadert, is *Efrim*, 't welk gelyk ik reets gezegt heb, slegts een klein Kasteel is, aan den regter Oever van den Nyl, 4 of 5 dagen reizens van *Essené* gelegen. In die vesting, werwaarts men gemeenlyk in ballingschap zend de genen die men uit *Cairo* hebben wil, zonder hen echter volstrekt uit Egipte te bannen; zyn eenige zeer arme Inwoners, en maar weinige in getal, een Commandant, en nevens hem omtrent 40 Soldaten. Van daar tot aan de Grenzen van *Nubie*, die niet ver daar van afleggen, ontmoet men niet dan barre en onvrugtbare Bergen die met brandend zant bedekt zyn, en op welke het niet mogelyk is den voet lang te houden. Echter worden zy bewoont door eenige Arabiers, welker gantsche rykdom bestaat in Dadels die zy

inza-

inzamelen van de Dadelbomen waar mede de Oevers van den Nyl op die plaats bezet zyn, en die zy in Egipte gaan verkopen. Van 't geld dat'er van komt kopen zy wat graan, en eenig linnen als mede gemene wolle ſtoffen, waer mede zy zich kleden, levende voorts niet dan van hunne Dadels en van wat brood. Het is zeker dat de armoede dier Volken ongemeen groot is; maar men kan ook zeggen, dat hunne liefdadigheit derzelver ſoberen toeſtand verre te boven gaat. Zy zouden zich liever beroven van 't weinige dat zy hebben, dan dat zy 'er niet van mede zouden deelen aan de genen die voorby komen reizen, wanneer dezelve zich in gebrek bevinden. 't Is zelf niet eens nodig hen om iets te verzoeken; hunne edelmoedigheit geeft zonder vragen. Men gaat maar tegen over de deur hunner hutten zitten; die taal is hun bekend. Zo dra Meeſter en Vrouw eenige Vremdelingen gewaar worden, tellen zy aanſtonts het getal hunner Gaſten. Vervolgens malen zy, volgens hunne gewoonte, tuſſchen twe ſtenen, zo veel graan als nodig is voor de Vremdelingen. Van 't meel maakt men een brood, dat onder de hete aſch gebakken word; men zet het dan met een geregt Dadels in 't midden van de hut, waar na de Meeſter de deur uitkomt en de Reizigers nodigt dat zy met hem en zyne Familie gelieven te komen eeten van 't geen de mildheit des Heeren, zegt hy, hem gegeven heeft, en 't geen hy zo goedhartig met hen deelt, als of hy levensmiddelen in overvloed had. Wat dunkt u van zo een mildheit, Myn Heer? Zou men wel vermoeden zo eene heerlyke deugt onder Ongelovigen en Barbaren te vinden? En ontmoet men altyd wel in Chriſtenen zo veel liefdadigheit voor hunne Broederen? Iets verwonderens waardigs is, dat die Arabiers, hoe arm en elendig zy ook zyn mogen, nogtans eenen hogen ouderdom bereiken.

De afſchetſing, Myn Heer, die ik u van Opper-Egipte gedaan heb, is zo weinig voordeelig, zo weinig vermakelyk, dat ik niet weet of ik u durf voorſtellen, nog eenen togt te doen naar de Bergen die 't zelve omringen. Vergun my echter dat ik u in 't kort een denkbeeld daar van *Van de Bergen van Opper Egipte.*

geve. Die barre en dorre Bergen, die de eenzaamheit en verschrikkelykheit zelve zyn, zullen u mogelyk voorwerpen aanbieden die bequaam zyn om u vergoeding te geven voor de moeite die gy genomen zult hebben om de wyd uitgestrekte vlaktens van die Landstreek te doorlopen.

Van 't Gebergte van *Libye*. Ik heb reets gezegt, dat de loop van den Nyl, als die in Egipte komt, zich ingesloten vind tusschen twe ketenen van gebergtens, waar van de eene naar 't Oosten en de andere naar 't Westen zynde, zy beide onvermydelyk den Nyl tot aan *Cairo* verzellen, en eenigerwyze tot borstweringen dienen voor Opper-Egipte, 't welk zy aan die beide zyde bepalen. Die twe schakels van Bergen, gelyk ik toen ook te kennen heb gegeven, zyn zeer verschillend van elkander. Die, welke naar den kant van 't Westen tot grenspalen voor Egipte diend, en dat Land van *Libye* afzondert, bestaat maar uit Bergjes die niet zeer hoog zyn, en die door hunne menigvuldige Valeyen, nu eens hoogtens dan eens laagtens maken, gelyk men in onze Duinen en in die van Engeland bemerkt. Het zyn eigentlyk maar eenige vast op een gepakte zanthopen, welke vergeleken zynde by dat groot gevaarte van ontoegankelyke Rotsen, die men aan de overzyde ziet, zo veel als kinderen daar tegen zyn. Die bergjes hebben omtrent 2 of 3 dagreizens breette, en behelzen niets merkwaardigs buiten 't geen ik 'er van gezegt heb. Aan gene zyde van dezelve zyn de ruime vlaktens en onbewoonde Wildernissen van *Libye*, welk Land zo effen niet is of men vind'er van tyd tot tyd eenige oneffenheden van niet veel belang. Het was, gelyk ik gezegt heb dwars door die bergjes, dat men ten tyde der aloude Koningen van Egipte het geheim gevonden had om het Nylwater naar die eenzame brandende zantgronden te brengen. Het zou niet mogelyk geweest zyn dat zelfde naar den overkant in 't werk te stellen. De ongemene hoogte der bergen aldaar, en de menigvuldige Rotsen, die gene opening voor eenige Valei lieten, waren hinderpalen die alle konst van Menschen niet bequaam was te boven te komen.

Van de Bergen der Rode Zee. Inder daad als men die lange Keten van Bergen aanmerkt, welke naar den kant van 't Oosten het bewoonbaar Egipte

Egipte van de Rode Zee tot aan *Cairo* afzondert van *Nubie* afgerekent, zo zou men die Keten van Gebergtens op het oog voor eenen Muur van menschen handen gemaakt opnemen, zodanig styl en effen is de zyde daar van die naar den Nyl toeziet. De kruin van dat Gebergte is ook zeer plat en hoog, en behalve maar op eene enkele plaats bespeurt men 'er geen Valei nog opening. 't Is vlak over *Coptaïm*, dat die gevaarlyke doortogt gevonden word, nademaal dezelve uit eenige zeer ongemakkelyke en nauwe wegen bestaat, langs welke de Kamelen tot den top dier Bergen konnen komen, en van daar naar de Haven van *Cossir*: die maar 4 of 5 dagreizens van daar legt. Het was langs dien weg dat eertyds de Pelgrims (wegens de gedurige Oorlogen, die langen tyd de Opvolgers van *Mahometh* verdeelden, en gedurende vele jaren den weg belemmerden, die de Caravanen van Egipte plagten te nemen om door *Arabie* naar *Mecha* te komen,) zich van hier over het Gebergte naar *Cossir* moesten begeven. Van daar gingen zy 't Scheep, en quamen dan in twe dagen aan de overzyde van de Rode Zee.

Op den weg welke die Caravanen hielden, en in 't midden dier hoge Bergen, vond men eertyds die zo geagte Emerauden, welke voor de schoonste der waereld gehouden wierden, gelyk zy ook de hardste waren. Hedendaagsch is de plaats van waar men die haalde t'eenemaal onbekend. Wel is waar, dat nog vele van die Edelgesteentens in 't Land gevonden worden; maar behalven datde kleur daar van niet frai is, zo zyn zy ook zo bros van stoffe, dat het niet mogelyk is dezelve te bearbeiden. De wyze hoedanig onlangs die oude dierbare en zo beroemde Myn is verlooren, is zeer zeldsaam. De Histori, die men alhier daar van verhaalt, behelst gevallen, die u ongetwyffelt niet onaangenaam zullen zyn te vernemen.

GESCHIEDENIS

Van den Arabischen Prins Muley-Hassein.

DE Min en de Gierigheit zyn twe Hartstogten, die beide even zeer bequaam zyn om de menschen tot de grootste buitensporigheden te brengen. Dikwils zyn zy de Ziel van de edelmoedigste besluiten, daar zy in tegendeel zomtyds den oorspronk der verfoeilykste en schandelykste misdryven zyn. De ware Min verband de Gierigheit; en deze overwind alle andere driften als zy heerschappy in een qualyk gestelt hart voert. Men vind die beide Hartstogten by alle Volken van den Aardbodem. By de Turken en de Franschen, in de Levant zo wel als in Europa, bemind men alles wat beminnelyk is; en daar zo wel als hier, blyft men niet in gebreke om de rykdommen en schoonheit onder 't getal der voornaamste Voorwerpen te stellen, die waardig zyn het hart van den mensch te vervullen. Echter schynt de Min by de Oostersche Natien wat ontaard te zyn geworden. Die edele en tedere Hartstogt, is eenigzints onbeschaaft by hen, ook zo, dat het wel wat naar barbaarsheit gelykt. De Gierigheit in tegendeel is daar in hare volle kragt. Zy heerscht en triomfeert in die harten door de liefde voor 't goud, en is by hen de grond-oorzaak van alle de wanordens, die de Min anders onder beschaafder Volken te weeg brengt. Hier uit kan men ligt bevatten, dat de Min en Gierigheit eenmaal in 't hart dier Volken vereenigt zynde, noodwendig de zeldzaamste uitwerkingen van onregtvaardigheit of grootheit van Ziel moeten voortbrengen.

Muley-Hassein, een Arabische Prins, was de laaste van 't Geslagt dier aloude Koningen, welke eertyds met zo veel roem en heerlykheit Egipte geregeert hadden. Van alle de Regten die zyne Geboorte hem op dat Ryk en bloejend Koninkryk gaf, bezat hy alleen maar dit, dat hy het gebied voerde over eene kleine Landstreek van dat Gewest, in die lange keten van Gebergtens, welke Egipte

van

van de Rode Zee afzonderen. Het was in 't midden van die dorre en steile Rotsen, dat de *Emir* zich het verlies van eenen Throon, op welken hy zulke wettige eisschen had, en het verval van zyne Familie getrooste, om dat hy van een klein getal Onderdanen geacht en bemind wierd, en die vermaarde Myn van Emerauden bezat, waar van ik gesproken heb. Dezelve was binnen zynen kleinen Staat gelegen; en vermits die Myn de eenige in Egipte, en de geägtste van de gehele Waereld was, moest dezelve noodwendig aan dien Prins overgrote sommen opbrengen.

Hassein leefde vernoegt in zyne Bergen, bemind van zyn Volk, geägt van alle de andere Arabische Princen zyne Naburen, welke, gelyk hy het bezit van Opper-Egipte verdeelden, en die, schoon byna altyd door personele belangen verdeelt; echter alle vereenigt waren in de agting welke zy voor dien Emir hadden. Zy aanmerkten hem als hunnen Meester; en hy oeffende over hen eene soort van toegestane heerschappy, die hem vergoeding scheen te geven voor een Kroon tot welke hy geboren was. Zy pleegden met hem raad in hunne zaken: hy was de scheidsman in alle hunne verschillen; en zyne beslissingen wierden met eerbied aangenomen door de andere *Emirs* zyns gelyken, over welke hy geen ander vermogen had, dan 't geen zy zelf aan hem hadden gegeven. Ook mag men zeggen, dat hy, zo lang hy leefde, de eendragt en de vereeniging tusschen deze ontembare Vorsten heeft weten te handhaven. De uiterste eerbied, die zy bleven behouden voor het bloed hunner Koningen, 't welk zy in *Muley-Hassein* erkende, bragt zonder twyffel wel zeer veel toe tot dit gedrag, 't geen zy ten zynen opzichte hielden; doch de perzoonlyke hoedanigheden van dezen Emir, waren misschien daar van wel zo veel de oorzaak, als het voorregt van zyne geboorte.

Hy was gebooren met eene grote Ziel; hy had edele en verhevene gevoelens, een ongemeen en doordringend verstand, eene snelle en heerschende geest, een mannen-moed, en hy was bekwaam, om besluiten van het grootste gewicht ter uitvoer te brengen. Hy had meer dan eens bly-

ken gegeven van zyne kloekmoedigheid tegens eenige van de andere Emirs, zyne Nabuuren, die in de eerste jaren van zyne Regering hunne kragten tegens de zyne hadden willen beproeven, en die daar na gedwongen om voor zyne bekwaamheid en dapperheid te wyken, tot hunne eige schade ondervonden hadden, dat het met hunne belangen niet overeenkwam, om een Prins van zo ongemeene hoedanigheden tot hunnen Vyand te hebben. Zedert had *Muley-Hassein* gediend in de Legers, die de Groote Heer uit Egipte getrokken had, om dezelve tegens de Persianen aan-te-voeren; En in de Veldtogten, die hy gedaan had, had hy insgelyks door zyne Edelmoedigheid en Dapperheid boven alle andere uitgemunt. Zyne Troupen beminden hem wegens deszelfs zagtzinnigheid, vriendelykheid, gemakkelyke, spraakzame en gemeenzame manieren; hy was van alle de Officiers der Ottomannische Legers geagt om zyne grootmoedigheid en heerlykheid; hy had zich door zyne dapperheid en bekwaamheid ontzagchelyk gemaekt van alle de Generaals, die de Turkse Legers commandeerden; en die niet als met schrik, gezien hadden deze twee hoedanigheden, gevoegt by zo veele andere deugden, in eenen Man, die bekwaam was, om daar van ter eeniger tyd een gebruik te maken, welke zeer nadelig voor hunne belangen zyn zoude. Wat hadden zy niet te vrezen van dezen Emir, indien hy met natuurlyke gaven, die zo eigen waren om zig te doen vrezen en gehoorzamen, eene gunstige gelegenheid mogt komen waar te nemen, om van hen de Regten die hy op Egipte had, weder te eisschen. Zedert hadden zy hem ook altyd, meer als eenig ander Vorst van zyne Natie, van de Regeering en het Bestier der zaken afgehouden. Maar behalven andere goede hoedanigheden, bezat *Hassein* ook nog deze van getrouw te zyn aan deszelfs Meester. Indien deze Emir zyne Pretentien op een Throon, die hem wettig scheen toe te komen, van geen kragt had doen wezen, was zulks geenzints geschied door lafhartigheid ofte uit gebrek van heerschzucht, ofte van bekwaamheid; De liefde tot de Vreede, gevoegt by de natuurlyke verfoeyde- ring die hy had om bloed te vergieten, hadden hem in
over-

overweeging doen neemen dingen, die bekwaamer waren, om alle voorwerpen, waar door hy zyn Geflacht meer luifter zou hebben kunnen byzetten, te ftuiten, als zyne geboorte hem konde ingeven. Hy had begreepen, dat zo een kleine Prins als hy, verbannen in het diepfte zyner Gebergtens, en in 't geheel niets hebbende, waar op hy konde fteunen, als een hand vol Onderdanen, die hem wel ten uiterften toegedaan, doch in den Oorlog weinig geoeffend waren, zulk een Land, als Egipte, vrugteloos zou tragten te overmeefteren tegens de ontzagchelyke magt van een heerfchappy, welke zo uitgeftrekt is, als die der Sultanen van Conftantinopolen. Hy wift wel, dat zyne kragten nergens anders toe zouden dienen, als om zyn Verlies en den Ondergang der Volkeren, die hem aanhingen, te verhaaften; dat de groote Staatsveranderingen, welke van zodanige natuur waren als de zyne, hunnen oorfprong hadden van zeer veele gelyke omftandigheeden, en dat hy in dien toeftand, waar in Egipte was; geen de minfte rede had te hopen, dat'er oit gelegenheden zich voor hem zouden opdoen, die voordeelig genoeg waren om hem te herftellen op een Throon, waar van men deszelfs Voorouders zedert zo veele jaren reeds beroofd had. De Fabel van de Aarde-en Yzere-Pot was hem niet onbekend, want hy wift zyn nut daar uit te trekken. Een bezit, die zo lang van eene ontzagchelyke Mogentheit behouden was, fcheen hem een Eigendom te wezen, waar tegen men zig niet meer konde aankanten. Hy ftelde eene noodzakelyke en vreedzame Onderdanigheit boven de zorgen en bekommerniffen, die hem zonder twyffel zouden overgekomen zyn, indien hy zo eene ligtvaardige en kwalyk gegronde onderneeming had begonnen, waar van hy immers geen de minfte roem te wagten had; En men kan met waarheit zeggen, dat de Groote Heer in alle zyne ver-uitgebreide Staaten geen Onderdaan had, die hem meer toegedaan was, als deze Emir. Gelukkig was hy geweeft, indien de Gierigheit en de Liefde zig niet in hem vereenigt hadden, waar door hy kon fchynen minder onderdanig en getrouw te zyn.

Men kan wel begrypen, dat *Haffein* zeer ryk is geweeft,

nademaal hy de kostelykste Myn van Smaragden in bezit had; doch zyne rykdommen waren tot deszelfs ongeluk meer als te veel bekend aan den Gouverneur van Egipte, en alle andere Grooten van 't Land. Men sprak niet als van de Schatten dezes Emirs; dit alleen was genoeg, om het besluit te neemen van hem voor den Sultan schuldig te maken, zo dat men ook alles in 't werk stelde, om de getrouwheit van dien Arabischen Prins te toetsen, en hem tot op het uitterste te vervolgen. Op het aanhitzen zyner Vyanden pleegden de Turken zeer vele geweldenaryen op deszelfs Landen, mishandelden zyne Onderdanen, namen hunne Kameelen weg; en dewyl *Hassein*, onaangezien alle deze smaadheden, zig altyd getrouw en stil hield, had een Aga in zyne Nabuurschap order, om gewapender hand in deszelfs klein Gebied te trekken. De Emir deed met de uiterste zedigheit zyn beklag over het ongelyk, 't welk hem aangedaan wierd. Hy vertoonde met grote matigheit het nadeel dat die Troupes aan zyne Onderdanen veroorzaakten. Zyne klagten wierden aangezien als murmureringen; zyne vertogen, hoe gematigt die ook waren, wierden genomen voor eene wederspannigheit. De Bacha, die zyn voordeel zogt te trekken uit den Buit, welke op dezen Emir behaalt mogt worden, schreef ten eersten aan de Porte, by wie hy dien Prins met de lelykste verwen afmaalde. Hy wist zo wel zyne maatregelen te nemen, dat de Groote Heer hem ordre gaf van *Hassein* naar de Stad *Cairo* te doen komen. Deze ordre wierd aanstonts aan den Emir bekent gemaakt, die, twyffelende aan de waarheit, zig daar over wel ten uitersten verwonderde, doch hem geenzints in verlegenheit bragt. Hy, bemerkende dat men voornemens was hem een lelyke Pots te spelen, verzogt eenig uitstel, 't welk als eene ongehoorzaamheit wierd aangemerkt, waarom men hem ook als een Rebel verklaarde, en naar de Troupes bevel zond, om tegen *Hassein* te marscheeren.

Indien deze Emir geen andere rykdommen bezeten had, als die der Myne van Smaragden, misschien zou hy voor de oogen van zynen Vyand zo schuldig niet geschenen hebben. Een Schat, die veel kostelyker was, en welken die

Ara-

Arabifche Prins zeer in waarde hield, maakte dat de Bacha begeerig wierd den zelven, het koftte wat het wilde, te bezitten Het was eene Gemalin, welke *Haffein* ten uiterften lief had, en die hem ook met de grootfte tederheit beminde. Die Princes was eene van de fchoonfte Vrouwen in haren tyd; doch zy was nog veel verftandiger en geeftiger. Met haar trooftede zig *Haffein* over het verlies van een Kroon, waar van de vermaken en de eer geenzints te vergelyken zyn by de wezentlyke zoetheden en de ware voordeelen, die men geniet door het bezitten van een hart, van 't welk men zig verzekert kan houden meefter te wezen. Het laatfte maakt iemant zo vergenoegt en gelukkig, dat hy zig zelfs niet fchynt te kennen; het eerfte in tegendeel kan niets anders beloven als pluimftrykers ofte flaven.

Eene Reis, welke door den Emir met zyne Gemalin en geheel huisgezin naar *Cairo* gedaan was, had aan den Bacha gelegenheit gegeven van die Princes te zien en te beminnen. Die Heer gaf eens een pragtig Gaftmaal op het Kafteel, gedurende welk Feftyn de heerlykheit en de vermaken, die men in de binnenfte Vertrekken van 't Serail hield, gelyk waren aan die, welke in de buitenfte Appartementen van 't Paleis gehouden wierden; waarom ook alle de Vrouwen van Aanzien zig naar *Cairo* begaven, ten hoogften verheugt dat zy ook deel konden hebben in de Schouwfpeelen en Divertiffementen welke op dat Feftyn waren; De Arabifche Princes was daar mede gegaan op het verzoek van *Haffein*; hoewel zy weinig zin had in die vermaaken, kon zy echter die voldoening niet weigeren op het ernftig verzoek van eenen beminden Gemaal, die niet wilde zien dat zy boven andere uitmunten, en de eenigfte zyn zou, die zig verwyderde van een plaats, alwaar de Vrouwen van alle de Grooten en van alle de Heeren in het Land zig moeften vereenigt vinden. Het is de gewoonte niet, dat een getrouwt Man, wie het ook zyn mag, by diergelyke gelegenheden ooit een voet zette in het Serail. Zo lang als die Bezoeken duren is het hem, zo wel als aan alle andere, zeer ftreng verboden daar in te treeden. De Bacha, 't zy uit enkele nieuwsgierigheit, 't zy uit eene onvoorzigtige vermetelheit, overtrad deze

Wet, die zo heiliglyk in 't geheele Oosten was nagekomen. Het Serail krielde van speelen en vermaaken, toen men den aankomst des Gouverneurs aldaar kwam bekend maken; Die tyding veroorzaakte eene groote verslagenheit onder de vreesagtige menigte van vreemde Vrouwen, welke uit nieuwsgierigheit op die plaats gekomen waren, in hope van daar in vreede met haars gelyken te zullen genieten de vreugde, die zy meenden dat door zo eene visite niet gestoort moest worden. Zy alle door die verrassing ten uitersten ontsteld, namen de vlugt, zommige uit schaamte, en de meeste uit vreeze van haren goeden naam te zullen verliezen. De Arabische Princes was de eenigste, die het gezigt van den Bacha niet ontgaan konde; Hy kreeg haar in 't begin van het Oproer in 't oog; zy ging zig schielyk verbergen in een der Vertrekken van de zeer grote Zaal, waar zy even te voren alle vergadert waren geweest. De Bacha zag haar, hy beminde haar, hy volgde haar; en terwyl zy in eene andere kamer wilde treden, in dewelke de andere Dames zig hereenigt hadden, hield hy haar teder by de hand, zeggende: Gy bekoorlyke Persoon vlugt voor my, en zoekt voor myn aangezicht te verbergen zulke bevalligheden, die, indien zy bekent waren, van de geheele Aarde moesten aangebeden worden? Misgun my toch niet, bid ik u, een zo groot geluk, het geen my heden te beurt valt, en laat toe, dat ik ten minsten maar een ogenblik moge genieten een vermaak, van 't welk myne geheele gelukzaligheit zou afhangen, indien het my geoorlooft was uw gezicht nog langer te genieten. Waarom vlugt gy? Waarom vermyd gy my? Wat hebt gy te vrezen in een Paleis, alwaar gy van dit oogenblik af een volstrekter Gebied voeren kunt, als ik zelfs? Ach Heer, riep de Arabische Princes met een groot geschreeuw; Wat heb ik niet te vrezen op een plaats, daar alle de Wetten van Gastvryheit en Eer zo geweldig overtreden en geschonden zyn! Gaat weg, en indien gy my niet vreest, zal ik u een schande aandoen, die gy gedurende uw leeven noit zult kunnen uitwisschen. Dit zeggende, reddede zy zig met eene vry grote snelheit uit zyne handen, en verliet hem in een zeer droevigen toestand,

na

na dat hy met de uiterſte liefde voor zo een fraai Perſoon door en door bevangen was, waarom hy ook wanhoopte dat hem ooit weder eenige gelegenheit zou voorkomen om zyne luſt aan haar te boeten. Zommige der voornaamſte Vrouwen van den Bacha, willende de wan-order, die in het Serail kwam voor te vallen, verborgen houden, verſierden ziek te wezen, waarom het Feeſt ook inder-daat geſtaakt wierd. Alle de vreemde Vrouwen begaven zig weder naar hunne Gemaalen, en *Haſſein* van zyne Gemalinne by hare wederkomſt onderregt van alles, 't geen voorgevallen was, vertoefde niet lang om *Cairo* te verlaten, en de Reis naar zyne Gebergtens weder aan te neemen.

Dit was de oorzaak van de jaloersheit, die den Gouverneur van Egipte tegen dezen Emir aanmoedigde, en van alle de ongelukken, die zedert dien tyd zynen ondergang hebben bevordert.

De Bacha, die te gelyk gierig en verlieft was, ingenomen door de aanlokſelen van de rykdommen, die de ryke Myn aan *Muley-Haſſein* verſchafte, waar van die Prins alleen Meeſter was, en aen de andere kant wanhopende van oit een voorwerp te zullen bezitten, tot het welk hy de geweldigſte begeerte had, en 't geen hy met ſmert in de armen van *Haſſein* zien moeſt, kreeg eene doodelyke haat voor een Man, dien hy als een Rover zyner goederen aanzag. Hierom nam hy het beſluit, om hem op een en den zelfden dag zyne Schatten, zyne Vrouw, en zyn Leven te beneemen. Doch dit kwaad voornemen tegen den Emir konde hy zo gemakkelyk niet uitvoeren, als wel hem by de Porte zwart maken en laſteren. Zo dra *Haſſein* tyding kreeg van den Marſch der Troupes, die tegen hem gecommandeert wierden, vond hy het niet raadzaam hen op het platte Land af te wagten, maar begon alle de Graanen en al het Veê, dat op het Veld was, weg te voeren; zo dat hy zelfs de verwoeſting in zyn klein Gebied aanrechtte, en vervolgens een vrye Schuilplaats in zyne Gebergtens ging zoeken. Alle middelen die de Turken aanwendden om hem aldaar geweld aan te doen, waren vrugteloos. De Arabiſche Prins wiſt door zyne dapperheit en vlyt hen in alle hunne Attaques tegenſtand te bieden. Naauwlyks

hadden zy een ſtap tegen hem gedaan, of daar viel een van de Steiltens, die hem tot een Bolwerk dienden, op hen neder, waar door zy alle genoodzaakt wierden agter uit te deinzen. Hy ontnam hen veele Levensmiddelen, veele van de Turkſe Party wierden door hem nedergeſabelt, en ſchoon hy veel minder in getal was als zyne Vyanden, wiſt hy echter door het voordeel van de Plaats, die hy in bezit hield, zo eene Oppermagt te vinden, dat hy hen zeer lang deed zugten voor den voet van die yſſelyke Rotzen, tuſſchen welke hy zyn Schuilplaats genomen had. De Bacha verviel eindelyk tot wanhoop, om dat hy zyn wraak zo lang zag uitgeſtelt door den tegenſtand van een eenig Menſch, terwyl *Haſſein* in 't midden der zorgen en moejelykheden, die een openbare Oorlog gewoon is te veroorzaken, zig over de onvermogende haat zyner Vyanden met zyne Gemalin ging vertrooſten.

Deze Princes, die het niet onbekent was, dat zy voor een gedeelte de onſchuldige oorzaak was der ongelukken, waar mede haar Gemaal zig gedrygt zag, was ondertuſſchen onvertrooſtelyk. Toen zy eens met hem ſprak over de droevige uitwerkingen der begeerte van den Bacha, en over de ellendige gevolgen, die daar uit ontſtaan konden, zeide zy tot hem: Ach! wat ben ik een ongelukkig Menſch; Deze Schoonheit, die de Hemel my ſchynt gegeven te hebben tot geluk van eenen Gemaal; deze ſchoonheit is oorzaak van zyn ongeluk, en is voor hem niets anders als een Bron van zyn verdriet en ſmert. Begrypt gy wel, zo als ik, myn waarde *Haſſein*, myn dubbelt ongeluk? Ik bemin u, en de grootſte van alle myne wenſchen zou zyn, dat ik u kon gelukkig maken op koſten van myn eigen geluk; ja zelfs ten koſten van myne dagen. Nogtans moet ik met de uiterſte droefheit aanzien, dat de Fortuin zig tegen myne vuurige begeertens aankant, en dat zy zig onbarmhartig van my bedient, ten einde ik u mag ſtrekken tot een ſpeeltuig voor hare onſtantvaſtigheit en wispelturigheit. Ik ſtort niets als gal in uwen boezem; ik vergiftig alle uwe vermaken; Ik breng het vuur en 't zwaard in uwe Staaten; Ik maak uwe Onderdanen ongelukkig; ik ſtel zonder myn wil uwe vryheit en uw leven

bloot

bloot voor een gevaar, dat u boven 't hooft hangt; zonder my zoud gy altyd onderdanig en getrouw zyn voor de oogen van die trotse Porte, die nu besloten heeft, om u als een Verrader en Rebel uitteroejen, zonder deze ongelukkige schoonheit, die oorzaak is dat de Bacha het oog op my geslagen heeft, en dat hy tegen myn wil en dank in zyn hart heeft ontstoken een liefdendrift, dien ik verfoei; zonder deze ongelukkige schoonheit, zeg ik, zoud gy tegenwoordig niet zo groot een hartzeer niet behoeven aan te zien, dat uwe Velden zo eenzaam en verwoest zyn. O gy zeer nadeelige schoonheit! Uwe voordeelen zyn immers niets anders als enkele inbeelding en ydelheit in vergelyking der wezentlyke kwaalen, waar van gy de oorsprong zyt?

Hassein, dien deze redenen waarlyk neerslagtig maakten, wendde alle mogelyke moeite aan, om haar te vertroosten. Neen, myne waarde Vrouw, zeide hy tot haar, de Bacha heeft u noit bemind; gy doet hem te veel Eer aan van te geloven, dat hy zo eene edele neiging kan hebben; de tederheit en de liefde vinden geen de minste plaats in het hart van een beestagtig en barbaarsch mensch; indien hy van eenige drift is ingenomen, is het de liefde tot het gout, die blinde begeerte om zig ryk te maken, welke hem doed knagen en als een Tyran zyn hart regeert; myne schatten zyn het, waar na hy zo dorstig is. Deze kostelyke Myn, waar in alle myne rykdommen bestaan, en van dewelke hy heeft hooren spreken, is oorzaak van zyne ongeregrigheden en geweldenaryen. Zyne gierigheit en zyne onverzadelyke begeerlykheit, doen hem deze rykdommen aanzien als een goed, dat hem toebehoort, waarom hy het zelve ook door gewelt in bezit wil nemen: Maar hy is nog verre van zyne verwagting; want het gewelt heeft weinig vermogen op het Hart van *Hassein*; en in zodanigen gelegenheit als de myne, behoeft men weinig te vrezen voor zyne Vyanden, als men zig maar geduldig aan den doot overgeven en stilzwygen kan.

De Bacha hield zig van zyne zyde in genen deele gerust, dewyl de Troupes tegen *Muley-Hassein* gecommandeert, bereids zes maanden lang voor den voet zyner Ge-

bergtens hadden moeten pannekoeken, zonder eenig voordeel behaalt te hebben, en zonder dat hy tot nog toe in bezit was van de ſchone Princes ofte van de Schatten, waar na hy zo eene onmatige begeerte had. Door deze vertraging wierd hy ten uiterſten ongeduldig. In 't eerſt had hy zig voorgeſtelt dat een enkel Detachement Troupes genoeg zoude zyn om den Emir onder gehoorzaamheit te brengen; ja zelfs had hy zig durven vleien dat het gerugt van den Marſch der Turkſe Troupes alleen zou kunnen uitwerken, dat zy zynen Vyand aan handen en voeten gebonden, by hem zouden brengen. De Bacha, die waarlyk den Prins, met welken hy te doen had, nog niet ter deeg kende, begreep echter door zyn hartnekkigen tegenſtant, dat een zo bekwaam en dapper Man, die van eene voordelige Poſt meeſter was, niet als met een zeer magtig Leeger konde gedwongen worden, en dat aan 't Hooft dier Troupes een Generaal behoorde te wezen, die in den goeden uitſlag van die onderneeming dezelfde belangen had als de Emir. Hy beklaagde zig, dat hy die Expeditie had toebetrouwt aan Onder-Officieren, die niets anders als het nakomen hunner pligt beogende, den Vyand weinig afbreuk deden, 't welk gantſch niet overeen kwam met den wil der begeerte en ongedult van den Bacha; weshalven hy beſloot, zig niet meer op hen, als op zyn eigen Perſoon te willen verlaten. Ten dien opzichte verzamelde hy alle de overige Troupes, die de Groote Heer in dat Land onderhoud, *Haſſein* wierd voor de twede maal tot een Rebel en Vyand van zyne Hoogheit verklaart; en na dat men alle de nodige toebereidſelen tot den Oorlog gemaakt had, marſcheerde de Bacha zelfs tegen den Arabiſchen Prins.

Op de eerſte tyding, die de Emir kreeg van de aankomſt zyns Vyands, oordeelde hy, dat 'er geen uitkomſt ofte herſtelling meer te hopen was. Alle Schuilplaatſen waren zeer naauw toegeſloten, en zyne Gebergtens waren voor hem maar een zwakke plaats tegen zo een magtigen Vyand, dewelke door een talryk Leger gevolgt wierd, voorzien van alles, 't geen vereiſcht wierd om of- en defenſif te ageeren, en die daar-en-boven ingenomen was door de twee

ſterk-

ſterkſte driften, die het hart van den menſch gewoon zyn gaande te maken.

In deze grote verlegenheit, waar in *Haſſein* zig bevond, nam hy het beſluit van dat geen te willen uitvoeren, 't welk de nootzakelykheit en zyn hart hem zouden inboezemen

Daar waren maar vyf of zes perſonen, die kennis hadden van de gelegenheit dier koſtelyke Myn. De Emir deed hen by zig komen, en vertoonde hen het Leger van den Bacha, die zig gereet maakte, om tegens hem te marſcheren, waar op hy zeide: Deze, die gylieden hier voor u ziet, zyn de Vyanden van u en uwe Vorſten, welke zy moortdadig hebben omgebragt. Ik zelfs, die in droefheit nog overig ben van deze oude Helden, heb ter naauwernoot het wrede zwaart der trotſe Ottomannen kunnen ontkomen; Gylieden weet, wat de reede is, waarom zy ons nu tragten uit-te-roejen. Aangezet door de Gierigheit, komen zy tot aan onze Gebergtens, om aldaar Schatten te zoeken, die hen door de onverzadelyke begeerte oneindig veel groter voorkomen, als zy inder-daat zyn. In een ogenblik zullen zy by ons wezen, en ſchynen ook bereits den buit als met hunne oogen te verſcheuren. Maar ik verzeker ulieden, aan wie myn Geheim alleen is toebetrouwt, dat zy zig verre in hunne verwagting zullen bedrogen vinden. De dood, waar door gy u van hunne barbaarſche handelingen zult kunnen vry maken, zal alleen zelfs op dit ogenblik te weeg brengen, dat zy noit hunne onverzadelyke begeerlykheit kunnen voldoen. Gy kunt op myn woord vaſt ſtaat maken, dat ik niet lang vertoeven zal ulieden hier in te volgen.

Hier op vertoonde de Emir aan hen zes Scherprechters, die met den Strop in de hand, nergens anders na ſchenen te wagten, als na de ordre om die droevige dienſt uit-te-voeren, en deze ieverige Onderdanen liepen naar hen toe, en gaven hun hals gewillig over aan de dood; ja, zy ſchenen zich nog wel te beklagen van niet meer als een leven te hebben, om het zelve aan de zeer grote genegenheit, die zy voor dien Vorſt hadden, en aan de haat, die zy hunne Vyanden toedroegen, op-te-offeren. *Haſſein* wende-

de zyn gezicht af van zo eene droevige Vertoning, die hem vele tranen deed vergieten. Van daar liep hy naar de Tent zyner Gemalinne, en een zeer vreemt besluit by zich verbergende; sprak hy haar onbeschroomt aan, en zeide: Myne waarde Vrouw, zie daar de Vyand by ons, zyne Standaarden zyn reets op onze Gebergtens geplaatst, en op onze Rotzen zyn meer Lancen en Pylen als uitstekende punten. Ondertusschen voel ik in myne Ziel een zoete vreugd in 't midden van de Triomfen, waar over onze algemene Vyand zich zeer verblyd. Men heeft bereids van te voren door een noodlottig Touw de zeer grote begeerlykheit der Turken gestraft, en de geheugenis van de oneindige Schatten in vergetenheit gebragt door den doot van die Personen, welke daar van kennis hadden. Nu ben ik alleen meester en bewaarder van myn Geheim, het geen ik nu tot den doot toe zal gaan verweren. Waar op hy haar, het laatste Vaarwel willende zeggen, de handen toereikte en zeide: Wat u aangaat, gy tedere en getrouwe Gemalin, *Leeft!* Op dit woord wierd hy tegens wil en dank genootzaakt eenige tranen te storten, en eindigde zyne reede met te zeggen: Leeft waarde Gemalin; en terwyl deze dorre Rotzen met bloet zullen overstroomt worden, brengt u in de geheugenis den ongelukkigen *Hassein*, en gedenkt aan zyne tederheit.

Na dat de Emir, wiens hart met de grootste droefheit en smert was aangedaan, deze woorden gesproken had, wilde hy weggaan. Hy gevoelde zich zeer bewogen door het zien van zyne Gemalin, en wilde eenigzints zyne ontroering en voornemens voor haar verbergen; maar die Princes hem tegen wil en dank weerhoudende, zeide: Wagt *Hassein*, 't is nog geen tyd om zo schielyk naar den Doodt te lopen; want te vergeefs zoekt gy uw ongelukkig besluit voor my verborgen te houden. Gy gaat sterven *Hassein*; hebt gy dan, ô wreède, u verbeelt dat ik onwaardig ben u tot het Graf te verzellen? Ten minsten, hebt gy u kunnen voorstellen, dat ik blode genoeg ben, om u te overleven? Leerd toch, *Hassein*, alle uwe ongelukken kennen. Gy hebt gemeent een voorbeelt in uw Persoon aan my te willen geven, doch ik zelfs heb u hier
in

in weten voor te komen: Neen waarde Gemaal, voegde zy daar by, hem by de hand grypende, een wreede Vyand zal over uwe getrouwe en tedere Vrouw niet triomferen; weshalven ik besloten heb een kragtig Venyn te gebruiken, waar door ik my aanstonts van deszelfs wreedheden zal bevryden. Ik heb uwe en myne ongelukken voorzien. Ik heb uwe zekere ondergang gezien, en ik heb dezelve weten voor te komen. Wat ben ik gelukkig van ten minsten voor myn doot te vernemen, dat onze Vyand zich niet zal vermaken met den Buit, die hy mogt gekregen hebben: Ga heen, vervolgde zy, vegt, sterf, maar denkt toch eer gy sterft, dat gy uw bloed en dat van uwe Gemalin te wreken hebt. Na dat zy deze woorden gesproken had, gaf zy den Geest in de armen van den Emir, die daar op, zorg gedragen hebbende dat het Ligchaam zyner Gemalinne in zekerheit was, zich aan 't Hooft van zyne Troupes ging vervoegen, en aanstonts den Aanval blazen liet.

Men kan niet genoeg uitdrukken alle de Heldendaden waar door die Heer, gevolgt van een hand vol Onderdanen, zich op dien dag deed uitblinken en beroemt maakte. Schoon de Turken vry groter in getal waren als hy, moesten zy echter het nadeel van den Terrein betwisten; *Hassein* gaf overal aan zyne Troupes, die tot den doot gewillig bereid waren, en niets anders zogten als hun leven duur te verkopen, de grootste voorbeelden van onvertzaagtheit en moedt, waar door hy in 't midden van het bloetbadt en den doodt zeer uitmuntede. Voornamentlyk wilde hy ook zyne dapperheit tonen tegens den Bacha zynen Vyand, denwelken hy gewaar wierd in het midden van een Escadron, daar van alle kanten de Pieken uitstaken, die met duizent doden schenen te dreigen alle die gene, welke stoutmoedig genoeg zyn mogten om dezelve te naderen; doch de onvertzaagde *Hassein* zich daar aan weinig kreunende, attaqueerde dat Escadron, en bragt het in wanorder. Vervolgens met den Dolk in de hand op den Bacha aanvallende, wierp hy hem ter aarde en verliet zynen Vyand met eer, voor dat hy hem door het verlies van zyn leven, de hoop, van over een zo moedigen

en ontzagchelyken Vyand, als hy was, te zullen zegepralen, ten eenemaal benomen had. Na dat *Hassein* dan op zodanigen wyze zyn wraak voldaan had, spaarde hy nochtans zyn eigen leven niet, maar gaf zich zelfs verscheide steken, zo dat hy gantsch verzwakt door het bloed, 't welk uit deszelfs wonden liep, eindelyk nederzeeg, en met de wapenen in de hand zeer loffelyk den Geest gaf in het midden van die Vyanden, welke hy aan zyne wraakzugt en roem had opgeoffert.

Dus is de kennis van die kostelyke Myn, welke eertyds zo vermaart was, geheel verdwenen. Daar zyn, gelyk ik reeds gezegt heb, hedendaags vele Mynen van Smaragden in Egipte, maar zy zyn in genen dele in fraaiheit gelyk aan die Steenen, welke de oude Myn voortbragt. Men vind ook in dit Land die soorten van Keisteenen, waar van de Diamanten, die men van den Tempel noemt, gemaakt worden; ik meen dat daar eertyds ook wezentlyke Diamanten gevonden wierden.

Van de uitgestrektheit der Gebergtens aan de Roode Zee.

Die Gebergtens, waar van ik heb beginnen te spreeken, strekken zich uit van *Nubie* langs de regter zyde van de Nyl tot aan de Stad *Cairo*, alwaar zy volkomen eindigen, en onder den naam van 't Gebergte van *Mokatan* bekent zyn. Als men van *Cairo* tot aan de Roode Zee, ofte tot *Suez* van 't Westen naar het Oosten gaat, zal men bevinden, dat zy drie dagreizen breed zyn: Wyders worden dezelve breeder tusschen de Rivier en de Zee naar den kant van Ethiöpiën; zy zyn tegen over *Coptaïm* en *Cossir* vier à vyf, doch wat hoger opklimmende negen, en eindelyk op de Frontieren van *Nubie* zeventien dagreizens breed. Nademaal het noit op dit Gebergte regent, is daar geene wezentlyke Bron ofte Fontein, en als men de zandgronden uitgraaft, vind men maar alleen op zommige plaatsen een water, dat vry slegt is. Om die zelfde rede zyn die Rotzen ook volstrektelyk onvrugtbaar, zo dat in hunne geheele uitgestrektheit niet een eenig uitspruitsel van gras te vinden is. In deze Bergen zyn, gelyk ik elders zeggen zal, omtrent drie dagreizen beneden *Essené*, die kuilgroeven van Granit marmer, uit dewelke men die zeer

grote

grote menigte Colommen, welke nog hedendaags overal in Egipte te zien zyn, gehaalt heeft. Uit dezelve is ook die wonderbaarlyke grote Pylaar gekomen, waar van ik reets gesproken heb, en die, onder den naam van de Colom van *Pompejus* bekent, nog hedendaags in wezen is; zy zal echter niet heel lang meer kunnen blyven staan, dewyl de Arabiers daar onder onophoudelyk graven, in hope van daar eenige schatten te zullen vinden; en nadien dezelve op eene kleine verhevenheit gestelt is, heeft men rede van beducht te wezen, dat zy omver vallende, breken zal, 't welk immers een zeer groot verlies zou wezen voor de Nakomelingschap, die zich daar door van zo eene oude en verwonderenswaardige Gedenkzuil berooft zou vinden.

Dewyl men nergens eenig frajer Gezigt als op den spits van dat Gebergte hebben kan, nadien daar van daan tot de kleine Gebergtens van *Libyen* alle de Vlaktens gezien kunnen worden, hadden de Kluizenaars van het Christen Egipte het zelve voor hun tot een Schuilplaats verkozen, ten einde zy, ver afgezondert van de Waerelt, en al het gewoel en geraas, aldaar met meer gerustheit en stilte op de Eeuwigheit zouden kunnen denken: Van het Kasteel van *Cairo*, 't welk aan de spitse kruin van dit Gebergte gelegen is, tot aan Opper-Egipte, ziet men in die Rotzen, welke het meest ontoegankelyk zyn, duizenden Celletjes ofte Huisjes in het steen gehouwen, waar in die heilige Personen hun verblyf hielden; doch zy konden tot die Spelonken niet komen, als door Paden, welke zeer naauw en daar en boven afgebroken waren door zeer vele steiltens, die zy door middel van kleine houte Bruggens passeerden; en indien zy die Bruggens aan hunnen kant optrokken, maakten zy daar door den weg tot hunne Schuilplaatsen ontoegankelyk. Dit is, 't geen men *Thebaïda* noemt, en eertyds zo beroemt was door dat oneindig groot getal Heremiten, die daar gevonden wierden. Men kan van de Schepen, welke op de Nyl varen, vele van die Spelonken ofte Holen zien. Daar zyn 'er wel geweest, van waar het water met lange touwen geput wierd uit de Nyl, als dezelve op zyne hoogte was, en stroomde tegen den voet

Van de Wildernissen van *Thebaïda*.

van de steile Klippen, waar mede haar Oever aan dien kant bezet is, en in dat Saisoen konden die goede Geestelyken zich van water voorzien, zonder verpligt te zyn van hunne hoge Spelonken af te komen. Men ziet nog hedendaags de Bakken, in dewelke zy dat water voor den overigen tyd van 't jaar bewaarden.

In die Gebergtens waren ook eertyds zeer beroemde Kloosters, waar van 'er hedendaags nog eenige in wezen zyn, doch van de andere ziet men niet meer als alleen de overblyfselen; Ik heb 'er gezien, dat omtrent 8 mylen boven de Stad *Cairo* gelegen is, en in 't welk drie Kerken gevonden wierden, die alle boven malkander, en nog zo onbeschadigt waren, dat men zou gezegt hebben, dat dezelve eerst gantsch nieuw waren opgebouwt Het Klooster had insgelyks drie verdiepingen, welke volkomen overeen quamen met een ieder van die Kerken, waar in men waarschynelyk dag en nagt zonder ophouden de Psalmen van David las ofte opzeide; het zelve werd tegenwoordig door Coptische Geestelyken bewoont. Daar omtrent heb ik ook de overblyfselen gezien van een ander Klooster, naby 't welk een gewelf ofte wandelweg was, die voor de fraiste en verwonderenswaardigste van de Waereld gehouden kan worden Men had denzelven omtrent twe à drie vademen beneden de oppervlakte van 't Gebergte gemaakt. Hy was 25 à 30 voeten hoog, meer dan 200 schreden breet en 300 schreden lang; de breedte, gaande van 't Noorden tot het Zuiden, had het uitzigt op de Nyl, en de lengte strekte zich uit van 't Oosten naar het Westen. Op die plaats scheidde zich het Gebergte, waar door men naar den kant van de Rode Zee noch een veel frajer gezigt had. Het zeldzaamste van deze wandelweg was, dat men dien uit een eenigen steen gemaakt had, en dat dit gewelf, niettegenstaande het zelve 200 schreden breet en 300 schreden lang was, echter door geen pylaar ondersteunt wierd. Twe hondert Geestelyken konden zeer gemakkelyk nevens malkander op dien weg wandelen, en onder dit gewelf heeft men in de grootste hitte van den Zomer eene wonderlyke koelte. Deze wandelweg verdient zo wel, als het Klooster met de drie Kerken, waar van ik zo even gesproken heb, bezien te worden.

Voor

Voor het overige bestaat *Thebaïda* niet alleen uit die Spelonken, welke aan de zyde van de Nyl langs het Gebergte zyn, maar ook uit die woeste en onbewoonde Gebergtens, welke zich, gelyk ik reets gezegt heb, op drie à vier dagreizen naar de Rode Zee uitstrekken; en dit zyn eigentlyk die Wildernissen van *Thebaïda*, welke in de Kerkelyke Historie van de eerste Eeuwen zo zeer beroemt zyn. Men ziet aldaar tusschen de Steden *Suez* en *Cossir*, omtrent 6 of 7 uren van de Zee, het beroemt Klooster van den Heiligen *Antonius*, de Spelonk van den H. *Paulus*, en meer andere diergelyke Verblyf-ofte Schuilplaatsen, die door de boete van de oude Kluizenaars geheiligt zyn, welkers Penitentie men evenwel niet behoeft te denken dat zo ongemeen zoude zyn, dat zy die der Europianen zou overtreffen; want schoon zy op de aarde slapen, is zulks echter een zaak, die in Egipte ten platten Lande zeer gemeen is. Zy eeten ook wel zeer zwart brood met een weinig linzen, die zy met wat lyn-olie hebben toegemaakt; doch dit is nog hedendaags de eenigste spys der Coptische Geestelyken, die het Klooster van den Heiligen *Antonius* bewoonen, en maar eenmaal op den dag eeten, uitgezondert des Zaturdags en des Zondags; de Zaturdag is by alle de Oostersche Christenen noit een dag van vasten, en nog veel minder de Zondag; doch de Zaturdag voor Paaschen moet men uitzonderen, op denwelken zy vasten, om dat Jesus Christus toen in het Graf lag.

Het Klooster van den Heiligen *Antonius* word bewoont, gelyk ik zo even gezegt heb, van Coptische Geestelyken, aan dewelke men van tyd tot tyd levensmiddelen toezend. Het zelve is in zyn omtrek van eene zeer grote uitgestrektheit, en omringt met goede muuren, die hoog genoeg zyn om deze plaats voor de aanvallen der Arabieren te dekken. Men kan daar in niet komen als door middel van een katrol, waar door men in de hoogte opgetrokken, en dus in het Klooster gevoert word. In dezen omtrek vind men zeer vele Palm-en andere Vrugtbomen, eenige Moeskruiden, als mede een Put, waar van het water, hoewel het zelve eenigzints zout ofte brak is, de Geestelyken echter tot een drank verstrekt, en gebruikt word om de Planten

Van het Klooster van den Heiligen *Antonius.*

van dien Tuin te bevochtigen. Zy geven aan dien Put de naam van een Fontein, want die twee woorden, dewelke in onze Taal van eene verschillende beteekenis zyn, hebben by de Arabiers een en dezelfde beduiding.

Ik moet niet vergeten dat men in deze Gebergtens de overblyffelen vind van een lange en hoge muur, die van hartssteenen is opgeregt. Hy strekt zich uit van het Noorden tot het Zuiden, en kan van beneden 24 voeten dik zyn. De Arabiers noemen hem *den Muur van den Ouden*, om dat dezelve, zo als zy zeggen, gebouwt is door een Koning van Egipte, die zeer lang leefde, en zyn oogmerk bereikte om zo een oneindig groot werk ten einde te brengen; want zy verzekeren, dat deze muur geheel Egipte omringde; doch deze zaak schynt my zeer moejelyk om te geloven, om dat *Diodorus* en *Herodotus* niet zouden verzuimt hebben, om van zo een ongemeen werk te spreken. Daerenboven zou men een oneindigen tyd van noden gehad hebben om zodanig een voornemen ter uitvoer te brengen. Men vind ook niet een eenig teken van dezen muur, nogte aan de andere zyde van de Nyl, nogte in de Gebergtens van *Libyen*, zo dat men om deze redenen besluiten mag dat zulks onwaar is: Misschien was hy maar alleen geschikt om Egipte aan dien kant van de Invallen der Arabieren te bevryden, zo als wy ook zien aan den groten muur, die by *China* is opgeregt geweest, om dat Land voor de Aanvallen der Tartaren te verzekeren. Mogelyk is men alleen voornemens geweest, om die kostelyke Myn, uit dewelke de Smaragden getrokken wierden, te omringen, en dus voor de stroperyen van dit omzwervend Volk te dekken. De oude Egiptenaren, die van dezen muur gesproken hebben, zeggen, dat in zyne geheele uitgestrektheit van de eene wydte tot de andere, Wagters gestelt waren, die nagt en dag waakten, en door middel van een soort van Klokken, die zy luidden, konden te weeg brengen, dat de tyding van de aankomst der Vyanden, van hun getal, en van den kant, aan welken zy schenen de muur te willen attaqueren, door geheel Egipte in zeer weinig tyds bekend wierd. Deze Klokken waren gemaakt van twee stukken hout, dewelke zeer plat, en gelyk waren

aan die, waar van de Coptiſche Prieſters zich nog hedendaags bedienen, om de Chriſtenen van hunnen Godsdienſt tot het Gebed te roepen. Deze twee ſoorten van planken zyn aan een hunner enden met yzere banden zeer ſterk vaſtgehegt, en aan 't ander end zyn zy anderhalf, of wel twee voeten van malkander, zo dat dezelve door middel van een touw, 't welk men trekt, den een tegen den anderen ſlaande, nootzakelyk een geraas voortbrengen, dat men zeer verre horen moet. Men kan gemakkelyk begrypen, hoe dat de Wagters, van de eene wydte tot de andere geplaatſt, door middel van deze Machine aan malkander konden kennis geven van de aankomſt der Vyanden, en de tyding daar van door het geheele Land verbreiden. Het getal der ſlagen betekende dat van de Troupes, en de tuſſentyd, dien men tuſſchen ieder ſlag liet voorby gaan, gaf te kennen hoe naby zy waren, zo dat het Volk daar omtrent, en voornamentlyk de Gouverneurs en Commandanten van de Plaatſen, niet nalieten om zich daar na toe te begeven.

Van de Kuſten der Rode Zee.

Voor dat ik deze Gebergtens geheel-en-al verlaat, zal het u, Myn Heer, miſſchien niet mishagen, dat ik nog een woord zeg van de Kuſten der Rode Zee, die daar naby zyn, en van de verſcheide Havens, die men daar ontmoet. Ik verzeker u, dat het zelve het meeſt verlaten en het armſte Land is van de Waerelt. De Landſtreek tuſſchen *Suez* en het naauw van *Bebelmandel* is geheel woeſt, en zonder den Koophandel, die men daar heeft door eenige Schepen en Kooplieden, zou men miſſchien niet een levendige Ziel aldaar ontmoeten.

Van de Haven van *Suez*.

Suez, dewelke gelegen is in het diepſte van den Golf en op den hoek van dat ſtukje Lands, waar door de Rode Zee van de Middelandſe word afgezondert, is hedendaags de Haven, welke het meeſt aan die Kuſt bezogt word. Hier gaan de Schepen, die de Groote Heer op deze Zee onderhoud, overwinteren, en al de Koophandel naar de Indien, Æthïopien en Arabien word aldaar gedreven. De Koopwaaren betalen daar tien ten hondert voor Tolrecht; maar de Koopmanſchappen zyn altyd zo voordeelig gewaardeert voor de Eigenaars, dat die Impoſt hun byna

noit

noit de helft komt te kosten van de Som, waar toe die Schatting natuurlyk zoude opklimmen. Ik twyffel geenzints, of de voordelige gelegenheit van deze Haven heeft den Koophandel hier na toe getrokken. Zy is maar twee dagen en een half van *Cairo* gelegen, en van die Stad niet afgescheiden als door een vlakke en zeer vaste zantgrond, welke voor de vervoering ten uitersten gemakkelyk is. Echter ben ik byna verzekert, dat men binnen zommige jaren genootzaakt zyn zal dezelve te verlaten; want het zant, 't welk in die Haven vergaard, en dezelve daar door allengsjes opvult, zal haar in 't kort onbruikbaar maken, en alsdan zal op deze geheele Kust niet een eenige Haven wezen, alwaar de Schepen kunnen ankeren.

Van *Cossir.* Beneden *Suez* naar den kant van het naauw is de Haven van *Cossir*, die regt tegen over, en maar alleen vyf dagreizens gelegen is van *Coptaïm*, Stad van *Thebaïda*, en bewoont door de oude Arabische Edelen, die door overlevering hebben dat dezelve door *Cham*, Zoon van *Noach*, gestigt is. Deze naam van *Cossir* betekent *Klein* in de Arabische Taal, en dit is die Haven ook inder-daat, waarom zy ook ten tyde van de Romeinen *Portus Muris*; dat is: *de Haven van de Muis*, genoemt wierd. Naar deze plaats, gelyk ik bereids elders gezegt heb, begaven zich eertyds de Pelgrims van *Mecca*, die op de Schepen, welke van de *Gedda* waren afgevaardigt naar de Kusten van Arabien, wierden overgevoert. Deze Haven word hedendaags weinig bezogt, en is byna geheel en al verlaten. Indien men daar eenige Huizen vind, zullen dezelve zeer klein in getal wezen. Echter komen de Schepen, die van *Gedda* vertrokken zyn, aldaar zomtyds overwinteren, als zy door de tegenwinden belet worden naar *Suez* te konnen komen; maar deze geheele Kust is zo onvrugtbaar, dat men alsdan genootzaakt is hen levensmiddelen uit Opper-Egipte toe-te-zenden.

Van *Colzim.* Op eene middelmatige distantie van *Cossir* is nog een andere Haven gelegen, genaamt *Colzim*; Deze Plaats was eertyds zo beroemt onder den naam van *Colzum*, dat de geheele Rode Zee na haar genaamt wierd. Zy heeft dien naam lang daar na behouden, en zelfs by onze tyden word

zy

zy van de Arabiers nog met dit woord beteekent. Deze Haven wierd het meest op de geheele Kust bezogt, toen de Mahometanen zich van Egipte meester maakten, doch tegenwoordig land men daar zeer zelden aan; Ik weet zelfs niet of men daar wel een eenig Bewoonder ofte een eenig Huis zou vinden.

Ik spreek niet van de kleine Haven van *Aïdab*, gelegen beneden *Colzim*; het is een verlaate en woeste Plaats, en by gevolg is daar van niets te zeggen. Een weinig hooger en tegen over *Gedda* is een klein *Pachaly*, dewelke maar uit twee Plaatsen, ofte om beter te spreeken, uit twee slegte Burgten bestaat. Het eerste, *Souakem* genaamt, is gelegen op een klein ellendig Eiland, waar omtrent de Paarlvangst gehouden word. Deze Plaats is de Residentie van een Aga, dien de Groote Heer daar houd onder den titel van Bacha, en dewelke nergens toe is aangestelt als om de Regten te ontfangen van een ofte twee Caravanen, die daar alle jaren uit Ethiopien komen met een groot getal zwarte Slaven, welke zy naar *Mecca* met zich voeren om dezelve aldaar te verkopen. Deze Gouverneur heeft het tiende gedeelte van die Slaven als mede van de Paarlen, die rondom dit Eiland worden opgevischt. Hier in bestaat desselfs voornaamste Inkomst. Voor het overige is *Souakem* misschien de eenigste plaats van de Waerelt, daar de hitte het onverdragelykste is; de Porte heeft 'er niet meer als dertig Personen om dezelve voor zich te behouden, zo dat zy byna geheel onbewoont en woest is. Men vind 'er maar eenige Hutten, en de woonplaats van den Bacha zelfs gelykt niet eens na een Huis van een Boer, die eenig geld of goed heeft. Daar is geen water te *Souakem*, zo dat de Inwoonders het zelve moeten gaan halen te *Messoua*, 't welk op het vaste Land gelegen, en de tweede Plaats is, die van deze Pachaly afhangt.

Van *Messoua* en van het Eiland van *Souakem*.

De gelegenheit van *Souakem*, en de verbintenissen, die de Aga, welke voor den Grooten Heer aldaar resideerd, zedert eenigen tyd met den Koning van Abyssinien heeft onderhouden, hebben my eertyts een denkbeeld gegeven, dewelke ik hier met veel vermaak aan u zal mededeelen.

Niemant is 'er, dien het niet zeer wel bekend is, dat de Koning Lodewyk XIV. uit enkele inzigten voor de Religie, alle mogelyke middelen zogt aan te wenden, dat men aan de Missionarissen by het Hof van Ethiopien ingang verleenen mogt. Ik zal elders (*) rede geven van de verscheide zaaken, die ik toen voorstelde, en van de maatregelen, die ik nam om dien Monarch in zyne Godvrugtige voornemens by-te-staan. Ondertusschen vergun my, Myn Heer, dat ik u de eerste overwegingen, welke ik dienaangaande deed, mag mededeelen.

Moejelykheit om by het Hof van Ethiopien te komen.

Niets is moejelyker, als by 't Hof van Ethiopien te komen. De Koning laat gantsch niet gemakkelyk toe, dat een onbekende in zyne Staaten komt, en nog veel minder zal hy dezelve daar laten uittrekken; de toegangen daar van worden zeer naauw toegesloten, en aan alle de vreemdelingen, wie het ook zyn mogen, is verboden daar in te trekken. Naauwlyks kan zich een Europiaan op de Grenzen vertoonen of hy word van 't hoofd tot de voeten zeer naauwkeurig onderzogt of hy geene wapenen ofte andere zaken by zich heeft, die eenig agterdogt zouden kunnen veroorzaken; doch dit onderzoek is niet lang nogte moejelyk. Men is verpligt byna geheel naakt door dit Land te reizen. De rykste kleeding, waar mede men zich daar kan opschikken, is een hembd van blaauw linnen. Ik twyffel zeer of het 'er wel geoorlooft is een muts te dragen, men mag 'er ook geen kousen en schoenen aantrekken; deze twee dingen zyn een voorregt, die de Koning voor zich alleen behouden heeft. Voor alle dingen let men ook heel naauwkeurig, of de vreemdeling wel besneeden is. Deze voorzorge heeft de natuurlyke haat van de Abyssiniers, die zy voor de Katholyke Religie hebben, aan dit volk ingeboezemd; en het andere doen zy uit vrees van in hun Land Verspieders toe-te-laten, die, als zy eenige kennis van de daar zynde Plaatsen gekreegen hadden, naderhand de Vyanden tot hunne woonplaatsen zouden kunnen geleiden, en hen dus tot Slaven maken. De voorzigtigheit van de Coptische Abyssiniers gaat ten dien opzigte

(*) In de Memorien die den Auteur aangaande Ethiopien gemaakt heeft.

te zo ver, dat zy de vryheit van uit hun Land weg te trekken niet willen toestaan, zelfs aan die geene, welke belydenis doen van hunnen Godsdienst, zo dra zy maar eens in Ethiopien geweest zyn. Wy hebben daar van een byzonder voorbeeld gehad aan den Aartsbisschop, dien dit volk van den Coptischen Patriarch eischte. Zy waren aanstonts niet voldaan met dien, welke hun wierd toegezonden; zy deden derhalven eene Deputatie naar den Patriarch, om een anderen te verkrygen, die hun ook wierd toegestaan; maar eer dat deze tweede in Ethiopien aankwam, verdroegen zy zich met den eersten, zonder dat zy daar naa ooit den anderen hebben willen te rug zenden, zo dat hy genootzaakt is geweest zich in die Landstreeken op-te-houden, niet tegenstaande alle de kragtige verzoeken, die door den Patriarch om deszelfs wederkomst gedaan wierden.

Uit al dit gezegde kan men nu zeer gemakkelyk begrypen, hoe veele hinderpaalen iemant zou moeten te boven komen, indien hy by 't Hof van Ethiopien eenig ingang zou willen hebben. Hierom valt het ook zeer moejelyk om naauwkeurig te weten, onder wat voorwendsel en door welke middelen men zich daar in zou kunnen dringen. Het is zeker, dat het gebruik van de Ethiopische Taal en de geelagtige kouleur volstrekt nootzakelyk zyn, om in zo een voornemen te slagen. Het is omtrent vyftig of zestig jaren geleden, dat zommige Ethiopiers, die naar *Cairo* gekomen waren, by hunne te rugkomst aan den Koning zo eene voordelige beschryving deden van een Kapucyn, dien zy hier gezien hadden, en roemden een zeer bekwaam Medicynmeester te wezen, dat de Koning, wiens Zoon zedert langen tyd zeer onpasselyk geweest was, aan dezen Geestelyken deed weten, dat hy wellekom in deszelfs Staaten zyn zou; waarom de Kapucyn zich ook gereed maakte, om naar dien Prins toe te gaan; doch eenige Franciscaner Munniken, die te *Cairo* gekomen waren, in 't voornemen om een Reis naar Abyssinien te doen, meenende dat die verzekering zo wel aan hen als aan dien Vader gegeven was, begaven zich werkelyk naar Ethiopien;

zonder den Kapucyn te willen afwagten. Zy wierden op de Frontieren zeer wel onthaalt, en met de grootste beleeftheit ontfangen. De Koning had op het eerste gerugt van hunnen Marsch ordres afgevaardigt om de Reis naar 't Hof voort te zetten; maar zo dra zy voor dien Prins verschenen, en de Officier, welke de verdiensten van den Kapucyn zo zeer geroemt had, aan den Koning had bekend gemaakt, dat die Geestelyke onder dat getal niet was, wierd die Prins daar over zo toornig, dat hy ordonneerde van hen op staande voet om 't leven te brengen, en dus verloor men door de onvoorzigtigheit en voorbarigheit van die Geestelyken, eene zeer gunstige gelegenheit om op nieuw de Europianen by 't Hof van Ethiopien in te voeren.

Ontwerp om by dit Hof in te dringen.

Na dat ik myne gedagten zeer ernstig had laten gaan over de gelegenheit van *Souakem*, en het geval, aan deze Vaders overgekomen, wel overwogen had, heb ik, zo als ik bereits gezegt heb, een voornemen ontworpen, 't welk misschien zou gelukt hebben, indien de zaaken niet van gedaante verandert waren. Het Eiland van *Souakem* is gelegen op de Frontieren van het Koningryk Ethiopien, onder het welk *Messoua* mede begreepen is. Over dat Eiland voeren de Abyssiniers maar alleen eenigen Koophandel op de Roode Zee. Het is van *Gondar*, 't welk de voornaamste woonplaats is van den Negus, maar tien à twaalf dagreizen geleegen, en de Bachas, die de Porte daar onderhoud, waren eertyds gewoon om alle jaaren Agas naar 't Hof van Abyssinien te zenden, alwaar zy toen ook zeer geagt waren; doch zulks geschiedde veel meer uit eerbied voor den Grooten Heer, als om eenige reede die de Ethiopiers hadden, om den Gouverneur van *Souakem* te vrezen, die in dat Pachaly niet resideert als uit goedheit, die zy hebben om hem daar te verdraagen, en toe-te-laten dat hem levensmiddelen gebragt werden. Derhalven had het my toegedagt dat men door middel van die Envoyés zendingen zou kunnen onderneemen, die van meer gewigt waren; Men begrypt immers zeer wel, dat een Bacha, by denwelken men ten uitersten zou zyn aan-

ge-

geprezen, op duizenden verscheide manieren den ingang by 't Hof van Ethiopien aan eenige Missionarissen zou hebben kunnen begunstigen. Het zou genoeg geweest zyn, dat zy by hun aankomst voor geen Europianen gehouden wierden. De Coptische Geestelyken, die dat Hof regeeren, hebben dien naam aldaar ten uitersten gehaat gemaakt. Om dan geen de minste agterdogt te geven, zouden de eerste Missionarissen, die men daar na toe gezonden zou hebben, aanstonts in Waereldlyk gewaad hebben kunnen verschynen, en voor alles, 't geen zy maar gewild hadden, gehouden worden. Het voorbeeld van alles, 't geen men dienaangaande nog dagelyks uitvoerd in Engeland, in het Noorden en andere zendingen naar ver afgelegene Plaatsen, zoude deze verbloeming geauthoriseert hebben. Zy zouden zich in den beginne moeten aangenaam gemaakt hebben door de Genees-en Schilderkunde, waar voor de Abyssiniers zeer genegen zyn, en daar door zouden zy een zeer grooten Naam by dat Hof verkreegen, en dus alle de zaaken van naby gezien hebben; en na dat zy van de genegenheit van dien Vorst en de andere Grooten wel verzeekert waren, hadden zy zich van de gunstige gelegenheden kunnen bedienen, om met deze Volkeren over de Religie te spreeken, en hen van hunne dwalingen af te trekken.

Men kan gemakkelyk begrypen hoe veele voordeelen men hier uit voor de Religie zou kunnen trekken, zo de tegenwoordige omstandigheden nog toelieten om zodanig een voorneemen uit-te-voeren. Maar zedert dat men aan 't Hof van Ethiopien is te weeten gekomen, dat een der Envoyés van den Gouverneur van *Souakem*, de Goudmynen, die in dat Land zeer gemeen zyn, zogt te ontdekken, heeft de Koning al den Koophandel met den Bacha gestaakt, en hy laat niet meer toe, dat die Agas een voet in zyn Koningryk zetten. Ondertusschen, dewyl dit de eenigste weg was, over welken aan het Hof alle vreemde Koopwaaren, die het zelve nodig had, gezonden wierden, heeft die Vorst in dat gebrek voorzien door het zenden van veele zyner Onderdaanen naar de Indien, Persien,

Arabien en Egipte. Ik zal in een myner Memorien wegens Ethiopien spreeken van een Envoyé van den Negus, genoemt *Agi Aly*, die in 't jaar 1698. te *Cairo* kwam, als mede van den Heer *Poncet*, een Franssen Medicynmeester, dien ik by die gelegenheit naar 't Hof van Abyssinien zond, en van het vervolg en den uitslag zyner Reize. Ik keer weder tot myn onderwerp.

De geheele Kust van de Roode Zee is, gelyk ik bereits gezegt heb, zeer dor en onvrugtbaar. Men vind 'er niet een eenig uitspruitsel van gras, en de weinige Bewoonders, die men daar ontmoet, mogen in vergelyking van haare uitgestrektheit voor niet met al gereekend worden: In tegendeel is de zyde van 't Gebergte, die op Ethiopien haar uitzigt heeft, zo vrugtbaar, dat men van alle kanten niets ziet als groente, Wey-landen, daar de Beesten in zeer groote menigte lopen graazen, en bewoonde Velden. Dit verschil, waar over iemand zonder twyffel ten hoogsten zal verwonderd zyn; voornamentlyk ten opzigte van de kleine tussenwydte, die deze twee Plaatsen van malkander afscheid, komt van den overvloedigen regen van Ethiopien, die wel tot aan deze bewoonde plaats van de Gebergtens komt, maar noit verder voortgaat. Men ziet op deze hoogtens eenige oude Kloosters, waar van 'er zommige nog hedendaags door Abyssinische Geestelyken bewoond worden, doch van de andere ziet men niet meer als de overblyffelen, die maar alleen tot een Schuilplaats dienen voor het groote en kleine Veê, 't welk alle ogtend naar de vlakte afgaat, om des daags aldaar te gaan weiden, en des avonds weder naar hunne Stallen opklimt; daar de lugt zo droog is, als zy nat op de velden is.

Dit zyn, Myn Heer, de Aanmerkingen, die ik door een lang verblyf in dit Land, en door onophoudelyke vlyt zo ten opzigte van Egipte in 't algemeen, als wegens de merkwaardigste zaaken, die in dat Land gevonden worden, gemaakt heb. Ik weet niet of gy dezelve voor zo ongemeen en uitgelezen zult houden, als ik wel wenschte; ten minsten kan ik u verzekeren, dat zy naauwkeurig en opregt zyn, want ik heb daar omtrent grootelyks

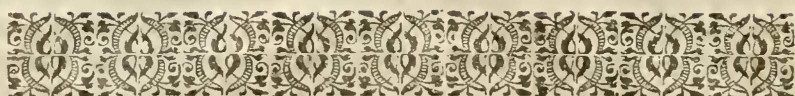
myn

myn werk gemaakt, en het is ook 't voornaamſte dat de zaaken zo afgeſchilderd worden, gelyk zy inder-daat zyn, maar niet zo als men zich zou kunnen verbeelden. Weeſt verzeekerd, Myn Heer, dat ik met alle opregtheit zeer genegen ben, om u myne overwegingen aangaande alles, 't geen u behaagen zal, mede-te-deelen, en dus altyd zal tragten om uwe Edele begeertens tot het weeten van veele zaaken, waar in gy uw roem ſteld, te voldoen. Ik ben, enz.

Cairo den . . . . .

NE-

NEGENDE BRIEF.

NATUURLYKE HISTORIE VAN EGIPTE.

Waar in de Auteur handeld van de Vrugtbaarheit van dat Land, van de Boomen, Planten, Bloemen, en van de Vrugten die het zelve voortbrengt, en van de Beesten, die daar gevonden worden.

MYn Heer, gy hebt my verzogt, dat ik u eene nette en omstandige Beschryving geven zou van alles, dat Egipte voortbrengt. Ik heb u wel bereids een bericht gegeven van de wonderen der konst, die in dat Land meer als in eenig ander van de Waereld gevonden worden, waar mede gy zeer wel zyt voldaan geweest. Ik heb echter uwe nieuwsgierigheit daar door geenzints te niet gemaakt; want gy verlangt ook te weeten of de Natuur ook Wonderen voortbrengt onder een vreemde Hemel, *dat is*: dat gy van my eischt eene natuurlyke Historie van Egipte; Maar hebt gy wel bedagt, Myn Heer, dat gy, my zodanigen last opleggende, een Consul van Vrankryk hooger agt als een *Plinius*, *Strabo*, ofte *Herodotus*? Nademaal wy hier beladen zyn met zorgen, volstrekt verschillende van die, welke zulk een last van my zou eisschen; en dewyl wy, even als in onze Huizen opgesloten, dikwils genoodzaakt zyn om ons te vervoegen by duizende onweetenden, die geen andere bekwaamheit hebben, als door hunne verkeerde onderrigtingen ons te misleiden, na dat zy door andere ofte door zich zelve

zelve bedrogen zyn, is het byna onmogelyk, dat wy een gantſch volmaakte bennis hebben kunnen van de zeldzame en buitengewoone dingen die de Natuur voortbrengt in een Land, 't welk van eene zo groote uitgeſtrektheit is als dat, waar van ik ondernomen heb met u te ſpreken. Verwagt dan van my dienaangaande geenzints eenige omſtandige Beſchryvingen; want ik heb alleen maar voorgenomen u een denkbeeld te geven van 't geen gy begeerd te weeten. Vergenoegd u met deze geringe Preuve, en weet my ten minſten dank voor de kleine kennis, die ik door den tyd, de naarſtigheit en verſcheide Reizen gekregen heb.

Het zyn geene Vercierſelen, Myn Heer, 't geen de Ouden ons van de vrugtbaarheit van Egipte verhalen: De bloejende Staat, waar in wy dat ryke Land tegenwoordig nog zien, verzekerd ons van de waarheit der Berichten, welke de Schryvers ons daar van hebben nagelaten; want Egipte is in onzen tyd nog dezelfde, die zy geweeſt is, ten tyde van de Romeinen, toen men het met meerder regt als tegenwoordig het Eiland Sicilien, de Voedſtermoeder noemde van Romen, om dat zy ten dienſte van deze Overheeſter der geheele Waereld het Koorn leverde, 't geen zy tot onderhoud van haare ontzagchelyke Leegers nodig had. Het is waar dat het bezaaide Land tegenwoordig geenzints zo ver is uitgeſtrekt, als het zelve eertyds geweeſt is; doch deze ſchadelyke verandering voor dat beroemde Geweſt heeft, gelyk ik elders gezegt heb, in geenen deele zyn oorſprong van de Natuur, welke wegens de voordeelige Luchtſtreek altyd even mild is, maar men moet deze wanorder alleenlyk toeſchryven aan de ſlegte Staatkunde der Turken; want de Regeering heeft goedgevonden, den Uitvoer van Graanen uit dat Land te verbieden, waarſchynlyk uit vrees, dat de Vreemdelingen dezelve in al te groote menigte van daar zouden weghalen, en dit Verbod heeft een kwaad voortgebragt, 't welk oneindig veel gevaarlyker is als dat, 't geen men heeft tragten te verhoeden. De Voornaamſte van 't Land, die alle de Landeryen bezitten, hebben zedert dien tyd de Landen, welke het verſte van de Rivier geleegen waren,

Van de vrugtbaarheit van Egipte.

niet meer doen beploegen, om dat zy de vryheit niet hadden van hunne Graanen buiten 's Lands te verkopen. Vervolgens heeft men maar alleen de Velden, het naast aan de Nyl geleegen, bezaait, dewyl'er niet meer nodig was, als tot de verteering binnen 's Lands en het onderhoud der Steeden *Mecca* en *Medina*, die zonder deezen onderstand zouden moeten vergaan.

Daar uit is nog een andere ongelegenheit ontstaan, die voor Egipte niet minder schadelyk is, en welke gy reets zult begreepen hebben. Nadien men de Dyken, die gemaakt waren om te beletten dat de verafgelegenste Landen niet overdekt wierden door het zand, 't geen de wind onophoudelyk uit *Libyen* daar na toe voerd, niet meer onderhouden, en de Kanaalen, geschikt om die Landeryen te bevochtigen, volstrekt verlaten heeft, zyn die Velden wezentlyke Wildernissen geworden. Dit kan men gemakkelyk bemerken aan die, welke het naaste hier omtrent; dat is, twee of drie dagreizen ver gelegen zyn. Hier uit kan men met reede besluiten, dat het Land, 't welk tegenwoordig in Egipte bezaait word, misschien de helft niet uitmaken kan van dat gedeelte, 't geen eertyds bezaait wierd, maar men zou ongelyk hebben zulks in nadeel van het overige te besluiten, 't welk, gelyk ik in 't vervolg van dezen Brief hoop aan u te zullen tonen, niets verlooren heeft van de wonderbare vrugtbaarheit, waar door Egipte in de voorige Eeuwen zo vermaard was.

Oorsprong van deze vrugtbaarheit

Voor het overige is Egipte zyne vrugtbaarheit alleen verschuldigt aan de overstromingen van de Nyl, want nademaal het bewoont word, en Graanen, Planten, Boomen, Moeskruiden en Vrugten in overvloed voortbrengt moet men deze zeer groote vrugtbaarheit alleen aan die Rivier toeschryven, dewyl in de gantsche uitgestrektheit van dit Landschap, 't welk door de hitte van de Zon byna verbrand, niet een eenige Fontein gevonden word. Alles, 't geen de Nyl ter regter en linker zyde bevochtigt, zyn dorre en onbewoonde Wildernissen, in dewelke geen het minste uitspruitsel van Gras te vinden is. Het is wel waar, dat daar eenige Valleyen zyn, die van deze Vloed niet overstroomt worden, daar men evenwel Dadel-

boomen en eenige Hutten vind, maar behalven dat deze wooningen zeer weinig zyn, is men echter verpligt zich aldaar van Regen-water te bedienen zo voor het gemeen gebruik des levens, als tot het bevogtigen der Planten en Boomen, welke die onvrugtbaare grond in klein getal voortbrengt, en dit geringe onderhoud, 't welk de Natuur in die brandende Lugtſtreek even als tegen haar eigen wil ſchynt uitteleveren, is maar alleen genoeg om eenige ellendige Paters, die in deze eenzaame Plaatſen overal verſtrooit zyn, te onderhouden. Het is dan de Nyl, aan welke Egipte haare vrugtbaarheit ſchuldig is, gelyk dat Land ook aan die Rivier moet dank weeten het gelukkige gemak van ten allen tyde van de hoogte van Egipte naar de laagte, en van de laagte naar de hoogte met eene gaauwheit en gelykheit te kunnen komen, 't welk geen van de minſte voordeelen is, die dat Landſchap van deeze verwonderlyke Vloed trekt. Men kan zich gemakkelyk verbeelden, dat het afvaaren van de Rivieren ligt is, en dat men dus zonder moeite ten allen tyde van de hoogte van Egipte kan komen naar de laagte; voornamentlyk zo men weet, dat de Nyl niet heel krom is, en dat zyn loop van zich zelfs gezwind genoeg is. Het geen men zich nooit verbeelden zou, indien men het niet had gezien, of zo men daar van niet was onderrecht, is; dat een Schip zonder hulp van Riemen, Touwen nogte Paarden, maar alleen door de hulp van een eenig Zeil, de Rivier met het zelve gemak kan opkomen, als men haar afvaart. Geduurende meer als elf maanden in 't Jaar waajen op de Nyl voordeelige winden, door welkers voordeel een Schip de Rivier met meerder gezwindheit opvaart, dan als het door een groote menigte Paarden getrokken wierd. Dit is, het geen ik u heb doen in agt neemen in den Brief welke ik u op de Nyl heb toegezonden; doch het geen wel het zeldzaamſte is, beſtaat hier in, dat na maate de Rivier zich tegens het midden van den Zomer uitbreid, de winden zich ook vermeerderen, waar door men dezelve, na dat hy grooter is, en ſchielyker loopt met te meerder gemak weeder opkomen kan, want de Scheepen raaken dan niet meer aan den grond, maar worden in tegendeel met een wonderly-

ke gaauwheit door de Baaren weggevoerd; door het voordeel van deze winden kan men geduurende den Zomer in minder als veertig uuren van *Rosette* naar *Cairo* komen, niet tegenstaande men meer dan tagtig mylen van de eene Stad tot de andere teld, en te Land is het meer als hondert mylen; doch in de andere Jaargetyden heeft men tot het doen van deze Reis meer tyd nodig, om dat de winden dan zo onophoudelyk voordeelig niet zyn. Het afkomen van die Rivier duurd gemeenlyk twee of drie dagen, doch ter oorzake van 't laage water worden daar dikwils zeven of agt toe besteed. Men heeft echter Scheepen gezien, welke die Reis in agtien uuren hebben afgelegt, wanneer de winden, tegen de maand October met den loop van de Nyl, die alsdan nog sterk gezwollen is, overeenkomende, van 't Zuiden naar 't Noorden, en dus naar den Mond van die Rivier waajen.

Ik heb elders aangemerkt, dat de Oevers van de Nyl byna overal met groote Dorpen bezet zyn, en dat de *Delta* voornamentlyk altyd overdekt is met een groente, waar door dit Land een van de schoonste der geheele waereld is. Het is ook niet zonder reede dat *Ovidius*, sprekende van dat behoorlyk Gewest, het zelve vrolyk en aangenaam noemd, (*)

Delicias videam, Nile jocose, tuas.

Zy is ook tegenwoordig nog ten uitersten vermakelyk, en zy was het zonder twyffel eertyds veel meer, toen het Land door de Arabieren beploegd wierd. De Tyranny belettede nog geensints van daar met vermaak te kunnen woonen, en door de konst de vrywillige voortbrengselen van de Natuur te verçieren; en waarom zou men toch in zo een goed en vrugtbaar Land daar in niet slagen? Men zou'er zelfs zaaken ten uitersten wonderbaar, kunnen uitvoeren. Een Boom groeid in Egipte meer in drie Jaaren, als hy in Europa in tien Jaren doen zou. De Natuur kwynd daar nooit, en schoon de Boomen eenige maalen hunne bladeren verliezen, krygen zy echter sommige dagen daar na weder nieuwe. De Landeryen welke den

(*) Ovid. Trist. Lib. I. Eleg. 2.

den Nyl befpoeld, vet gemaakt door den vrugtbaaren Modder, welke alle Jaaren door het water van die Rivier op dezelve gebragt word, en dus zeer ligt zynde om te beploegen, leverden eertyds uit tot tagtig voor een; doch tegenwoordig geven zy gemeenlyk tien voor een: Een Graan Koorn brengt daar doorgaans vyf-en-twintig à dertig Koornairen voort. En nademaal deze zo wonderbaare vrugtbaarheit nog niet in ftaat is, om de fchatten der Natuure, waar mede zy deze Gelukkige Geweften verrykt heeft, en behalven dat het Land Koorn, Gerft ofte Ryft voortbrengt, groejen daar nae ook Latouw-Salaad en Meloenen. Dikwils word 'er ook een vierde Oegft ingezamelt, en zulks zonder ophouden van het eene Jaar tot het andere; de Dieren zelfs hebben ook deel aan deze verwonderlyke vrugtbaarheit. De Wyfjes van de Buffels en de Koejen dragen gemeenlyk ieder twee Jongen, en eenige brengen 'er drie à vier teffens voort; en wanneer een van de Kalven ofte van de jonge Buffels fterft, vuld men dezelve met ftroo, om de Moer te noodzaaken dat zy zich van de andere zou laten zuigen, 't geen zy anderfints niet doen zou, als zy het volle getal haarer Jongen niet zag. De Schaapen zyn niet minder vrugtbaar, dragende tweemaal 's Jaars. Eindelyk brengen de Gyten, die ook tweemaal 's Jaars teelen, dikwils zes of zeven Jongen te gelyk voort, zo dat het niet vreemd is hier een Gyt te zien, welke van veertien Jongen, die zy in zes of zeeven maanden heeft voortgebragt, gevolgt word. Wat zou men niet trekken van zo een goed Land als het in beetere handen was! Kan men dan wel kwalyk neemen dat de Fabel gezegt heeft, dat de Goden het zelve tot hunne wooning hadden uitgekoozen.

Ik heb u bereids gefprooken van de Kanalen ofte Caliges, waar mede al het Land van de *Delta* doorfneeden is, welke dienen om het water van de Nyl te ontfangen, en het zelve voor de gewoone noodwendigheeden daar in te bewaaren. Daar zyn 'er verfcheide, in dewelke het water 't gantfche Jaar blyft, en die zich ten tyde van de overftrooming in de Zee gaan ontlaften. Gy zoud niet kunnen gelooven van welk voordeel deze Kanalen zyn

voor dit gedeelte van Egipte. Men bediend' er zich van om met een Schuit gemakkelyk van de eene Stad naar de andere te vaaren, doch zo zy maar alleen dienstig waren om den Koophandel en de Overvoering gemakkelyker te maaken, zouden zy 'er niet meer nodig zyn, om zich van haare nuttigheit daar omtrent te bedienen; maar dit is niet het eenigste ofte zelfs het voornaamste gebruik tot het welk zy geschikt zyn. De Nyl, die door haar water de vrugtbaarheit in 't geheele Land te weeg brengt, gelyk ik het u bereids heb doen zien, loopt niet altyd met een en dezelfde order buiten haare Oevers; en schoon men zich verzeekeren konde van een altoos evengelyke en genoegsaame Overvloejing, zouden echter die Kanalen niet minder nodig wezen. Het is wel waar, dat de Landeryen, eenmaal door de Nyl bevochtigt zynde, Koorn en veele andere dingen genoegsaam zonder hulp van nieuw water kunnen voortbrengen; maar met de Tuinery is het 'er zo niet gelegen, want men kan zich niet voorstellen van daar een overvloedigen Oogst te zullen hebben, zo men alle drie of vier dagen geen water geeft aan de Boomen, Planten, en verscheide soorten van Meloenen, Komkommers, en andere Moeskruiden, die men daar zaait. Ten dien opzigte kan men zich van geen meer behendigheit bedienen, als daar omtrent gebruikt word. Men begint het Land te verdeelen in stukjes ter breedte van vier of vyf voeten in het vierkant, die door kleine hoogtens van malkander gescheiden zyn: Vervolgens arbeid men aan de Inleiding van dat water, 't geen uit de Kanalen gehaald word, waar over ik zo even met u gehandelt heb; En nademaal dit water, 't welk de vrugtbaarste Modder van de geheele Waereld met zich voerd, niet meer door Pompen opgetrokken word, alzo zulks hier uit het gebruik is geraakt, brengt men het zelve naar de plaatsen, die bevogtigt zullen worden, ofte met de Armen, door middel van twee even gelyke Emmers, ofte ook wel in Potten, door middel van zekere Raderen, zo als men 'er wel in Vrankryk ziet. Om die Raderen te doen omdraajen, bediend men zich van Ossen; het getal van deze Dieren, welke tot dien Arbeid alleen in Egipte gebruikt worden,

den, is ongelooflyk groot; men teld 'er meer als vyftig duizent; en ik zou zonder eenige vergrooting het getal wel op hondert duizent kunnen ſtellen. De Machines, die de Oſſen draajen worden *Aſaquié* genoemt, welke benaming afkomt van het woord *Sakas*, 't geen beteekend *naar 't Wedde voeren en drinken geven.* Op de plaatſen, daar deze Kanalen niet in gebruik zyn, bediend men zich van groote Putten, die tot dat zelfde oogmerk gegraven zyn, en dezelfde uitwerking hebben. Na dat men dus de wateren in de plaatſen, welke bevochtigt moeten worden heeft opgevoerd, doorſteekt men die kleine hoogtens, waar van ik zo even met u heb geſprooken. Vervolgens worden ze weder toegeſtopt, en dus leid men het water van 't eene Vierkant in het ander, ſtraks in een vierde gedeelte van den Tuin en terſtond in een ander. Hier door vergoed men het gebrek der Overſtroomingen en Aangroejingen van de Nyl; en niets zou gemakkelyker zyn als alle de Landeryen van Egipte door diergelyke verhoogingen ofte wederhoudingen van 't water te overſtroomen; maar deze lieden ſteunen alleenlyk op de Natuur, en zy zyn zo gelukkig dat dezelve omtrent het nodige voor hen byna noit in gebreeke blyft.

Ik weet niet, wat gy zult denken, Myn Heer, van de korte beſchryving die ik u kom te geven aangaande de vrugtbaarheit van Egipte, en de oorzaken, welke ik wegens deze vrugtbaarheit heb aangehaald. Voor my, ik kan niet denken dat men in de Waereld een beeter en vrugtbaarder Land zou kunnen vinden, zo dat, dewyl Egipte door den handel van Graanen tegenwoordig zo beroemt niet is, als zy eertyds was, ik echter verzeekerd ben, dat zulks, behalven de reedenen welke ik daar van elders heb bygebragt, ook moet toegeſchreeven worden aan de bygelovigheit en luye Natuur der Volkeren, die dat Land bewoonen; want het is zeker dat de Landeryen daar heel ſlegt beploegd worden. Men heeft hier drie manieren om het Graan te zaajen, maar de wyze waar van men zich daar omtrent bediend, en de beploeging, die men aan het Land geeft, is altyd zeer onvolmaakt; de een vergenoegt zich met het Graan met kragt, na maate dat

Manier om de Landeryen te bezaajen.

het water van de Nyl te rug loopt, op de Aarde te werpen, en de Modder vervolgens met een plank, die aan het end van een ſtok is vaſtgemaakt, om te ſpitten; maar het is onwaar dat men beeſten daar na toebrengt om het Graan in de Aarde te doen zinken, want het zou voor hen nooit mogelyk wezen, zich uit die Modder te redden, dewyl die geen, welke het Graan zaait, zelfs tot boven de knien daar in zinkt. Andere wagten tot dat de Aarde wat vaſter is; alsdan hechten zy een yzer langs de plank, waar van ik geſprooken heb, en terwyl zy de Aarde, die dan nog een weinig zagt is, gemakkelyk omſpitten, zaajen zy het Graan, en dekken het met dat zelfde Inſtrument. Deze hebben een veel beeter Oegſt dan de eerſte. Eindelyk de derde manier, zynde de nuttigſte en moejelykſte, beſtaat hier in; dat men de Aarde, als dezelve volkomen vaſt en geſlooten is, lugtig beploegd, en vervolgens de Egge daar over haald, als in Vrankryk. Door deze geringe hulp overdekken zich de Landen met groente en Koornairen, en de Graanen groejen in overvloed. Egipte voorziet geheel Turkyen en Barbaryen met Ryſt, zelfs levert zy uit verſcheide Ladingen van Boonen en Linzen, zonder te ſpreeken van de Gerſt, het Koorn, en Vlas, dewelke zy overvloedig voortbrengt. Indien dit vrugtbaar Land beeter bebouwt wierd, zouden immers de voordeelen, die men daar uit trekken zou, byna onbeſchryvelyk zyn.

Van den Oegſt.

Gy zoud reede hebben om het my kwalyk te neemen, indien ik vergat te ſpreeken van den Oegſttyd, en van de wyze, op welke de Inzameling hier geſchiedt. Men begint altyd precys in het einde van April, ofte de eerſte dagen in Mey aan de Oegſt te arbeiden. Alsdan houd men zich geenzints op met het Koorn af-te-ſnyden, het zelve tot ſchooven te maaken, en te vervoeren naar die Plaatſen, welke geſchikt zyn om het Koorn op die wyze langen tyd te bewaaren, maar de Inwooners van Egipte hebben een veel gaauwer manier als deze. Zy beginnen het Graan uit-te-rukken, en verzamelen het vervolgens zelfs in 't midden der Landeryen op een plaats, die daar toe gereed gemaakt is. Daar leggen zy het op een hoop

die

die twintig à dertig schreeden breed is, op dewelke men aanstonds eenige Ossen omleid, ten einde het Graan te doen nederzakken. Men spand vervolgens twee Ossen aan eene Machine, gemaakt op de wyze van een Chaise, en van onderen voorzien met scherp snydende steenen, ofte van agt ofte tien yzere Raderen, draajende in een houte Spil; een Man, dewelke op deze Machine gezeten is, dryft de Ossen voort, en doed verscheide keeren over dezen hoop, het zy van Gerst of Koorn, tot dat die Raderen het stroo daar van hebben afgesneeden; het Graan, 't welk te gelyk met het stroo is afgekapt, bewaard men voor de Beesten, wordende het zelve aan hen in plaats van haver gegeeven. Na deze eerste verrigting scheid men het stroo van 't Graan, werpende het zelve op eene ligte wyze in de lugt met vorken, die tot dit gebruik vervaardigt zyn; Eindelyk komen de Koornzifters, die aanstonts met eene byzondere gaauwheit het Graan van de Aarde scheiden, waar na 't zelve naar de Zolders gevoerd word. Dit is de wyze, waar van men zich bediend om den Oegst in-te-zamelen, en dit is alle de moeite die men heeft om het schoonste en beste Graan van de Waereld te verkrygen.

Dewyl ik deze stof verhandel, zal men mogelyk niet kwalyk neemen, dat ik aantoon, met wat zorg het Koorn in de Huizen die een weinig aanzienlyk zyn, tot Brood gereed gemaakt word. Men verleest het eerst van Graan tot Graan; vervolgens word het met verscheide wateren gewasschen, en in de schaduw gedroogt; waar na men het vryft tusschen twee linne doeken, eer dat het naar de Moolen gebragt word; men kan zich gemakkelyk verbeelden, hoe zindelyk en lekker het Brood moet wezen, 't welk van zodanig Meel gemaakt word; na dat men met dezelfde zorg alle de zemelen, tot het laatste deeltje toe, daar van afgezondert heeft, doed men een weinig *Mastik van Scio* in 't water smelten, waar mede dit Meel gekneed word en 't geen aan het Brood een aangenaame smaak geeft. Zie daar de manier, op dewelke de Vrouwen het Brood hier in de Huizen bereiden, waar by men in 't voorbygaan nog kan aanmerken, dat aldaar

Manier om Broot te maken.

nooit ander als nieuwbakken Brood, zelfs van den zelfden dag, gegeeten word. Het Brood word in Turkyen niet genoeg gebakken, maar als men daar aan gewend is, vind men het zo goed, als wanneer het gaarder was: Echter is het zeeker dat dit Brood het lugtigſte en lekkerſte van de Waereld is.

Voor het overige moet men hier eene byzonderheit in agt nemen ten opzigte van het Graan dat men uit Egipte doed voeren. Het kan niet bewaart worden, zo voor deszelfs Inſcheeping de winden niet uit het Noorden gewaait hebben, dat is, zo men het voor de helft van de maand Juny vervoerd; maar 't geen men in een laater Jaargety inſcheept, ziet men zelden bederven. Ik laat aan de Natuurkundige over, om de oorzaak van dit verſchil na te ſpeuren. Miſſchien komt het daar van daan, dat het Graan, 't welk men in 't eerſte Saiſoen inſcheept, nog niet droog genoeg, of te vroeg ingezameld zynde, zelfs niet genoegſaam ryp is. Wat hier van zy, men ziet hier nieuw Graan tegen het einde van Maart ofte begin van April, en alle de Huizen zyn vyftien of twintig dagen na Paaſſchen van het zelve bereids voorzien. Alsdan worden de Jaarlykſe Inkomſten van Graanen, die geheel Egipte aan den Grooten Heer verſchuldigt is, opgebragt, en geſlooten in de groote Magazynen van *Oud Cairo*, waar van ik u geſprooken heb, en die men de Zolders van *Joſeph* noemt. Dewyl het Koorn en de Gerſt daar niet overdekt is, vergadert zich op die plaats altyd een groot getal Vogelen, en 't geen zy daar van eeten is zo veel, dat de Porte behalven de gemelde Laſten, alle Jaaren nog eenige duizend *Septiers* (zynde eene zekere Koornmaat) eiſcht, tot vergoeding van de ſchade, welke die Vogels daar hebben aangeregt. Uit deze Zolders worden de Troupes, en een oneindig getal van Officieren, aan dewelke men verſcheide uitdeelingen doed, mede voorzien. Want de meeſte hebben hier zekere Inkomſten van Koorn en Gerſt; doch de vertraaging van deze betaling veroorzaakt onophoudelyke klagten in de Divan ofte Vergadering van den Bacha.

Uit

Uit deze Plaatſen trekt men ook een gedeelte van de Erfgiften, welke de Turkſe Keyſers en Sultaninnen aan *Mecca* gemaakt hebben; ik zeg een gedeelte; want zo men het alles leverde zou men de helft van 't geen Egipte voortbrengt, aan die Stad alleen geven. De Bachas en andere Grooten van 't Land trekken daar van het beſte gedeelte. De Groote Heer en de Sultaninnen onderhouden twintig Scheepen om de Levensmiddelen, die by Teſtament verleend zyn, over te voeren; doch de Directeurs trekken ondertuſſchen het voordeel der Koopwaaren, welke zy in plaats van die Levensmiddelen inſcheepen. Zedert het drie-en-twintigſte Jaar van de Hegira is geheel Egipte bereids meer dan 10 maal aan *Mecca* ofte aan de *Mosqueën* by uiterſte wil gemaakt geweeſt. Deze Legaaten beſtaan eerſt uit Landeryen, welke door de Cyns die daar op gelegt is, een vaſt en zeker Inkomen uitleveren aan die geene, tot welkers voordeel die Erfmakingen geſchikt zyn, tot dat eindelyk deze Cyns van zelfs word afgeſchaft door het vermogen van eenig magtig Perſoon, die zich dikwils uit oorzaak der verwoeſtinge ofte nederſtortinge der Gebouwen van den grond meeſter maakt; zo dat de altydduurende Renten hier niet beſtendiger zyn als in Europa; de Inkomſten der groote *Moſquée* van *Cairo*, welke men op 20 duizend Ecus 's daags rekend, en zelfs die van *Mecca* zullen nooit vaſter ofte zekerder wezen als die der Tempels van de Godin *Iſis* en den God *Serapis*, welke door zo veele Koningen van Egipte tot derzelver onderhoud gefondeert ofte vaſtgeſteld zyn.

Na dat ik u onderregt heb op wat wyze het Graan in Egipte gezaait en ingeoegſt word, zult gy zonder twyffel wel verheugt zyn, Myn Heer, als ik u ook een verhaal doe van de Planten en Peulvruchten, dewelke dit ryke Land in grooter overvloed voortbrengt, als eenig ander van de geheele Waereld. Om dan uwe nieuwsgierigheit te voldoen, zal ik een begin maaken met te ſpreeken van die, welke het zeldſaamſte en in Europa het minſte bekend zyn.

Van de Peulvruchten.

Ik heb alle mogelyke onderzoeken gedaan om te ontdekken wat voor een Vrugt de *Picus* der oude Egiptenaaren

Van de *Picus* der Ouden.

ren is; doch ik moet aan u bekennen, dat niet tegenstaande alle myne zorgen, het echter voor my moejelyk is om u dien aangaande eene volmaakte kennis te geeven. Voor my ik zou geen zwarigheit maken om te gelooven, dat het een soort van wilde Suikery is, dewelke in Arabien *Ekas* genoemd word. Het is zeker dat ik hier geen Plant vind, die meer overeenkomstig is met dat geene, 't welk gy my schryft van den *Picus*.

Van de *Cas.*

Men ziet daar ook een soort van wilde Latouw-Salade, 't welk de Arabiers *Cas* noemen. Dezelve groeit in *Nubien* en Opper-Egipte, en de Volkeren, welke die Landen bewoonen, trekken daar uit eene olie, waar mede zy hun hoofd en aangezicht smeeren, om zorg te dragen dat zy niet door de hitte van de Zon, die onder deze Lugtstreek onlydelyk is, verbrand werden. De geene welke van daar komen om hier te dienen, brengen van die oly met zich, en noemen dezelve *Sennaslée.*

Van de *Cicus* ofte *Cirika.*

Wat aangaat de *Cicus* der Ouden, verondersteld zynde dat het dezelfde is, die ik my voorstel, hebbende daar toe veele reedenen om zulks te gelooven. Zy is tegenwoordig van geen minder nut als eertyds, en het Arabisch woord, waar mede dezelve beteekend word, heeft geen minder overeenkomst met zyn ouden naam, als met die van de Suikery: Om te begrypen, waar op ik myne gedagten grondvest, moet men aanmerken, dat 'er misschien geen Land in de Waereld is, daar zo veel olie gebruikt word als in Egipte. De reede van deze zo groote verteering is; dat men behalven de Illuminatien, die daar dikwils gedaan worden, ook in 't algemeen gewoon is, om geduurende de nacht in alle de bewoonde Kamers der Huizen brandende lampen te onderhouden; welke gewoonte zo bevestigt is, dat de armste lieden zich liever iets van hun voedsel zouden onttrekken, als daar omtrent in gebreeken blyven. Echter word van de Olyfolie, die waarlyk hier niet schaars is, het minste gebruik gemaakt. Daar is een soort van een wortel, *Cirika* genaamt, dewelke in dit Land byzonder eigen is, en na myn gedagten in geen ander gevonden word. Zy groeit in de Moerassen, die door de overvloejingen van de Nyl veroorzaakt worden,

en uit deze Plant trekt men eene vry groote menigte olie, ofte een ſap, die van een vry ſlegte reuk is, en tot onderhoud der lampen gebruikt word. Uit oorzaak van deeze overeenkomſt zou ik wel geneegen zyn om te gelooven, dat deeze Plant de *Cicus* is, welkers olie de Ouden gebruikten tot de groote Illuminatien hunner plegtige Feeſten, tot huiſſelyk gebruik, en tot het verligten van hunne Scheepen, als zy by nagt een Reis op het water deden: En het geen myne giſſing zou kunnen verſterken is, dat de olie van *Cirika* nog tegenwoordig tot dezelfde noodwendigheden gebruikt word, en men volkomen reede heeft te denken dat de tegenwoordige Egiptenaars deze gewoonte hebben van derzelver Voorouders, die hun dezelfde van Geſlagt tot Geſlagt hebben overgeleeverd. Wat hier van zy, de *Cirika* gelykt zeer wel na onze wilde Suikery, en de olie, die daar uit getrokken word, is van een gantſch onaangenaame reuk. Ondertuſſchen laten de arme lieden uit noodzakelykheit, en de Jooden uit zuinigheit niet na, om dezelve tot het toemaaken van verſcheide hunner ſpyzen te gebruiken, 't welk een ſaus van een verfoeilyke ſmaak moet veroorzaaken; doch het is waar, dat zy byna niets koſt. Voor het overige is het licht, 't welk zy voortbrengt, geenzints zo ſchoon, als dat van de Olyfolie; waarom de lieden van eenig aanzien, ofte ook die geene, welke zich zonder regt aanzienlyk willen maaken, geen andere als deze laatſte branden, dewelke hen echter niet veel meer komt te koſten, alzo zy daar niet ſchaars is.

De Planten, die wat minder zeldzaam zyn, en meer overeenkomen met die, welke onze Lugtſtreek voortbrengt, groejen alle in Egipte met eene wonderlyke gemakkelykheit. Niets is lieffelyker als te zien, dat, wanneer de wateren van de Nyl zyn te rug geloopen, de Vlaktens en Velden, aan den Oever van deze Rivier geleegen, dewelke een weinig te vooren niets als eene wyd uitgeſtrekte Zee vertoonden, zich aanſtonts vercieren met eene vermaakelyke en aangenaame groente, 't welk veroorzaakt word door de Moeskruiden van allerlei ſoort, waar mede de Aarde in een oogenblik overdekt is. Het is zeeker,

ker, dat alle de Kruiden en Planten, die men in Vrankryk ziet, met dezelfde gemakkelykheit in Egipte zouden groejen, zo men ze daar zaaide, en voor dezelve eenige zorg droeg. De modder, die de Nyl op het Land laat, is zo vet dat men verpligt is om dezelve te mengen met aarde, ofte ſtof, welke men door de afbreeking der Huizen bekomt, 't zy om de plaatſen, tot de zaajing geſchikt, te verhoogen, ofte om de aarde meer lugtigheit te geeven. De wortelen, die by en omtrent *Cairo* groejen, zyn zo menigvuldig, dat een oneindig getal Perſoonen alleenlyk word te werk geſteld om dezelve te zouten; en vervolgens vervoerd men ze naar de Landeryen.

Van de Meloenen.

Onder deze verſcheide ſoorten van Planten en Moeskruiden, dewelke alle nuttig, nodig en aangenaam voor het leeven zyn, en die dit Land zo overvloedig voortbrengt, is de Meloen zonder tegenſpreeken een van de heilzaamſte en gemeenſte. Alle die ſoorten, welke men in Europa en in de Havens van de Middelandſe Zee heeft, worden ook in Egipte gevonden. Behalven deze is 'er nog een, die van binnen groen en zeer heerlyk is. Hy waſt zo rond als een bol, en is gemeenlyk van een wonderlyk aangenaame ſmaak. Men vind 'er ook water-Meloenen die zeer goed en gezond zyn; maar te *Cairo* en daar omtrent groeit een ſoort van Meloenen, dewelke aan de beide enden puntig en dik in het midden zyn. Dezelve worden door de Bewoonders van dat Land boven alle andere gepreezen en *Abdelarins* genoemd. Dit is een Arabiſch woord, en beteekend *de Slaaf van de Zoetigheit*. Deze Meloenen zyn gantſch ſmakeloos, zo dat men ze waarlyk niet eeten kan, ten zy men dezelve met zuiker heeft toegemaakt. *De Macriſi* zegt, dat deze ſoort eertyds hier is overgebragt door een Man, van welken zy haar naam ontleend heeft. Voor het overige is 'er geen Vrugt in de Waereld, die den menſch minder kwaad toebrengt als deze. Zelfs geeft men ze aan de Zieken, onaangezien men hun het gebruik van alle de andere Vrugten weigerd. De ſchil van deze Meloen is zeer fraai en door de Natuur heerlyk doorwrocht. De gedaante daar van is zeer uitmuntend en zeldſaam; en de manier om die Vrugt te doen ryp worden,

den, is ook ongemeen, want men gebruikt daar toe een gloejend yzer, 't welk aan een van zyne enden gelegt word. De Bewoonders van het Land eeten dezelve ryp en onryp, en op dezelfde wyze als wy de Appelen eeten. Deze Meloenen, welke van een vreemde oorſprong zyn, duuren twee geheele maanden, en groejen in geen ander gedeelte van Egipte. Men zegt dat 'er van die ſoort ook op het Eiland *Cyprus* gevonden worden.

De Komkommers zyn hier niet minder gemeen als de Meloenen; en het is ongelooflyk hoe veel 'er te *Cairo* en in geheel Egipte gebruikt worden. Dezelve worden tweemaal 's Jaars ingezamelt. De eerſte Oegſt geſchied aanſtonts na dat de Nyl binnen haare Oevers is gekeerd, en de tweede midden in de Zomer. In den tuſſentyd eet men een ſoort van Romeinſe Latouw-Salaad, die zeer zoet van ſmaak en goed is, waar mede de Landeryen geheel en al overdekt zyn. Van de Komkommers

Ik moet niet vergeeten te zeggen dat 'er in de Landeryen van Egipte een ſoort van Suikery groeit, welke duizentmaal zoeter is als die in onze Tuinen waſſen. Zy komt in de Weylanden uit de natuur voort, zonder dat de konſt der menſchen iets het geringſte tot haare uitmuntendheit en goedheit toebrengt. Voornamentlyk vind men 'er naar den kant van *Matarea* (welke Plaats door het verblyf, 't welk de Zaligmaaker daar gehouden heeft, geheiligt is) veel meer dan in eenige andere Plaats van het Land. De Europianen zyn de eenigſte die dezelve doen waſſchen even als in Europa, en zy eeten die Suikery geduurende twee of drie maanden in 't Jaar. De Egiptenaren gebruikenze, zo als zy zyn, en zeer veele van hen nuttigen byna geen andere ſpys als deeze. De Poſtelein is hier insgelyks zeer gemeen, maar de Kropſalade en Sellery willen 'er niet aarden. Van de Suikery en de Poſtelein.

De Romeinſe Salaaden beginnen in de maand November en duuren tot in April; zy zyn alle zeer goed; doch die, welke het laatſte gezaaid worden, overtreffen verre de eerſte. Zy hebben een ſuiker-ſmaak, die zo aangenaam is, dat men ze zonder zout, olie, ofte azyn gebruikt, het geen ik zelfs ook doe, zonder te kunnen zeggen of ik Van de Romeinſe Latouw.

zulks

zulks doe in navolging van het voorbeeld, dan of ik door de natuur van de zaak daar toe genodigt word.

Van de Boonen. Ik ſtel de Boonen onder het getal der Moeskruiden. Dezelve groejen uitneemend wel in Egipte; zelfs ziet men hier zeer groote Landeryen, welke daar van geheel en al overdekt zyn. Hun Bloem is duizentmaal lieffelyker van reuk als die van onze Boonen in Europa, ſchoon hun reuk ons zo aangenaam voorkomt. Men zaait zeer veele van dezelve in de Landen welke naar den kant van 't Weſten naby *Cairo* geleegen zyn. Wanneer de wind des avonds uit het Ooſten begint te waajen, is het ten uiterſten aangenaam en bekoorlyk, als men, op de Terraſſen wandelende, de Lucht, die met hunne lieffelyke reuk geheel vervuld is, inademt. Voor het overige is het niet zonder reede, dat men de Boonen in Egipte aankweekt, en dezelve in overvloed tragt te hebben, om dat zy in dit Land gemeenlyk tot voedſel ſtrekken voor de Muilezels, Ezels en Kameelen, die daar van een groote menigte verteeren: Om hen de Boonen te doen eeten, ſtampt men ze in ſtukken, en maakt dezelve dus tot een zeer grof Meel, waar van vervolgens Ballen gemaakt en hun gegeeven worden. Ik heb elders aangemerkt, dat de ſteenen der Dadels mede tot dat zelfde gebruik dienen, na dat men ze op zodanige wyze heeft gereed gemaakt.

Van de Egiptiſe Uyen. Wat zal ik u zeggen van de Uyen, dewelke eertyds zo beroemd en by de Egiptenaars zo zeer geagt waren, en over welkers verlies de Israëliten, toen zy onder het geleide van *Moſes* de Roode Zee waren overgetrokken, zich in de Woeſtyne zo zeer bedroefden. Zy hebben waarlyk tegenwoordig nog niets verlooren van hunne goedheit, en zyn veel zoeter dan in eenige andere Plaats van de Waereld. Men heeft dikwils honderd ponden daar van voor agt ofte tien ſtuivers. Dezelve worden te *Cairo* gekookt verkogt, en wel in zo grooten overvloed, dat alle de Straaten daar mede bezet zyn.

Van de Melonchea. Van alle deze dingen zyn de Egiptenaars groote Liefhebbers; ook eeten zy zeer gaarn Radyzen en Krooten van een zeldzame ſoort, waar van hondert Ladingen van Kameelen dagelyks te *Cairo* verteerd worden. Men ziet in

in den omtrek dezer Stad zekere byzondere Oorden daar alle deze Moeskruiden van ver afgelegene Plaatſen door de Boeren gebragt, en door de Inwoonders van *Cairo* gekogt worden. Deze Markten houd men alle dagen, en zy gelyken naar groote Kermiſſen, die in twee of drie uuren eindigen. Ieder ſoort van Vrugt ofte Moeskruid heeft zyn eigen plaats; daar is ook een zeker Kruid *Melonchéa* genaamt, 't welk het allermeeſt gegeeten word; de Sauſſen en het Nat; waar in het zelve gekookt is, worden daar door zo dik, als of zy gebonden of geweld waren.

Zoud gy wel gelooven, Myn Heer, dat 'er in Egipte byna niets is, 't welk de Inwoonders van dat Land niet gebruiken tot het toemaken hunner Spyzen? Zelfs bedienen zy zich zeer veel van Wyngaardsbladeren, die eerſt nieuw uitgekomen zyn, om het gehakt Vleeſch, waar van zy op hunne Maaltyden zeer groote liefhebbers zyn, ſmakelyk te maken. Ten dien einde bereiden zy dat Vleeſch tot ballen, en leggen het zelve in een Wyngaardsblad, en dus ſtapelen zy den eenen bal op den ander. Vervolgens maken zy het toe op hun manier en laten het koken. Dit is eene van de uitgezogtſte en lekkerſte ſpyzen, die men op hunne Tafelen voordiend. Aldus zyn de Wyngaarden in Egipte voordeelig niet alleen door hunne druiven, maar ook door derzelver bladeren, en de winſt, die men van deze laatſte trekt, is zelfs veel grooter als die der Vrugten. Manier om de Wyngaartsbladeren te eeten.

Daar is weinig te zeggen van de Bloemen, die in Egipte groejen, dewyl men daar weinige vind, welke zeldzaam zyn. Echter word verzeekerd, dat zy alle daar meer kragt hebben als elders. Het is waar, dat hondert Violetbloemen van *Cairo* (want men verkoopt ze hier by 't getal) van veel meer vrugt zyn, als duizend van Europa, en dat het met de Roozen byna even eens gelegen is. Van deeze laatſte trekt men een heerlyk water, welkers verwonderlyke Reuk in zoetheit en aangenaamheit voor geen ander Reukwerk van de Waereld behoeft te wyken. Van de Bloemen.

Het Roozewater doed my denken aan het Water van Calaffe. Het is een zweetverwekkend en heerlyk hartſterkend Van het Water van Calaffe.

kend middel, 't geen men door de distileering trekt uit de Bloemen van den Boom, die dezen naam draagt. Men legt dezelve in water om ze te distileeren; anders zou men daar mede zyn oogmerk niet kunnen bereiken. Dit geneesmiddel, men mag zich daar van bedienen, wanneer men wil, kan nooit kwaat doen, maar brengt in tegendeel dikwils een zeer groot goed te weeg.

Van de Boomen en Vrugten die in Egipte groeijen.

Het Verhaal, 't welk ik u kom te doen, Myn Heer, van de Planten en Moeskruiden, die in Egipte wasschen, geleid my natuurlyk tot de beschryving der Boomen en der Vrugten, dewelke deze vrugtbaare Lugtstreek voortbrengt. Verbeeld u echter niet, Myn Heer, dat ik onderneem om met u over alle de zeldzaame Boomen die men daar vind, te spreeken. *Plinius* heeft daar van een groot Volumen beschreeven, en zo myne bezigheeden my toelieten, om Egipte met het boek in de hand te doorkruissen, ofte indien ik, gelyk zeer veele andere, een verhaal wilde doen, 't welk gegrond was op het geloof van eenige losbollen, ofte onweetenden, zoude ik zelfs een groot werk dienaangaande aan u kunnen toezenden. Maar myn voornemen is alleen, om u te spreken van dat geene, waar van ik tot in den grond onderregt ben; en dewyl ik over dit onderwerp gaa handelen, moet ik u van te vooren zeggen, dat ik voorgenomen heb geen andere order te houden als die, welke my myne gedagten zullen ingeeven.

Van de Koffy.

Men heeft verscheide maalen getragt om het boomtje, 't welk de Koffy draagt, in dit Land aan te kweeken, maar altyd zonder daar in te slagen. Daar en tegen wast dezelve in Ethiopien zo volmaakt, en met zo groot een gemakkelykheit, als in de Yemen. Zelfs zegt men dat de Koffy uit het eerst genoemde Landschap naar Arabien is overgevoerd. Het is iets ongemeens, dat men op die Plaatsen niet gebruikt als de Schil, waar in de Boon gesloten is, en dat het water, in 't welk die Schil doortrokken is, aan de Abissiniers en Arabiers veel beeter en zoeter voorkomt, als dat van den Boon zelfs. Wanneer deze Boon, die in Arabien *Bien* genoemt word, gebraaden, gemaald en tot een drank gemaakt is, word die Li-

queur

queur *Cahoué* genoemt, in welk woord de *h.* zeer ſterk moet uitgeſprooken worden. Hier door hebben wy twee verſchillende zaken onder malkander gemengt, en niet alleen het water, waar in men die Vrugt heeft laten doortrekken, maar zelfs den Boom, die dezelve draagt, met dien naam beteekent. Al hoop ik niet, dat deze aanmerking, in 't voorby-gaan gemaakt, oorzaak zal zyn, dat men die gewoonte verandere; ten minſten vley ik my dat gy deze Reflexie my zult dank weten. Ik keer weder tot myn onderwerp.

Schoon de Natuur Egipte niet heeft begunſtigt om het Koffyboontje aldaar met gemakkelykheit te kunnen voortkweeken, heeft zy echter aan dit Land die ſchade wel vergoed door het oneindig getal Vrugten van allerhande ſoort. Men vind daar waarlyk in overvloed ten allen tyde Perziken, Abrikoozen, Peeren, Appelen, Oranje-Appelen, Citroenen, Vygen, Kappers, Olyven, Druiven, en andere ſoorten van Vrugten, die men zou kunnen wenſchen, en waar mede de Tuinen en Landeryen verciert zyn. De Perzike en Abrikoozeboomen zyn zeer gemeen in Egipte, en derzelver Vrugten kunnen voor goed gehouden worden. *Strabo* verhaald dat het *Cambyſes* geweeſt is, die van deze Boomen Griffels ofte Enten in dit Land gebragt heeft. Wat hier van zy, het is zeeker dat hier een zeer groote menigte Perziken groejen van verſcheide ſoorten, en zy zyn aan de Vorſt niet onderworpen. Doch men moet bekennen dat zy op verre na zo goed niet zyn als die in Vrankryk. Het is waar dat 'er te *Roſette* vry ſchoone Perziken groejen, maar op alle andere Plaatſen zyn zy gelyk aan onze Wyn-Perziken, en zyn derhalven zeer verſchillende van die ſchoone Vrugt, dewelke onze Tuinen in Europa uitleveren. Van de Perziken.

De Appelen en Peeren, die men hier heeft, zyn alle zeer ſlegt, en men kan zeggen dat Egipte van deze Vrugten het ſlimſte deel heeft. Daar worden 'er ook gezonden van Rhodes en van Damas, die zelfs niet al te goed zyn, en zeer duur verkogt worden. Men zend daar ook eenige Peeren van den Berg *Sinaï*, en dit is ook een heerlyk geſchenk 't welk de Aartsbiſſchop nooit nalaat aan den Van de Appelen en de Peeren.

Consul van Vrankryk te doen. Zy groejen in de Gebergtens op wilde Boomen, en zyn van geen slegten smaak. Het is gemakkelyk te begrypen hoe goed zy zyn zouden indien de Boomen geënt wierden, en men daar zorg voor droeg. Men ziet ook in dit Land een zekeren Boom van een vry groote hoogte. Zyne bladeren zyn wat klein, zeer groen en zeer aangenaam, en hy draagt kleine Appeltjes ter grootte van een Kers. Deze Appeltjes hebben een steen, en zyn niet slegt.

Van de Dadels. De Dadels zyn de Vrugt, die in Egipte het gemeenste is, en de Dadelboomen worden daar het allermeest geagt, om dat 'er geen is, waar van men beetere voordeelen trekken kan. Een goede Dadelboom brengt jaarlyks tot 10. Livres voordeel aan zyn Meester. Voor het overige behoeft hy niet aangekweekt te worden, en hy groeit midden in het sand. De Olysboomen aarden insgelyks wonderlyk in dat Land, en dragen een Vrugt, die gemeenlyk zo groot is als de Nooten.

Van de Kappers. Men eet hier Kappers in overvloed, die byna alle uit *Alexandrie* en van *Rosette* komen. Deze gelyken volstrekt naa de Kappers van Genua. Daar is egter nog een andere soort, die klein en lang zyn, gelyk de steenen van Olyven. Ik weet niet of het niet van deze Vrugt is, waar van *Strabo* elders gesproken heeft. Misschien zyn het ook wel de kleine Appeltjes met een steen, waar van ik bereids aan u heb gewag gemaakt. Men brengt ook een groote menigte drooge van dezelve, van *Mecca* naar dit Land.

Van de Vygen. Egipte brengt ook verscheide soorten van Vygen voort; die van *Alexandrie* zyn verwonderlyk. De andere zyn veel grooter en vry goed. Ik zal u hier niet spreken van den Vygeboom van Adam, want ik zal in 't vervolg gelegenheit hebben om met u daar over te handelen. Maar mogelyk zult gy u verwonderen over dat geene, 't welk ik u nu zal zeggen. Hier is een soort van Vygen, genaamt Vygen van Pharao, welke de Boom *Sycomorus* voortbrengt, niet aan zyne takken maar in zyn ligchaam en zelfs in de Stam. Men slaat den Boom om deszelfs Vrugt te krygen met groote steenen en hamers, en door

deze

deze kneuzingen komen de Vygen daar uit, en zyn byna van dezelfde grootte en gedaante als de ordinaire Vygen. Deze Vrugt is zeer ſmakeloos, en derhalven diend hy maar alleen tot voedſel van de arme Lieden en de Vogels.

Van de Oranje en Citroen-Boomen.

De Citroen-en Oranje-Boomen worden doorgaans het meeſt in de Tuinen van dit Land gevonden, en ſchoon men nergens anders zorg voor draagt, als om ze te begieten, brengen zy echter, niet tegenſtaande het zelfs wilde en doornagtige Boomen zyn, een zeer goede Vrugt voort. De Egiptenaaren eeten de Citroenen, zo als de Appelen in Vrankryk gegeeten worden.

Van den Wyngaard.

Daar word geen Wyn in Egipte gemaakt, want ik meen dat die, welke de Copten maar alleen tot hun eigen gebruik maken, voor niets gereekent moet worden, zo dat men kan zeggen dat al de Wyn, die men hier drinkt, uit andere Landen komt. De Wyn, die van Cyprus komt, is de beſte, als men daar aan gewend is, en kan het gemakkelykſte van alle de andere Wynen bewaard worden; dezelve word in 't algemeen het meeſt geagt, en Wyn van de Commanderie genoemt, om dat hy groeit op een Plaats, die eertyds eene Commanderie ofte een Gebied geweeſt is, toebehoorende aan de Ridders van St. Jan van Jeruſalem, welke hedendaags onder den naam van de Ridders van Malta bekend zyn. Wat my aangaat, ik gebruik geen anderen Wyn als deeze, want ik bevin dat hy het allergezondſte is.

Men behoeft nochtans niet te beſluiten, dat, hoewel geen Wyn in Egipte gemaakt word de Druif om die reeden daar een zeldzaame Vrugt zyn zoude; in tegendeel zy is in dat Land zeer gemeen en zeer overvloedig. Het is byna onbegrypelyk hoe veele Druiven een eenige Wyngaard-Stam voortbrengt. Daar is 'er een in het Huis van den Conſul van Vrankryk, die 436. zeer groote Druive-Boſſen gedragen heeft, en gemeenlyk 300. uitleverd. De Druif is in dit Land zeer goed, en ik heb bereids in een anderen Brief aangemerkt, dat, indien daar van Wyn gemaakt wierd, dezelve van geen geringe hoedanigheit zyn zoude, zo men maar bedagt was op alles, 't geen men zou moeten waarneemen om daar in te ſlagen, ofte op

die dingen, welke de bygelovigheit van de Turken toelaat om daar aan te werken.

Van den Boom genaamt *Séner.* Hier zyn verscheide andere soorten van Boomen, die wy in Europa niet hebben.. In Opper-Egipte groeit'er een, dien men *Séner* noemt. Men bediend'er zich van om te branden, en het is zelfs eigen aan dat hout, dat het een zeer goed vuur maakt zonder eenigen Asch na te laaten, of zo weinig dat men naauwlyks iets daar van op de haardsteede vind,

Van den *Sené.* Eenige dagreizen van *Essené* vind men in de Wildernissen, naby *Libye* geleegen, een streek Lands alwaar den Boom van den *Sené* groeit, dewelke een Barbaarsch Volk op een zekeren tyd van 't Jaar snoeit, en de Takken daar van naar *Essené* brengt. Van waar dezelve naar *Cairo* gebragt worden, daar men 'er de bladeren aftrekt, van dewelke gy ziet dat men zich in de Medicynen bediend. Dezelve worden ook uit de Landen, digt by *Mecca* geleegen, naar *Cairo* gebragt, en even als of men vreesde twee zaken, die altyd t' samen weggevoert worden, van malkander af te zonderen, voegt men daar by de Cassia, die van *Damiette* komt, gelyk ik elders gezegt heb, om daar op eene byzondere Pagt te leggen, die van den Bacha alleen afhangt; zo dat deszelfs Pagter de eenigste is, die het Regt heeft van dezen Koophandel te dryven, welke, niet tegenstaande hy wegens den zeer grooten overvloed zeer groot is, echter even zo weinig voordeel toebrengt, als of hy heel gering was. Hy moet dikwils zeer duur betalen de Privilegie, die hy heeft om deze Drogeryen van de eerste hand te kopen.

Van de *Lotus* en de *Saffranon.* Voor het overige; Myn Heer, moet ik nog met u spreeken over dingen, die veel meer zwarigheit zullen geeven. Uwe *Lotus* is oorzaak, dat ik aan zeer veele Menschen reede gegeven heb om hunne harssens te krenken, en ik zelfs al myn vernuft heb moeten inspannen om deszelfs over-een-komst te vinden, zonder tot nog toe iets te kunnen hebben ontdekt, 't welk bekwaam is om zo een verstandige Geest, als de uwe, volkomen genoegen te geven. Echter is het niet mogelyk dat een Plant ofte Vrucht die van zo groote nuttigheit is, geheel weggeraakt en verloo-

ren zou zyn, maar dezelve moet waarschynlyk in Egipte nog gevonden worden, nademaal de voortbrengselen van de Natuur niet over-een-komen met die van de Kunst, dewelke onderworpen zyn aan de wisselvalligheeden en poogingen van den tyd, die alles vernietigt. Het is dan u pligt, Myn Heer, te zien of 'er geen middel is om eene veel beetere beschryving van die heerlyke *Lotus* te vinden, als die, welke gy aan my hebt toegezonden, en te onderzoeken of de oude Schryvers, die daar van spreeken, zich dien aangaande niet beeter hebben uitgedrukt. Gy zegt dat deze Plant, volgens derzelver Beschryving, gelyk is aan de Slaapbollen en zeer goed om te eeten; maar gy voegt daar by, dat gy twyffelt of het niet de Ryst, ofte een soort van Boonen zyn mogt. Mogelyk zou men kunnen gissen dat deze Vrugt niets anders is als de *Colocasia*, die in dit Land zeer gemeen en overvloedig is, en als men dezelve wel heeft toegemaakt, is zy zeer goed om te eeten; het is een groote Wortel en roodagtig van couleur; maar de gedaante van de *Colocasia* komt niet over-een met die van een Slaapbol, en de Ryst gelykt niet na den bol van een *Colocasia*. Andere meenen dat deze Plant niets anders is als een byzonder Koorn, 't welk in Arabien groeit, en ook in Egipte gevonden, en *Dourra* genoemt word. Men moet echter bekennen dat onder alle deze Redeneeringen niets is, 't welk, (ik wil niet zeggen een volmaakt, maar zelfs) geen het minste teeken van over-een-komst met de *Lotus* der Ouden geven kan.

Men heeft my ook gesprooken van een Plant, die omtrent het Gebergte groeit, welkers Pit door de Arabieren tot hun voedsel gedroogt word; men voegt daar by, dat die Volkeren in een groote hongersnood, dewelke zedert twintig Jaaren in Egipte geweest is, deze Plant aan de arme Lieden aanwezen, die daar van een grooten onderstand genooten. Aangezien deze onvolmaakte over-een-komst zou men mogelyk bewogen worden om te geloven, dat dit de *Lotus* is; maar dewyl men die Plant zelfs niet gezien heeft en haare gedaante en eigenschappen niet kend, kan men immers niets verzekeren 't geen wezentlyk en voldoenend genoeg is.

Niet

Niet tegenstaande alle de gedaane Aanmerkingen, vind ik echter geen Plant onder alle die geene, welke Egipte voortbrengt, bie beeter over-een-komt met de *Lotus* der Oude als de *Saffranon.* Deze Plant maakt een vry hooge Stam, aan welkers top een soort van kleine Appel groeit, die byna gelyk is aan den kop van een Slaapbol, en omringt met Bloemen die tot Verwen gebruikt worden. De Inzameling van deze Bloemen is zo groot, dat Vrankryk zomtyds in een eenig Jaar zeven à agt hondert groote Balen daar van trekt, zonder te spreeken van die, welke naar *Aleppo* en elders gezonden worden. In deze Appel ofte dit Bolletje, als gy het zo gelieft te noemen, is een zaad ter grootte van een kleine Erwete, ofte van een groote Linze, 't welk men zaad van Papegaajen noemt, om dat die Vogels het zelve gaarne eeten. Hy is zeer aangenaam van smaak, dewelke byna over-een-komt met die van het Kennipzaat, doch zy is wat minder olieagtig als dat zaat, zo dat men daar van gemakkelyk Brood zou kunnen maken. Die zelfde Plant groeit ook in Duitsland, maar haar Bloem heeft dezelfde kragt niet. Het is waarschynlyk dat zy ook volmaakt wel in Vrankryk wasschen zou, zo men ze daar aankweekte, en zelfs zou zy daar misschien nog beeter aarden, voornamentlyk in de zuiderlyke Provintien. Ik zeg nogmaals by herhaal, dat ik in Egipte geen Plant vind, waar van de eigenschap en gedaante zo wel met de *Lotus* over-een-komen. Zommige echter zyn verzeekerd dat deze Vrugt niets anders is als het Koorn van Turkyen ofte Barbaryen, 't welk waarschynlyk ten tyde van de Romeinen in Europa niet bekend was; en ik zou vry gaarn van hun gevoelen zyn.

Van de *Papyrus* ofte *Vygeboom van Adam.*

Het is niet minder moejelyk, om u een klaare en duidelyke Uitlegging te geeven aangaande de *Papyrus* der Ouden, waar van men zich bediende niet alleen om te schryven, maar ook om Drinkbekkens te maken en welkers bladeren verkogt wierden om tot Borden en Schotels te dienen. Ondertusschen zou ik wel genegen zyn met veele andere te gelooven, dat dezelve niets anders is als de Plant, dewelke hier *de Vygeboom van Adam*, en door de Arabiers *Mons* genoemd word. Zy heeft waarlyk daar mede

mede zeer veel overeenkomst. Het Boomtje 't welk dezen naam draagt, en naar den kant van *Damiette* zeer gemeen is, brengt een soort van Vygen voort, dewelke tot Bossen groejen, en men ziet altyd ten minsten twaalf by malkander. Zy zyn een duim dik en een groote vinger lang. Het is een zeer koelende Vrugt, en na myn smaak is dezelve zeer aangenaam. Zy word ook ten uitersten geagt. De top van deze Plant is zeer ruig, de Stam vry hoog, en de bladeren een el lang, en twee voeten breed; ook dienen dezelve niet alleen tot Borden en Schotels, maar ingeval van nood bediend men zich zelfs daar van tot Tafellakens. De Turken hebben ook het geheim van ze te kunnen buigen, en daar van Hoorns te maken, in dewelke men water putten, en op zyn gemak drinken kan. Dit is zonder twyffel de *Papyrus*, waar van de Auteurs zo veel gesprooken hebben.

Zie daar, Myn Heer, alle de verligtingen die ik u aangaande de *Lotus* en *Papyrus* geeven kan. Doch schoon ik u daar van geene volmaakter onderrigting geef, geschied zulks echter niet, om dat deze zo noodzakelyke en zo beroemde Planten verlooren zouden wezen, daar in tegendeel veele andere van minder nut nog behouden zyn; maar om dat de Auteurs, die daar van handelen, dewyl zy dezelve noit in eigen Persoon gezien hebben, en daar van niet spreeken als volgens het verhaal van andere, of zich de moeite niet hebben willen geeven, om ons daar van nette beschryvingen na-te-laaten, niet als eene zeer onvolmaakte uitlegging gegeeven hebben niet alleen van die, maar ook van eenige andere Planten, aangaande welke ik gevolgelyk tegenwoordig aan u alle voldoening, die gy zoud kunnen wenschen, niet geeven zal. Van dit getal is by voorbeeld het Kruid *Agrisis*, waar van de Egiptenaaren zich eertyds in zeekere Plegtigheden bedienden. Om uwe nette verligtingen van geest, en uwe nieuwsgierigheit dien aangaande volkomen te voldoen, zou ik my daar op met meer naarstigheit moeten toeleggen, en derhalven meer tyd en studie nodig hebben, 't welk myne bezigheeden niet toelaaten.

Terwyl ik deze Stof eindig, moet ik niet vergeeten u

te zeggen, dat, schoon men veel hout van Konstantinopolen naar Egipte voerd tot het maaken van Scheepen en Gebouwen, men echter niet moet besluiten, dat dit Land aan hout tot zodanig een gebruik gebrek heeft. Het is waar dat 'er geen Eike nogte Denneboomen groejen, alzo de gesteltheit en aard van de grond daar toe niet bekwaam zyn; maar tot vergelding groeit'er de *Sycomorus*, die deze schade wel kan vergoeden. Dit hout is uitmuntend om zo wel het Water als de Lugt te wederstaan. Om die reede bedienden zich daar van eertyds de Egiptenaaren om de Kisten te maaken, in dewelke hunne gebalzemde Ligchaamen gelegt wierden.

Van de Dieren die in Egipte zyn.

Nu treed ik, Myn Heer, met meer lust en begeerte in een ruimer veld, alwaar de Lugt, het Water en de Aarde te gelyk eene zeer fraaje en aangenaame Stof aan my zullen uitleveren. Ik spreek van de verscheide Dieren, die Egipte voortbrengt, en waar toe de aard van deze Brief my nodigt om daar van met u te spreeken. Om zulks dan met eenige schikking te doen, verdeel ik alle de Dieren, die in dit wyd uitgestrekte Land zyn, in Vogels, Visschen en Land-Dieren, die zich weder van zelfs verdeelen in tamme, rosagtige, kruipende en bloedelooze Dieren. Ik begin derhalven op dien voet met de Vogels.

Van de Vogels.

De Vogels, die men in Egipte vind, zouden alleen een geheel Volumen vereisschen. Ik geloof niet dat 'er een Land in de Waereld is daar men zo zonderlinge en zo veele soorten ziet. De Damoisellen van *Numidien*, de Agobilles en veele andere, die men in de Menagerie van den Koning ziet ofte gezien heeft, komen uit Egipte. Een Valkenier van zyne Majesteit heeft werkelyk hier een Vogel, welkers Bek zo ongemeen is, dat als een Schilder dezelve wilde afbeelden en belagchelyk maken, hy echter nooit de wonderlykheit daar van zou kunnen vertoonen.

Van de Water-Vogels.

Het is waar dat dit Land geene Patryzen, Haazen, Konynen nogte alle diergelyke soorten van Jagtdieren te Land voortbrengt, van dewelke het Oosten vervult is; maar tot vergelding is de Jagt te Water daar zeer overvloedig. Naauwlyks begind men de koude te gevoelen in Europa, of men heeft hier bereids veele Endvogels, Talingen,

lingen, Waterfnippen, Waterhoenen, en zelfs Kwakkels en Tortelduiven, die zeer goed zyn. Waarlyk alle de foorten van Watervogels, die het overvloedigfte zyn, worden in alle de Plaatfen van de Nyl niet gevonden. Zommige houden zich op aan de Monden van die Rivier; zommige te *Cairo* ofte daar omtrent; daar zyn 'er wel, die zich naar Opper-Egipte begeeven. De verfcheide Meiren, dewelke in de Velden door de overftromingen van de Nyl ontftaan, dienen ook tot een verblyfplaats voor zeer veele van die Vogels, welke zich van de Vis in die ftaande Wateren geneeren, en men ziet gemeenlyk geduurende den Winter die Poelen daar mede geheel en al overdekt. Maar men moet aaemerken dat, als dit Saifoen in de Noordfche Landen niet heel ftreng is, veel minder van die Vogels hier gezien worden. Het fchynt, dat men uit deze aanmerking zou kunnen befluiten, dat de noodzakelykheit veel meer als de gewoonte oorzaak is, dat deze Dieren van Lugtftreek moeten veranderen, en dat de uiterfte ftrengheit van de koude hen alleen noodzaakt om als trapsgewyze zich te begeeven naar de Plaatfen, alwaar de gematigtheit van de Lugt met hun Aard meer over-een-komftig is.

Het Gevogelte is insgelyks zeer gemeen in Egipte, en zo goed als de Lugtftreek het aldaar kan toelaten, zo dat, als de Winters koud zyn en men het zelve wel gemeft heeft, het zeer vet en zeer lekker is. Een jonge tamme Duif word hier voornamentlyk veel geagt en niet zonder reede, want het is een van de befte Spyzen, die men hier heeft. Men heeft een Proef genomen of een Kuiken onder de Hen uitgebroeit beeter is als een ander die volgens de gewoone manier van 't Land in den Ooven is uitgekomen. Veele houden het met het eerfte, doch, ik meen dat het een en 't zelfde is. Van het Gevogelte te Land.

Eindelyk heeft dit Land gantfch geen gebrek aan Roofvogels; daar zyn een meenigte Sperwers, waar van men geen het minfte gebruik maakt. Men vangt daar maar alleen een foort van kleine Valken, die men *Saer* noemt, waar van Egipte een zeker getal moet uitleveren en tot de Jagt van den Grooten Heer onderhouden. Daar zyn ook Van de Roofvogels.

andere kleine Roofvogels, die naar de Kwakkels jagen. Eindelyk is dit Land zodanig opgepropt van Kiekendieven, dat de Lugt daar van somtyds verduistert is. De Arabiers noemen deze Vogels *de Vaders van de Lugt*, om de uitmuntendheit van derzelver Vlugt te beteekenen.

Van de *Ibis* ofte Kapoen van *Pharao*.

Op deze plaats zou ik moeten spreeken van de *Ibis* der Ouden, doch ik kan dien aangaande mede byna geene andere onderrigting geeven als by gissingen. Men heeft waarlyk maar een eenig teeken, waar door de *Ibis* by de Auteurs van de andere Vogels onderscheiden word, namentlyk, dat zy een doodelyke stryd voerd met de Slangen, waar mede dit Land geplaagt is. En nademaal men in Egipte wel vier of vyf soorten van Vogels vind, die de Slangen haaten en verscheuren, en men geene zeer nette beschryving heeft van den *Ibis*, is het zeer moejelyk, om niet te zeggen onmogelyk om dien Vogel te bepaalen. De Kraanvogels, Ojevaars, Sperwers, Kiekendieven, en Valken haaten de Slangen ten uitersten, en dooden daar van een groote menigte. In de Maand Mey, als de Winden waajen en de Velden ontbloot zyn, ziet men deze verscheide soorten van Vogels uit Opper-Egipte nederkomen, waar van daan zy door de Regen gejaagt worden, ofte ook wel uit de Zandbergen welke aan den Oever van de Nyl gelegen zyn, en naderen naar de Plaatsen, daar de Lugt veel verscher is. Alsdan voeren zy hunne dodelyke haat uit tegen de Slangen van dit Land, waar om de Ouden den *Ibis* voor een geheiligden Vogel gehouden hebben, en 't welk *Horatius* door deze Vaersen heeft uitgedrukt (*).

Nunc in reluctantes Dracones
Egit amor dapis atque pugnæ.

Maar onaangezien dit, zie ik echter niet, dat een van deze Vogelen een waare over-een-komst heeft met den *Ibis* volgens de figuur welke de Egiptische beeltenissen ons daar van geeven, of die wy meenen, dat zy vertoonen. Daar en boven zyn de Ojevaars en Kraanvogels niet in het byzonder eigen aan Egipte, want zy trekken heen en weder.

(*) In Odis Lib. 4. Ode 4.

der. De andere Vogels zelfs, die ik zo even genoemt heb, schoon zy in dit Land blyven en derhalven hier te huis hooren, ziet men echter op alle andere Plaatsen ook. In tegendeel word de *Ibis* beschreeven als een Vogel, die nergens anders als in Egipte gevonden word, (*) *Avis peculiaris Ægypti.* Evenwel moet men niet gelooven, dat deze Vogel weggeraakt zou zyn. Daper zelfs zegt in zyne Africa, dat men dezelve vind tusschen *Rosette* en *Alexandrie.*

Terwyl ik midden in deze dikke duisternisse ben, twyffel ik niet, Myn Heer, of gy zult my toelaaten dit volgende dien aangaande nog by gissing te zeggen. Men ziet in Egipte een Vogel, dewelke aan dit Land alleen eigen, en in Europa volstrekt onbekend is; volgens zyne gedaante, zou men hem kunnen vergelyken by een Kapoen, uitgezondert dat hy veel grooter is. Ook word hy *Kapoen van Pharao*, en te Aleppo *Saphan Bacha* genoemd; hy verslind de Slangen gelyk de *Ibis*; daar-en-boven zyn'er spier witte, en wit en swarte, 't welk de kouleur is, die *Plinius* aan dien geheiligden Vogel geeft. Dit alles zou immers wel te kennen geven, dat dit de *Ibis* der Ouden is. Ik zal 'er eene byzonderheit byvoegen, die nog dienen kan om myne gedagten te versterken. Deze Kapoenen van *Pharao* volgen de Caravanen, die naar *Mecca* gaan, meer als honderd mylen ver, om zich te verzadigen van de ligchamen der Dieren, die men geduurende de Reis dood, en dat men in alle de andere Jaargetyden geen van dezelve op deze weg ziet. Zouden het niet die Vogels, ofte veel liever deze *Ibis* wezen, welke *Moses* in de Woestyne met zich voerde, en zou men niet kunnen geloven, dat zy deszelfs Leger gevolgt hadden? De Historie zegt, met waarheit, dat hy ze in een Kooi deed dragen door een uitwerksel van zyne voorzienigheit; maar dit zou de eerste reis niet wezen dat een Historieschryver zyne vertelling zou verciert hebben, om zyn Held te begunstigen. Kan het daar-en boven niet geschieden dat de Bewoonders van de Plaatsen, daar deze Vogels zo veele Slangen vernielden, diergelyke nooit van te vooren gezien

(*) Plinius in Histor. Nat. Lib. 10.

hebbende, in plaats van te denken, dat zy het Leger volgden om te profiteeren van de Buit, welke zy verwagteden, zich verzeekerd hielden dat men ze daar gebragt had, en dat deze meening vervolgens zelfs in het Leger de overhand nam? Wat hier van zy, de Auteurs hebben ons op een al te onzeekere wyze van de *Ibis* gesprooken, ten einde wy uit hun Verhaal iets zekers zouden kunnen besluiten; en om u opregt myne gedagten te zeggen, meen ik dat wy geheel en al zouden moeten afzien van hen te willen verstaan, nademaal zy op zodanigen wyze gesprooken hebben, dat zy niet verstaan wilden wezen. Al het middel, 't welk ik hier in zou vinden, als men zulks mogt toelaaten, zou zyn van te zeggen, dat de Ouden onder den naam van *Ibis*, zonder onderscheid, alle Vogelen begreepen hebben, die aan Egipte de goede dienst deeden om dat Land te zuiveren van de gevaarlyke kruipende Dieren, dewelke deze Climaat in overvloed voortbrengt.

Van de Honing-Byen.

Terwyl ik verhandel van de Vogelen die Egipte voortbrengt, moet ik niet vergeeten om met u te spreeken van de Honingbyen. Daar zyn 'er in groote meenigte in dit Land, en men onderhoud nog hedendaagsch een gewoonte, die door de oude Egiptenaaren is ingevoerd, om dezelve op eene zeer zonderlinge manier te voeden. Tegen de maand van October, als de Nyl door het zakken aan de Landbouwers gelegenheit gegeeven heeft om de Landeryen te bezaajen, is het zaat van de *Onobrychis* een van die, welke men het eerste zaait, en die het meeste voordeel toebrengt; dewyl het hooge Egipte veel heeter is als het laage, en de Landeryen daar insgelyks veel eerder van de Overstroomingen bevryd zyn, groeit het *Onobrychis* daar ook het eerste. De kennis die men daar van heeft, maakt dat men de Byekorven, welke in alle deelen van Egipte gevonden werden, daar na toe zend, op dat de Byen in die Landstreek vroeger als op eenige andere plaats van het Koningryk zich mogen vermaaken met de rykheit van de Bloemen, die aldaar groejen. Na dat men deze Korven tot dit uiterste end van Egipte gebragt heeft, wordenze boven malkander gesteld tot Piramides op Scheepen, die geschikt zyn, om ze te ontfangen, na dat de-

zelve

zelve alle door de particuliere Perſoonen, die ze daar toe overgegeeven hebben, met Merken geteekend zyn. Aldaar weiden deze Honingbyen in de Velden geduurende eenige dagen; vervolgens als men oordeeld dat zy de Honing en de Was daar omtrent twee à drie mylen in 't ronde hebben ingeoegſt, zakt men met de Scheepen, die dezelve voeren, twee ofte drie mylen lager, en laat ze daar insgelyks na proportie zo lang, als nodig is om de Rykheeden in dien omtrek in-te-zamelen. Eindelyk komt men tegen de maand February, na dat men op zodanigen wyze geheel Egipte doorkruiſt heeft, by de Zee, van waar men te rug trekt om een ieder van die Byekorven weder te brengen op de Plaatſen, daar dezelve te huis hooren. Want men draagt zorg om op een Regiſter ſtipt aan te teekenen ieder Plaats, van waar de Byekorven in 't begin van 't Saiſoen vertrekken, hun Getal en de Naamen der Particulieren die ze zenden, alzo wel als het Merk der Scheepen, waar op dezelve volgens order van hunne Woonplaatſen geſchikt zyn. Het geen het wonderlykſte is, beſtaat hier in: dat ieder van deze Byen met de grootſte trouwheit van geheugen, die men zich zou kunnen verbeelden, zyn Korf wedervind, en zich in deze erkenning nooit misgrypt. Maar het komt my nog verwonderenswaardiger voor, dat de oude Egiptenaaren zo oplettende geweeſt zyn op alle de voordeelen, die zy uit de gelegenheit van hun Land konden trekken, dat zy opgemerkt hebbende dat alle dingen in Opper-Egipte veel eerder ryp wierden als in Neder-Egipte, 't welk van het eene end van 't Land tot het ander een verſchil van meer dan zes weeken veroorzaakte, bedagt hebben op deze wyze de Inzameling van Was en Honing te doen, op dat daar van niet het geringſte gedeelte mogt verlooren gaan, en dat zy deze verſtandige wyze hebben uitgevonden van die Inzameling door de Byen te laaten doen, eerſt op de eene en dan op de andere Plaats na rypheit der Bloemen, en volgens de ſchikking der Natuure.

De Viſſchen zyn hier niet minder gemeen als het vliegend Wild en andere Vogelen. De Nyl leverd 'er in overvloed en verſcheide ſoorten uit, en de Kuſten van de *Delta* zyn Van de Viſſchen.

zyn insgelyks zeer Visryk. Het is zeker dat 'er in Egipte een overgroote menigte van Visschen wezen moet, dewyl men opgemerkt heeft dat in die Meiren of staande Wateren, waar na toe zich het Waterwild begeeft, zomtyds wel honderd duizend Agobilles, zynde zekere Roofvogels, vergaderd zyn geweest, van dewelke ieder ten minsten drie à vier pond Visch des daags kan opeeten.

Van de Aal en de Haring.

Het is zeer verwonderlyk dat onder deze zo ongemeen groote menigte geen andere Visch gevonden word als de Aal, dewelke gelyk is aan die, welke in de Rivieren van Europa gevangen word. Het is echter waar dat men hier in de maanden van December, January en February zeer goede Haring vangt. Gy zult u verwonderen, dat deze Visch nergens als rondom *Cairo* gevonden word; men vangt 'er geen te *Rosette*, en zeer weinig te *Damiette*, waar door zy zouden moeten trekken om by de eerst genoemde Stad te komen; men ziet 'er zelfs geen in de Middelandsche Zee. Ik laat aan u de moeite over, om de oorzaak van zodanige eigenzinnigheit der Natuure te onderzoeken.

Van de Boulti.

Daar is te *Cairo* ook een soort van een Visch, die *Boulti* genoemd word en veel gelykenis heeft met een Karper. Deze Visch, zo men *de Macrisi* gelooven wil, is in Egipte niet altyd bekend geweest, en volgens dezen Auteur is dezelve maar zedert eenige Eeuwen in de Nyl gevonden. Zo het waar is dat Egipte hier door een voordeel verkreegen heeft, is 'er echter iets anders waar aan zy veel verlooren heeft, want de Balsem-Boom, gelyk ik elders gezegt heb, die eertyds zo beroemd is geweest, word daar zedert langen tyd niet meer gevonden. Die Balsem was onder de Christenen van 't Land zo geagt, dat zy aan de kragt van hun Doop getwyffelt zouden hebben, zo men niet eenige droppelen daar van gemengt had in 't water, van 't welk men zich tot deze Plegtigheit bediende. Voor het overige geloof ik niet dat dezelve gelyk is geweest aan die van *Mecca*. Deze laatste vliet waarlyk van de Boomen gelyk alle andere harsten, in plaats dat die van Egipte op eene andere wyze geplukt wierd.

Van de Paarlemoer-Schulpen.

Men ziet hier nog Paarlemoer-Schulpen, welkers Oesters van een zeer goeden smaak zyn. Dezelve worden op de

de Kusten van de Roode Zee gevangen, alwaar zy heel overvloedig zyn. Op die Kust vind men een onnoemlyk getal Visschen van verscheide soorten.

Van een zeldsaame Vis.

Men vangt daar onder anderen een, welkers gedaante byna met die van een Vrouw over-een-komt, hebbende twee armen en twee handen, waar mede hy zyn borst slaat, wanneer hy gevangen is, en een geschreeuw voortbrengt, 't welk byna gelykt na dat van een Mensch. De Huit van deze Vis is zeer dik, en strekt tot een groot gebruik voor de Inwoonders van dit Land. Zy bedienen zich daar van tot het maken van Schoenen, om zich te bevryden van de hardheit der Rotzen, en van de hitte van 't Zand, op het welk geen Mensch in staat is zich geduurende een quartier-uurs blootsvoets stil te houden.

Van de tamme Dieren en den prys van 't Vleesch.

Ik gaa over tot de tamme ofte huislyke Dieren, dewelke Egipte met geen mindere vrugtbaarheit als alle andere voortbrengt. Men vind daar Ossen, Buffels, Kalveren, Schaapen en Geiten in menigte. Ook was het vleesch daar eertyds zeer duur; maar de zaaken zyn veel veranderd; voornamentlyk zedert den Pest-tyd en de Hongersnood van 't Jaar 1696. Het pond Schaapen-vleesch kost tegenwoordig vier stuivers, het Ossen-vleesch twee stuivers en drie duiten; een Hoen kost agt à tien stuivers; een paar Duiven zes stuivers, en het is niet te denken dat de zaaken tot haaren eersten staat zullen wederkeeren De overvloed van de Spaanse Piasters, die, zedert dat de Koophandel in Beevers met de Europiaanen in wezen is, in dit Land gangbaar, en zelfs by de Bewoonders van 't platte Land zeer gemeen zyn, heeft zonder twyffel veel tot deze vermeerdering toegebragt; want nooit is een Boer zo ryk geweest als zedert eenige Jaaren.

Van de Schaapen.

Het Vleesch, 't welk het gemeenste by de Turken is, is het Schaapen-vleesch; het zelve is in Egipte niet goed als geduurende den Wey-tyd, dat is, in December, January en February; want in alle de andere Jaargetyden smaakt het na de wol. Men scheerd de Schaapen, om de wol te hebben; maar in 't algemeen is het scheeren hier zo niet in gebruik als in Europa.

Van de Geiten.

De Geiten zyn in Egipte zo goed, als zy zouden kun-

nen wezen; maar zy zyn duizendmaal ſchoonder dan goed. Hunne ooren hangen zomtyds twee voeten laag; hun kromme neus en hun huid, die met de uiterſte cierlykheit geſprikkeld is, maken dat zy een van de aangenaamſte Dieren zyn, die men zien kan.

Van de Oſſen. Men vind dikwils dezelfde netheit in de Oſſen, en daar zyn 'er, die zo fraai zyn, dat het Pinceel niets zou kunnen afmaalen, 't welk aangenamer en vleiender is. Alle dezelfde ſprikkels, welke men aan de eene zyde ziet, vind men even gelyk aan de andere. Het Vleeſch van dit Dier is wonderlyk goed, voornamentlyk in den weytyd. Het behoeft in goedheit niet te wyken voor dat van de Oſſen in Hongaryen, nogte voor eenig ander. Zelfs heeft dat Vleeſch deze zeer groote uitmuntendheit, dat het ten uiterſten voedſaam is.

Van de Kalveren. Men eet in Turkyen geen Kalfvleeſch; de Jooden zyn de eenigſte die zulks doen. En het is niet meer als een gewoonte, dat het hier ook niet gedaan word; doch de Turken merken het aan als eene dwaasheit, en zelfs als eene zonde om een beeſt in zyne jongheit te doden, 't welk in zyne regte volwaſſenheit van eene zeer groote nuttigheit wezen kan.

Van de Buffels. In tegendeel is de verteering van het Buffels-Vleeſch hier groot. Daar zyn veele van deze Dieren in Egipte, die zo wild niet zyn als de Buffels in Europa. Hun melk is van een zeer groot gebruik; men maakt 'er zelfs boter van, die uitſtekend en zo goed is, dat 'er geen beter in de Waereld gegeten word. Het Vleeſch van de Buffels, en dat van de Oſſen is niet als voor de gemeene Lieden. De Grooten zouden zich onteerd agten, zo dat Vleeſch op hunne Tafels wierd voorgediend.

Van de Paarden. Het Paard is overal een zo nuttig en geagt dier, dat gy niet te onvreede zyn zult, indien ik my op het geen hem aangaat verder uitbreide. In 't algemeen zyn de Paarden in Egipte natuurlyk fraai en veel vetter als die van Barbaryen. De overvloedige Weydingen, die zy geduurende verſcheide maanden van 't Jaar in dit Land hebben, brengen veel toe tot dit onderſcheid.

Hier zyn twee ſoorten van Paarden, de eene zyn Arabiſche

bische en worden Turksche genoemt, de andere zyn Landpaarden. De eerste zyn de schoonste niet doch het meeste geagt, om dat zy meer gaauwheit en vuur hebben, zynde eene eigenschap, die de Turken oneindig veel in deze Dieren beminnen. De Egiptische Paarden hebben meer aanzien, gestalte en trotsheit, maar zyn gemeenlyk teder en zonder vuur, 't welk een gebrek is, dat zy gemeen hebben met de meeste Paarden die in de Velden en warme Landen aangekweekt en gevoed zyn. Zy kunnen voor de schoonste Paarden van Parade gehouden worden; maar in de modderige Landen, ofte op de Bergen zyn zy tot geen dienst. Onaangezien de slegte agting, die men in Turkyen voor dezelve heeft, laat men echter niet na om veele van hen na Konstantinopolen te zenden, werwaards de Bacha's dezelve van tyd tot tyd doen passeeren. Ismaël Bacha heeft 30 van die Paarden aan den Grooten Heer en den Vizir tot present gegeeven, en de Bacha, die tegenwoordig regeerd, doed 'er tot dat zelfde oogmerk werkelyk zoeken. De eerste daar van heb ik gezien, doch was van dezelve weinig voldaan. Alle Officieren van aanzien, die de Porte geduurende een Jaar naar Egipte zend, krygen veele van deeze Paarden tot een geschenk, die zy vervolgens met hun voeren, om op hun beurt dezelve aan hunne Meesters tot present te geeven. Hier door zyn de Egiptische Paarden te Konstantinopolen zeer bekend, schoon men in verscheide andere Provintien van 't Ryk Paarden heeft, die beeter en fraajer zyn.

Schoon de Paarden in Egipte zeer gemeen zyn, is het echter misschien de eenigste Plaats van de Waereld, daar men met zeer veel moeite eenige zou kunnen vinden, die tamelyk goed waren, schoon zy den vereischten ouderdom hadden, om dienst te doen. Van hondert Paarden boven de vyf Jaaren, stel ik vast dat 'er meer als negentig gebrand ofte verminkt zyn. De Paarden worden niet eer als in hun vierde Jaar door de Turken bereeden, die volgens hunne kwaade gewoonte dezelve, na dat zy hen den ruimen toom gegeven hebben door zeer sterke rukken tegenhouden. Dit is de Exercitie van alle de Turken ten minsten tweemaal 's weeks; dus bederven zy een Paard in

zeer weinige maanden. Hunne beenen worden gezwollen, zwak, zelfs krom en mismaakt; het middel, 't welk men gebruikt om dezelve te genezen ofte te versterken, bestaat daar in; dat men hun de beenen van binnen en van buiten brand, zo dat men fraaje Paarden ziet, die op de wreedste wyze van de waereld geschonden ofte verminkt zyn; die geene, welke deeze slegte behandelingen ontkomen, zyn echter mede bedorven door dit buitenspoorig en onophoudelyk rennen. De Turken gebruiken zelfs de voorzorg, wanneer zy eenige goede en fraaje Paarden hebben, van ze op deze wyze te mismaken, ten einde de Bachas, ofte die geene, van dewelke zy afhangen, dezelve van hen niet zouden eisschen. Dikwils houden zy hunne Paarden, om deze zwarigheid voor te komen, verre van *Cairo* afgezondert in Dorpen, om daar van profyt te trekken by de Grooten, welke zy nodig zouden kunnen hebben, als hun eenige zaak overkwam. Want de Turken agten niet hooger als een fraai Paard.

Niet tegenstaande men deze Paarden dus mismaakt heeft, zyn zy echter zeer duur; als zy nog wat fraai zyn, en eenige kragt bezitten, kosten zy twee en drie honderd, doch als zy de gemelde ongemakken niet hebben, wel vyf honderd Ecus. De Veulens zyn na proportie veel beter koop; en men kan zeer fraaje hebben voor twee hondert ofte twee hondert en vyftig Livres, de duurste komen boven geen drie hondert Livres, en men kan dezelve gemakkelyk bekoomen. Misschien zouden zy, als men ze vroegtyds uit dit Land wegnam, zich gemakkelyker kunnen gewennen door de slik en over den grond van Europa te gaan.

Men heeft hier Paarden van allerlei hair; veele zyn (appelgraauw) aschgraauw gesprenkeld, (zweetvossen) donker rood, en volmaakt zwarte en witte. Men ziet hier ook sommige van zeer zeldsaame vermengde couleuren, als Isabel zwart gesprenkelde en eenige andere. De fraaiste komen uit Opper-Egipte anders van *Saïdi*, daar de Weyen overvloediger zyn als in eenig ander gedeelte van dit Land.

Van de Ezels. Het zal misschien verwonderlyk voorkomen dat de Ezels

Ezels niet veel minder als de Paarden in Egipte geagt worden. Zy zyn daar van een zeer groot gebruik. De Dames bedienen zich van geene andere Beeften als deze, om daar op te ryden, en de Mannen zelfs gebruiken dezelve veel liever als de Paarden, zo het met hunne bediening maar over-een komt. Ook moet men bekennen dat deze Dieren die luiheit en zwaarlyvigheit niet hebben, welke natuurlyk is aan de onze; in tegendeel hebben zy een vuur, 't geen door de langfte tochten niet verflaauwt. Zy worden tot de lange reizen naar *Mecca* gebruikt, die zy zonder eenige zwarigheit doen kunnen. Zy gaan zo gaauw en te gelyk zo geftaadig dat de Paarden hun niet als op een draf kunnen volgen. Zy zyn weinig minder in prys dan de Paarden, fchoon zy hier zeer gemeen zyn, en men verkoopt'er dagelyks, die wel twee à drie honderd Livres koften.

Terwyl ik van de huislyke Dieren handel, moet ik niet vergeeten met u van de Katten te fpreecken. Na myn gedagten hadden de oude Egiptenaars veel regt om dit Dier te eeren. Behalven dat het zelve een voorbeeld is van waakzaamheit, was deszelfs nuttigheit en fraaiheit zonder twyffel een groote oorzaak, waarom zy dat Dier die eerbiedigheit toedroegen. De Rotten en Muizen zyn hier in zo groote menigte, dat de hulp der Katten volftrekt nodig is; men kan hier by voegen, dat zy zo fraai zyn, dat de Natuur nooit iets uitmuntender in fchoonheit heeft voortgebragt. Ik ben geen beminnaar van de Katten, maar zo dikwils als ik myne oogen flaa op eenige, die ik in myn huis heb, kan ik niet nalaaten van my te verwonderen over de verfcheidenheit, de goede fchikking en de wonderlykheit zelfs van de couleuren waar mede derzelver huid vercierd is. Daar is geen Tyger nogte Luipaard in Africa, die zo fraai geteekend is. Zodanig een Dier zou zonder tegenfpreken in eene Koninglyke Menagerie veel roem toebrengen. Ik agt het zeer befpottelyk, dat men hier Hofpitaalen vind, die voor deze foorten van Dieren gefchikt zyn, en dat'er Vaders en Moeders zyn, die uit eene dwaaze Godsvrugt, Vleefch en andere Provifien tot hun onderhoud daar na toe zenden.

Van de Katten.

Van de Honden. Maar nademaal de Egiptenaaren zo veel genegenheit hebben voor de Katten, zien zy in tegendeel de Honden zo onverschillig aan, als of zy in 't geheel een afkeer voor dezelve hadden: Deze Dieren zyn in dit Land niet zeldsaam, want men vind 'er een groote menigte in alle de Straaten en Steden, maar zy komen nooit in de Huizen ten zy misschien op het platte Land. Het geen van deze Dieren het ongemeenste is, bestaat hier in: dat zy om zo te spreeken, in Volkplantingen verdeeld zyn, die zich nooit vermengen, maar ieder blyft in die Landstreek daar hy gebooren is; en zo een van deze Beesten onderneemt om van de eene Republik over te gaan na de andere, word hy op zodanige wyze ontfangen, dat hem de lust om weder te komen wel vergaat. Te *Cairo* heeft men de goedheit van hen water te geven, zynde dit de eenigste zorg, welke die Dieren waardig geagt worden, en deze is niet eens algemeen, want op alle andere Plaatsen moeten zy 't water zoeken, als zy het nodig hebben.

Van de vaale Dieren. Wat aangaat de vaale ofte graauwe Dieren, dezelve zyn zeer zeldsaam in Egipte, alzo men in dat Land nogte Bosschen, nogte Fonteinen, nogte eenig ander Water heeft als dat, 't welk gevonden word in de Meiren, die, gelyk ik boven gezegt heb, door de overstroomingen van de Nyl ontstaan, en om dat het Land daar en boven zo bezet is met Inwoonders, en zo bloot zonder eenige Bosschen, ofte Struiken, dat zy daar geen schuilplaats vinden kunnen. Men ziet 'er evenwel eenige Vossen en een klein getal Wolven des nagts in de Landeryen afkomen, maar zy houden daar een kort verblyf, want by het krieken van den dag laten zy niet na om zich met alle haast naar het Zand en de Woestynen weder te begeven.

Van de Gazellen. Men vind echter omtrent *Alexandrie* Gazellen, in vry groote menigte. Het is een soort van Reebokken, welkers schitterende, groote en doordringende Oogen tot een spreekwoord geworden zyn; want als men de Oogen der Dames pryzen wil, zegt men dat zy Oogen als de Gazellen hebben. Men heeft in geheel Egipte geene Leeuwen, Tygers nogte Luipaarden, en zo men 'er eenige wilde Zwynen ziet, zyn dezelve veel zagter van aard als onze

tam-

tamme Varkens, zo dat het zelfs vry moejelyk zyn zou om daar in eenig onderscheid te vinden.

De vreesselykste Vyand van de Bewoonders van Egipte, en alle die geene, welke met hen onder den zelfden Lugtstreek woonen, is de *Hippopotamus.* Dit Dier, 't welk in Ethiopien gebooren word, en welkers gedaante waarlyk meer overeen komt met die van een Os als van een Paard, door de Nyl naar Opper-Egipte nederkomende, verwoest alles in die plaatsen op dewelke hy zich nederwerpt. Men zou niet kunnen gelooven, hoe gevaarlyk en schadelyk hy is voor de Vrugten van 't Land; hy verwoest de Landeryen, en overal, daar hy komt, eet hy de Koornairen, doch voornamentlyk die, welke men Turksche-Koorn noemt: Hy versmoord de Menschen met zyne pooten, die zeer dik en kort zyn, en zuigt maar alleen hun bloed; desselfs huid is twee vingeren dik, waar door hy zo veel te moejelyker is om te dooden; doch voor den kop heeft hy een zeer klein plaatsje, daar men hem kan kwetsen, maar zulks is zeer moejelyk om te doen. Die van *Nubien* zeggen, dat hy een verschrikkelyke stem heeft, en dat hy de Aarde doed beven door zyn gebulk; zy voegen daar by dat men 'er nooit levendig gevangen heeft. Ik heb Knegten van die Natie, welke my een zeer groote somme gelds gevraagt hebben, om een Huid van zulk een Dier, welke te *Sannar* is, te bekomen; dezelve kan door vier Kameelen naauwlyks gedragen worden. Als een Man in den buik van dit Dier overend staat, kan hy echter met de hand de rug van 't zelve niet bereiken. Zedert eenige Jaaren heeft men 'er een naby *Damiette* gevangen, welkers Huid nog bewaard word. Men brengt 'er van *Nubien* te *Cairo*, doch by gedeeltens. Ik ken het Dier niet 't welk zyn Vyand is, en ik denk niet, dat het in Egipte gevonden word; daarenboven is de *Hippopotamus* in dit Land zeer zeldsaam; echter kan ik my geenzints verbeelden dat de Natuur, die in alle de Landen van de Waereld omtrent het nodige van ieder Lugtstreek voorzien heeft, en nergens een Vergift zonder een hulpmiddel daar tegen heeft voortgebragt, hem geen Vyand zou hebben tegengesteld; en men behoeft niet te besluiten, dat, nademaal wy niet weeten wie dezelve

Van de *Hippopotamus.*

is,

is, en waar hy gevonden word, de Natuur hem niet zou hebben voortgebragt; want de zaaken, waar van men geen kennis heeft, en dewelke men zomtyds het minste gelooven zou, zyn dikwils het aller zekerste.

Van de Crocodil.

Ik zal by den *Hippopotamus* voegen een Dier, 't welk niet minder voor dit Land te vreezen is; en dewyl het een halfslagtig Dier is, nadien het zo wel, en zelfs meer te Land als in het water leeft, kan het zelve gemakkelyk onder het getal der Land-Dieren gesteld worden. Ik spreek van den Crocodil, die verwoeden Vyand van alle Landen, die het ongeluk hebben, daar mede geplaagd te worden. Dit Beest is zeer gemeen in Egipte, maar hy bevind zich meest altyd in Opper-Egipte, en het is iets ongemeens als 'er een in de Delta gezien word; op welk Eiland, en zelfs meer als een dagreis boven *Cairo*, geene te vinden zyn; hy is ten uitersten gevaarlyk, en overal, daar dit Dier zich onthoud, veroorzaakt het zelve eene zeer groote en ysselyke verwoesting, doch zulks geschied voornamentlyk boven *Girgey* (Stad in Opper-Egipte) 't welk de Plaats is van het oude *Saïda.* Men heeft de Crocodillen geheele Menschen en andere Dieren zien weg neemen, zo zy zich aan de kant van de Nyl maar by dezelve konden voegen: Geloofwaardige Persoonen hebben my verzeekerd, dat men 'er omtrent *Essené* ziet, die zo verschrikkelyk zyn, dat zy zomtyds kleine Caravaanen tegen houden.

Manier om hem te vangen.

De wyze, hoe men dezelve vangt, is verschillende, en zomtyds vry zeldsaam. De manier, waar van men zich het meest bediend, bestaat hier in: dat men langs de Nyl groote Putten graaft, die met stroo gedekt worden, waar in dit Dier zich met geweld nederwerpt. Dikwils worden zy gevangen met haaken, als men hun een vierdedeel Verkens-Vleesch ofte Spek tot een aanloksel voorwerpt, 't welk voor dezelve eene zeer lekkere spys is: Zommige verbergen zich in de plaatsen daar zy weeten, dat dit Dier dikwils komt, en spannen hem eenige strikken: Zo dra hy gevangen is, komt de Jaager met groot geschreeuw aanloopen, en zegt tegen den Crocodil met eene sterke stem, en op eene dreigende wyze, *Childraak Scynche*, dat is: *ligt op de Arm*, 't geen het Beest doed; dan

werpt

werpt hy hem in het Ligchaam onder de Oxelen een Pyl, dewelke met twee of drie punten en haaken voorzien is: en dus dood hy hem: Daar zyn Menſchen, welke ſtout genoeg zyn om digt by den Crocodil te gaan, als hy legt te ſlaapen, en hem den Pyl in het Ligchaam te werpen, zonder eerſt in de Strikken gevangen te zyn; ſommige vangenze nog op eene andere wyze, die ik niet weet, maar het kan zekerlyk met geene Netten geſchieden, dewyl zy hier in geen gebruik zyn.

Een bewoonder van Opper-Egipte vong'er een in het voorleeden Jaar op eene wyze, die zo wel om haare zeldſaamheit, als om het gevaar, waar voor die Man zich blootſtelde, verdiend aan u verhaald te worden: Hy ſtelde een heel jong Zoontje, 't welk hy had, op eene plaats, alwaar dit Beeſt den dag te vooren een Meisje van vyftien Jaaren, toebehoorende aan den Gouverneur van deze Plaats, had verſlonden, dewelke eene zekere belooning belooft had aan die geene, van wien dit Dier levendig ofte dood gevangen en by hem gebragt zou worden; terzelver tyd had deze Man zich zeer digt by zyn Zoon verborgen, en hield een breede Plank gereed om dat geen, 't welk hy ſmeedde, ter uitvoer te brengen; naauwlyks beſpeurde hy den Crocodil by het Kind, of hy wierp den Plank in den yſſelyk wyd-gapenden Muil van het Dier, welkers ſcherpe tanden, kruiſſelings over malkander komende, in het ſtuk hout gingen, waar door het zelve zo vaſt in zyn Bek gehegt wierd, dat het hem vervolgens onmogelyk was zyn keel te openen. De Man bond hem aanſtonds vaſt, en dus kreeg hy de vyftig Ecus, die de Gouverneur beloofd had aan ieder, welke dit Beeſt zou kunnen vangen.

Voor het overige is dit Dier zonder tegenſpreeken van een gantſch ongemeene kragt. Het is eenige dagen geleeden dat 'er een levendig by my gebragt wierd; dezelve was maar anderhalf voet lang, en aan een touw gebonden. Ik liet hem zyn muil los maaken, waar op hy zich aanſtonds omkeerde om die geen, welke hem tegenhield, te byten, doch hy kreeg niets als zyn eigen ſtaart, in dewelke hy zo vinnig beet, dat zyne tanden daar in geheel

Ongemeene kragt van dit Dier.

vast bleeven, en men zich van een yzer moest bedienen, om hem den bek weder te kunnen openen; dit Dier was misschien geen veertien dagen oud; waar uit men nu gemakkelyk besluiten kan hoe veel kragt een Crocodil moet hebben die twintig voeten, ja zelfs nog langer is. Voorleeden Jaar heb ik 'er gezien van twaalf voeten, die zedert vyfen-dertig dagen niets gegeeten had, hebbende geduurende dien tyd den Muil onophoudelyk toegeslooten gehouden; met een slag van zyn staart smeet hy vyf of zes Menschen, en een Baal Koffy ter neder, zo gemakkelyk als ik zes stukken van een Schaakspel zou kunnen omver-werpen.

De Crocodil heeft geen tong, en kaauwt zyn spys niet, om dat zyne tanden kruisselings in den Muil staan, zo dat zy in malkander sluiten; maar hy slokt zyn Roof geheel in, en als hy een Mensch in eene reis niet kan inslikken, verscheurd hy hem met zyne klaauwen; hy heeft op het oog tusschen het ooglid een doorschynend velletje, 't welk hy op de hoek van 't oog verbergt, als hy uit het water komt, en in tegendeel weder uitspand, als hy daar in gaat; als men zyn oogmerk bereiken konde, van hem wat slik op de oogen te goojen, zou hy zonder twyffel half overwonnen en gevangen wezen. Ik heb hier van verscheïde maalen aan de jonge Crocodillen een proef genomen, maar zy hebben nooit willen eeten, en alles 't geen hun voorgesmeeten, ofte in de keel gestooken wierd, standvastig verworpen.

Van de *Ichneumon* ofte Kat van Pharao.

Tegen dit zo groot en razend Dier heeft de Natuur een Vyand gesteld, die schoon hy klein, echter voor hem niet te min te vreezen is. Gy begrypt wel, Myn Heer, dat ik spreeken wil van den *Ichneumon*, voor wien de oude Egiptenaars zo veel eerbied hadden; ik weet dat zommige meenen, dat dit Dier niets anders is, als een soort van witagtige Schildpad, die de Arabiers *Cersé* noemen. Zy zeggen dat hy door eene natuurlyke drift den Crocodil verspied, wanneer hy zyne Eyeren gaat leggen, en dezelve in het zand begraaft; want zo dra als hy vertrokken is, gaat dit Dier die Eyeren opzoeken om ze te breeken en te eeten. Zy voegen daar by, dat de Crocodil, die van zyne zyde waakt, om hem daar van af-te-houden, hem zien-

de

de naderen, op ſtaande voet naar hem toeloopt om denzelven te verſlinden; maar dat, zo dra hy op den Schildpad byt, en onder zyne tanden niets vind als eene harde en ondoordringelyke Schelp, hy hem aanſtonds uit den bek laat vallen: Maar zonder te ſpreeken van de gedaante, dewelke *Dapper* ons van den *Ichneumon* gegeeven heeft, en die geenzints overeen komt met een Schildpad, hebben wy daarenboven zo veele ſteene beelteniſſen van dit Dier, waar onder verſcheide met zinnebeeldige letteren vercierd zyn, dat men volgens derzelver figuur niet behoeft te twyffelen of het is dat beeſt, 't welk hedendaagſch de *Rot van Pharao* genoemd word; het is een ſoort van een klein wild Varken, 't welk zeer zoet en gemakkelyk is om te temmen; deszelfs hairen ſtaan zo regt overend als de pennen van een Egel; hy is altyd een vyand van andere Rotten, en voornamentlyk van de Crocodillen, en zyne natuurlyke iever, om dezelve den Oorlog aan te doen, verminderd nooit; hy neemt niet alleen hunne Eyeren weg, om zich daar mede te voeden, maar hy attaqueert ook de kleine Crocodillen met zodanige dapperheit, dat hy dezelve weet te overwinnen, grypende hen onder den kop in de hals. Ik heb de proef daar van twee maal aan myn huis gezien; en ik moet waarlyk bekennen dat de oude Egiptenaaren met regt zo een nuttig en heilzaam Dier eerden. Men zegt dat, als de Crocodil van vier honderd Eyeren, welke hy te gelyk op eene reis werpt, eenige voor de verwoedheit van dezen doodelyken Vyand van zyn Geſlagt wil bewaaren, hy genoodzaakt is dezelve naar zommige kleine Eilanden over-te-voeren, als de Nyl weder in zyne Oevers gekeerd is, ten einde de Zon die Eyeren zou doen uitkomen. Men voegt daar by, dat als de Crocodil in de Zon ſlaapt met eene opene bek, 't geen hy gemeenlyd doed, de Ichneumon, die daar op loerd, in zyn buik gaat, waar uit hy niet komt voor dat hy hem zyne darmen doorknaagt heeft, 't geen hem onfeilbaar den dood veroorzaakt. Dus bediend zich de Voorzienigheit, die altyd oneindelyk wys is, van een klein Dier om de vermenigvuldiging van een Monſter, die niet als tot verwoeſting van het menſchelyk Geſlagt ſchynd gebooren te wezen, te verhinderen.

Van de naam van *Pharao.* By deze gelegenheid zal ik met u verlof, Myn Heer, een aanmerking maken wegens de Naam van *Pharao.* Het is waar dat dit woord hier tot groote zaken gebruikt word, en zomtyds een Lofſpraak in zich vervat; maar het is niet minder zeeker dat het ook heel dikwils een zeer ſmadelyk ſpreekwys is, waar mede men de uiterſte veragting van iemand te kennen geeft, als men zegt: *Gy zyt een Pharao ofte van deszelfs Geſlagt.* In Egipte kan men met veel moeite iets uitdenken, 't welk erger tegen iemand gezegt zou wezen, als dit. Daar door ziet gy dan, Myn Heer, dat men hier nog gedenkt aan de Vervolging, die Gods Volk van die godloozen Koning heeft moeten uitſtaan, en nademaal dit Land met Muggens en andere bloedelooze Dieren geplaagt is, kan men met veel rede beſluiten, dat zy nog overig gebleeven zyn van die, welke God in zyn Toorn tot ſtraf van dien Prins deed voortkomen.

Van de kruipende Dieren ofte Slangen. Onder het lezen van 't geen ik u geſchreeven heb van den *Ibis* en andere Roof-Vogels, die hier de Slangen verſlinden, hebt gy u miſſchien verbeeld, Myn Heer, dat geheel Egipte van deze kruipende Dieren krielt; doch gy moet niet gelooven dat dit Geweſt zodanig daar mede geplaagd is, dat men het zonder gevaar geenzints zou kunnen bewoonen; want behalven dat zy niet zeer venynig zyn, ziet men dezelve ook maar alleen wanneer de hitte zich al te hevig in de Woeſtynen van *Libye* doed gevoelen, en de Wateren van de Nyl het Land volkomen verlaten hebben: Dan komen zy waarlyk neder van de Bergen om de koelte te zoeken; maar het grootſte gedeelte word door den onophoudelyken Oorlog, dien de Vogels, waar van ik met u geſprooken heb, hun aandoen, vernield, waar door de overige wel in vrees gehouden worden van te durven verſchynen, zo dat men 'er zo veele niet ontmoet, als gy u zoud kunnen verbeelden.

Van de Adder en de Scorpioen. Voor het overige moet men het ook aan de goedheit van de Lugtſtreek toeſchryven dat deze Dieren zo weinig in dit Land te vrezen zyn; want het is zeker dat de Slangen in 't algemeen en andere diergelyke Dieren oneindig minder venynig zyn in de heete Landen, als onder de Lugtſtreeken, die aan de koude zyn blootgeſteld. Derhal-

halven is de beet van een Adder en de fteek van een Scorpioen hier zeer weinig gevaarlyk; men raakt het met dezelfde zekerheit aan als de bloemen, men neemtze in de hand en ftreeltze met zo veel vrymoedigheid als de zagtfte en tamfte Dieren; men draagt dezelve voor een plaiziertje in zyn hembd, en het is zeer wonderlyk te zien, dat deze Arabieren iets uit hun boezem trekken, 't welk in Europa aan duizend Menfchen den dood zou veroorzaken. Niets is affchuwlyker en t'effens bekwamer om de uiterfte verwondering te verwekken.

Men moet echter aanmerken dat de Salamander van de algemeene Regel moet worden uitgezondert. Veele van deze Dieren zyn in Opper-Egipte, en verfchillen geenzints van die, welke men in andere Landen vind; derhalven zal ik my niet ophouden, om u daar van te fpreeken; ik moet u maar alleenlyk zeggen, dat hun fteek volftrekt doodelyk is. Van de Salamanders.

Men vind ook in de Gebergtens, waar door Egipte van *Nubie* is afgefcheiden, een foort van Hagediffen, die vry groot zyn, welker pooten volmaakt gelyken na de voeten en handen van een Menfch, hebbende vyf zeer wel geformeerde vingeren; het eenigfte onderfcheid, 't geen men hier in vind is, dat deze vingers met klaauwen gewapend zyn; dit Beeft komt eeten by de Caravanen, en is zo zagt van aard dat hy nooit eenig kwaad doed. Men ziet 'er dikwils te *Cairo* tuffchen de handen van de Kwakzalvers. Van de Hagediffen.

Daar is hier nog een andere foort van een Hagedis, die zeer na een Cocodil gelykt. Het is die welke de Ouden *Land-Crocodil* genoemd hebben, waar van het Vleefch der Nieren in het Ryk van Venus zo zeer geroemd is. Verfcheide Nubiers hebben my verzeekerd, dat de deelen van de wezentlyke Crocodillen niet minder geagt zyn; dat men ze doed droogen, tot pulver ftoot, en vervolgens vermengt met alles, 't welk het heetfte is. De Grooten van *Nubie* bedienen zich van dit Geneesmiddel, 't geen duizendmaal veel fterker is, als alle die, welke by de Turken en in Europa gebruikt worden. Van de Hagedis, genaamd *Land-Crocodil.*

Men ziet hier een foort van Slangen, die zich op hun Van de

 ftaart

Vliegende Slangen. ſtaart opligtende, aan wederzyde van hun keel een vel ofte kraakbeen uitſpreiden, 't welk genoegzaam gelykt na twee uiterſte enden van een Vleugel ter breedte van een hand, en een weinig langer; deze ſoorten van Vleugels dienen om zyn keel, wanneer hy ergens op toeſchiet, ofte zich uitſtrekt, in de hoogte te onderſteunen: Dit is zonder twyffel, het geen aanleiding gegeeven heeft tot de Hiſtorie van de vliegende Slangen, die Egipte even als overſtroomden: Het is waar dat een geloofwaardig Perſoon my gezegt heeft, dat hy 'er gezien had, die Pooten en Vleugels hadden, byna gelyk aan die van een Vleermuis. Voor my, ik beken natuurlyk, dat ik 'er nooit vliegende gezien heb, en ik voeg daar by niet te gelooven dat iemand dezelve ooit gezien heeft.

Van de Slangen-eeters. De Egiptiſche Adder is zeer geagt, zo wel als de andere kruipende Dieren van dit Land in 't algemeen: Maar gy zult zonder twyffel met moeite gelooven, dat men te *Cairo* lieden vind, die zulke Liefhebbers van de Slangen zyn, dat zy zich verheugen met dezelve te verſlinden, en in onmagt vallen, als hun een van die Dieren ontvlugt; echter is 'er niets, 't welk waaragtiger is. Daar zyn Franſſchen, dewelke my verzekerd hebben, dat, toen zy den Heer *De Nointel* naar Suez verzelden, een van deze Lieden by hen was, die, als zy zich ſtil hielden om den Maaltyd te houden, een Slang beſpeurende terſtond met geweld op denzelven aanviel, doch dat deze Man terwyl hy hem miſte, daar over zo veel misnoegen had, dat hy in flaauwte nederzeeg; de Slang kwam een ogenblik daar na weder te voorſchyn, en op het gerucht, dat zyn gezicht veroorzaakte, kwam de Egiptenaar weder by zich zelfs, en deed maar een ſprong tot dat Beeſt, 't welk hy toen overwon en aanſtonds verſcheurde. Dit Schouſpel kan te *Cairo* in de Ceremonien van het Pavillon van den Propheet gezien worden; de Slangen-eeters geven dan dit vermaak aan het Volk op verſcheide plaatſen van de Stad. Zy hebben gemeenlyk Slangen, die byna een arm dik zyn; my dunkt dat zy beginnen aan den kop, en vervolgens nog vier of vyf ſtukken daar van nemen, in dewelke zy zeer greetig byten; dan komt 'er een ander die de Slang weg-

wegrukt, en insgelyks verslind; dezelve word hem weder door een derden ontnomen, die daar mede op dezelfde wyze te werk gaat, en dus gaat dit Dier van de eene hand in de andere, tot dat 'er eindelyk niets het minste overblyft: Dat Volk zegt dat de Slangen veel beter zyn in den Winter als des Zomers, om dat zy in dat Saisoen iemand te zeer verheeten.

Van de Vliegen ofte Muggens.

Onder de schadelyke Dieren, die Egipte voortbrengt, moeten de Vliegen, die men in Vrankryk Muggens noemd, niet vergeeten worden. Schoon men wegens hunne kleinheit voor geene groote ongemakken behoeft te vrezen, veroorzaakt echter hunne menigte zo groote ongelegenheit, dat dezelve onverdraagelyk is. Het water van de Nyl, 't geen gevonden word in de Kanaalen en Meiren, welke die Rivier jaarlyks overstroomd, veroorzaakt zo eene verschrikkelyke menigte van deze bloedelooze Diertjes, dat de Lugt dikwils daar door verduistert is. Des nagts moet men het meest hunne steeken verdraagen; en om zich daar van te bevryden, slaapt men byna nergens anders als op de hoogte der Huizen, die alle van boven plat zyn. Deze platte en opene daken heeft men belegt met zeer dunne vloersteenen; en dewyl in dit Land geen regen nogte mist te vreezen is, steld men daar alle avonden zyn Bed, ten einde meer onverhinderd en in grootere koelte te rusten, 't geen op alle andere Plaatsen niet zou kunnen geschieden. Het is zeker dat de Muggen zelden zo hoog komen, want de beweeging van de Lugt, welke in deze hoogte regeerd, is voor dezelve te sterk, alzo zy die niet kunnen verdraagen: Ondertusschen laaten de Persoonen van eenig aanzien niet na, om tot grootere voorzorg op deze vlakke daken een Tent te doen opregten, in welkers midden een Pavillon ofte Ledikant van fyn Linnen ofte Gaasdoek is opgebonden, 't welk tot op de aarde nedervalt, en de Matrassen omringd. Terwyl men beschut is door dit Pavillon, 't geen door de Bewoonders van dit Land genoemd word *Namousié* (afkomstig van het woord *Namous*, 't welk in hun Taal een Vlieg beteekend) is men in veiligheit tegen deze bloedelooze Dieren niet alleen op de vlaktens der Huizen, maar ook op alle andere plaatsen,

ſen. Zo men daar van gebruik maakte in Europa, twyffel ik niet, of de Perſoonen die by dag ſlaapen, en voornamentlyk de zieken zouden zich daar by zeer wel bevinden, want men moet bekennen dat in den Zomer de Vliegen, die overal indringen, ten uiterſten hinderlyk zyn voor die geene, welke ruſten, en nog veel onverdraaglyker voor die, welke pyn lyden.

De gewoonte, hier door de nootzakelykheit ingevoerd, om op de hoogte der Huizen in de opene Lucht te ſlaapen, is oorzaak, dat men van de *Muezins*, ofte Dienaars, welke in de Moſqueën aangeſteld zyn om het Volk tot het Gebed te roepen, by Eede afvorderd dat zy onder het verrigten van hun Dienſt de oogen ſluiten, en die pligt met alle mogelyke naarſtigheit nakomen zullen. Het is waar dat deze voorzorg volſtrekt noodzakelyk is, en in de regels der gevoeglykheit plaats heeft; anderzints, nademaal deze Dienaars met het aanbreeken van den dag moeten klimmen op de Minarets (zynde hooge Toorens met veele Verdiepingen en uitſteekende Galeryen na by de Mosqueën) om het Volk tot het *Naama* ofte Gebed byeen te roepen, zou zich nooit iemand kunnen verzeekerd houden, dat hy van dezelve niet, als in eene behoorlyke ſchikking, zou gezien worden, 't geen veel ongeruſtheit aan de Vrouwen, en miſſchien nog meer aan de Mans geeven zou.

Van de Rariteiten in Egipte. Door het verhandelen van deze Stof ben ik zo ver gekomen, Myn Heer, dat het my dunkt de Paalen van een bekwamen Brief bereids te hebben voorby gegaan. Echter zou voor my nog overig zyn om met u te ſpreeken van de Bergſtoffen en andere aanmerkelyke dingen, die Egipte in zyn boezem bevatten kan; maar dit Landſchap is hier in zeer onvrugtbaar, niet tegenſtaande het zelve alle andere zaaken overvloedig voortbrengt; want hier is inder-daad geen goud, geene Mineraalen, geene Edelgeſteentens, nogte eenige andere diergelyke Rariteiten, die de aandagt der Geleerden en Nieuwsgierigen verdienen; en alles, 't geen ik u dienaangaande te zeggen heb, beſtaat maar alleen in een zeer klein getal Aanmerkingen, die zo kort zyn dat zy den tyd niet waardig zyn om u daar mede te kwellen.

Men

Men trekt uit Egipte een vry groot getal Medailles, maar weinige van dezelve zyn goed; op zeekere tyden vind men 'er in overvloed, en in tegendeel op andere tyden in 't geheel geen. Ook worden te *Alexandrie*, voornamentlyk in den Winter, als het geregend heeft, zeekere gegraveerde Steenen gevonden, die verſcheide figuuren van Vrouwen en Dieren verbeelden. Zo ik een ofte ander van dezelve had kunnen bekomen, zou ik niet in gebreeken gebleeven zyn van ze u toetezenden; en ik ben verzeekerd dat de Geleerden in Europa hun ledigen tyd met veel vermaak, en miſſchien zelfs met nuttigheit daar mede zouden beſteed hebben; maar dewyl hier zedert een Jaar geen Water gevallen is, ziet men 'er hedendaagſch nogte gegraveerde Steenen, nogte Medailles. Medaillen en gegraveerde Steenen.

De Afgoden van de oude Egiptenaars waren eertyds ook zeer gemeen; doch wy zyn van deze Cieraad mede beroofd door het ongeluk aan een Arabier overgekomen. Hy was in een van die oude Begraafplaatſen gegaan, alwaar men deze Gedenkſtukken vond, maar hy wierd door het zand begraaven; waar van daan de Turken gelegenheit namen om van het Dorp, van 't welk hy was, zeer groote ſommen te eiſſchen. Zedert dien tyd ziet men hier geene Afgoden meer, en de Arabieren hebben het opzoeken van de Grafſteeden in 't geheel nagelaaten. Afgoden van de oude Egiptenaars.

Het Marmer kan nog met regt geſteld worden onder het getal der zeldſaame dingen die Egipte voortbrengt. Midden door de Gebergtens, die aan de grenzen van dit Landſchap in 't Weſten gelegen zyn, en zich langs de Nyl naar den kant van *Libye* uitſtrekken, heeft men door de kunſt een ſmalle en gelyke weg gemaakt om in Ethiopien te komen. Daar zyn Perſoonen, die deze Reis gedaan, en op het verzoek van my dienaangaande eenige onderrigting te willen geeven, verzeekert hebben, dat men zommige dagreizen van daar verſcheide Gebergtens vind van allerhande ſoorten van Marmer, doch voornamentlyk van Granit; en dat men daar half uitgehouwe Colommen en andere Marmere ſteenen ziet, die gereed zyn om uit de Groeven gehaald te worden: Op een van deze Bergen zyn vyf Putten in de Rots uitgegraven, in welkers midden een Van het Egiptisch Marmer.

zeer groote Kom ofte Bak is, waar in het Water door Kanaalen, die by ieder Put zyn, geleid word, 't welk tot onderſtand diend voor de Caravaanen, die deze Reis doen. Het is waarſchynlyk dat deze Putten en de Kom eertyds gediend hebben tot gebruik van de Werklieden, welke wierden aangeſteld in die Steengroeven, waar van daan zonder twyffel het Marmer naar den kant van de Nyl door deze ſmalle en gelyke weg, waar van ik zo even met u geſprooken heb, gevoerd wierd. Men heeft my belooft, Marmer te zullen brengen uit alle die Gebergtens, uit welke men eertyds het zelve gehaald heeft; en hier door zal ik van den Aard dier Steengroeven eenige onderregting kunnen krygen. Het is zeker dat naar den kant van de Berg *Sinaï* Groeven zyn van Granit Marmer, 't geen geagt word geſmolten te wezen, en dat men zelfs op de Kuſten van de Roode Zee geheele Bergen vind van het fraaiſte wit Marmer, 't welk men uit Aſien zou kunnen trekken.

Zonder twyffel zou 'er niet meer nodig wezen, om de mening van die geene kragteloos te maaken, welke ſtaande houden, dat dit Granit-Marmer, 't geen gediend heeft om in Egipte op-te-regten zo veele Coloſſus-Beelden, Sphinxen, Colommen, en pragtige Gedenk-Zuilen, die by de Nakomelingſchap altyd verwondering zullen veroorzaken, niets anders was als een Steen, welke gegooten en met Keiſteenen van verſcheide couleuren zamen geſteld was; de reede, die zy van hunne mening geeven, is, dat deze Steen in zekere Werken veel fynder voorkomt, als in andere; dat hy in de handen gemakkelyk breekt, en zich in roode en witte ſtukjes verdeeld, waar onder eene glinsterende ſtof is gelyk een Diamant, met een weinig zwart vermengd, welke zy meenen de Maſtik te wezen, die diende om deze Keiſteenen aan malkander vaſt te maaken: Zy voegen daar by, dat deze Keiſteenen, meer ofte min grof zynde, oorzaak zyn van de fynheit ofte de ruwheit van de Korl die men in deze Steen ziet; en dat, als de Egiptenaaren Colommen ofte Obelisken hier van maaken wilden, de Keiſteenen, die zy daar by voegden, meer ofte min geſtooten wierden volgens 't geen zy voorgenomen hadden om het Werk meer ofte min fraai te maaken: Einde-

delyk brengen zy by, om hun gevoelen te verſterken, dat hedendaagſch in de geheele Waereld geene Groeven van diergelyke Steen gevonden worden; dat, indien 'er zelfs waren, het echter onmogelyk zou zyn, om daar uit-te-trekken een ſtuk, 't welk by voorbeeld zo groot was als de Colom van *Pompejus*, waar van ik elders geſprooken heb, en dat het derhalven nog onmogelyker wezen zou, om het zelve weg te voeren.

Deze reedenen zyn zonder twyffel aanneemelyk, en miſſchien zult gy bevinden, dat, na dezelve wel overwoogen en onderzogt te hebben, het zeer moejelyk is, om zich daar mede niet te laten overreeden. Te vergeefs zou men zeggen, om deze meening kragteloos te maken, dat, indien deze Colommen en zo veele andere Werken, welke wy niet als met de uiterſte verwondering aanzien, gegooten waren, men by gevolg nog veel hoogere en zwaardere zou hebben kunnen gieten; dat het zelfs gemakkelyk zou zyn geweeſt om geheele Huizen van een eenigen ſteen te maken, alzo wel als een oneindig groot getal andere Werken, die veel verwonderlyker waren als deze die hedendaags nog in wezen zyn, en waar over wy ons met zo veel regt verwonderen. De ondervinding alleen is genoeg om deze meening omver te werpen. Zy is het, die ons leerd, dat het onmogelyk is met Koper en andere ſmeltbaare Metaalen Kanonnen te gieten, die by voorbeeld twintig-maal langer en zwaarder zyn als de grootſte en aanmerkenswaardigſte die wy in Vrankryk hebben. De Colom van *Pompejus* is miſſchien insgelyks de uiterſte kragt, die de Konſt in diergelyke dingen heeft kunnen voortbrengen. Ook moet ik u bekennen dat ik lang van 't zelfde gevoelen geweeſt ben, als die, welke deze ſteen voor niets anders aangezien hebben, dan voor eene t'zamenſtelling en gemaakte ſteen, zynde veel eerder het werk van de Kunſt, als van de Natuur. Maar na de vaſte verzekeringen, die ik gekreegen heb, dat men in Opper-Egipte nog geheele Groeven vond van dat zelfde Marmer, en na de getuigenis van den Aartsbiſſchop zelfs van den Berg *Sinaï*, die my verzekerd heeft, dat deze Marmergroeven niet de eenigſte waren, maar dat men nog heden-

daags diergelyke in zyne Gebergtens zag, heeft de noodzakelykheit, waar in ik gebragt was om deze meening te verlaaten, my natuurlyk aangezet om eenige overweegingen te maken, waar door ik naderhand genoodzaakt ben geweest dezelve voor onbeweerlyk aan-te-zien.

Waarlyk, schoon men de Steengroeven niet kende, waar uit dit Marmer getrokken is, van 't welk men daar nog hedendaags blokken ziet, die in 't geheel gereed zyn om weggehaald te kunnen worden, zou men dan evenwel niet verpligt zyn om op het gezigt van de zeer groote meenigte van dat Marmer, 't welk Egipte in zich bevat, toe te stemmen, dat dezelve niet als door de handen der Natuure gemaakt en uit het hart van 't Land zelfs getrokken heeft kunnen worden? Terwyl geheel Egipte vervult is met vermaarde Gedenk-Zuilen, alle van dat zelfde Marmer opgeregt, met ontelbaar veele Colommen van eene verschrikkelyke hoogte, met een oneindig getal Obelisken, met eene groote menigte Colossus-Beelden van Reuzen-gedaante, alle van deze zelfde steen gemaakt, en met Piramiden, die wonderen der Waereld, welke in haare geheele breedte en verschrikkelyke hoogte met dezelfde stof belegt zyn, 't welk ik meen genoeg bewezen te hebben; toond dit alles dan niet klaar, dat de kunst niets heeft kunnen toebrengen tot deze onuitputtelyke bronnen, die in alle de Eeuwen, zedert dat de Waereld gestaan heeft, niet hebben kunnen leeg gemaakt worden? Is men niet verpligt om te bekennen dat de Natuur, die altyd even vrugtbaar en verschillende is in haare voortbrengselen, alleen deze Wonderen heeft voortgebragt? Behalven deze onwedersprekelyke getuigenissen, die men oogschynlyk zien kan, zou ik daar en boven gaarne vragen aan die geene, welke van een tegenstrydig gevoelen zyn, wat voor Marmer het geweest is, 't welk zo beroemd was en uit Egipte gehaald wierd, waar van *Seneca* in zyne Werken zegt, dat het zelve, zo wel als dat van *Libye*, te Romen ten hoogsten geagt wierd.

Ik beken, dat het Granit-Marmer niet altyd van een zelfde korl is; het is waar, dat het gemakkelyk tusschen de handen breekt, en zich in Keysteenen van veele verschil-

ſchillende kouleuren verdeeld; maar is deze omſtandigheid, terwyl beweezen word dat dit Marmer een Werk is, 't welk men immers nooit in twyffel getrokken heeft, kragtig genoeg om aan-te-toonen dat het zelve veel eer uit de handen van de Konſt als uit die van de Natuur gekomen is? Zyn die Gebergtens, waar uit men deze Steen getrokken heeft, niet by vervolg van tyden, gelyk alle andere Bergen van de Waereld, ontſtaan uit grof zand, het eene wat fynder als het ander, 't welk de Zee, die nog tegen den voet van deze Rotzen aanſlaat, daar gevoerd had, en 't geen, door de vogtigheid en 't zout harer Wateren zich vereenigende, vervolgens door den langen tyd in die Steengroeven vaſt en hard geworden is. By dit grof zand, 't welk meer ofte min fyn was, zo als 't zelve zich by geval had vereenigt, en by deze Keiſteenen, en andere ſtukken Steen, die meer ofte min grof waren, en met het Water van de Zee te gelyk naar deze Plaatſen gevoerd wierden, heeft het zand en de modder, waar mede zy door de Baaren overdekt waren, zonder twyffel tot Cement gediend. Deze verſchillende Stoffen, dus vereenigt zynde, hebben zamengeſteld deze Gronden van Marmer ofte Keyſteenen, die hedendaags tot verciering van onze Kerken en Huizen dienen, alwaar dezelve gebruikt worden om Colommen, Bepleiſteringen, Tafels ofte Schoorſteenen daar van te maken. Hier uit kan men gemakkelyk begrypen, waarom dit Marmer ligt om te breeken is, en tuſſchen de handen zich in verſcheide Steenen verdeeld. In tegendeel zou deze Steen, zo ze geſmolten was, veel vaſter zyn, zo dat dezelve tot geene kleine ſtukjes gebrooken zou kunnen worden, gelyk het Granit-Marmer doed, terwyl de Maſtik, die aan de Wateren van de Zee natuurlyk eigen is, en diende om de verſcheide deelen, waar van deze ſoort van Steen is zamengeſtelt, te vereenigen, door de langheit van den tyd, de hitte van de Zon, de Vorſt, de Winden en de Vogtigheit verzwakt is.

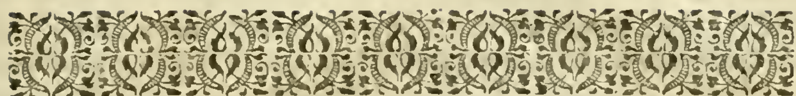
Zie daar, Myn Heer, alles 't geen myne onderzoekingen my uitleveren ten opzigte van de byzonderheden der Natuure en de voortbrengſelen van Egipte. Terwyl ik u myne

aanmerkingen over deze Stof mede deele, is myn voorneemen maar alleen geweest, om u te onderregten van dat geene, 't welk het zeldsaamste en aanmerkenswaardigste dien aangaande te zeggen was, zonder in een breed Verhaal der gemeene zaken, die aan de geheele Waereld bekend zyn, ofte in alle de Auteuren gevonden worden, te willen treeden; want ik geloof, dat men deze herhalingen gemakkelyk kan missen. Ik wil my echter geenzints vleien, dat my niets ontschooten zou wezen van alles, 't geen dit Land aanmerkenswaardig in zich bevat, voornamentlyk ten opzigte van de Planten en Bergstoffen. Indien de groote nieuwsgierigheit, gevoegd by een weinig studie en arbeid, my in 't vervolg dien aangaande nog eenige nieuwe byzonderheeden zou kunnen doen ontdekken, zal ik geenzints in gebreeken blyven, om ze u mede te deelen. Ik ben, enz.

Cairo den . . . . .

TIEN-

TIENDE BRIEF.

VAN DE RELIGIE

Zo wel der Oude als hedendaagsche Egiptenaaren, en van hunne voornaamste Plegtigheeden.

TOt hier toe, Myn Heer, heb ik u byna geen ander Verhaal van Egipte gedaan, als alleen van die dingen, welke ongevoelig ofte onbezield zyn. Gy hebt dit ryk en bekoorlyk Land aangezien, als een fraai Ligchaam, waar van alle de deelen door eene bekwaame en lugtige pinceel in verscheide couleuren met zo eene nette overeenkomst afgeteekend zyn, dat men weinig verschil zou kunnen vinden tusschen dat Ligchaam, 't welk de Natuur heeft voortgebragt, en de afbeelding, die men zeer kunstig van 't zelve gemaakt heeft. Gy hebt u voorgesteld een zeer fraai stom Beeld te zien, 't geen voor een meesterstuk van de kunst gehouden, en waardig geagt konde worden; dat daar door de naam van deszelfs Maaker by de Nakomelingen eeuwig in gedagten bleef en geroemt wierd, schoon men evenwel niet in staat was, om dat Beeld de Ziel en het Leeven in-te-blaazen, waar door het zelve alleenlyk geheel volmaakt konde worden. Gy hebt in verbeelding doorgeloopen een wyduitgestrekt Landschap, schoon vry bepaald ten opzigte van deszelfs oude Magt en bloejenden Staat, waar in het zelve zich nog hedendaags bevind. Begunstigd van alle de gaaven der Natuure, en zo wel vermaard door de goedheit van zyn Lugtstreek, door zyn Overvloed en zyne Vrugtbaarheit, als door de roemrugtige Steeden, door welke het zelve eertyds zo magtig was, en waar van de Overblyffelen, door

door den tyd tot Puinhoopen geworden zynde, nog hedendaags een gedeelte van zyne Grootheit uitmaaken. Gy hebt met verwondering gezien den oorsprong en den loop van die zo beroemde Rivier, dewelke door de Voorzienigheit expres schynt geschikt te wezen, om aan dit Land, 't welk van zich zelfs dor en onvrugtbaar is, haare Vrugtbaarheit mede-te-deelen, en daar door aan 't zelve voordeel toe-te-brengen. Zo veele wonderlyke Werken, zo veele pragtige Gedenk-Zuilen, over welkers Pragt de toekomende Eeuwen zich zullen verwonderen, tot de Teekenen toe, die ons daar van zyn overgebleeven; en zo veele andere Wonderen, welke Egipte tot hier toe aan u vertoond heeft, hebben uwen Geest wel eenigzints voor een kleinen tyd kunnen doen stil staan; maar zy zyn niet magtig genoeg om uwe natuurlyke nieuwsgierigheit geheel uit-te-putten. In 't midden van dit wonderbaar Land zoekt gy nog de redenlyke Wezens, die het zelve bewoonen, te kennen. Steeden en Paleizen, Tempels ofte Mosquëen, Colommen en Piramiden, zyn volgens uwe meening, wel bekwaam, om een Land te vercieren, maar kunnen evenwel tot niets gewigtigers dienen; en na zo veele pragtige Beschryvingen heeft men nog niets anders, als een zeer onvolmaakt denkbeeld van de Magt en Rykdommen van eenig Koningryk, ten zy men daar-en-boven onderregt is van de Religie en Regeering, van de Gebruiken en Gewoontens; dat is te zeggen, van de Bekwaamheit en den Aart der Volkeren, die 't zelve bewoonen. Derhalven begeerd gy nu niet meer Egipte, maar de Egiptenaaren zelfs te kennen. Het schynd u, dat deze Volkeren, hoe vreemd zy ook ten onzen opzichte wezen mogen, en schoon dezelve door eene zeer groote uitgestrektheit van Landen en Zeëen van ons zyn afgescheiden, uwe nieuwsgierigheit echter geenzints onwaardig zyn. Het is genoeg, dat het Menschen mogen wezen, die uwe aandagt verdienen; en gy kunt ten dezen opzichte zeggen in een zin, die verschillende is van het Latynsche boertig spreekwoord (*):

Homo sum; humani nihil a me alienum puto.

Ik

(*) Terent. Heautontimor. Act. I. sc. I.

Ik prys, zonder twyffel, Myn Heer, deze genegentheit, die waarlyk lofwaardig is; nu is voor my alleenlyk overig te arbeiden om ze te voldoen. Maar ik ben blyde, dat ik u vooraf kan zeggen, dat gy Egipte tot hier toe aan de fraaiste zyde beschouwt hebt. Het denkbeeld, 't geen ik u van dit bekoorlyk Land gegeeven heb, heeft u niets als Roozen en Bloemen vertoond, en ik heb derhalven grootelyks reede te vreezen dat de afbeelding die ik onderneem aan u te geeven van de Volkeren, welke dit Land bewoonen, u niets als Struiken en Doornen voor oogen zal stellen. Het is zeker dat, indien de vergelyking, die gy van den bloejenden staat, waar in Egipte zich eertyds bevond, met deszelfs tegenwoordigen toestand hebt kunnen doen, u eenige aanmerkingen wegens de waereldlyke dingen veroorzaakt heeft, de gelykenis der oude Egiptenaaren met de hedendaagsche u noodzaaken moet toe-te-stemmen, dat de bekwaamheit zelfs en de aart der Volkeren aan de groote veranderingen niet minder onderworpen zyn, als de Steeden en Koningryken.

Daar zyn weinig Landen in de Waereld, voornamentlyk zulke, daar de Wetenschappen in een bloejenden staat geweest zyn, die niet erkend hebben, dat een Opperwezen de Auteur geweest is van alle de wonderlyke zaken die het Geheelal in zich besluit, als mede van deze regelmatige beweegingen, die wy boven ons hoofd zien zweeven, en by gevolg niet een dienst hebben opgeregt om hem te eeren. De Egiptenaaren, welke het meest van alle Volkeren op de Aarde verligt, en de eerste geweest zyn om uit de duisternissen van de onwetentheit te geraaken, hebben ook voor alle andere deze waarheit erkend, en dit Oppermagtig-Wezen geëerd in zyne voornaamste Werken, gelyk de Zon, de Maan, en de andere Planeeten, voor dewelke zy Tempels hadden opgeregt; de dienst, die men dezelve zou toedragen, wierd door de Policie voorgeschreeven, welke deze meeningen, zo voordeelig aan de Wetgeevers en Souvereinen, en zo vleiende voor het Volk, waar van ik nu zal gaan spreeken, vaststelde. Daar is misschien geen Plaats alwaar de Aard der Natien beter word afgeschilderd als in de Religie die zy beleiden. Van de Godsdienst der oude Egiptenaaren.

Terwyl ik dan met u handel wegens die der Egiptenaaren, zo wel van de oude als hedendaagſche, hoop ik, dat het geen ik u dien aangaande zeggen zal niet weinig zal toebrengen om u aanſtonds een denkbeeld te geven van de verſchillendheit van hun Aard.

Hunne meening over de onſterffelykheit van de Ziel.

Niets is natuurlyker aan den Menſch, als de geheime begeerte tot de onſterffelykheit, die, behalven de Hemelſche Openbaaring, een van de ſterkſte bewyzen wegens de onſterffelykheit onzer Ziele uitmaakt, niets is 'er, waar mede iemand zich meer vleid, als de hoope om daar toe te geraaken. Terwyl wy ſterffelyk gebooren, en zo wel door de ondervinding als door ons binnenſte gevoelen overtuigt zyn, dat wy geenzints altyd leeven, maar eindelyk ſterven moeten, gebruikt men alle mogelyke middelen, om dit noodlottig einde, 't welk iemand niets als droefheit voor oogen ſteld, voor te komen ofte ten minſten te vertraagen; en ſchoon men zeer wel weet dat het onmogelyk is om het zelve te vermyden, neemt men echter alle de maatregelen, die bedagt kunnen worden om tot op het uiterſte minuut van 't Graf te leven. Ten dien opzigte werken byna alle Menſchen geduurende hun leven, om tot het gewigtig oogmerk hunner begeertens te geraaken. Alle beoogen gemeenlyk dit zelfde Doelwit, maar op verſcheide manieren; de een zoekt zich onſterffelyk te maken door de groote meenigte Goederen, die hy by-een ſchraapt; de ſchikkingen zyner Nalaatenſchap ten opzigte van deszelfs Kinderen, zyn naam, die hy onder vreemdelingen verbreid, indien hy geen eigene Nakomelingen heeft, de Ampten die hem worden opgedraagen, ofte welke hy koopt, en de Kerkelyke Inkomſten zelfs, die hy door zyn Teſtament nalaat, ſchoon hy daar in bekend aan zyn dood niet te twyffelen, zyn zo veele middelen, die de eigenliefde hem doed aanwenden om zich van deze vleiende onſterffelykheit te verzekeren. Andere meenen hun naam te vereeuwigen door de gaaven van den Geeſt en het Hart, die zy bezitten. Zommige vinden onder het voorwendſel, om aan 't Gemeen door hunne geleerde Werken, die uit derzelver pen komen, tot voordeel te verſtrekken, een geheim en onzigtbaar aanlokſel, door 't welk zy zich

ver-

verzekerd houden, dat zy ten dienſte van 't gemeene Welvaaren uit de duiſternis en vergeetenheit zullen kunnen geraken. Andere tragten in den Tabbaard uit-te-munten; zommige zoeken door den Degen in een hoog aanzien te komen. De eerſte worden groote Magiſtraats-Perſoonen, beroemd door hun verſtand en opregtigheit. De andere zyn groote Oorlogsmannen die den Staat ten koſte van derzelver bloed verdeedigen, en om hunne bekwaamheit en dappere daaden onder het getal der Helden gereekend worden; alle tragten, hoewel door verſcheide wegen, een en het zelfde oogmerk te bereiken, dat is te zeggen, om zich in het geheugen der Menſchen onſterffelyk te maken. De deugd zelfs is van deze geeſtige betragting niet uitgezonderd, en als men wanhoopt door daaden, die waarlyk pryswaardig zyn, tot deze onſterffelykheit te kunnen geraken, vleid men zich ten minſten dezelve door groote misdaaden en ondeugden te zullen bekomen. *Eroſtratus*, die beroemde Schelm, zou nooit gedagt hebben om den vermaarden Tempel, aan de Godin *Diana* toegeheiligt, te *Epheſen* in brand te ſteeken, zo hy zich niet verbeeld had, dat deze godlooze daad deszelfs naam konde onſterffelyk maken, die zonder dit Schelmſtuk in de duiſternis begraven zou zyn gebleven. Eindelyk na dat de Menſch alles in 't werk geſtelt heeft, ten einde hy zich op de Aarde onſterflelyk mogt maken, vleid hy zich ten minſten deze wenſch na de dood te zullen deelagtig worden, en vertrooſt zich niet over zyn noodlot als door de verzeekering die hy heeft van een toekomend leven. Dit is de reede, waarom de bekwaame Wetgeevers, die het menſchelyk hart kenden, ten allen tyde en in alle Landen op dit denkbeeld, 't welk voor den menſch zo vleiende is, alle hunne Religie ſtellingen gegrond hebben; want, terwyl men de menſchen door deze kragtige beweegreeden konde inneemen, hielden zy zich verzekerd, dat 'er niets was 't welk men van hunne onderwerping niet verwagten moeſt, en van derzelver mildadigheit niet zou kunnen verkrygen: Op deze bekoorlyke hope hebben die geene, welke aan Egipte de Wetten voorſchreeven, den grond der meeningen, die zy invoerden, geveſtigt. Want nademaal

de Grieken de Wetenſchappen van de Egiptenaars ontleend hebben, waar door zy naderhand zo beroemde Volkeren geworden zyn, hadden de Egiptiſche Prieſters, die van deze wetenſchappen de handhaavers en uitvinders zelfs waren, geene mindere bekwaamheit ten opzigte van de Religie, als in de andere Uitwerkſelen der menſſchelyke wysheit. *Trismegiſtus*, die een der voornaamſte van deze Prieſters geweeſt is, heeft, gelyk men weet, den naam van *driemaal groot* zelfs onder de Wyzen van dit verſtandig en ſchrander Land verdiend; want hy was groot in de Sterrekunde, groot in de Godgeleerdheit, en groot in de Wetten die hy voor hen opſtelde; waar om hem de naam van *driemaal groot* gegeeven wierd, ten einde zulks de algemeene roem, welke hy door deze drie zeer gewigtige kenniſſen verkreegen had, zou kunnen aantoonen.

Deze Prieſters en Wyzen van Egipte waren de eerſte onder alle de menſchelyke Wetgeevers, die hunne Landsgenooten durfden verzekeren van deze zoete onſterffelykheit, waar na zy zeer ieverig verlangden. Met dit oogmerk leerden zy hen, dat na een zeker getal van Eeuwen, 't welk zy op dertig à veertig duizend Jaaren vaſtſtelden, en wanneer zy bepaalden den tydmerk der groote veranderinge, dat het Geheelal zich weder bevinden moeſt in het zelfde Punt, waar van daan hy by zyn oorſprong begin genomen had, hunne Zielen zouden wederkeeren in dezelfde Ligchaamen, die zy in 't eerſt bewoond hadden, en op nieuw beginnen zouden met dezelve te bewoonen. Maar zy zeiden, dat, om na den dood tot deze gewenſchte onſterffelykheit te geraken, twee dingen volſtrekt noodzakelyk waren, uit welke de Egiptiſche Prieſters een groot nut en oneindig veele tydelyke voordeelen konden bekomen, waar op zy meer ſtaat maakten als op de eeuwige zaken, die zy aan andere beloofden. Waarlyk om deze ſoort van beloofde opſtanding te kunnen verkrygen, wierd 'er vereiſcht, dat deze Ligchaamen, afgezondert van de Zielen, welke eerſt het leven in dezelve veroorzaakt hadden, zorgvuldig voor de bederving bewaard wierden, ten einde zy nog eene tweede reis daar in zouden kunnen

huis-

huisveſten, na dat dezelve egter na dien langen tyd van Jaaren door eene over-een-komende boete, en zeer veele Offerhanden, dewelke ofte door hun zelfs wel gegrond, ofte na hunne meening, door derzelver nabeſtaanden en vrienden verrigt waren, de misſlagen, die zy geduurende hun eerſte verblyf op de Aarde begaan mogten hebben, verzoend hadden; indien derhalven deze Conditien naauwkeurig wierden nagekomen, moeſten de Zielen van hunne Ligchaamen afgeſcheiden, in dezelve wederkeeren, als de groote Verandering, die zy verwagteden, kwam te gebeuren; alsdan zou alles, 't geen in den tyd van hunne eerſte woonplaats in deze Ligchaamen was voorgevallen, hun weder in de gedagten komen, en de Zielen zouden hen onſterſlelyk maken, zo als zy zelfs waren. Men voegde hier nog by, dat dezelve het voorregt zouden hebben, om dit geluk mede te deelen aan de Dieren, welke zy bemind hadden, mits dat hunne Ligchaamen met hen in 't zelfde Graf gelegt, en insgelyks van de verrotting bevryd waren. Hier van daan komt het, dat in 't Labyrinth, waar van ik geſprooken heb, en in verſcheide andere Graven der Ouden, Vogels, Katten en andere Dieren gevonden worden, welke byna met zo veel zorg als de Ligchamen zelfs gebalſemt zyn, en die men daar in gelegt heeft, in verbeelding van dezelve by de toekomende Opſtanding te moeten wedervinden. Dit was het denkbeeld van het volmaakt geluk, 't welk zy in dat nieuw leven hoopten te zullen genieten: In verwagting van deze Opſtanding hadden de Zielen hun verblyf in die Lugtſtreeken, welke het naaſt gelegen waren by de plaatſen, alwaar de Ligchaamen, die zy bezielt hadden, ruſteden. Echter konde het gebeuren by gebrek van eene overeenkomſtige boete, ofte door 't geheel verderf hunner eerſte Ligchaamen, zelfs dikwils om dat de Graven, waar in men hen gelegt had, voor deze wederkomſt geſchonden ofte verwoeſt waren geworden, dat het hun niet meer geoorlooft was zich te vleien met de zoete hoope van hunne eigene Ligchaamen te zullen wederkrygen: By deze ongelukkige toevallen moeſten de Zielen, van natuur onſterſfelyk, in vreemde Ligchaamen overgaan, en in deze nieuwe Woo-

ning aan dezelfde Gevaaren, als in hunne eerste Verblyfplaats, bloot gesteld wezen.

Ik zal niet onderzoeken of de Schepping van een nieuw Ligchaam niet oneindig veel natuurlyker zou zyn, als de Opstanding van een dood Ligchaam, 't welk gebalsemt was, en waar uit men de Ingewanden getrokken, en pik in de hersenen gegooten had; want de Religie, welke de menschelyke reede dienaangaande doed stil zwygen, kan wel dienen om ons te overtuigen, dat het eene niet onmogelyker is dan het andere aan dit almagtig Wezen, 't welk het Geheelal gemaakt heeft en nog regeerd; maar dezelve kan ten dezen opzichte niet regtvaardigen de ongerymdheit van 't gevoelen, 't geen staande gehouden wierd by de oude Egiptenaaren, die deze toekomende Opstanding zonder hulp der openbaaringe verzonnen hadden. Wat hier van zy, het is zeker dat deze meening, hoe belagchelyk zy ook in zich zelfs was, echter onder eene zo schrandere Natie de overhand genomen had. De Grieken ontleendenze van de Egiptenaaren, en deeden verscheide Leerstukken van het hunne daar by, dewelke zy aan deze Volkeren toeschreeven, even als of zy aan hun waar gevoelen deel hadden: Dus hielden zy staande, dat deze Metempsycosis ofte Zielsverhuizing onophoudelyk plaats zoude hebben van het eene Ligchaam in het andere, in vergelyking der goede ofte kwaade daaden, die de Zielen geduurende haar verblyf in het eerste hadden uitgevoerd. Een Latynse Poëet, hun gevoelen dienaangaande bybrengende, zegt: *Truculentos injicit Ursis.* Derhalven blykt het klaar, dat de meening wegens eene Metempsycosis zonder einde zeer veel verscheeld van dat, het geen de Egiptenaaren geloofden van de wederkomst der Zielen in haare eerste Ligchaamen, dewelke zy zo zorgvuldig bewaarden, en waar van zy de rust met zo groote voorzorg verzekerden, alleenlyk met dit oogmerk om zich van de wederkomst, die de Zielen in hunne Ligchaamen doen moesten, niet te berooven: Daar-en-boven dienen de onophoudelyke Offerhanden, waar mede zy geduurende hun leeven bezet waren, tot verzoening der zonden hunner Bloedverwandten en Vrienden, ofte van derzelver eigene misdaaden, en de

Ker-

Kerkelyke Imkomften, die zy met dit zelfde inzicht by hun dood nalieten, tot een onwederfpreekelyk blyk, dat zy geenzints geloofden, dat hunne Zielen by het vertrek uit derzelver Ligchaamen overgevoerd wierden in andere, 't zy edele ofte veragte Schepfelen, tot vergelding ofte ftraf der goede ofte kwaade daaden, die zy hadden uitgevoerd: Indien zy van deze meening geweeft waren, zouden zy in 't minft niet gedagt hebben om van te vooren hunne eigene misflagen, en nog veel minder die van hunne Bloedverwandten en Vrienden, te boeten, dewyl deze verhuizing door de Godheit gefchikt, voor de Godloozen de ftraf van derzelver misdaaden zelfs medebragt, en voor de Vroome de beloofde vergelding hunner deugden was.

De Wetgeevers der Egiptenaaren waren insgelyks veel te fchrander, om het Volk onderweezen te hebben in eene leere, die voor hen zelfs zo nadeelig zou zyn geweeft: Want door het geen ik zo even gezegt heb ontdekt men met den eerften opflag van het oog alle de voordeelen, welke de Egiptifche Priefters genooten door het Geloof, 't geen hunne Landslieden ten opzigte van de onfterffelykheit omhelsden. Men kan inder daad gemakkelyk begrypen, dat deze noodzakelyke Verzoeningen om te kunnen hoopen van ter eeniger tyd dit oogmerk te zullen bereiken, voor hen waren een onuitputtelyke bron van Godsdienftigheden, Offerhanden en Gefchenken, die geduurig in de Tempels door byzondere Perfoonen gedaan wierden. Zy waren alle eeven begeerig om niet alleen van de Godheit te verkrygen de vergeevinge der misdaaden, die zy, en hunne nabeftaanden ofte vrienden begaan hadden, maar om daar en boven van hem af te fmeeken de genade van hunne Ligchaamen te willen bewaaren, en behoeden voor het ongeluk van die geene, welke, om dat men hunne Graven gefchonden mogt hebben, aan eene nieuwe verhuizing bloot gefteld zouden zyn; hoe groot een voordeel trokken de Priefters daarenboven niet uit de noodzakelykheit om dezelve Ligchaamen zorgvuldig voor de verrotting te bewaaren, en ze by gevolg te balfemen; want deze dienft moeften zy ook verrigten, gebruikende tot deze Plegtigheit

heit veele geheime Practyken. Echter was deze winst, hoe ongemeen dezelve ook aan iemand mogt voorkomen, in geenen deele te vergelyken by die, welke de bewaaring der Graven hun opbragt. Nademaal in het opstel van de Religie, 't welk zy verzonnen hadden, voornamentlyk vereischt wierd te beletten, dat deze verblyfplaatsen der dooden door de onheilen van den tyd niet verwoest, ofte door de kragten der menschen niet geschonden wierden, was een ieder niet alleen bedagt om voor zich een Grafsteede te doen bouwen op zodanigen wyze, als hy zich verbeelde de duurzaamste en zekerste te wezen tegen de onderneemingen van een iegelyk die mogt durven onderstaan de geheimenissen daar van te ontdekken, maar zy droegen ook zorg om, 't geen het voornaamste oogmerk van den Wetgeever geweest was, by hunne Graven Wagters voor altyd aan-te-stellen, welke tot derzelver bewaaring waakten, en de nodige verbeetering daar aan deeden. Met dit opzigt wierden ongemeen groote Inkomsten daar toe vastgesteld, die het deel der Priesteren zyn moesten. Daar van daan kwamen zo veele beroemde Graf-Zuilen, die deze Natie in de geheele uitgestrektheit van Egipte opregtede, zo veele pragtige Grafsteeden, en Tempels die niet minder heerlyk waren, alle beschonken met Renten na maate van derzelver grootheit en de lasten van hun onderhoud. Van daar kwamen deze Colossus-Beelden, die overal in dit vermaard Gewest verbreid zyn, deze Colommen, deze Obelisken van eene verschrikkelyke hoogte, en honderd andere verwonderenswaardige Gedenk-Zuilen, die de byzondere Persoonen op het kragtig aanhouden van deze Geestelyken naby hunne Grafsteeden hadden doen opregten, om het Volk op zeekere tyden van 't Jaar tot de Feesten te lokken, die daar op gestelde dagen gevierd wierden, en Jaarmarkten aldaar te doen houden. Deze Vergaderingen verrykten de Bewoonders der Plaatsen, op welke de Revenuen der Priesteren geassigneerd waren, en daar door wierden de Bedevaarten zo menigvuldig, en men kan zeggen zo voordeelig voor die geene, welke deze Tempels, Gedenk-Zuilen, en Grafsteeden bedienden. Men moet gelooven dat deze Offerhanden die gedaan wierden in de

Tempels en omtrent Grafsteeden, de Pensioenen welke de Priesters Jaarlyks voor de bewaaring der Graven trokken, en de Gebeeden, die aldaar voor de dooden door hen gedaan wierden, ongemeen groote sommen opbragten, als meede hun inkomst voor de hulp van 't balsemen en 't afleggen der Ligchaamen, dewyl meer dan honderd duizend Priesters daar van genoegzaam bestaan konden: Dit word door verscheide Historien, en geschreevene Overleeveringen, die nog hedendaags in Egipte in wezen zyn, verzeekerd.

Deze meening stemde niet minder over een met de staatkunde en de belangen van den Souverein, als zy voordeelig was voor de Geestelykheit; want dewyl men aan de particuliere Persoonen de groote genegenheit om hunne Ligchaamen voor de wormen en verrotting te bewaaren, inboezemde, wierden zy hier door ook genoodzaakt om een gedeelte hunner Goederen op-te-offeren tot opregting van die pragtige en beroemde Grafsteeden, waar in zy moesten gelegt worden. Tot deze Werken wierden de Ambagtslieden gebruikt, welke men tot diergelyke Gebouwen had aangesteld, en nademaal zy in Egipte zeer groot in getal waren, en men hun de middelen gaf van te kunnen bestaan, bragten zy veel toe tot de Inkomsten van den Vorst. Een Arabische Auteur zegt dat daar een millioen Menschen van verscheide Konsten gevonden wierden, die tot de opregting van deze Gebouwen dienden. Eindelyk veroorzaakte dit gevoelen ongemeen veele Feesten, die aan ieder van deze Tempels ofte Gedenkteekenen verknogt waren. By deze Feesten, welke gemeenlyk verscheide dagen duurden, hield men in die soort van Plaatsen zeer groote Jaarmarkten, alwaar veel Volk by een kwam, 't welk uit alle de deelen van Egipte daar na toe trok, om deel te nemen aan de Vermakelykheden, die men op deze Vergadering-Plaatsen by malkander vond, zo dat het vertier van allerhande soorten van Levensmiddelen, welke dit Land in d'eene Provintie veel eerder voortbrengt als in de andere, oneindig groot was. De Prins trok uit alle deze Koopwaaren zekere Regten, en schoon dezelve zeer gematigt en byna ongevoelig waren; bragten

zy hem echter ter oorzaake van de groote verteering onnoemelyke Inkomsten voort.

Het was zonder twyffel geenzints nodig, dat eene zo vleiende Religie door Wonderteekenen en Openbaaringen van de Godheit bekragtigt wierd: Echter was 'er een onder de Wetgeevers dezer Natie, die eenigen tyd na den vermaarden *Trismegistus* in Egipte regeerde; deze wilde nog meer aanzien toebrengen aan de meeningen en Wetten, welke door dien gewaanden Wyzen wegens de Religie voorgeschreeven waren, als mede aan die welke het hem goed dagt zelfs daar by te voegen, en geloofde dat hy het middel der Toveryen, 't geen hem bekend was, gebruiken moest om het Geloof daar van en de Liefde nog sterker in de harten zyner Onderdaanen te drukken; en men leest waarlyk in de Historie van deze Volkeren, dat die Prins dikwils voor hunne Oogen verscheen, als of hy zich naar den Hemel ophefte, zodanig dat hy een vry langen tyd verborgen bleef in Wolken, die hem voor het gezigt zyner Onderdaanen wegvoerden, en dat hy by zyne wederkomst Leeringen en Wetten voorschreef die hy zeide van de Godheit zelfs ontfangen te hebben. Deze Historieschryvers voegen daar by, dat die Prins op een tyd, toen hy op het point stond om de Aarde voor de tweede maal te verlaaten, aan al zyn Volk, 't welk by hem vergaderd was, verklaarde dat hy voor eenigen tyd van dezelve gaan, en daar na te rug komen zou om hen weder te zien en te troosten; vervolgens melden die Auteurs, dat deze Prins na eene afwezendheit van verscheide Maanden, inder-daad voor de Oogen zyner Onderdaanen weder verscheen op denzelfden dag dat de Zon in het teeken van den Steenbok ging; op dien tyd was de geheele Natie in een beroemden Tempel vergadert, alwaar men alle Jaaren op dien zelfden dag een plegtig Feest vierde; die Prins vertoonde zich aldaar voor de Oogen zyns Volks omringt van glans, en zeer schitterende van de heerlykheit waar mede hy verzeld was; hy vermaande zyne Onderdaanen op nieuw tot het onderhouden der Wetten, die hy hun had gegeeven, en beloofde hen van wegens God zelfs eene gelukkige onsterffelykheit tot belooning te

zul-

zullen genieten; waar op hy aan de gantsche Vergadering verklaarde, dat hy aanstonds van dezelve zou gaan, om voor altyd verhoogt te worden. Na deze Woorden wierd de Tempel met een dikke Wolk vervuld, die den Prins omringde en voor de Oogen van alle zyne Onderdaanen wegnam, zonder dat hy ooit weder op de Aarde verscheenen is.

Ik zou zeer genegen zyn om deze Historie aan-te-zien als een Fabel, die door de Arabische Schryvers tot vermaak is opgesteld, want de Boeken van *Moses* en nog minder de Schriften der Apostelen waren aan hen geenzints onbekend: Men weet dat de Waereldsche Historieschryvers, om den oorsprong van hunne Religie door Wondergeschiedenissen meer kragt by te zetten, geene zwarigheit gemaakt hebben om hunne Helden te vereeren met die dingen, welke in de heilige Boeken het meest te agten zyn, na dat zy dezelve op hunne wyze verandert hebben; en als men eens wilde onderstellen dat deze daad wezentlyk waar was, zou het belagchelyk zyn, dat die, welke aan deze Historie geen het minste geloof slaan, niets zekers daar van zouden willen besluiten; want niemant is het onbekend tot hoe verre God aan den Duivel had toegelaaten, om zyn magt onder de ongeloovige Volkeren uit te breiden, en dat deze Geest der duisternisse in de Afgodische Landen altyd den Aap der Godheid was; weshalven het immers geenzints te verwonderen zou wezen, dat deze Prins, waar van zo even gesprooken is, de waarschynlykheeden eener Goddelyke Openbaaringe heeft kunnen gebruiken, om het Egiptisch Volk meer agting te doen hebben voor de Leere, waar in hy 't zelve had onderwezen, en ten einde zy die met grootere iever zouden nakomen. Hy heeft tot zyn voorbeeld *Meris*, eertyds Koning van Egipte, welke versierde dat de Wetten van hem voorgeschreeven, door den God *Mercurius* opgestelt waren; en onder dat zelfde voorwendsel hebben ook *Minos*, *Cecrops*, *Numa Pompilius*, *Sertorius* en verscheide andere menschelyke Wetgeevers de Volkeren, die zy met hunne gewaande heiligheit hadden voor-ingenomen, de Leere waar in zy door hen onderwezen wierden, doen aannemen.

Van hunne Tempels.

Uit alles, 't geen ik zo even gezegt heb, kan men gemakkelyk besluiten dat in Egipte een verschrikkelyk getal van Tempels wezen moest; onder de twintig duizend Steeden, die eertyds in dit Land geteld wierden, was 'er geen die niet verscheide beroemde Tempels in zich bevattede, daar men onophoudelyk Offerhanden deed, zonder de Gedenkteekens en Grafsteeden te reekenen, welke buiten de Steeden waren opgeregt. Ik heb geleezen in een oud Arabisch Manuscript, 't geen de Auteur verzekerde een Afschrift te wezen van een ander, 't welk veel ouder en in de Coptische Taal geschreven was, dat 'er van dezelve vyftig duizend, die meer ofte min beroemt waren, in geheel Egipte gevonden wierden, welke men bezogt ofte ter oorzaake van de Religie en Godsvrugt, ofte uit nieuwsgierigheit en voor vermaak, en dat 'er niet een was, daar de Pelgrims geen teeken van hunne mildadigheit lieten: Een ander Historieschryver voegt daar by, dat het getal der Feesten, die geduurende den loop van 't Jaar in deze Tempels gevierd wierden, zo ongemeen groot was, dat 'er weinig Persoonen in Egipte waren, die, schoon zy al hun leven gereist hadden, zouden kunnen roemen by alle tegenwoordig te zyn geweest: Het is zeeker dat men hier ieder schreede de Puinhoopen dezer oude Gedenkteekenen ontmoet. De Historieschryvers hebben voor ons nagelaaten den naam van verscheide Steeden, alwaar men eenige van deze Tempels had opgeregt, als meede den naam der Godheeden, die daar aangebeeden wierden: Sommige van dezelve zyn nog in wezen, niet tegenstaande zo veele Eeuwen, welke zedert hunne Opregting reeds verloopen zyn. Het is niet lang geleeden, dat men 'er een te *Daënien* heeft afgebrooken, die zeer ongemeen fraai was, en welkers Muuren van het eene end tot het andere van binnen met Zinnebeeldige Letteren verciert waren. Men ziet 'er nog een in zyn geheel te *Dendera* in Opper-Egipte, en een andere in de Stad van *Assouan*, twee dagreizen boven *Essené*. Maar men weet zelfs de plaats niet, waar die, welke zedert vyftienhonderd Jaaren in *Alexandrie* gebouwt en aan *Augustus* toegeheiligt was, gestaan heeft. Men kend niet meer de

Sera-

Serapium, welke Tempel eertyds zo beroemt is geweest, nogte dien van Venus *Arsinoë*, die niet minder vermaard was, en tusschen *Alexandrie* en *Canope* gevonden wierd, nogte dien welke in *Canope* zelfs aan den God *Serapis* was toegeweid, nogte zo veele andere waar van niets meer voor ons is overgebleeven als de naam, door de Historien nagelaaten. Men heeft in myn Brief van de Piramiden gezien, dat ik de overblyfzels van twee dezer Tempelen, nog genoeg in hun geheel ten Oosten van twee kleine Piramiden, die niet geopend waren, ontdekt heb; en ik ben verzekerd dat men nog veele andere zou vinden, indien men alle de Ruïnen van Egipte naauwkeurig onderzogt.

Alle de aanmerkenswaardige Geschiedenissen, die in den Hemel ofte op de Aarde voorvielen, en tot de kennis der Egiptenaaren kwamen, de uitstrekking van zeekere Sterren, de verschyning van eenige andere, die nog niet ontdekt geweest waren, de vertooning der Comeeten, de groote Watervloeden, de buiten-gewoone Droogtens, de Pesttyden, de ongemeene Oorlogen, de Daaden van groote Koningen, de Veranderingen van Regeering, de Daaden van Vermaarde Mannen, der groote Veld-Heeren die de Grenzen van het Koningryk hadden beschermd ofte uitgebreid, en der Wyzen die hen de Wetten gegeeven hadden, de Wetten zelfs, het Leeven van deze beroemde Mannen, den Tyd, hoe lang zy geleeft hadden, en hun Dood, de nuttigste geheimen der Geneeskunde; in een woord, alles 't welk in het geheugen diende vereeuwigt te worden, wierd alle Jaaren geschreeven in deze Tempels met Hieroglyphische ofte Zinnebeeldige Letteren, waar van zy hoopten dat het gebruik en de beteekenis zo lang zouden duuren als de Waereld zelfs, zo dat zy zich vleiden, dat door de sterkte dezer Tempelen en de hulp van deze onuitwisselyke Caracters, het geheugen der aanmerkenswaardige Geschiedenissen, die in hun Land voorvielen, vereeuwigt zou worden. Maar de kennis dezer Letteren is verlooren, zelfs eer dat die Tempels verwoest zyn geweest, welke eindelyk, onaangezien hunne verschrikkelyke grootheit, en de duurzaamheit van 't

Marmer, waar van zy waren opgeregt, zelfs gevallen en tot een puinhoop geworden zyn: Zo dat men nu met waarheit ziet, dat alle de Wysheit en alle de Voorneemens der Menschen niet minder bepaald en vergankelyk zyn, als deze Menschen zelfs.

De grootste bezigheit der Koningen en ryke Persoonen was om deze Tempels te doen bouwen, en pragtige Grafsteeden voor hen op-te-regten, alwaar hunne Ligchaamen na derzelver dood gelegt moesten worden: Voornamentlyk hadden zy eene zeer groote genegenheit om Tempels toe-te-weyen aan de Godheeden, welkers dienst zy waren toegedaan, en onder welkers bescherming zy zich verbeelden te wezen. Zy hadden ook eene andere Godheit voor de Pelgrimagien. Deze geneigtheit, waar van ik elders gesprooken heb, had haar oorsprong van de eerste, want zy geloofden door deze handelingen de Godheeden, die veel geringer waren als de Almogende, jegens hen gunstig te maaken, en door die Godheeden, als mede door een oneindig getal van Schepselen, kwamen zy tot het opperste Wezen Gods.

Van hun Gods-dienst.

Want men moet zich niet verbeelden, Myn Heer, dat eene Natie, die zo schrander en verligt was, en by welke alle andere Volkeren hunne kennissen hebben moeten gaan haalen, aanbad de Crocodillen, de Ibissen, de Ichneumons, de Slangen, de Rotten, de Ossen, ofte Uyens, om dat zy derzelver figuuren in hunne Tempels heiligden, de Vogels, de Katten, om dat zy hen deeden balsemen en in hunne Graven nederleggen: De verligtingen van dit geleerde Volk waren niet genoeg bepaald om te gelooven dat zulke geringe zaaken aanbiddelyk waren, nogte dat het Ligchaam van de Zon zelfs, de Maan en andere Planeeten zo veele Goden waren, die hen benadeelen ofte eenig goed toebrengen konden: De Egiptenaars baden den eenigen en onzichtbaaren God niet aan, gelyk wy, maar gelyk de Romeinen: Hy wierd door hen aangebeeden onder Naamen en Figuuren, die overeen kwamen met de verscheide Eigenschappen, welke zy geloofden dat van de Opperste Godheit onafscheidelyk waren, en dat Hy zich daar door aan de Menschen openbaarde. Zy baden Hem aan

aan onder den naam van *Jupiter*, wanneer zy Hem aanmerkten als een wreeker der Misdaaden; en in deze hoedanigheit verbeelden zy Hem met den Blixem in de hand, om aan-te-toonen dat Hy blixemde, ofte door zyn blixem straffen konde alle die geene, welke zich deszelfs Gramschap om hunne Onregtvaardigheden en Godloosheit waardig maakten. Zy eerden het Opperste Wezen, zo als de Romeinen, onder den naam van *Æsculapius*, en bragten Hem Offerhanden, om deszelfs gunst te verkrygen in eene Ziekte, waar mede zy, hunne Vrienden ofte Kinderen waren aangetast, ofte van welke zy door de hulp dezer Godheit geneezen waren: Derhalven offerden zy aan Hem om hunne gezondheit te mogen wederkrygen, voor derzelver duurzaamheit ofte vermeerdering, als zy zich in een toestand van zwakheit bevonden. Zy namen hun toevlugt tot Hem onder den naam van *Venus*, om deszelfs gunst te bekomen in hunne Huwelyken, als zy geen Nazaat konden krygen, om door zyn bystand de goede genegenheit van een Persoon, die zy beminden, te mogen erlangen, dikwils om van eenige zwakheit ofte jaloersheit bevryd te worden. In een woord, deze geringe zaaken, welkers afbeeldingen zy in hunne Tempels heiligden, waren zo veele Voorwerpen, waar door hunne aanbidding tot God zelfs gebragt wierd, en waar door Hy zich aan ons geopenbaard had, 't zy met ons zyne Weldaaden mede-te-deelen, 't zy met zyne Straffen, die wy ons hadden op den hals gehaald, aan ons te oeffenen. Zy erkenden de Weldaaden, van dit Opperwezen over ons uitgestort, door een Os, welke diende om hunne Landeryen te beploegen; door de Koe, die hen voedde met haar Melk; en de God *Serapis*, die door zyne gedaante beide deze soorten verbeelde, ontfing in den Tempel van *Canope* de hulde dat zy hem voor een weldoendend en onzichtbaar God erkenden. Het was insgelyks geleegen met *Isis* en *Osiris*, die in de Tempels, welke aan deze Godheeden waren toegeweid, aan het Volk verbeeldden de Gunsten, die de Opperste goedheit door de overstroomingen van de Nyl over hunne Landen uitbreidde, wordende de Rivier onder den naam van *Osiris* en het Land onder dien

van

van *Isis* afgebeeld. Eindelyk gebruikten zy alle de zaken, welke voordeelig ofte voor het leeven noodzakelyk waren, tot dat zelfde oogmerk. De Uyen, die in Egipte zo heerlyk zyn, het Koorn, 't geen in de publique Ceremonien omgedragen, en vervolgens in de Nyl geworpen wierd, de *Ibis*, die hen van de Slangen bevrydde, de *Ichneumon*, welke de Crocodillen uitroeide, in een woord alles, 't geen iets tot hun geluk te weeg bragt, wierd voor hen een Onderwerp om de Weldaaden, die zy zonder ophouden van de mildadige hand des eeuwigen Wezens ontfingen, meer en meer te erkennen. Zy heiligden niet minder die dingen, welke hen schadelyk waren. De Figuur der Slangen, die der Crocodillen en van zo veele andere Dieren, waar mede de Godheit hen kasteide om de misdaaden, die zy begaan hadden, waren zo veele getuigenissen van hunne onderwerping aan deszelfs wil, en de aanneeming zyner kastydingen. Daar door hoopten zy deszelfs Toorn te verzagten, en het vervolg der kwaalen, welke zy door den dienst dezer Dieren van hem ontfingen, te verhinderen.

Het is waar, dat het Gemeen, 't welk altyd bygeloovig, ongeschikt en minder van deze Geheimen onderregt is, zich in tegendeel verbeelde, dat de dienst, dien men aan de Godheit toedroeg in de Tempels, alwaar deze Afbeeldingen gesteld waren, niets anders tot oogmerk had als om de Dieren zelfs, welke zy vertoonden, voor zich gunstig te maaken. Dus geloofde dat Volk dat de Eerbied, die men aan de Slangen in beeltenis, welke in zeekere Tempels tot handvatten der Offer-Bekken dienden, toedroeg, konde te weeg brengen dat men door de Slangen nooit gebeeten wierd, en bespottede ten uitersten die geene, welke de Figuur van den Ichneumon eerden, om dat hy de Eyeren van den Crocodil wegnam: Deze onweetenden zeiden, om hun gevoelen staande te houden, dat de Crocodil hen veel meer kwaad konde veroorzaaken, als de Ichneumon hen goeds zoude kunnen uitwerken. Om die zelfde reede eerden zy veel liever de Slangen als den Ibis, om dat de Slangen in staat waren hen veel meer nadeel toete-brengen, als de Ibis hen voordeel konde doen. Deze

ver-

verschillende meningen maakten het Volk van Egipte verdeeld, zo dat men in verscheide gedeeltens van 't Land, in zeekere Steden ofte Burgten groote genegenheit had voor de gedaante van den Crocodil ofte de Slangen, en op andere plaatsen aan de Figuur van den Ibis en de Ichneumon ten uiterften toegedaan was. Deze strydige gevoelens hielden het Volk verdeeld, zo dat zy eerbied hadden voor zeekere Tempels, terwyl zy ten uitersten afkeerig waren van de andere, zo als dezelve hen goed ofte kwalyk voorkwamen ten opzigte van de Voorwerpen, die men daar eerde.

De redenen, waarom men in deze Tempels offerde, waren even zo menigvuldig als de noodwendigheden van die geene, welke zulks verrigteden. Daar wierden Offerhanden gedaan, zo als ik bereids gezegt heb, om de Misdaaden, die men begaan had, te boeten, om van de Godheit de behoeding der Ligchaamen, die in de Graven nedergelegt waren, te mogen verkrygen, om dezelve te danken voor de geneezing eener ziekte, waar mede men was aangetast geweest, en om by de wederkomst van eene gevaarlyke en vreemde Reis, als mede voor den goeden uitslag van eenige onderneeming, zyne erkentenis en dankbaarheit jegens hem te betuigen. Elke zaak had zyne byzondere Godheit, die men geloofde dat in zekere Tempels gunstiger was, dan in andere, en alle de studie van derzelver Bedienaars was maar alléén om die geene, aan welke zy verbonden waren, in eene algemeene agting te brengen, ten einde zy andere daar door mogten benadeelen. De God *Mercurius* bestierde den Koophandel; en *Saturnus* wierd gehouden voor den Uitdeeler en teffens voor den Geneezer van de Zwaarmoedigheit. De Tempels dezer twee Godheden wierden het meest van alle bezogt. Daar is ook geene Natie in de Waereld die de winst en den Koophandel meer bemind, en aan de zwaarmoedigheit meer onderhevig is, als de Egiptische. De Offerhanden, die men aan *Mercurius* deed om van hem de Rykdommen en een goeden uitslag der zaaken van den Koophandel te mogen verkrygen, waren de aller-kostbaarste voor de Particulieren, en de aangenaamste voor de Dienaars dier Tempelen.

Van hunne Offerhanden.

pelen. Men offerde daar inder-daad niets anders als ryke Stoffen en andere Koopwaren, die voor de Priesters van dien God zeer wel pasten. De Tempels, aan *Saturnus* toegeweid, waren expres gebouwd aan de twee uiterste Enden van Egipte, ten einde de melancholique Menschen, welke die Godheit regeerde, gelegenheit mogten hebben om, terwyl zy deze Tempels gingen bezoeken, hunne zwaarmoedigheit te verligten door de Feesten, die zy onderweg ontmoeteden, en vervolgens zich te vertroosten door die, welke men in de Steden, daar deze Godheit geëerd wierd, celebreerde. Want schoon hy de melancholique Geest bestierde, waren echter de plaatsen, alwaar men hem aanbad, vervuld met alles, 't welk men bedenken kon bekwaam te wezen, om dezelve te verdryven. Men zag daar niets als allerhande Speelen, vermakelyke Vertooningen, Comedien, welke iemant konden doen lagchen, schoon hy het minst daar toe genegen was, plaatsen van Plaisier daar de tyd met eeten en drinken wierd doorgebragt, aardige en belagchelyke Danssen, vreugdig Muziek, Mannen en Vrouwen die Liedtjes zongen, bekwaam om iemant te doen verheugen en de droefheit te verdryven. De dartelheit en vrolykheit scheenen op deze plaatzen hun verblyf te hebben; zo dat, volgens het zeggen van zeker Auteur, indien de melancholie daar niet genezen wierd, de Zieken echter zich vrolyk maakten op het gezicht van zo veele vermakelyke Schouwspeelen, en op het geluid van zo veele Instrumenten en lieffelyke Stemmen, en hun geld met plaisier verteerden.

Echter moet men bekennen, dat de Tempels der Godinne *Venus* het meest van alle andere bezogt wierden. De Mannen, welke met jaloersheit aangedaan waren, en meenden van hunne Vrouwen niet bemind te worden, die, welke geene Nakomelingen hadden, en derhalven wenschten Kinderen van hen te mogen zien, de oude Mannen, en met een woord alle die geene, welke zich verbeelden de hulp van deze Godheit nodig te hebben, 't zy hunne ziekte voortkwam uit het Ligchaam, 't zy uit den Geest, begaven zich na deze Tempels, en verzogten onophoudelyk de bescherming van *Venus* door hunne Geloftens en Offerhanden.

handen. Daar waren 'er voor de Mannen, en in 't byzonder voor de Vrouwen, zynde deze ofte geene meer ofte min vermaard, na maate dat de Bedienaars van die Godin de Plaats, waar aan zy verbonden waren, konden beroemd maken, door het verbreiden der Wonderwerken die daar gebeurden, ofte die zy ten minsten zeiden dat daar wierden uitgevoerd. Nademaal zy zonder twyffel beetere Geneesheeren als bekwaame Priesters waren, gebruikten zy tot de geneezing der Particulieren, die zich voor hen vertoonden, verscheide heimelyke practyken en geneesmiddelen, die met hunne ziektens overeen kwamen Behalven dat men in deze Tempels niets zag als naakte Beelden, wierden de Zieken, die zich daar na toe begaven, geduurende den tyd van negen ofte tien dagen, waar in zy onophoudelyk Offerhanden deeden, onderhouden met Spyzen, die de Natuur konden verbeeteren en versterken: zy aaten niets als Brood gekneed met honing en poejer van Adders, versche Eyeren, jonge Vogels, Kuikens met Addervleesch gevoed, en zeekere Souffen, waar in allerhande welriekende Kruiden en Ambra gedaan wierden. Hun drank in den tyd van de Wynoegst was een Sap, die men versch uit de Druiven geperst had. In dien opzichte bewaarden het de Priesters zo lang als zy konden; doch by gebrek van deze drank gaf men aan de Zieken een Wyn, met Honing gemengt, ofte, om beter te spreeken, een soort van Meê Ondertusschen wierden hun hembden en kleederen, met een zeker reukwerk doorrookt, aangetrokken; men dekte hun hoofd des avonds en des ogtends met een zeil, waar in veele geheimenissen verborgen waren: In dien staat moesten zy rondom den Tempel eene Processie doen, 't welk verrigt zynde, deed men hen naakte Beelden kussen, waar van zelfs een beeltenis om hun hals gehangen wierd Vervolgens wierden zy geleid in de daar toe bereide Baden, na dat men hen van te vooren eenige mysterieuse woorden had doen spreeken, en zeekere Caracters op verscheide plaatsen hunner Ligchaamen gedrukt waren. Men deed hen baden, en zo lang als deze Plegtigheit duurde wierden door de Dienaars zeekere vry lange Gebeeden uitgesprooken.

ken. Dit alles word gezegt door een Arabifchen Auteur, die ons de uitvoerige Befchryving daar van heeft nagelaaten. Men liet ze ook flaapen in Beddens, welke met het zelfde Reukwerk als hunne kleederen doorrookt waren, en men vertoonde aan hen twee à drie maalen 's daags dartele Danffen, die door Mannen ofte Vrouwen onder de vensters hunner Vertrekken gehouden wierden; het overige van den dag wierd doorgebragt met het hooren van Liefdensgevallen en andere diergelyke galante Hiftorien, die door Perfoonen van de beide Sexen verteld wierden; en men kan zeggen dat de Egiptenaars eene byzondere en natuurlyke gaaf hebben om iets te vertellen met eene groote welfpreekendheit en zeekere gebaarden, welke zo aardig en bevallig zyn dat het zeer moejelyk, ja zelfs onmogelyk is, om ze na te volgen. De Zieken dus behandeld en op nieuw met Reukwerk doorrookt zynde, wierden naar hunne woonplaatfen te rug gezonden, na dat men hun kleine beeltenisfen van de naakte Beelden, door hen geëerd, gegeeven had En dewyl het, na zo veele middelen te hebben aangewend, byna onmogelyk was, dat de Zieken niet eenig voordeel door hunne Offerhanden genooten hadden, wierden de geneezingen ofte de verligtingen der bezwaarde gemoederen, in de Regifters van den Tempel aangeteekend, als Wonderwerken die door de Godheit, welke daar aangebeeden wierd, waren voortgebragt. Vervolgens liet men nooit na, om het Verhaal daar van te doen op alle de groote Feeften, die daar gevierd wierden.

Hoe lang men dezelve gebruikt heeft.

In dien toeftand is de Religie der Egiptenaaren geweeft tot op de toekomft van den Mesfias, als wanneer het Geheelal van wezen veranderde. Toen bragt het Evangelium, 't welk in dit Landfchap gepredikt wierd, zo groote Vrugten voort, dat van eene Natie, die tot dien tyd toe Afgodifch geweeft was, een Chriften Volk gemaakt wierd. Na de Apoftelen van onzen Zaligmaker hebben *Athanafius* en *Cyrillus* op den beroemden Patriarchalen Zetel te *Alexandrie* gebloeid. Doch als *Diofcorus*, hun Leerling en Opvolger, voor zich een weg wilde baanen die verfchillende was van de eerfte, welke zyne Voorgangers hadden nagevolgt, wierd dit Land zedert dien tyd met

zyne

zyne dwaalingen besmet, en heeft vervolgens het Geloof van Mahomet moeten omhelzen; zo dat van die Kerk, welke onder de Keizers van Konstantinopolen in zo een bloejenden toestand was, naauwlyks hedendaags gevonden worden eenige voetstappen ofte droevige overblyfselen, van 't geen zy eertyds geweest is, die nergens toe kunnen dienen als om ons den staat, waar in wy deze Kerk gebragt zien te doen betreuren, terwyl wy ons in de gedagten brengen het geen zy eertyds geweest is.

Ondertusschen zoud gy niet kunnen gelooven, Myn Heer, hoe veele Voetstappen van die oude Religie, welke geduurende zo veele Eeuwen in Egipte in wezen was, nog hedendaags in dat Land gevonden worden; want behalven de groote genegenheit voor de Bedevaarten, die, schoon zy tegenwoordig met een ander oogmerk gedaan worden, echter niet minder als eertyds by de Egiptenaaren in zwang zyn, heeft dit Volk ook nog dezelfde liefde voor de Processien als hunne Voorouders: Daar is misschien geen Land in de Waereld, daar zy menigvuldiger zyn als in Egipte; al het verschil 't geen ik in dezelve bemerk, is, dat de Ouden deze Ommegangen deeden ter eere van hunne Afgoden, en dat de hedendaagsche Egiptenaars met deze handelingen tot oogmerk hebben, om hunne Heiligen, die niet veel beter zyn dan de Afgoden, daar mede te eeren. Voor het overige heeft men in deze soorten van Plegtigheeden gene de minste ordre nogte ten opzigte van den marsch, nogte wegens de kledingen. Een ieder kleed zich op zyne wyze, maar de zeldzaamste en belagchelykste kleederen worden altyd het meest geagt; de eene danst, de andere springt, sommige maken een schriklyk gehuil, in een woord alle zoeken om stryd in deze ongeschikte Maskaraden in zotheeden uittemunten, en hoe meer ongerymtheeden zy uitvoeren, hoe meer zy gelooven van den Geest van hunnen Propheet bezeten te zyn: Die geene, welke in staat zyn om de Armen eenig goeds te kunnen doen, laten in deze Processien Spyzen brengen, om ze aan hen uit-te deelen, bestaande voornamentlyk in Gebakken, Koorn, 't welk zy *Ferik* noemen, Boonen, Linzen en andere diergelyke dingen. Dus ziet

Van de Processien.

men evenwel, dat men niet nalaat liefdadigheit te oeffenen, zelfs onder de belagchelykste Bygelovigheit.

Van de Afwasschingen. Men kan ook zeggen, dat de gewoonte van zyne hairen te doen uitvallen ofte uit-te-trekken, en zich verscheide maalen 's daags te wasschen, 't welk door de oude Priesters van Egipte zo naauwkeurig is nagekomen, hedendaags niet minder onderhouden word. De wassching der Ligchaamen is zo gemeen en zo menigvuldig by alle Oosterſche Volkeren, en voornamentlyk onder de Turken, dat zy het als eene zeer groote Zonde zouden aanmerken, indien zy hunne Gebeeden verrigteden, zonder zich van te vooren gewasschen te hebben. Het is zeeker dat deze reinigingen met koud water niet minder voordeelig zyn voor de gezontheit als voor de zindelykheit en niet weinig toebrengen om de kwaade reuk der Ligchaamen, die in de heete Landen zeer gemeen is, te verhinderen. Het is ook iets byzonders dat de Coptische Christenen deze wassching der voeten, handen en van het gezigt mede in 't werk stellen voor hunne Ceremonien; en als zy zich op dien tyd in een Plaats, digt by de Rivier geleegen, bevinden, blyven zy geenzints in gebreeken van daar na toe te gaan en hun geheel Ligchaam te wasschen, en zich drie maalen tot boven het hooft, gelyk de Turken, in 't Water te dompelen.

Van de Geloftens. Behalven het geen ik zo even gezegt heb, is hier nog in gebruik, gelyk eertyds, Geloftens te doen voor de herstelling der zieke kinderen: Het is waar dat de gewoonte van hun alsdan de hairen af te snyden en een gelyk gewigt van zilver op te offeren, volstrekt is afgeschaft. In diergelyk geval vergenoegt men zich tegenwoordig om een publiek Fontein in de Stad ofte op de Heeren wegen op te regten, ten einde de Persoonen die daar voorby komen en de Honden hun dorst daar uit zouden kunnen lesschen. Men doed ook dagelyks eene zeekere menigte van Brood aan deze Dieren uitdeelen, de lever en 't hart van andere Beesten aan Katten en Kiekendieven voorwerpen, en Koorn aan de Vogels geven. In een woord deze soorten van Godsdienstige mildheit zyn meer ofte min aanmerkelyk volgens den staat, de rykdom ofte de genegenheit der Persoonen,

ſoonen, die de Gelofte doen. Ik moet niet vergeeten om u by deze gelegenheit te zeggen dat hier Mosquëen zyn, op welkers top men kopere Vaten gemaakt als Schuiten ziet, die volgens de mening der Stichteren vervuld moeſten worden met Koorn, zommige alle dagen en andere ieder week, 't welk men tot dit oogmerk beſteeden moeſt; maar dewyl Godvrugtige Legaaten gemeenlyk in een lang vervolg van Jaaren door deze ofte geene noodlottige gevallen een einde nemen, zyn dezelve bereids zedert langen tyd door de Beſtierders der Inkomſten van die Mosquëen afgeſchaft.

De Chriſtenen brengen in diergelyke gelegenheeden gemeenlyk Olie ofte Waskaarſſen naar de Kerk van *St. Joris*, die zy aan dezelve toewyen. Het zal u vreemd voorkomen, dat de Turken dezelfde zaken en met het zelfde oogmerk daar na toe brengen, en dat zy dikwils veel getrouwer zyn om hunne geloftens na te komen, als de Chriſtenen zelfs. De Turken Offeren ook Waſch en Olie aan de Mosquëen hunner Heiligen, die zy *Chaïes* noemen; daar en tegen brengen ook de Copten, die voornamentlyk op het Veld met hen, en byna op dezelfde wyze als zy, leven, naar de Grafſteeden dier Heiligen dezelve Offerhanden. Als men de Kinderen voor de eerſte reis ſcheerd, geſchied zulks altyd met plegtigheit, en by die gelegenheit gaan de meeſte Chriſtenen, voornamentlyk de Grieken, naar de Kerk, wordende die Plegtigheit door een Feſtyn altyd gevolgt.

Men doed niet alleen Geloftens voor de herſtelling der zieke Kinderen, maar zy zyn ook in gebruik om de geneezing van eenig Perſoon, wie het zou mogen wezen, te verkrygen; en om eene gelukkige wederkomſt van die geene, welke op reis zyn en voornamentlyk die naar *Mecca* gaan, te erlangen. De Zoen-Offers waren ook by de Ouden zeer bekend: Zy deeden verſcheide Vloekwenſſchen op het hooft van een Dier, vervolgens ſloegen zy het zelve dood, en wierpen zyn kop in de Rivier ofte verkogten hem aan Vreemdelingen. Deze plegtigheit, die onder de Jooden insgelyks in zwang ging, en die zy zonder twyffel van de Egiptenaaren, by wie deze Ceremonie

het

het eerst in gebruik was geweest, ontleend hadden, word hedendaags in dit Land niet meer verrigt. Maar de Christenen zo wel als de Turken hebben nog de gewoonte van in hun nood ofte droefheit eenige Dieren, als Ossen, Koejen ofte Schaapen te slagten, en dezelve vervolgens aan de Armen uit te deelen Deze Plegtigheit, welke men dikwils in de Kerk van *St. Joris*, waar in een Hospitaal is, verrigt, word *Dabah*, dat is te zeggen Offerhande, genaamt.

Voorval van een gewaanden Tovenaar.

Eindelyk dewyl het bygeloof eene bedorvenheit is van de Religie, waar door zy grotelyks beschadigt en onteerd word, moet ik u hier verzekeren dat de hedendaagsche Egiptenaars niet minder bygelovig zyn, als de Ouden, en dat de Tovery een Konst is, die hier altyd zeer geagt en beroemt is geweest, en nog grotelyks in zwang gaat. Dewyl men doorgaans bedrogen word, indien men het bedrog en de stoutheit van andere te ligt gelooft, is het niet te verwonderen dat in dit Land veele Menschen gevonden worden, die zich voor Tovenaars uitgeeven, om dat het Volk, 't welk niets anders zoekt als misleid te wezen, aan hunne woorden geloof slaat, waarom men ook gemeenlyk overtuigt is dat Egipte van Toveraars krielt. Het geval, 't geen aan my zelfs is overgekoomen by gelegenheit van een dezer bedriegers, is vry zeldsaam en verdiend dat ik u 't zelve verhaal.

Een *Effendi* van aanzien, en een Man van Geest, had my eens verzogt hem te willen komen zien, en om my by hem aan-te-lokken, al lagchende beloofde hy, my met den Duivel te zullen doen spreecken, indien ik tot eene diergelyke verkeering nieuwsgierig was. Ik liet eene gelegenheit van zodanige natuur geenzints voorby gaan, maar begaf my naar den *Effendi*, gevolgt van al 't Volk, 't welk kennis gekregen hebbende van 't geen daar zou voorvallen, my verzogt had te willen toestaan om my te mogen verzellen. De Tovenaar die men zeide dat de Meester der Duivelen was, en voor den grootsten Tovenaar hield, welke in Egipte gevonden wierd, liet geenzints na om daar mede te verschynen: Hy droeg in zyn hand een oud Boek, een klein stokje, en eenige stukken papier; by dit alles voeg-

de

de hy een zaad, 't welk hy uit zyn zak trok. Met dit fraai werktuig maakte hy een zeer toveragtig gelaat, en deed my aanstonds vragen in welke Persoon van het Gezelschap ik hebben wilde dat de Duivel overging. Ik wierp terstond het oog op een jongen Slaaf van het huis, die zich zelfs zeer minzaam aanbood, maar dewyl de bezweering op hem geene de minste uitwerking deed, verzogt ik den Tovenaar dat hy zich zoude vervoegen by een anderen Slaaf, die nog jonger was, en welken ik hem aantoonde.

De Egiptenaar gehoorzaamde, en het Kind by de hand nemende begon hy, zo als hy by den eersten gedaan had, eenige toveragtige trekken en figuuren te maken. Vervolgens gebood hy hem zyn hand te houden over een komfoor vol vuur, waar in hy nu en dan iets van zyn zaad en reukwerken wierp. Na dit verrigt te hebben, leide hy zyn hand op het hooft van 't Kind, en begon met een verschrikkelyk geluid eenige woorden te mompelen, welke hy uitsprak terwyl hy zyne tanden met zyn stokje vreef, en met het gezigt zulke gebaarden maakte, dat de Duivel zelfs, dien hy zeide uit-te-roepen, daar van schrikken zou. Zedert heeft men my verhaald, want hy sprak Arabisch, dat hy aan den Duivel zeide, *zyt gy een Musulman? ik bezweer u by Mahomet en het gevolg zyner Heiligen. Zyt gy een Jood? ik bezweer u by Moses, by Aaron*, enz. *Zyt gy een Christen? ik bezweer u by Jesus, by Maria, en by de andere Heiligen van zyn Geloof.* Daar na ging hy op zyne handen, en naderde by het Kind, 't welk door de langheit van deze Ceremonie onder het linnen, waar mede men hem bedekt had, in slaap was geraakt. Daar luisterde hy hem eenige woorden in 't oor. Eindelyk, om u niet langer op-te-houden met een Verhaal van honderd diergelyke beuzelingen en zotheden, moet gy weeten dat de Duivel niet wilde gehoorzamen aan den gewaanden Tovenaar, welke zyne zaaken zeer wel meende verrigt te hebben met te zeggen, dat de Duivel des nagts van Woensdag ten uitersten koppig was; want gy zult nu wel begrypen, dat dit Schouwspel des Dingsdags avonds gehouden wierd: Hy voegde daar by dat 'er in de Vergadering Menschen

waren die na den Wyn rooken, welke reuk, volgens zyn zeggen, door dezen Geest boven alle andere dingen ten uitersten gehaat wierd: Wy wilden ons wel gelaaten als of wy deze ontschuldiging voor goed aannamen, en wy zogten terstond een zaak, die beeter en aangenaamer was om ons te vermaaken voor het overige van den tyd, dien wy door de koppigheit van den Duivel zo slegt hadden doorgebragt.

Van den tegenwoordigen staat van de Religie der Egiptenaaren.

Maar ik bemerk, Myn Heer, dat gy begind te verlangen, dat ik, na uwe gedagten zo lang opgehouden te hebben wegens de Oudheit, ook mag denken om met u te spreeken van den tegenwoordigen staat van de Religie in Egipte. Het is billyk uwe nieuwsgierigheit dienaangaande te voldoen, en het is myn pligt om u in staat te stellen tot het maaken van eene gelykenis tusschen de oude en hedendaagsche Egiptenaars, het welk ik aan u in 't begin van dezen Brief belooft heb. Geheel Egipte is tegenwoordig verdeeld in twee magtige Secten; namentlyk, de Mahometaansche en de Coptische. De eerste heeft tot Leerlingen die trotse Overwinnaars, welke dit ryke Land onder het Juk gebragt hebben: Onder de navolgers van de andere Secten vind men niet als bloode Gemoederen en Slaaven. De Turkse Religie is al te bekend, en derhalven onnodig dat ik daar van met u spreek; maar de Coptische is misschien niet zo rugtbaar, waarom ik ook voorgenomen heb om u in den grond te onderregten van hunne Gevoelens, Ceremonien en Practyken: En terwyl ik handel van die, welke zy met de Turken kunnen gemeen hebben, zal ik misschien gelegenheit vinden om met u te spreeken van eenige byzonderheden, die den Godsdienst van deze laatste betreffen, en u zullen kunnen vermaaken.

Van de Copten.

De Copten, zynde de oudste Natie, die in Egipte is, en die men moet aanmerken als overgebleevene van die oude Egiptenaaren, waar van ik zo even met u gesprooken heb, zyn in dit Koningryk nog zeer menigvuldig. Men teld 'er meer dan dertig duizend, en zy hebben verscheide Kerken te *Cairo* en in andere Provintien; doch eertyds hadden zy 'er nog veel meer. By hen berusten nog hedendaags de Registers van alle de Landeryen, die in de gehee-

le uitgestrektheit van Egipte gevonden worden, en tot de beploeging bekwaam zyn. Dit is byna het eenigste goed, 't geen zy nog overig hebben van dit fraai Land, 't welk zy eertyds bezeten hebben. Daar is geen Heer die niet een Coptischen Schryver in zyn huis heeft met een uitvoerig Register, 't geen van de oude is afgeschreeven, van alle de Landeryen uit welke hy zyn voordeel trekt: Dit is byna de eenigste bezigheit en Inkomst dezer Volkeren.

Deze Natie, die de Leere van *Eutychès* navolgd, word, wat aangaat het Geestelyke, door een Patriarch geregeerd, die te *Cairo* zyn verblyf houd. Voor het overige zyn het de domste en koppigste Volkeren ten opzichte van hunne dwaalingen, die men in de Waereld ontmoeten kan. Ook heeft men geene de minste reede om te hoopen dat de bekwaamste en ieverigste Missionarissen, die in dit Land gezonden worden, ooit hun oogmerk zullen beryken om iets op hunne Gemoederen te winnen. Ik zal u dienaangaande met vermaak mededeelen het geen ik door festien Jaaren verblyf in Egipte, en eene zeer naauwkeurige opmerking geleerd heb. Dewyl ik geduurende een zo langen tyd vry naauwe Verbintenissen gehad heb met den Patriarch der Grieken, zynde een Man van geleerdheit en verdiensten, als mede met den Aartsbisschop van den Berg *Sinaï*, heb ik dikwils gelegenheit gehad om my in den grond te onderregten van 't geen deze Stof betreft: En ik kan met waarheit zeggen dat ik uit hunne Verkeering en uit die der Geestelyken zekere verligtingen getrokken heb, waar door ik van deze Stof met naauwkeurigheit zal kunnen handelen. Zo gy hier byvoegd de menigvuldige Gesprekken, die ik met de voornaamsten onder de Copten gehouden heb, en de Verhaalen, die veele Missionarissen van verscheide Ordens, 't zy door noodzakelykheit, 't zy door verpligting ofte by goeder trouwe, aan my gedaan hebben, hoope ik, dat gy overtuigt zult blyven, dat ik in staat ben om met u na behooren te spreeken over den aard der Scheurzieken, van hunne geneigtheden om zich te bekeeren, en wegens de middelen om ze tot het Geloof over-te-haalen, indien men inder-daad eenige middelen mogt vinden om dit oogmerk daar door te bereiken; en

ingeval God deze Geschiedenis aan de Almagt alleen niet mogt hebben voorbehouden.

Van hunne koppigheit in de dwalingen.

Niemant is het onbekend hoedanig de drift is van alle Menschen voor de gevoelens, die zy als met de melk ingezoogen, en waar mede zy van hun geboorte af zyn vooringenoomen geweest. Insgelyks weet men ook zeer wel, dat dit vooroordeel, 't geen men gemeenlyk meer uit eene dwaaze en hardnekkige gewoonte als uit eenige ernstige overdenkingen zo geweldig staande houd, in geen zaak meer onverwinlyk is, als in 't geen de Religie betreft. Maar hoe groot en wezentlyk het denkbeeld ook zyn mogt, 't geen men daar van zou kunnen hebben, kan 't zelve echter waarlyk in geenen deele gelyken by dat, 't welk men zou moeten neemen, om zich voor oogen te stellen tot hoe verre de hardnekkigheit der Scheurzieken ten dien opzichte de maat te buiten gaat. In Europa worden de Wetenschappen aangekweekt; de Boeken zyn onder de handen van ieder een; men leerd te twyffelen, en men zoekt zich te verligten en te onderwyzen. Dit alles zyn middelen, die de Kunst tegen de dwaling uitleverd. In tegendeel is men in Egipte geenzints begeerig om zich zelfs te onderwyzen nogte om onderweezen te worden. Men vermyd alle twistreedenen, zo om niet verpligt te worden van gevoelen te veranderen, als door onbekwaamheit om de meeningen staande te houden. De grootste rede, die daar van gegeeven word is, dat dit geschied volgens gewoonte van ieder Kerk, en door het woord *Canon* verstaan zy niets anders als *het gebruik*. De meeningen van hunne Bisschoppen en Priesters zyn de eenigste Regel, die zy willen volgen, en als men dezelve hunne dwaling wil doen gevoelen, zeggen zy: *Zyn wy wyzer als onze Vaders? Zy hebben geloofT, 't geen wy gelooven, waarom zouden wy hen niet willen navolgen?* Niets is kragtig genoeg om hen van dit gevoelen af te trekken, ofte deze Uitvlugt overhoop te werpen. Alle de redeneeringen, die men hier over zou willen maken, hoe wel gegrond dezelve ook mogen wezen, zyn vrugteloos en vergeefs, want het is een Klip, waar tegen alle de onvermoeide iever en liefde van onze Missionarissen aan stukken stoot.

Het is wel waar dat hunne standvastigheit en zagtzinnigheit

nigheit oorzaak zyn, dat zy de Gemoederen van dit Volk inneemen, en in hunne Huizen een vryen toegang hebben: En waarom zouden zy toch niet wel ontfangen worden, dewyl zy vertroostingen voor den Geest en verligtingen voor het Ligchaam overal medebrengen: Door hunne wyze Raadgevingen, Godvrugtige Vermaaningen, en dikwils door hunne Aalmoessen herstellen zy de gerustheit des gemoeds in eene Familie, die met droefheit overlaaden is; zy geven Geneesmiddelen aan die, welke dezelve nodig hebben, waar voor zy geene belooning eisschen. Deze zo edelmoedige en weldoende behandelingen brengen hen zonder twyffel overal in groote agting en aanzien. Zy worden geëerd om hun onvermoeiden iever en onpartydigheit. Echter moet men bekennen, dat dit alles geene bekering kan te weeg brengen, en de ondervinding leerd dat de bekeeringen, als men 'er al doed, zo weinig opregt zyn, dat zy aanstonds ophouden, zo dra de beweegreede van belang en hoope, waar op zy gegrond waren, begint te verdwynen: En als men aan de gewaande bekeerden hun Afval verwyt, antwoorden zy aanstonts zonder eenige schroom, *Geen Geld*, *Geen Kerk*, *Maphis Fellou*, *Maphis Quenisse*, en zy laten zich daar aan niet meer geleegen leggen. Men heeft hier de Kerk der Vaderen van *Terra-Sancta* met nieuwe Christenen vervult gezien in een tyd, dat men vry milde Geschenken deed aan de Armen, die zich daar na toe begaven, maar alle deze Aalmoessen wierden door een nieuw Opperhooft uit zuinigheit ofte uit noodzakelykheit ingetrokken, zo dat de Kerk aanstonts verlaaten, en het getal der getrouw gebleevene Persoonen gebragt wierd op eenige weinige Katholyken, die gebooren waren van Ouders, welke de Gevoelens van de Roomsche Kerk bereids omhelsden, ofte die van Kindsbeen af in die Religie waren opgebragt. Dit is het waare denkbeeld 't geen men hebben moet van de nieuwe Kerk die hedendaags in Egipte bestaat.

Men poogt ondertusschen om de kleine Kudde, die men in langen tyd met veel moeite en kosten vergaderd heeft, te onderhouden; men tragt dezelve te vermenigvuldigen door het middel der Huwelyken, Schoolen, en

Onderwyzingen, die aan de Jonkheit gedaan worden: Maar zo men dit naby en zonder vooroordeel beziet, kan men gemakkelyk bespeuren dat alle de onvermoeide voorzorgen, welke daar omtrent genomen worden byna van geen de minste vrugt zyn, en gemeenlyk niets anders uitwerken, als dat eenige oude Katholyken van de gevaarlyke besmetting van het algemeen voorbeeld bevryd worden.

Daar zyn veele verstandige Persoonen, die, nademaal zy weinig kennis hebben van den waaren aard der Ketteren in dit Land, van gedagten zyn geweest, en zich misschien nog verbeelden, dat de vermeerdering van die Schoolen, waar van ik zo even gesprooken heb, een byna onfeilbaar middel zyn zou om zeer veele *Proselyten* ofte nieuw bekeerden te krygen: Ik wil gaarn bekennen dat dit denkbeeld genoegzaam aanneemlyk is, en dat het zelve aanstonts iemant aan een goeden uitslag doed hoopen: Ik ben zelfs een langen tyd van dit gevoelen geweest.

En waarlyk is het niet natuurlyk te denken, dat, als men de Jonkheit naar die Onderwys-plaatsen trekt, onder voorwendsel van dezelve te leeren leezen en schryven, het gemakkelyk zou zyn, om door middel van eenige dagelyksse zamenspraaken de regtzinnige Leere in de gantsch onkundige gemoederen, welke door het vooroordeel nog niet zyn ingenoomen, byna ongevoelig te planten, en het goede zaad te doen groejen daar het onkruid nog geen wortel genomen heeft: Het is een wit papier, op 't welk men gemakkelyk allerhande waarheeden kan teekenen; het is een weeke Wasch, 't geen men ligtelyk tot allerlei gedaantens kan maaken: Het zou zelfs niet onmogelyk zyn om ze in deeze Schoolen te krygen, indien men maar eenige milde gifren deed, 't zy aan de Kinderen, ofte aan hunne Ouders. Want ik geloof niet dat ergens armere Christenen gevonden worden als in Egipte. De meeste zyn byna naakt, zo dat een Hembt en een slegte Onderbroek voor hen een soort van welvaart zyn. Deze uiterste ellende is oorzaak dat zy zeer gereed worden om die geene, welke hun in derzelver nooden bystaan en verligten, in hun verzoek te voldoen. Daar is geen Vader nogte Moe-

Moeder, die hunne Kinderen niet voor de minste zoetigheit zou geeven; ja zy zouden zich zelfs wel overgeeven, doch alleen in waarschynlykheit; want zo dra zy geene mildadigheeden meer van u kreegen, zouden zy u aanstonts verlaaten, gelyk ik bereids heb aangemerkt.

Men zou misschien gelooven, dat de manier om eenige Coptische Kinderen onder ons op-te-brengen, voordeelige gevolgen voor de Religie zou kunnen hebben: Ik wil het zelfs ook wel gelooven; doch wy worden door de ondervinding genoegzaam het tegendeel geleerd. Men weet dat'er te *Romen* verscheide Collegien zyn, waar in zeer veele jonge Lieden van alle Scheurzieke Natien in het Oosten worden onderhouden; met dit inzigt om hen ten eenigen tyde tot de bekeering van hun Vaderland te kunnen gebruiken. Niets is Godvrugtiger als deze Instelling, en men kan niet genoeg pryzen den Iever en de Godvrugt van die geene, aan welke men deze schikking schuldig is: Maar alles, 't geen hier uit voortkomt, is, dat de Onderdaanen, die men in deze Kweekschoolen opbrengt, by hunne te rugkomst in hun Land daar geen de minste vrugt doen; zy kunnen inder-daad eenige bewysreedenen maaken, en kragtdadig een dispuut staande houden, maar zy doen niets meer; en dit is al het voordeel, 't welk waarlyk gantsch beuzelagtig en van zeer weinig belang is, 't geen de Kerk komt te trekken uit de zorg van derzelver Opvoeding, en uit de Pensioenen, die zy genieten.

Eindelyk, schoon men veronderstelde dat het zodanig met de Coptische Kinderen niet geleegen zou wezen, kan men zich dan verzekert houden, dat zy by de wederkomst in hun Land die Gevoelens, welke hun waren ingeboezemt, langen tyd zouden staande houden, voornamentlyk als men overweegd dat de Copten voor ons en onze Religie eene zeer groote haat en veragting hebben? Het is immers in geenen deele waarschynlyk, dat jonge Lieden, aan wie men byna niets anders als woorden tot ons nadeel gesprooken heeft, en aan welke men zeer veele hatelyke Gevoelens van onze Religie en Zeden inboezemd, het Geloof, waar in zy van Vreemdelingen onderweezen zyn, hooger zullen agten als de Religie hunner Landsgenooten

en

en Voorouderen; want de afkeer, die deze Volkeren van ons hebben, is zo geweldig groot, dat, als zy de verſmaading, die zy voor iemant hebben, in den hoogſten graad willen te kennen geeven, zy hem *Franguis* noemen, door welk woord de veragting, volgens hun zeggen, in alle zyne uitgeſtrektheit word uitgedrukt.

Van hunne onweetenheit. Voegd by deze hardnekkigheit en by de afkeer, die zy van ons hebben, eene diepſte Onweetenheit, en gy zult dan een volmaakt denkbeeld van de Copten hebben. Het is hun onmogelyk te begrypen, dat 'er twee Natuùren in *Jeſu Chriſto* zyn; want zy vermengen dit Leerſtuk altyd met de Drie-Eenheit. Als men hen vraagt of *Jeſus Chriſtus* volmaakt Menſch was, antwoorden zy zonder bedenken, *Ja.* Of hy ook volmaakt God was, antwoorden zy met dezelfde vrymoedigheit nogmaals *Ja.* Maar als men hen verder dringt, en daar uit het noodig gevolg wil trekken, dat 'er derhalven twee Natuuren in *Jeſu Chriſto* waren, ſchreeuwen zy aanſtonts uit: *Statfaralla*, dat is: God behoede ons.

Van hunne wyze in het biechten. De Copten hebben de Biecht behouden, maar de wyze om zich daar van te bedienen is verſchillende van de onze. Zy beſchuldigen zich in 't algemeen Zondaars te wezen met gedagten, woorden en werken, maar zy verklaaren zich niet verder; en als onze Franſſen, waar van ſommige al te buitenſpoorig zyn, voornamentlyk in een Land als dit, gelegenheit gehad hebben om aan eenige Coptiſche Vrouwen te vraagen, of zy de trouwloosheden, die zy aan hunne Mannen deeden, biechteden? hebben zy altyd, zonder eenige de minſte zwarigheit te maaken, geantwoord: Ach! God behoede ons, dat wy dus ons zelfs zouden onteeren, en de eenvoudigheit zouden hebben om de geheime Misdaaden te gaan ontdekken, welkers rugtbaarheit den vreede onzer Familien zou kunnen ſtooren. Voor het overige hebben zy een beſtemden tyd in 't Jaar om ter Biegt te gaan; en gelyk zy die met eene vry groote geruſtheit en vrolykheit des gemoeds verrigten, geven hunne Prieſters hun insgelyks de Abſolutie met deze weinige woorden: *Allahieramac*: dat is, *God vergeeve u*, zonder eenige raadgevingen ofte vermaningen daar by te voegen.

gen. Men moet bekennen dat niets zo kort is als deze manier van Biechten ; en dat, nademaal de Boetvaardige byna geen werk maken om zich na behooren te beschuldigen, de Biechtvaders nog veel minder moeite aanwenden om ze vry te spreeken.

Schoon de Copten zo weinig zwarigheit maaken ten opzichte van de Biecht, hebben zy egter in tegendeel eene oneindige eerbied voor het Vasten ; zy neemen 't zelve in agt met de strengste naauwkeurigheit, eetende geduurende dien tyd geen Vis, Eyeren, Boter, nogte Olie, en nooit iets anders drinkende als Water. Hun eerste maaltyd en de eenigste dien zy dagelyks doen geschied een weinig voor den ondergang van de Zon. Zy dwingen hunne Zieken zelfs tot Vasten ; en schoon zy op den oever van de dood lagen, zou men hen evenwel van dit Gebod niet willen vry spreeken. Nooit vasten zy op Saturdag, en agten het zeer slegt, dat wy anders doen, om dat zulks, volgens hun zeggen, door de heilige Canons ofte Regels verbooden is. Eindelyk hunne schikking ten opzichte van het Vasten, strekt zich even ver uit over het eeten en drinken, zynde het eene hun niet minder verbooden als het andere. De Armeniers zyn dienaangaande nog veel ongeruster, want zy onthouden zich ook geduurende de gantsche Vasten van hunne Vrouwen. Als men overdenkt hoedanig de kragten door deeze Levenswyze alsdan verminderen moeten, schynd het my waarlyk toe, dat dit gedrag ten minsten even zo voorzigtig als streng is. Van hun Vasten.

De Turken hebben geene mindere strafheit ten opzichte van het Vasten, als de Copten, en zy zyn geduurende dien tyd van boetvaardigheit niet minder ingetoogen als de Armeniers. Het is een jammerlyk Schouwspel om hen alle tegen den avond te zien in den tyd van hun *Ramadan.* Hunne flaauwheit is ten uitersten groot ; en in een woord, zy zyn zo kragteloos, als die Menschen zouden kunnen wezen welke den geheelen dag in arbeid en de grootste hitte van de Zon hebben doorgebragt, zonder maar alleen door een droppel water verfrist te wezen

Nu is my nog overig, Myn Heer, om met u te spreeken van zekere Gewoontens die in alle de Landen als Oeffeningen Van hunne voornaamste Ceremonien.

gen van de Religie worden aangezien, en welke by de Copten, als mede onder alle andere Natien hunne byzondere Ceremonien hebben: Deze zyn de Doop der Kinderen, het Huwlyk der Volwassenen, en het geen in agt genomen word ten opzigte der Dooden in derzelver begravingen Misschien zal het u wel behaagen om ook onderregt te worden in 't geen de Turken van dit Land by deze gelegenheden waarneemen. De verschillendheit van deze Gewoontens zal ten minsten dienen om u een denkbeeld te geeven van de onderscheiden Aard der Volkeren, door welke Egipte tegenwoordig bewoont word. Gy moet aanstonts opmerken, dat men voor den Doop der Kinderen, en onmiddelyk na derzelver Geboorte, in het geheele Oosten eene zekere Ceremonie heeft welkers oorsprong genoegzaam onbekend is. Men verkiest daar toe gemeenlyk den zevenden dag na de komst der Kinderen. Op dien dag komen alle Bloedverwanten, Nabuuren en Vrienden van de Vrouwelyke Sexe in het huis van de Kraamvrouw by malkander, werwaards de Vroetmoeder niet nalaat zich mede te begeeven; zy is de Meesteresse en bestierd de geheele Ceremonie. Als het gestelde uur gekomen is maakt men terstond in een groot Bekken gereed verscheide Zaaden van Vrugten, zynde het eene van het andere gescheiden, volgens derzelver verschillende soort, en in het midden word een Vyzel met zyn Stamper gezet. Vervolgens geeft de Vroetvrouw een Waschkaars aan een ieder der tegenwoordig zynde Persoonen, neemt het Kind onder haare Armen en doed hen eene Processie rondom de Kamer doen, werpende eenige van deze Zaaden in de Lugt: Als zy weder by het Bekken komt, neemt zy daar nog wat uit, en laat een gedeelte van dezelve weder in het Bekken vallen, en werpt het overige in het aangezigt van de andere Vrouwen, schreeuwende op dezelfde wyze als een Hoen, wanneer hy zyne Kiekens roept, om hen eenig Voedsel te doen nemen Na dat deze belagchelyke Plegtigheit verrigt is, neemt de Moeder het Kind, aan welkers Oor de Vroedvrouw in de Mortier drie verscheide maalen zeer hard slaat. Onder alle deze ongerymde Gebaarden is maar alleen de Ceremonie van de Mortier, waar

waar van ik eenige rede van hen zelfs heb kunnen bekomen, die echter beuzelagtig genoeg is. Zy zeggen dat het geſchied om door dit geraas de Ooren van het Kind te openen, en dus te verhinderen, dat het niet doof zou zyn. Moet gy niet bekennen, dat dit middel wonderlyk en verſtandig is uitgevonden?

Wat aangaat den Doop, word de noodzakelykheit van dit Sacrament door alle de Chriſtenen in de *Levant* niet even hoog geagt. De Grieken en de Armeniers zyn daar omtrent vry oplettende, en ingeval van noodzakelykheit geſchied de Doop, gelyk by de Europianen in de Huizen, maar altyd door eene indompeling in het water, volgens het gebruik van alle de Kerken in 't Ooſten. De Copten in tegendeel zyn omtrent deze zaak ten hoogſten te laſteren, en zo weinig oplettend om den Doop aan hunne Kinderen te verrigten, dat men een oneindig getal van hen ziet verlooren gaan, aan welke men de genade der Wedergeboorte onthouden heeft. Zy hebben voor een grondregel de Jongens nooit te Doopen als na verloop van veertig en de Dochters na het einde van tagtig dagen, hier omtrent in agt nemende den tyd in de oude Wet voorgeſchreeven, tot de reiniging der Moederen, die by de Ceremonie tegenwoordig moeten zyn, waar omtrent zy ook nooit in gebreeken blyven. Maar de Kinderen zouden nog al te gelukkig wezen, zo men na verloop van dien beſtemden tyd hun de gunſt van den Doop verleende, doch daar is byna geen Copt, die getrouw is om na een zo langen uitſtel zyne Kinderen te doen Doopen. In tegendeel laaten de meeſte hunne Kinderen in dien gevaarlyken ſtaat zes maanden, agt maanden, ja zomtyds geheele Jaaren, zonder daar omtrent de minſte ongeruſtheit te hebben. Ik heb 'er verſcheide van drie en vier Jaaren gezien, die nog niet eens Chriſtenen waren. Men vind 'er zelfs wel van agt en tien Jaaren, die nog geheel en al Kinderen van Adam zyn, belaaden met de ſchuld van hunnen eerſten Vader.

Van den Doop.

De Zonde, die de Copten door deze zo ſtrafbaare nalaatigheit op hun hals haalen, is zo zeer niet te wyten aan het Volk, als aan de Prieſters zelfs en den Patriarch. Nu komt my te

binnen dat, toen ik eens met hem over deze stoffe gesproken heb, en hem voor oogen gesteld had, dat hy de oorzaak was dat zeer veele Zielen dagelyks verlooren gingen, en zich berooft vonden van het eeuwig geluk, zonder dat zy zich deze kastyding door eene persoonlyke misdaad hadden op den hals gehaald, hy my antwoorde, dat wy aangaande den Doop al te ligtvaardig waren, en dit Sacrament met geen genoegsaame pragt verrigteden, toelaatende dat het zelve in de Huizen en zelfs door de Vrouwen opgedragen wierd. Dat de Kerkelyke Regels onder hen niet alleen verbooden in de Huizen te Doopen, maar dat, wel verre van aan de Vrouwen het bedienen van dit Sacrament toe te staan, de Diakenen zelfs geenzints dit regt hadden, dewyl het aan de Priesters alleenlyk geoorlooft was zulks te verrigten. By die gelegenheit verzogt ik hem my te willen zeggen van welke plegtigheit *St. Pieter* zich bediende, toen hy drie duizend Menschen op eene reis Doopte, en of 'er geschreeven staat, dat hy hen daarom naar de Kerk bragt; met welke pragt *St. Philippus* den Doop verrigtede aan den Gesneedenen van de Koningin *Candaces*, toen hy hem op eene groote Weg en niet in een Tempel tot Christen maakte? Eindelyk verzogt ik aan hem zeer ernstig om te letten op de noodzakelykheit van dit Sacrament, 't welk wy zo geloofwaardig in het Evangelium vinden aangeteekent, en op het onvermogen van zo veele kleine Schepselen, die van deze gunst berooft, ongelukkig vergaan moesten, dewyl zy die genade aan zich zelfs niet verleenen kunnen. Op dit alles kreeg ik maar alleen tot antwoord van dien onwaardigen Patriarch, ofte liever van dien Tyran der Zielen, die aan geene andere zonden schuldig zyn, als aan die, welke zy niet begaan hebben, of het niet beeter was dat een Ziel verging, dan dat de Kerk-Regelen overtreeden wierden. Kan men een beklagchelyker blindheit hebben, als dat de noodzakelykheit, die ons door den Zaligmaker is opgelegt om dit Sacrament te ontfangen, gesteld word achter het nakomen van eenige Wetten, die door niemand anders als Ketters zyn opgesteld.

Het zal nog beklagchelyker voorkomen dat deze onweetende

tende en plompe Volkeren de Besnyding even als den Doop in agt neemen. Zy ſtrekken deze Ceremonie zelfs uit tot aan de Dochters. In 't Jaar 1689. zag men hier een zeer voornaam Perſoon onder hen, die een Meisje van 15 à 16 Jaaren, welke aan hem verloofd was, weigerde te trouwen, om dat deze Plegtigheit haar ontbrak, en het Huwelyk wierd niet voltrokken als na dat de Priesters, onder welkers handen de Ouders genoodzaakt waren dit ongelukkig Slagt-Offer van de Gewoonte over te geeven, deze buitenſpoorige Plegtigheit verrigt hadden.

Voor het overige moet men by deze gelegenheit nog aanmerken, dat de Copten den Doop hunner Kinderen dikwils om geene andere rede uitſtellen, als om eene belagchelyke Iedelheit; zy wagten tot dat zy in ſtaat zyn om hen wel te kleeden, ten einde zy daar door grooter Eer zouden kunnen behaalen; doch zy wagten dikwils maar al te lang.

De Turken laaten insgelyks hunne Kinderen niet Beſnyden als met de grootſte luiſter en heerlykheit, die hun mogelyk is, en die geene, welke de middelen niet hebben om zulks aldus te verrigten, wagten tot dat iemant hunner Bloedverwandten, Vrienden ofte Nabuuren die Ceremonie voor hunne eigene Kinderen verrigt om de hunne daar by te kunnen voegen: De Kinderen, die men beſnyd, zyn derhalven meer ofte min bejaard. Daar zyn'er van vyf, van zes, van agt, en zomtyds van tien Jaaren en daarenboven, 't geen doed zien, dat de Alcoran geen beſtemden tyd tot de Beſnyding aan de Mahometaanen voorſchryft, gelyk zulks in de oude Wet was vaſtgeſteld. Van de Beſnyding der Turken.

De Kinderen, die beſneeden worden, zyn op de pragtigſte wyze gekleed als mogelyk is, en zitten op ryk vercierde Paarden: Die der Grooten ofte welgegoede Perſoonen worden voorgegaan door een Troep Janitſaaren, voor dewelke eenige Mahometaanſe Prieſters marcheeren, waar van zommige zingen, en andere een groot gehuil maaken. Deze Ceremonie geſchied gemeenlyk onder het ligt van Flambouwen, doch dit is geen zetregel. Achter het Kind komen de Trommelſlagers, de Fluiters, en de Trompetters, gevolgt van eene groote meenigte Janhagel die deze

Stoet niet verlaaten als aan het Huis, in verwagting van daar eenige ververschingen te zullen vinden, die men zelden nalaat in diergelyke gelegenheden overvloedig uit-te-deelen.

Om hier een denkbeeld te geeven van de Pompe, waar mede deze soorten van Ceremonien zomtyds verzeld zyn, meen ik niet beeter te kunnen doen, als dat ik een van deze Feesten, waat van ik zelfs Aanschouwer geweest ben, beschryf.

BESCHRYVING

Der Ceremonien, waargenomen by de Besnydenis van Ibrahim Bey, *Zoon van* Ismaël Vizir, *Bacha van Egipte.*

IN 't Jaar 1696. wierd Egipte bestierd door *Ismaël Vizir*, een der aanzienlykste Ministers, die de Porte in dit Land gezonden heeft. Deze Bacha voorgenomen hebbende zyn eenigen Zoon te doen Besnyden, die toen vyftien à zestien Jaaren oud was, begon men van 't begin der maand October aan de toebereidselen tot die Plegtigheit te arbeiden. Men deed weeten aan alle de Grooten, die zich in de verscheide Provintien van dit Koningryk bevonden, dat de Bacha wel wenschte, dat zy deze Plegtigheit met hunne tegenwoordigheit vereerden, en men liet overal bekend maaken, dat zy volgens hun rang aangezien, en alle die geene, welke zich met zyn Zoon lieten besnyden, door den Bacha begunstigt zouden worden.

Voor de viering van dit Feest, die tien dagen duurde, hield men verscheide Schouwspeelen, die nodig geoordeeld wierden om het ongeduld van een oneindig groot getal van Volk te verdryven, 't welk op het gerugt dezer plegtige Ceremonie het Land verlaaten en zich naar *Cairo* begeeven had. Terwyl men dan aan de waare toebereidselen arbeide, zag men verscheide Gevegten van Dieren, Paardeloopen, en veele andere Kunsten, die uitgevoerd wierden

den door Koordedanſſers, welke alle dagen de Inwooners dezer groote Stad daar mede vermaakten: Een van die Danſſers kwam expres van *Damascus* om by dit Feeſt mede tegenwoordig te wezen, en deed op den laatſten dag der toebereidſelen een Meeſterſtuk, 't welk ten uiterſten verwonderlyk was. Van de plaats van *Meïdan*, geleegen by den voet van een ſteile Rots, waar op het Kaſteel gebouwd is, klom hy boven op den hoogen Tooren van een Mosquée, die in het Kaſteel zelfs is opgeregt. Het voornaamſte Touw was byna vier hondert ellen lang; en behalven dat het van zelfs was uitgeſtrekt, voor zo veel het zyn gewigt konde toelaaten, had men dat Touw daarenboven aan de beide zyden nog vaſt gemaakt met verſcheide andere Touwen, welke dienden om het zelve, aangezien zyne ongemeene lengte, te onderſteunen: *Ismaël* was by dit Schouwſpel tegenwoordig, en van zyn Zoon verzeld: By deze gelegenheit, als mede de voorige dagen deed hy groote milde Geſchenken aan het Volk.

Des anderen daags, zynde den 23. November, begaven zich de Beys, die vier-en-twintig in getal zyn, en de mindere Beys, waar van 'er agt-en-veertig zyn, alle de Bedienden van 't Koningryk, die door den Keizer *Selim*, welke Egipte veroverd heeft, behouden waren, de Opper- en Onder-Bevelhebbers van de zeven Legers, die de Groote Heer in dit Land onderhoud, de voornaamſte Agas, de Zwarten van Konſtantinopolen, die hier byna alle een Vorſten ſtand voeren, de Cadileſquer, de Oudſten der Familie van de Abubekers, die de Nakomelingen zyn van den Schoonvader van Mahomet, en in een woord alle de Perſoonen van aanzien met talryke en pragtige Gevolgen naar het Huis van den Bacha, daar zy ontfangen wierden onder het losbranden van een drievoudig Salvo uit al het Geſchut van 't Kaſteel, en onder het geluid van een ontelbaar getal Pauken, Trompetten, Trommels en allerhande Muziek-Inſtrumenten. De groote Plaats van 't Kaſteel, alwaar wel by de twee duizend Paarden geſteld kunnen worden, was daar van zo opgepropt, dat verſcheide Perſoonen genoodzaakt waren om in de voorſte Plaatſen afte-treden.

te-treden. Het Tuig der allerfraaiſte Paarden van 't Land was vercierd met Pronkſtukken , waar van verſcheide met fyne ſteenen bezet, doch de minder koſtelyke Zilver verguld waren. De Schabrakken waren alle geborduurt met Gouddraad , en ſleepten byna by den grond , zo dat de oogen in deze wyd uitgeſtrekte Plaats een Gezigt vonden, 't welk te gelyk verwondering en vreugde te weeg bragt. In 't midden van alle deze Pragt zag men twee Tenten van den Bacha, die midden op de Plaats opgeregt en zeer heerlyk waren; want de Turken ſtellen zo wel hier in , als in de magnificentie der Paarden en derzelver Tuigen een groote Roem. De eene was geſchikt voor de Danſſers en de Muſikanten, onder de andere waaren de Trompetters, Harpaukers en Trommelſlagers van den Bacha: By de aankomſt van ieder Perſoon van aanzien, die daar binnen trad, ſpeelde men op de Trompetten en Keteltrommen om hem te verwelkomen. Men muſiceerde ook geduurende den geheelen tyd der Beſnydinge van de Kinderen, die alle ochtenden op eene byzondere plaats, dewelke naar deze haar uitzigt had, verrigt wierd.

Dien dag, welke de eerſte der Ceremonie was, wierd het geheele Huisgezin van den Bacha in 't nieuw en zeer pragtig gekleed. Deze Heer had aan ieder zyner Domeſtiquen doen uitdeelen twee Satyne Rokken van een onderſcheide kouleur, een van Engels Laken, zynde de Broek van dezelfde Stof, en de Voering van Moscovitiſche Voſſehuiden. De minſte zyner Slaven was op die wyze gekleed en gekapt met eene zo genaamde Seſta , aan welkers end vier vingeren goud waren op eene Muts van Fluweel ofte Engels Laaken. De Pages ofte *Ichoglans* hadden weide Broeken van groen Fluweel, en korte Rokken van goud Laaken. Zyne voornaamſte Officiers, en die welke by zyn Zoon kwamen, hadden alle Kleederen, gevoert met het fraaiſte Samour, en daar was niemand van hen, die niet twee ofte drie maalen geduurende het Feeſt van Kleeding veranderde.

Dien zelfden ogtent was *Ibrahim Bey*, Zoon van den Bacha gekleed met een halve bovenrok van wit Laaken, gevoert met een koſtelyk Samour op een Doliman van zekere

kere Venetiaanse goude stof, over welk Kleed hy een lange greine rok had van een ligt roode kouleur, gevoert met groen Tabyn ofte gewarerd Taf. Dit Kleed, ofte *Quiriqni* was bezet met zeer veele Paarlen van eene ongemeene grootte, en wierd van vooren toegedaan met groote Diamanthaaken. Zyn *Caoust* ofte Muts was ook met Paarlen gedekt, en droeg voor aan de Sesta een bos zwarte Reigersveeren, die aan een Roos van de fraaiste Diamanten gehegt was. Zo lang als dit Feest duurde veranderde die jonge Heer drie ofte vier maalen 's daags van Kleederen; zo dat men hem nooit op dezelfde wyze gekleed zag, uitgezonderd de *Quiriqni*, met Paarlen geborduurd die hy altyd bleef aanhouden.

Zyn Vertrek was geenzints minder kostelyk als zyn Persoon: Want voor dat Vertrek waren verscheide Zaalen, vercierd met pragtige Persiaanse Tapyten, in dewelke hondert verscheide onder malkander gemengde kouleuren, en duizent soorten van Bloemen om stryd scheenen uit-te-blinken boven het goud, waar mede zy verrykt waren: Rondsom deze Zaalen zag men Kussens van een Stof, welkers grond van goud was. In de Kamer van den jongen Bey waren nog veel fraajere Tapyten, en op een *Sofa* ofte Verheeven plaats omtrent een voet van de aarde zag men een Divan ofte Voetbank, die zo pragtig was, dat men het Karmozynrood Fluweel, waar mede de Kussens overtrokken waren, naauwlyks van het goud konde onderscheiden. In 't midden van dit Vertrek zag men een Ledikant zonder stylen met opgeschorte Gordynen en een Verhemeltsel. Dit Bed was van buiten geheel overtrokken met een Indiaansch borduurwerk, en de Voering van groen Satyn was niet minder kostelyk gewerkt: Rondom de Gordynen was eene goude Franje van vier vingeren breed, welke waren opgeslaagen met haaken van Robynen en Smaragden. Voor aan het Bed alwaar de Gordynen zich verdeelden zag men een groote wassende Maan van wit Satyn, met goude Sterren bezet, 't welk een ongemeen fraai gezigt maakte, en rondom dit Bed, 't geen gesteld was op een wit Toilet, van goud en zyde doorwrogt, en omtrent drie à vier voeten van de aarde, waren

 ver-

verscheide Kussens van dezelfde Stof als de andere, die men in het overige gedeelte van de Kamer zag. Dus was het Vertrek in twee deelen gescheiden door het magnifiek Ledikant, waar in de jonge Bey niet anders als na zyne Besnydenis ging slaapen.

Geduurende het Feest wierden ook de Danssers die daar ten getaale van hondert waren, dagelyks met onderscheidene Kleederen gekleed, doch de meeste waren van goude Stof. Die geene, welke in Turkyen gereist hebben weeten zeer wel dat de Danssen en de verscheide gebaarden van die Toneelspeelders een van de voornaamste vermaaken zyn, waar in de Grooten het uiterste behaagen scheppen Deze Danssers speelen ook soorten van Comedien, en schoon zy geen zeekere rol hebben, vertoonen zy echter verscheide versieringen en gevallen van Minnaryen ofte andere aardigheden, die byna over-een komen met die, welke op onze Theaters gespeeld worden. Dit Volk speelde nagt en dag in verscheide Zaalen van 't Kasteel en verpoosde malkander, zo dat 'er geen Vertrek leeg was.

Deze Vermaaken waren geduurende den dag verzeld met veele Gevegten op de Turkse manier, waar van de hevigheit dikwils zo groot was, dat de herhaalde Ordres van den Bacha naauwlyks konden uitwerken dat de vegtende gescheiden en diergelyke speelen niet heeviger en ernstiger wierden. Men zag op de plaats, die aan den voet van 't Kasteel gelegen is, de Slaven der Beys in twee partyen verdeelt, die in gaauwheit, moed en pragt tegen malkander zogten uit-te-blinken. Te meer, hadden zy daar toe eene zeer groote drift, om dat, behalven de verbittertheit die 'er is tusschen de twee Factien, waar mede Egipte verdeelt is, gelyk ik in 't vervolg zeggen zal, zy ook de oogen van den Bacha en zynen Zoon tot getuigen hunner dapperheit hadden.

De Illuminatien op deeze Plaatsen waren zo menigvuldig, dat men naauwlyks den nagt door het ligt konde onderscheiden. Hondert duizend Lampen, door welkers middel men alle dagen duizende verscheide Figuuren maakte, verligteden den nagt zodanig, dat hy geheel en al vuur scheen te zyn. Voornamentlyk verwonderde men zich

zich ten uiterſten over de vertooning van een Palmboom met de volgende woorden, welke uit die zelfde Lampen geformeert, en in de Turkſche en Arabiſche Taalen uitgedrukt waren; *Ik groei niet anders als door de Beſnyding*; want het eenigſte middel om dien Boom te doen groejen is, dat men deszelfs Takken Jaarlyks afhakt: Deze Zinſpreuk was immers zo verſtandig als overeenkomſtig met het oogmerk van 't Feeſt. Men zag ook op andere plaatſen met Caracters van vuur geſchreeven. *De naam van Ismaël Bacha zy ten allen tyde heerlyk en vermaart, en het is te wenſchen dat Ibrahim zyn Zoon zo aanzienlyk en beroemt moge worden als hy.* Alle avonden wierd 'er een nieuw Vuurwerk afgeſtooken; onder anderen was 'er een die voor het fraaiſte en kunſtigſte gehouden wierd: Het zelve verbeelde twee Galeyen die langs de plaats van het Kaſteel ſcheenen voortgeroeit te worden: Deze Schouwſpeelen waren verzeld met oneindig veel Vuurpylen, en verſcheide ſoorten van Dieren, die ook met Vuurwerken bedekt waren, wierden onder het Volk afgezonden, zo dat het vermaak daar even als opgewekt en nog grooter wierd door de Alarmen, die zy overal te weeg bragten, zonder echter ooit eenig ongeluk veroorzaakt te hebben.

De deuren van 't Kaſteel, en voornamentlyk die van 't Vertrek van den Bacha en den Bey wierden door een groot getal gemyterde Janitſaaren bewaard, welke zy pragtig bekleed hadden om aan het Feeſt meer luiſter by-te-zetten. Vier Kiaïas van de Janitſaaren, die hier dezelfde rang hebben als de Colonels van de Infantery in Vrankryk, deeden geduurende de tien dagen de bedieningen van Hofmeeſters, en droegen zorg voor de Tafel-Geregten, over welkers order, netheit, en zeer grooten overvloed men zich te gelyk ten uiterſten verwonderde. De Tafel van den Bey wierd des ogtents en des avonds met drie honderd Schootels gedekt, die van den Bacha met zeven honderd, en die van het Gemeen met drie duizend, 't geen byna ongelooflyk zal voorkomen. De laatſte wierden voorgediend in de groote Zaal van den Divan, die zo lang is als de Zaal van 't Paleis te Parys, en zo breed als een van deszelfs Vleugels: De Tafel was langs de grond op een

Tapyt met Tafelkleeden overdekt, en verbeelde op den eenen tyd een Pyl, zomtyds een Vaas, en in een woord dezelve was alle dagen van eene nieuwe Figuur; op veele plaatsen stonden de Borden op malkander gestapeld ter hoogte van een Man, zo dat de Spys, die daar in was, op een zelfden tyd niet wierd aangeraakt. Zo dra een Rey van Persoonen van de Tafel was afgegaan, wierd 'er ook een Rey van Schotels weggenomen, en het zelfde Servies, 't welk boven op gestaan had, wierd onder aan gezet. Dus konde men zeggen dat 'er tien ofte twaalf Tafels boven malkander waren. Het geen van ieder Servies overbleef wierd aanstonds naar het Volk op de Plaats gebragt, zo dat, na drie ofte vier duizend Menschen in eene Zaal te hebben gespysd, men nog wel tien duizend op verscheide plaatsen met het overgebleevene verzadigde. Die geene, welke de Tafels, toen Sultan *Mustapha* besneeden wierd, gezien hebben, bekennen, dat zy op ver na niet geleeken na die, welke by deze Besnydenis wierden voorgediend, en dat men nooit zo groot een overdaad, nogte eene zo goede order gezien had. De Confituuren, Sorbets, Kaneel-Wateren, en Reukwerken wierden in overvloed gegeeven, en zonder uitzondering aan alle die geene, welke daar van wilden hebben. Behalven oneindig veel Persoonen, die dezelve aan alle kanten voordienden, waren daar ook verscheide opene Spyskamers, alwaar een ieder zich vryelyk konde vertoonen, zonder te vreezen, dat hem iets geweigerd zou worden.

Men kan zeggen dat de overdaad nooit grooter als by dit Feest geweest is. Daar ging in de tien dagen, dat het zelve duurde, om zo te spreeken, geen uur voorby of de Bacha ofte zyn Zoon deeden honderd soorten van mildadigheden. Eenige kleine presenten van Bloemen, Vrugten, ofte andere beuzelingen, die men aan den jongen Bey bragt, een nieuw Schouwspel, de minste soort van gaauwheit, ieder nieuwe dans, dit alles wierd uit de eige hand van den jongen Heer mildadig vergolden met eene zo aangenaame bevalligheit, dat daar door de waarde der vergeldinge nog grooter wierd: Aan de andere kant wierden door *Ismaël Bacha* uitgedeeld de Sequinen, waar van hy

altyd

altyd een zak aan zyne zyden had, dewelke, zo dra hy leeg was, aanstonds weder gevuld wierd; behalven het klein geld, 't geen men op zyn order aan 't Volk voorwierp

Men rekend dat geduurende dit Feest vyf-honderd Kinderen besneeden wierden, die alle in 't nieuw volgens hun rang op de kosten van den Bacha gekleed waren, en aan het minste Kind wierd een Sequin gegeeven: Deze onkoste alleen beliep meer dan veertig duizend Ecus.

Ibrahim Bey wierd het laatst besneeden. Hy vertrok van 't Kasteel den eersten dag van December, verzeld met al het Huisgezin van zyn Vader, nevens alle de Grooten in Egipte, en begaf zich naar eene oude Mosquée, die tusschen Oud en Nieuw *Cairo* geleegen is: Dezelve had hy tot deze Ceremonie verkoozen boven de voornaamste, op dat hy niet in de Straaten, alwaar oneindig veel Menschen hem opwagteden, verhinderd ofte opgehouden mogt worden. Al de pragt en heerlykheit, welke op dien dag vertoond wierden, kunnen niet als zeer onvolmaakt beschreeven worden; weshalven gy het Verhaal, 't geen ik u daar van doe, moet aanzien als eene geringe Schets, waar aan uwe Verbeelding de laatste hand moet leggen. Behalven de zwarte Rygers-Veeren, waar van ik bereids gesprooken heb, droeg de jonge Bey ook dien dag aan de zyde van deszelfs Tulband eene andere Pluim, die de Bacha daar met zyne eigene hand plaatste, en op de Sesta met een Cintuur van fyne Steenen vast maakte. Zyn Rok van Samour was een weinig van agteren opgeslagen, ten einde men de kostelykheit van den Doliman zou kunnen zien. Voor hem gingen twaalf Pages te voet, gekleed met goud Laken, dewelke ieder een Paard, 't geen volmaakt wit en pragtig verciert was, by de hand geleidden. Twee andere Paarden waren belaaden met Goud en Zilver, 't geen in den Marsch en in de Wederkomst uitgedeeld wierd. Op den Weg, dien deze jonge Heer passeeren moest, was oneindig veel Volk by malkander gekomen om hem te zien, waar door van eene wyd uitgestrekte Vlakte maar een smalle Weg wierd, dien men met duizende Bloemen, welke in dit Jaargety in Egipte overvloediger zyn als in eenig

ander, beſtrooid had; en de Lugt weergalmde van toejuichingen, zegeningen en vreugde-geſchreeuwen. Men kan zeggen dat 'er nooit geen luiſterryker dag geweeſt is, als deze.

De Bacha was Aanſchouwer van deze pragtige Marſch, en ſtond aan een der Venſteren van zyn Vertrek, 't welk op dat Veld zyn uitzigt heeft; en hy was ten uiterſten vergenoegt door de voldoening, die men hem hier door kwam te geeven, en welke hy waarlyk ook wel verdiende. Op dien dag was het niet mogelyk dat men een eenige Vrouw in haar Huis konde houden. Men zegt dat verſcheide onder haar by deze gelegenheit, die zo zeldſaam en gunſtig was, eenig voordeel zoekende te trekken, voor zich Woonplaatſen verkooren, die aangenaamer waren als die geene, welke zy verlaaten hadden.

Alle de Misdadigers, die toen op het Kaſteel gevangen zaten, verkreegen hunne Vryheit, en de Bacha betaalde de Schulden voor alle die, welke om geene andere reden als deze aldaar wierden vaſtgehouden. *Ibrahim* konde op dien dag niet beſneeden worden, om dat hy een weinig van deze Cavalcade vermoeid was; zo dat die Ceremonie den volgenden dag omtrent vier uuren des avonds verrigt wierd, en met hem wierden nog de Zoon van een Bey en zes Slaaven beſneeden.

Zo dra de Beſnyding, waar by *Ismaël* aſſiſteerde, geeindigt was, bragt men *Ibrahim* met den Zoon van den Bey en de zes Slaaven in een zelfden Kamer, alwaar men een Bed voor ieder had gereed gemaakt, op dat zy dien jongen Heer gezelſchap hielden. Ter zelver tyd deed de Bacha aan elk zyner Officieren en Huisgenooten, in vergelyking van hunne Bedieningen, een uitdeeling van eene zeekere Som des daags, welke zy voor het overige van hun Leeven genieten moeten; zo dat 'er tegenwoordig niemant is, die niet volgens zyn Staat zou kunnen leeven, ſchoon hy een zo goeden Meeſter mogt komen te verliezen.

Men verzeekerd dat de Onkoſten, die ter zelver tyd in de Vertrekken der Vrouwen van den Bacha gedaan wierden, byna niet minder menigvuldig waren als die, waar aan het Gemeen deel had, hebbende men aldaar dezelfde mil-

mildadigheeden, dezelfde Vermaaken, dezelfde Overvloed, en dezelfde Pragt gehad als van buiten. Het is iets ongemeens dat, schoon het by de Turken de gewoonte is om by deze gelegenheit van alle Menschen presenten te ontfangen, de Bacha echter niet een daar van heeft willen aanneemen: Ieder maakte zich gereed om volgens zyn Staat en Rang aan hem een Geschenk te doen; en het is zeeker dat, indien hy ze aangenoomen had, dezelve ten minsten zouden vergoed hebben de Onkosten, die hy by deze gelegenheit deed, en welke gereekend wierden op drie honderd (*) Beursen. Evenwel had hy de beleefdheit om myn present alleen aan-te-neemen: Het was een agtkantig Spiegel, zynde een voet groot in den omtrek, bezet met Goud en vercierd met Edelgesteentens, en de Lyst van Bergkristal: Dit Stuk had men in de laatste Veranderingen uit het Serail genoomen. De Bacha zeide aan de Drogmans, die dezelve van mynent weegen aan hem overgaaven, dat hy van niemant iets had willen aanneemen; maar dat hy dit teeken van Vriendschap aan den Consul van Vrankryk niet weigeren konde, te meer, dewyl hy ook eene opregte genegenheit voor hem had.

Ik weet niet, Myn Heer, wat gy denken zult van alle deze Feesten en Heerlykheden: Ten minsten vlei ik my dat het Verhaal, 't geen ik u daar van kome te doen, u geenzints verdrietig geweest zal zyn. Nu zal ik overgaan tot het verhandelen van 't geen de Huwelyken betreft, en de manier op welke zy in dit Land verrigt worden: Het is zeeker dat deze wyze geheel verschillende is van die, welke daar omtrent in alle de Christen Koningryken van Europa, en voornamentlyk in Vrankryk waargenomen word; want aldaar heeft men tot een Grondregel, dat men eerst moet kennen, voor dat men bemind; dat is te zeggen, dat, dewyl het Huuwlyk een Band is, die niet als door de Dood kan afgebrooken worden, iemand zulks wel ernstig overdenken moet, eer hy zich daar aan verbind; want het is van 't uiterste belang dat een Persoon, terwyl hy zich na de dagelykse ondervinding niet schikken wil, daar

Van de Huwelyken.

(*) Een Beurs is 1500 Livres, zo dat drie honderd Beursen een Som van 150000 Ecus uitmaaken.

daar omtrent zo voorzigtige en billyke maatregelen neeme, dat hy naderhand geen berouw mag krygen over een Stap, die men, als dezelve eens gedaan is, niet weder te rug kan haalen. Met dit oogmerk geeft men voor alle dingen agt op de gelykheit van den Staat, die der Goederen, en de overeenkomst der humeuren tusschen de Persoonen die men voorneemens is te vereenigen; en om zich daar van te verzeekeren, laat men toe dat zy malkander zien en leeren kennen eenigen tyd voor dat zy vereenigt worden.

In Egipte in tegendeel geeft men op geen van deze drie dingen agt. De Arabiers houden waarlyk wel een stipte Regel om niet als in hun Stam te Trouwen; en schoon de Grooten onder hen, voornamentlyk die, welke in de Steeden hun verblyf hebben, niet nalaaten om eenige witte Slavinnen in hun Huis te hebben, worden echter de Kinderen die uit deze ommegang voortkomen, nooit voor wettig aangezien: Doch de Turken gaan hier omtrent gantsch anders te werk; want onder hen hebben de Grooten de gewoonte jonge Dochtertjes te koopen die zy van Kindsbeen af voor hunne Zoonen verordineeren, en zedert haar agtste ofte negende Jaar wegneemen, ten einde zy zich van haare kuisheit zouden kunnen verzekeren. Zy laaten ze by hen opbrengen, en als zy het goedvinden geven zy haar een afgezonderd Vertrek, waar in zy opgeslooten blyven met die, welke voor haar tot Gemaalen geschikt zyn, en zeer zelden uit die Kamers gaan, 't welk door de Vaders in 't werk gesteld word om te beletten dat hunne Kinderen zich niet tot ongebondenheit overgeeven; te meer, om dat de genegenheit tot ongeregeldheeden, hoe schandelyk die ook zouden mogen wezen, in deze Landstreek zeer groot is, waar van men menigvuldige kwaade voorbeelden ziet. Zo dra deze Slavinnen een Jongen ter Waereld gebragt hebben, worden zy voor vrye en wettige Vrouwen van haaren Meester gehouden Alsdan begind de Man zyn Baard te laaten groejen; want men diend op te merken dat de Baard hier een teken van eer is, en dat de Vrouwen van dit Land dezelve niet minder agten als die in Vrankryk, daar van een afkeer hebben: Zo zeer is de Inbeelding aan de Gewoonte verbonden;

den. In 't gemeen, doch voornamentlyk onder de Perſoonen van aanzien, worden de Kinderen, 't zy Jongens ofte Meisjes, zeer zelden aan Perſoonen van een gelyken Staat uitgehuuwlykt, om dat men over hen het zelfde Gezag niet kan voeren, 't geen men op de Slaaven behoud. Dus worden hunne Dogters op dezelfde wyze uitgetrouwt, die zy omtrent hunne Zoonen in agt genomen hebben, verkiezende onder derzelver Huisgenooten, dien geenen, welke hun het meeſt behaagt om van hem hun Schoonzoon te maaken. Door dit gedrag behouden de Vrouwen op haare Mans het volſtrekt gebied, die haare Vaders op hen van te vooren gehad hebben, waar tegen dezelve zich niet zouden durven aankanten, zonder hun leven in gevaar te ſtellen. Door die zelfde ſchikking behoeft ook een Man, die eene Slaavin van zyn Huis trouwt, nooit te vreezen dat hy zich zal moeten onderwerpen. Ook gebeurt het vry dikwils dat een Perſoon zyne eigene Vrouwen uithuuwlykt aan zyne Slaaven, ſchoon hy by haar Kinderen gehad heeft; en het is ook eene zeer gemeene zaak, dat de Slaaven na den dood van hunne Meeſters derzelver Gemaalinnen trouwen, waar uit ook dikwils wel eenige ongelegenheeden ontſtaan door het verhaaſten van den dood der oude Mannen, om in de plaats van hen jonge Lieden, die nog vol vuur en leeven zyn, te mogen verkrygen, 't welk te meer geſchied om dat men door de Gewoonte daar toe bevoorregt is. Ik ſpreek niet van 't geen de Copten dienaangaande in agt nemen; zy zyn hier zo veragt, dat zy zich met zeer veel moeite in eene andere Natie als in de hunne zouden kunnen vereenigen.

Men ziet ook in dit Land minder na het Goed als na de Evengelykheit van Staat. Als in Vrankryk een Vader zyne Dogter uithuuwlykt, moet hy dezelve een Bruidſchat geeven; in Egipte in tegendeel moet die geen, welke eene Dogter ten Huuwlyk neemt, haar een Bruidſchat geeven, en nog daarenboven eene Som aan den Vader ſchenken; zo dat men met reede kan zeggen dat men eene Vrouw koopt, ofte, om beeter te ſpreeken, eene Slaavin; en waarlyk eene Vrouw draagt hier alle de teekenen der Slaa-

vernye door de Brasseletten, gemaakt op de wyze van Keetens, die zy aan haare Armen vast maakt, en de Ringen, welke zy aan haare Voeten doed: Dit alles word haar door den Man geschonken, als hy ze voor zyn Vrouw aanneemt: Het is wel waar dat deze Ketenen van Goud ofte Zilver zyn, in plaats dat die der Slaaven van Yzer gemaakt zyn; doch dezelve beteekenen niet te min haare onderdanigheit.

Eindelyk schoon men in Vrankryk aan de twee Persoonen, die men wil vereenigen, toestaat dat zy malkander bezoeken en eerlyke ommegangen houden, ziet hier in tegendeel die geen, welke eene Dogter trouwen wil, dezelve nooit voor het Huuwlyk; ja zelfs wanneer zy reeds verlooft is, verbergt zy zich met de grootste zorg voor de oogen van een iegelyk, en voornamentlyk voor hem, die haar ten Huuwlyk begeerd.

Gewoonte van de Echtscheiding. Men zal zich geenzints behoeven te verwonderen over deze ongerymtheit van zich op zodanigen wyze aan Persoonen te vereenigen, die dikwils van een al te slegten rang en staat zyn, en welkers aard ofte inborst men in het minst niet kend, zo men agt slaat op de gemakkelykheit, die de Wet der Echtscheidinge in dit Land tot de verstooting der getrouwde Lieden toebrengt. Het is ligt om in der-daad te begrypen dat men zich hier weinig kreunen moet aan zoo veele voorzorgen, welke omtrent deze zaak overal genoomen worden, dewyl men in dit Land geene de minste zwarigheit maakt om Persoonen te scheiden, die zedert langen tyd zyn getrouwt geweest, zelfs die, welke te zamen Kinderen gehad hebben, en hen vervolgens gerust aan andere uit-te-Huuwlyken. De Man is in dit geval ontslagen van zyne Vrouw, als hy met haar niet te vreden is, met dezelve weder te geeven, 't geen zy heeft mede gebragt, en haar te betaalen de Som, welke tot haar Bruidschat is vastgesteld; voor deze Prys heeft hy vryheit om zyne Vrouw te rug te zenden: En het is droevig, ja zelfs verschrikkelyk om te hooren dat deeze ongelukkige Gewoonte niet alleen onder de Navolgers van den Alcoran maar ook onder de Aanhangers van de Leere des Evangeliums grootelyks in zwang gaat. Zy is

zo gemeen en zo toegelaaten by de Copten, dat het genoeg is, als een Man aan den Patriarch getuigt, dat hy met zyne Vrouw niet te vreden is, ofte dat eene Vrouw hem te kennen geeft dat zy zich met haaren Man niet kan ſchikken, om de Echtſcheiding van hem te kunnen verkrygen: Zo het gebeurd dat de Patriarch hun zulks niet toelaat, ſtooren zy zich egter daar geenzints aan, en nemen de vryheit van hen zelven; waar door hy genoodzaakt is, om dien-aangaande niet veel zwaarigheit te maaken: Daarenboven trekt de Patriarch, als hy zulks vergund, altyd eenige belooningen, waar van hy vreezen zou zich zelfs te zullen berooven, indien hy zyne weigering al te hardnekkig ſtaande hield: Als men hem zyne verdraagzaamheit hier omtrent verwyt, antwoord hy, dat hy verpligt is deze dwaaling te dulden om veele ongeregeldheeden voor te komen; hierom worden die geene, welke volgens de Wet der Turken getrouwt zyn, niet geëxcommuniceerd.

Van den Ondertrouw.

De verſchillendheit van de Religien, die in Egipte omhelſt worden door de verſcheide Volkeren, welke men onder het getal zyner Inwoonderen reekend, is ook oorzaak van het onderſcheid der Ceremonien, die men by de viering der Huuwlyken in acht neemd. De Chriſtenen, welke in dit Land in vier ofte vyf partyen ten opzichte van de Kerkgewoontens verdeeld zyn, komen nogtans genoegſaam met malkander overeen omtrent den Ondertrouw. Zo dra de Ouders van den Bruidegom en de Bruid, die het Huuwlyk maaken, overeen gekomen zyn, roept men een Prieſter aan 't Huis van de Bruid, alwaar veel Volk vergaderd is. Na dat men daar eenige Gebeeden voor het verrigten der Ceremonie gedaan heeft, neemt de Jongman een Ring, en ſteekt dezelve aan den Vinger van de Dochter, die met eene Sluier overdekt, naauwlyks de hand ontbloot om de Ring te ontfangen. Dit is alles 't geen de Kerk hier omtrent voor de Ceremonie van de Bruiloft afvorderd. Wat aangaat de uitroeping der Huuwlykſe Geboden, die onder de Chriſtenheit in gebruik is, daar van weet men in het Ooſten niets ter waereld, en men vreeſt ook geenzints dat zich iemant tegen het ſluiten van Huuw-

lyken zal aankanten: En terwyl men daar geene de minste zwarigheit maakt om de Huuwlyken te verbreeken, is men ook insgelyks geenzints bevreest om den Ondertrouw te vernietigen.

Drie dagen voor den tyd, op welken het houden van de Bruiloft is vastgesteld, word de Bruid naar de Baaden geleid, en, als de Ouders eenigzints wel gegoed zyn, geschied zulks onder het Spel van Trommels en Fluiten, zynde dit voor hun een zaak, die wezentlyk tot de Ceremonie vereischt word. Dit baaden duurd vier ofte vyf uuren, en tusschen dien tyd maakt men verscheide Masqueraden. De Turken zyn hier omtrent nog gekker als de Christenen, gelyk ik in 't vervolg zal aantoonen.

Van het Huuwlyk der Christenen.

Als de dag tot het vieren van 't Huuwlyk gekomen is, worden de Bruidegom en de Bruid naar de Kerk geleid door den Peeter en de Meeter, die men voor hen heeft uitgekoozen, wordende dezelve alhier *Chebin* en *Chebine* genaamd. Het zyn dikwils die geene, welke alle de Kinderen van 't Huis onder den Doop presenteeren, veronderstellende dat men daar toe een Peeter en Meeter neemt: Maar de Copten, die hier omtrent zo veel werk niet maaken, bedienen zich gemeenlyk maar alleen van een Peeter. De Ceremonie van 't Huuwlyk, die vier ofte vyf uuren duurd, word altyd na-midnagt onder het doen der Misse verrigt. De Armeniers voornamentlyk geleiden hunne nieuw getrouwde Vrouwen naar de Kerk onder het geluid der Trommels en Fluiten, waar mede zy by hunne wederkomst insgelyks verzeld zyn.

Na het houden van de Bruiloft heeft dit Volk eenige Ceremonien, die genoegzaam belagchelyk zyn: Een der zeldsaamste is, dat de Man vyf dagen blyft zonder zyne Vrouw te zien, dewelke men echter zeer zorgvuldig van hem afgescheiden houd; doch na verloop van dien tyd laat men hun de vryheit van malkander te mogen zien en te spreeken; maar men moet niet vergeeten, dat de nieuw getrouwde Vrouw byna dat zelfde in acht neemt, 't geen men aan de jonge Nieuwelingen in de Kloosters ten opzichte van de Stilzwygendheit doet waarneemen; want zy spreekt nooit tegen iemant anders als tegen haaren Vader,

haa-

haaren Moeder en haaren Man, 't geen zy zelfs met eene zo zagte ſtem doet, dat men het byna niet kan verſtaan. Men vind 'er, die deze Stilheit een ofte twee navolgende Jaaren behouden; en als men haar in dien tyd komt bezoeken, is alles, 't geen men tegen haar ſpreekt, byna vergeefs, en dikwils antwoord de Vader ofte de Moeder in hunne Dogters plaats; eindelyk hoe meer deugd zy hebben om deze Stilheit te behouden, hoe meer zy onder haare Natie geagt zyn. Ik moet inder-daad bekennen dat zy deeze agting wel dubbeld waardig zyn, want de geheele Waereld zal met my toeſtemmen, dat iemant, en wel voornaamentlyk de Vrouwen groote ſtandvaſtigheit van nooden hebben om zich zodanig te kunnen bedwingen, dat zy den naam van *Stilzwygend te weezen* met regt verdienen:

De Copten, die in alles even plomp en ongeſchikt zyn, maaken zo veele zwarigheden niet als de Armeniers: Het is waar dat men 'er eenige vind, die gematigder zyn, en in den eerſten nagt na de Bruiloft by hunne Vrouwen niet ſlaapen, maar wagten tot dat de Prieſter, die hen getrouwd heeft, des anderen daags komt, om volgens gewoonte dezelve te verloſſen van eene ſoort van binding, *Zennar* genaamd, die hy in de verrigting van de Trouw aan den hals des Bruidegoms voor en agter op de wyze van een Kruis gemeenlyk legt, wordende het wegneemen van deze band inder-daad aangezien als een Verlof om het Huuwlyk te voltrekken; echter wagten de meeſte dikwils niet tot dat de Kerk hun die vryheit geeft, maar zy neemen die van zich zelfs, zonder zich nogtans te kunnen ontlaſten van den *Zennar*, welke door niemant dan door den Prieſter kan weggenomen worden.

De Grieken neemen vry naauwkeurig in acht om hunne Huuwlyken niet te verrigten als onder de Miſſe, en wel voornaamentlyk als het ryke Perſoonen zyn: De Armen hebben geen vaſtgeſtelden tyd, zo dat alle uuren voor hen even goed zyn: Zy verkiezen evenwel gemeenlyk daar toe den aanvang van den nagt; en om ten minſten eenige ſchyn van plechtigheit aan deze zaak te geeven, dragen zy brandende Waſchkaarſſen op de Straaten, zo in het

gaan naar de Kerk als op hunne te rugkomst. Zie daar, Myn Heer, het geen deze Natie in Egipte by die gelegenheden verrigt.

Wanneer de Bruidegom en Bruid op het Voorplein van de Kerk gekomen zyn, doet de Priester over hen zeekere lange Gebeeden, en een goed getal van Zegeningen, waar na hy een kostbaaren Ring steekt aan den Vinger des Bruidegoms, en een anderen aan dien van de Bruid: Vervolgens worden deze Ringen door den *Chebin* ofte Peeter, terwyl hy hunne handen met eene Sluier overdekt, driemaal van den Vinger van den een aan dien van den ander verwisseld: Na deze voorafgaande Plegtigheeden legt de Priester de hand des Bruidegoms in die van de Bruid, en deze beide handen in de zyne houdende, geleid hy hen dus in 't midden van de Kerk tegen over een Lessenaar, waar op het Boek des Evangeliums legt, en op dit twee Kroonen, die van zodanige substantie gemaakt zyn, als men ze hebben wil, het zy van Bloemen, Stoffen, Goud ofte Zilverdraat: Aldaar gaat hy voort met zyne Zegeningen en Gebeeden, in dewelke hy alle de Patriarchen van het Oude Testament vermeld. Vervolgens neemt hy deze Kroonen en zet de eene op het hooft van den Bruidegom en de andere op dat van de Bruid, en overdekt hen beide met een Sluier; alsdan verandert de Peeter de Kroonen driemaal onder de Sluier, gelyk hy met de Ringen gedaan heeft. De Priester vervolgt ondertusschen zyne Gebeeden, na welkers einde men hem een Glas vol Wyn brengt, waar in drie stukken Brood dryven ter lengte van een Vinger, die de Priester de eene na den andere daar uit neemt; Hy eet van dezelve, en geeft daar van te eeten aan den Bruidegom en de Bruid, aan hun beider Ouders en den *Chebin*. Desgelyks doed hy met den Wyn, van welke hy aanstonds drinkt, en ook iets aan dezelve Persoonen presenteerd, en gooit vervolgens het Glas tegen den Muur. Na deze Ceremonie neemt de Priester de regterhand van de Bruidegom, de beide van de Bruid, als mede die van den Peeter, en doed hen dus driemaalen rondom de Lessenaar keeren: Eindelyk neemt hy hun de Kroonen af, en na het verrigten van eenige andere Gebeeden, laat hy dezelve heen gaan.

Ten

Ten opzigte der Trappen van Bloedverwandschap moet men aanmerken, dat de Armeniers nooit met hunne Bloedvrienden Trouwen, zelfs niet aan die geene met welkers Bloedverwandten zy eenige geestelyke verwandschap hebben. De Copten hebben in tegendeel de gewoonte, gelyk de Turken, om hunne Kinderen uit-te-huwelyken aan die van hunne Broeders en Zusters, zonder daar toe eenige dispensatie te verzoeken. Wat aangaat de Grieken, zy volgen byna dezelfde gewoontens als wy in dezen opzigte.

Van de Ceremonien die door de Turken in deze Gelegenheeden worden in agt genomen.

Ik gaa over tot de Ceremonien, die de Turken omtrent hunne Huwelyken in agt neemen. Niemant is het onbekend dat de Alcoran hun toelaat vier wettige Vrouwen te gelyk ten Huwelyk te neemen, en daarenboven nog zo veele Slavinnen te hebben, als zy kunnen onderhouden. Om deze Vrouwen uit het Huis van haaren Vader ofte van haare Bloedvrienden te krygen, ontbieden zy aanstonds den Regter, in welkers tegenwoordigheit zy overeenkomen wegens de Conditien, waar op zy die Vrouwen ten Huwelyk neemen, dat is te zeggen; dat men voor hem vastteld 't geen de Man zich verbind aan zyne toekomende Bruid te geeven, zo voor haar Bruidschat als voor haare Kleedingen, Juweelen, Verguldzels, enz. De *Cadi* ofte Regter in wiens tegenwoordigheit dit Accoord gemaakt word, en die daar van een Acte passeerd, bekleed te gelyk de plaats van Priester en Notaris: Na de verrigting van deze plegtigheit is 'er niets meer overig als om de Bruid naar de Baden te leiden met meer ofte min statie, na maate dat het vermogen der Ouderen ofte Bloedvrienden meer ofte min groot is.

Deze tyd van het Baden, die vyf ofte zes uuren duurd, is dikwils de aangenaamste die de Bruid in al het overige van haaren leeftyd heeft: Aldaar vermaakt men haar door alle soorten van Masqueraden; dan kleed men haar als een Regter, dan als een Soldaat, zomtyds als een Boer, en vervolgens ook wel als een Prins en als een Vizir: Wanneer men geene van deze zotheden heeft nagelaaten, zegt men dat de nieuw-getrouwde de groote Badingen gehad heeft: Vervolgens word zy weder naar haar Huis geleid

met

met dezelfde Ceremonien, waar mede zy daar uit gehaald is; dat is te zeggen, met de Fluiters en Trommelslagers, zo de Ouders ofte de Vrienden de middelen hebben om haar dezelve te geeven. Ten minsten moet zy met eenig Instrument verzeld zyn, al was het maar met eenige stukken van gebrooke potten, die een arm mensch in zyne handen beweegt met een soort van maat, 't welk gemeenlyk met eene byzondere gaauwheit verrigt word: Dit belagchelyk geluid is doorgaans verzeld met het Spel van een ouden Trommel en eene slegte Boeren-Hautbois ofte Schalmye; doch dit Muziek word niet gehouden als by het allergeringste Volk, 't geen zonder dat zich geenzints zou kunnen verbeelden getrouwd te wezen. Wat aangaat de ryke Lieden, en voornamentlyk de Grooten, zy geleiden hunne nieuwgetrouwde Vrouw naar de Baden onder het geluit van Trompetten, Fluiten en groote Trommels, en worden voorgegaan van eene menigte Janitsaaren, die meer ofte min groot is, na maate van derzelver Rang ofte Rykdommen.

Den vierden dag na de Bading geleid men de nieuw-getrouwde Vrouw uit het Huis van haaren Vader naar dat van haaren Man, en deze Ceremonie geschied met nog veel meer pragt als die der Baden: Men draagt voor de jonge Vrouw in 't openbaar alles, 't geen zy uit haar's Vaders Huis medeneemt; als Tapyten, Kussens, Matrassen, Deekens, Potten, Schotels, Bekkens, Edelgesteentens, Juweelen, Paarlen, Ceintuuren, Zilverwerk, en een soort van Schoeizels, die men *Cobcal* noemd, en welke met Paarlemoer doorwrogt zyn, enz: En uit enkele grootsheit verzuimt men in deze Ceremonie geenzints om vier ofte vyf Paarden te belaaden met het geen een van deze Dieren gemakkelyk zou kunnen draagen. Wat aangaat de Edelgesteentens, Kleed-Cieraden en andere kostbaare dingen; men legt insgelyks op vyftien Schotels, 't geen gemakkelyk op een Bord gedraagen zou kunnen worden. Zelfs gebeurd het dikwils, dat de Ouders Goederen van hunne Vrienden ter leen verzoeken, om haare Dogter in deze Marsch meer eer aan te doen; hebbende zy zelfs niet genoeg om de Pragt, welke door de gewoonte vereischt word, zeer

over-

overvloedig te maaken; en zulks gefchied wel voornamentlyk als zy den naam hebben van ryker te wezen dan zy inder-daad zyn.

Ik moet niet vergeeten om met u te fpreeken van een gebruik, waar van wy in de heilige Hiftorie eenige voetftappen vinden, en die nog hedendaags onder de Turken in acht genomen word. Als eene Vrouw van deze Natie geene Kinderen by haaren Man kan krygen, geeft zy hem haare Slavin, of koopt 'er een, en wanneer dezelve Kinderen voortbrengt, worden die als Kinderen van de Meefteresfe van 't Huis aangezien, dewelke hen ook daar voor houd, en opbrengt even als of zy haare eigene waren: Ook gefchied het dikwils dat, wanneer een Turk in 't geheel geene Kinderen kan bekomen, hy een Jongman ofte jonge Dogter van zyne Slaaven tot Kind verkieft, 't welk als een Kind van het Huis word aangemerkt, en 't geen de Meefter verpligt is te verzorgen, waar omtrent hy ook nooit in gebreeken blyft.

Nu is voor my nog overig, Myn Heer, om met u te handelen over de Ceremonien, die hier ten opzigte van de Dooden worden waargenomen. Ik zal u geenzints fpreeken van 't geen de oude Egiptenaars omtrent deze zaak in acht namen; van de dwaasheeden, welke de Vrouwen by deze gelegenheden bedreeven; van de wyze hoe men de Ligchaamen balfemde; van de Speceryen waar van men zich hier toe bediende, nogte van zo veele andere Gewoontens, die nogtans gediend hebben tot een grondflag der Verdigtfelen, welke door de Grieken uitgegeeven zyn wegens de Styx, wegens Carons Boot, wegens Minos en de Elizeïfche Velden: Waarlyk, als men veronderfteld dat het oude *Memphis* geleegen is geweeft op de Oevers van dat Meir, 't geen tegenwoordig *Birque de Caron* genaamt word, 't welk ik meen bereids te hebben aangetoond, moeft men waarfchynlyk dat Meir pasfeeren om de Ligchaamen over te brengen in die wyd uitgeftrekte Vlakte daar de gebalfemde Ligchaamen gelegt wierden, van welke ik met u gefprooken heb, en ik twyffel niet of deze Pasfage heeft gelegenheit gegeeven tot de Fabelen van de *Stux* en de *Boot*: Men zou ook aan de andere kant

Van de Begraafenisfen.

van dit Meir een Regter kunnen gehad hebben, aan welken de Ligchaamen vertoond wierden, ten einde hy daar van een Regifter zou houden, alzo wel als van de verzekeringen die men hem gaf van 't goed gedrag der Overleedenen: Ook verhaalen eenige oude Hiftoriefchryvers, dat men de Ligchaamen der doode Perfoonen vertoonde om het getuigenis van 't Volk te hebben wegens hun goed ofte flegt leeven, en deze Regter is zonder twyffel de Minos der Ouden. Gy begrypt nu wel met den eerften opflag dat alle deze Gewoontens even zo weinig als het balfemen der Ligchaamen hedendaags onderhouden worden: Zelfs zyn de Speceryen welke tot die Balfeming gebruikt wierden, tegenwoordig volftrekt onbekend: Het vervolg zal u echter doen zien dat de Egiptenaaren in onzen tyd nog eenige Overblyffelen der Gewoontens, welke de Ouden in hunne Begraaffeniffen in acht namen, behouden hebben.

De manier, op welke men hedendaags in Egipte aan de Overleedenen de laatfte Eer bewyft, is niet overal gelyk; want zy veranderd volgens de verfcheidenheit der Plaatfen en der Volkeren, die dit Land bewoonen. Zie daar, Myn Heer, 't geen aangaande deze zaak in 't algemeen waargenomen word.

De Gewoonte van den Maag der doode Perfoonen te openen, de Ingewanden uit hun Lyf te trekken, ofte te doen verteeren door middel van heete en vloeibaare Pik, gemengt met eenige welriekende Kruiden, die men daar in goot, het zelve in de Harffenen van den Dooden door de Neusgaaten te gieten, alle de Openingen van het Ligchaam te ftoppen met Linnen, 't welk men in dat zelfde vogt gelegt had, het Ligchaam vervolgens met Roozenwater ofte Jasmin te waffchen, en van het hooft tot de voeten met geparfumeerde en met Reukwerk bereide zwagtels te bewinden; en in een woord de oude Gewoonte van de Ligchaamen te Balfemen word hedendaags in dit Land niet meer onderhouden, 't geen ik bereids heb aangemerkt. Nogtans is dezelve niet geheel en al afgefchaft, voornamentlyk onder de ryke Perfoonen. Zo dra iemand van deeze Lieden geftorven is, wafcht men het Ligchaam ver-

fchei-

ſcheide maalen met Roozenwater: Vervolgens berookt men het zelve met Wierook, Aloës en zeer veele andere Reukwerken, die daar toe in overvloed gebruikt worden, en men draagd zorg om alle de natuurlyke openingen met Katoen, 't geen insgelyks berookt is, te ſtoppen. Eindelyk legt men het Ligchaam in eene nat-gemaakte Stoffe, welke half Syde en half Katoen is; men bedekt deze Stoffe met eene andere, die van enkel Katoen is, en zommige voegen daar zelfs nog eene derde by; ook word aan den Overleedenen een van deszelfs fraaiſte Kleederen gegeeven, doch de Vrouwen in 't byzonder neemen altyd het rykſte van de haare met zich. De onkoſten zyn by deze gelegenheeden zeer groot; nogtans gelyken zy geenzints na die, welke eertyds tot de Balſeming van een Ligchaam gedaan wierden.

Voor dezen waren de Vrouwen gewoon, zo dra iemant van haar Huis kwam te ſterven, haar hoofd en aangezigt met modder te bedekken, en het Lyk te huis laatende liepen zy door de Stad met de boezem heel bloot, ſloegen op hun borſt, en maakten een zeer groot geſchreeuw. De Mannen deeden van hunnen kant insgelyks; 't welk alles tegenwoordig nog in 't geheel ofte ten minſten voor een gedeelte in agt genomen word. Zo lang als het Lyk in huis is, komen de Bloedverwandten en Vriendinnen van den Overleedenen; en behalven het wanhoopig en yſſelyk geſchreeuw, 't welk zy rondom het Ligchaam maaken, krabben en ſlaan zy haar aangezigt zo wreedelyk, dat het zelve gantſch bloedig en blaauw word; ja zelfs zou men zich wel haaſt verbeelden dat zy van haare zinnen berooft waren, te meer als men agt ſlaat op de beſpottelyke redenvoeringen, die zy houden tegen het doode Ligchaam, 't welk dikwils geduurende dien tyd met het aangezigt onbedekt blyft, en op de buitenſpoorige Vraagſtukken, welke zy aan 't zelve doen, even als of ze van het doode Ligchaam verſtaan wierden. Dit alles is echter niets anders als eene enkele Ceremonie, ofte om beeter te ſpreeken eene Veinzery, dewyl dit geſchreeuw meer uit gewoonte als droefheit geſchied.

Manier om de dooden te beweenen.

Om het geweld volkomener te maaken en meerder eer

te geven aan den Dooden, dien zy waarſchynlyk meenen een groot beminnaar van het geraas te wezen, heeft het geringe Volk de gewoonte om by deze gelegenheden zekere Vrouwsperſoonen te ontbieden, die op Rinkelbommen ſpeelen, en onder het geraas van dit Inſtrument verſcheide Rouwliederen zingen, maakende duizenderlei geweldige verdraajingen des Ligchaams, die zo vervaarlyk zyn, dat men zou zeggen dat zy van den Duivel bezeeten wierden. Deze Speelſters geleiden het Lyk naar 't Graf verzeld met de Bloedverwandten en Vriendinnen van den Overleedenen, welkers hairen even zo los over de ſchouders hangen als die der Prieſtereſſen van *Bacchus*: Hun hoofd is bedekt met ſtof, het aangezigt bemorſt met Indigo, ofte ook alleenlyk met ſlik gewreeven, en zy maaken een zo verſchrikkelyk geſchreeuw, even als of zy dol zyn. Deze gewoonte om de Dooden te beweenen is tot onder de Chriſtenen van dit Land in zwang gekomen; en ik heb zelfs gezien dat eene Catholyke Dochter die in de Landſtreek der Franſchen woonde, deze Speelſters op Rinkelbommen deed ontbieden om de dood van haare Moeder te komen betreuren. Naauwlyks hebben de Kapucyner-Munniken hun oogmerk kunnen bereiken om deze Mahometaanſche Poſtuurmaakſters te verjaagen. Als een Man by de Arabieren komt te ſterven, trekt 'er een opentlyk Redenaar aan 't hoofd van 't Rouwgevolg, dragende de Wapenen van den Overleedenen, en zittende op het Paard, 't welk dezelve by zyn leeven gebruikte, verkondigd hy de goede daaden, die zyn Held gedaan heeft, ofte liever, gelyk by ons geſchied, die, welke hy had moeten doen.

Onlangs heb ik vernoomen op wat wyze de Inwoonders van *Dongola* ten opzigte van hunne Dooden te werk gaan, 't welk waarlyk wel waardig is om u daar van kennis te geeven, terwyl ik bezig ben om wegens deze Stof te handelen. Als in die Stad, ofte daar omtrent een Perſoon, die zeer bejaard is, ofte na eene lange en pynelyke ziekte ſterft, verheugt men zich onder de geheele Familie over zyn verlies, in plaats van droevig te wezen: Doch dus is het niet geleegen met die, welke in een anderen ouderdom en een gemeene dood ſterven. Alsdan bezoekt men de

bedrukte Persoon, die grootelyks reede heeft om daar over bedroefd te wezen, wordende dezelve zedert het oogenblik des doods niet verlaaten. De Mannen zyn by de Mannen, en de Vrouwen zyn insgelyks in 't byzonder. Deze Rouw duurt veertig dagen en veertig nagten. Geduurende de drie eerste dagen doet men niets als weenen en zugten met de Persoon, waar mede men gezelschap houd. Alsdan word van niets anders gesprooken als van de Verdiensten en Daaden des Overleedenen. Vervolgens verminderd de Rouw, en de zeven-en-dertig dagen, die 'er nog overig blyven, worden alleen besteed om aan den bedrukten gezelschap te houden, dewyl men andersints zou vreezen, dat hy zich geheel en al aan de smert mogt overgeeven Dagelyks doed een Bloedverwand ofte Vriend het eeten brengen aan het Huis des Overleedenen, om dat de droefheit, die men daar heeft, niet toelaat aan het kooken te denken. Ter zelver tyd laat hy daar ook zyn Bed brengen, en alle die geene, welke genodigt worden, ofte uit eigene beweeging daar komen, doen insgelyks, en laaten dus nogte dag nogte nagt voorby gaan. Eindelyk als de veertig dagen ten einde zyn, geeft de Meester ofte de Meesteresse van 't Huis een grooten Maaltyd aan alle, die hen geduurende dien tyd gespyst en bezogt hebben, waar naa een iegelyk weg gaat.

Men moet aanmerken dat in Egipte, als een Christen op den oever van de dood is, zyn aangezigt naar het Oosten, maar dat van een Mahometaan naar *Mecca* gekeerd word. De Turken dragen zorg om die zelfde schikking te geeven aan hunne Dooden in het Graf, ofte als zy hen daar in gelegt hebben, ontbinden zy omtrent het hoofd het uiterste van den zweetdoek, op dat de Doode gemakkelyker zou kunnen antwoorden aan de twee Engelen, die hem wegens zyne Religie komen ondervragen. Ten einde de Turken gereed mogten zyn om deze twee Engelen te antwoorden, leeren zy geduurende hun leeven met groote zorgvuldigheit het geen zy hun na de dood zeggen moeten. Dit is het, 't welk zy derzelver Geloofsbelydenis noemen, die in deze weinige woorden vervat is: *El eslam dinj, oua Mahamet Nabij, oua ell Kabé Kebletj*. Dat is te zeggen:

gen: *De Religie der Turken is de myne*, *Mahomet is myn Propheet*, *en Mecca is myn Middag.* Alle die dit Antwoord niet doen, 't zy dat zy het zelve by ongeluk vergeeten hebben ofte anders, worden ten hoogsten mishandeld door deze Engelen, genaamd *El Naker* en *El Nakır*, die volgens de meening der Turken op dezelfde wyze met de Jooden en Christenen handelen. Ik zou byna vergeeten te zeggen, dat die geene, welke het Lyk vertoonen in de Plaatsen, daar het zelve begraaven moet wezen, nog hedendaags eenige Regten betaalen, 't welk zonder twyffel het Passage-Regt is, waar van men in de Fabels zo veel gesprooken heeft. De Egiptenaars van onzen tyd hebben deze gewoonte van hunne Voorouders nog behouden.

Het verlies van een getrouwd Man word hier geheel anders gevierd als in Europa. Aldaar vergenoegd men zich met weenen, zo men daar toe lust heeft, en eene Vrouw is hier toe niet verpligt als voor zo verre het haar goeddunkt. In Egipte worden die zaaken gantsch anders behandeld, en de gewoonte wil dat eene Weduwe haaren overleedenen Gemaal betreurd zo lang als haare Weduwschap duurd, wordende deze Rouw ten minsten tweemaal ter week op tyden, die daar toe zyn vastgesteld, hervat, behalven de buitengewoone gelegenheeden: Dus vereischt de gevoeglykheit dat, wanneer de Bloedverwandten ofte Vriendinnen haar komen bezoeken, zy dezelve altyd onthaald met eene lange reeks van diepe en droevige zugten met traanen gemengt, die zy ten allen tyde gereed moet hebben, als het nodig is, waar omtrent zy ook waarlyk nooit in gebreeken blyft. Hoe overvloediger eene Vrouw zich van deze pligt kwyt, hoe meer zy geagt word, en als zy nog jong is brengt haar deze droefheit niet weinig voordeel om gemakkelyk een Man weder te krygen: En waarlyk de hoope, die men heeft van zo stiptelyk en zo langen tyd na zyn dood betreurd te zullen worden, kan voor niets anders aangezien worden als voor eene zaak, welke ten uitersten verpligtend en vleiend is.

Van het bezoeken der Graven.

De Vrouwen gaan hier bidden en schreien op de Grafsteeden der Dooden ten minsten twee maal 's weeks, en hebben de gewoonte van alsdan een soort van Kruid, 't welk

by

by de Arabiers *Rihan* genaamt en onze *Basilicum* is, op de Graven te werpen; men bedekt dezelve ook met Palmbladen; doch niemand behoeft te denken dat deze groente eene Offerhande zou wezen, die men voor de Dooden doed, want deze gewoonte, waar van de beweegreeden zeer belagchelyk is, geschied maar alleen om daar door de overleedenen te verligten, die men meend dat onder deze schaduw verkwikt worden.

Het is zeeker dat de teedere genegenheit der Egiptenaaren voor de gestorvene Persoonen iets medoogends en Godvrugtigs in zich behelst, 't geen my ten hoogsten pryswaardig schynt. Schoon alle deze handelingen maar enkele Ceremonien waren, gelyk onze Complimenten en de meeste Bezoeken, zouden zy egter altyd beeter zyn als dat men de Godsdienstigheit vergeet, 't welk omtrent alle onze Dooden geschied. Hier gaat men alle Zaturdagen traanen storten op de Graven, men laat daar zeer veele Gebeeden doen, en men geeft groote Aalmoessen volgens de meeningen der Overleedenen. Daarenboven worden 'er alle Jaaren op den dag van iemands dood Vergadering gehouden: Men gaat in de Kerk daar de Persoon begraven is, om dezelve te betreuren, alwaar de Rouw twee ofte drie navolgende dagen duurd, zonder dat men de Plaats verlaat. Het geheugen aan de Dooden is in Egipte byna niet minder kostbaar aan de Turken als aan de Christenen. De Dooden komen hun altyd duur te staan, en de Aalmoessen, die zy ter hunner Eere doen, zyn gemeenlyk zeer overvloedig. Te *Oud-Cairo* is een Kerkhof, 't geen men voor de Christenen heeft opgeregt, alwaar zy precis alle Jaaren des anderen daags na Christi Hemelvaart in een byna oneindig getal by malkander komen. De oorzaak van een zo grooten toeloop is belagchelyk, want zy zyn vooringenoomen met de meening dat men daar niet alleen de beenderen ziet beweegen, maar zelfs de Dooden ziet opstaan: Het is immers byna niet te begrypen hoe iemand zo verschrikkelyk koppig kan wezen om eene zo zeer ongerymde inbeelding staande te houden, aangezien de ondervinding hen alle Jaaren het tegendeel klaar bewyst; maar als een Volk zich eens eene zotheit in 't hooft ge-

gebragt heeft, is niets kragtig genoeg om het zelve die dwaasheit uit de herssenen te verdryven, en men wil alsdan veel liever deze dwaaling blyven aanhangen en zyn Afgod met groote genegenheit en liefde behouden, als een oogenblik denken, dat men zich heeft kunnen bedriegen, en daar door gevaar loopen van dezelve te verliezen.

Staat van de Griekſche en Latynſche Kerken in Egipte.

Ik kan deze Brief niet eindigen, zonder eenige Aanmerkingen te voegen by dat, 't geen ik bereids in 't voorby gaan gezegt heb van den tegenwoordigen ſtaat der Griekſche en Latynſche Kerken in Egipte. De Grieken zyn in dit Land zeer weinig in getal. Men vind 'er nergens anders als te *Cairo*, *Damiette*, *Roſette* en te *Alexandrie*, waar na toe zy door den Koophandel getrokken worden; zy hebben in geheel Egipte maar een eenige kleine Kerk te *Alexandrie*, en zyn naauwlyks ten getaale van vyf honderd. Deze hebben een Patriarch die te *Alexandrie* zyn verblyf houd en van Konſtantinopolen hun toegezonden is. Behalven dit getal Grieken heeft men te *Cairo* ook een Huis van Geeſtelyken van dezelfde Natie, die niet afhangen van den Patriarch, maar onmiddelyk onder den Abt ofte Biſſchop des Bergs *Sinaï* ſtaan, welke laatſte zelfs onafhangkelyk is. Deze twee Huizen maaken maar een Lighaam uit, en beſtaan alleenlyk van de Aalmoeſſen, die zommige van deze Geeſtelyken gaan verzamelen zo in Turkyen en Moſcovien, als in de andere Landen, daar de Griekſche Religie mede omhelſt word.

Men heeft te *Cairo* twee ſoorten van Italiaanſche Geeſtelyken, der Order van den H. *Franciscus*, die in een Huis by malkander woonen, en twee verſcheide Opperhoofden hebben. De eene hangt af van het Prioorſchap van *Jeruſalem*, en zyn de Curés gebooren, uit alle de Europiaanen, die in Egipte zyn. De andere zyn Geeſtelyken *de Propaganda fide*. Hun Opperhoofd word door hen zelfs benoemd; deze Geeſtelyken zyn alleen geſchikt om de Scheurzieken te onderwyzen, en te arbeiden om dezelve in den boezem van de Roomſche Kerk weder te brengen. Behalven deze Geeſtelyken zyn hier nog Franſche Capucynen en Jeſuiten. De eerſte hebben zedert meer dan honderd Jaaren hun verblyf te *Cairo* gehad, alwaar men

men een vry mooi en aangenaam Huis voor hen heeft opgeregt, aan 't welk ik zelfs alzo wel als aan hun Kerk heb doen arbeiden: Deze onderneeming veroorzaakte my eene ongelegenheit by den Bacha *Cara Mehemet*, die toen Egipte bestierde, en by geluk een van myne Vrienden was: Ik wierd beschuldigt eene Kerk voor deze Paters te hebben gebouwd op de Grafsteede van een Turk, die voor een Heilig gehouden wierd: Maar schoon dit geschil ondernomen wierd door Heeren van gezag, welke aan 't hoofd van vyf à zes duizend Man by den Bacha om Regt over dit stout bestaan gingen vragen, had ik egter het geluk om my met Eer uit deze oneenigheit te redden, en uit-te-werken dat myne Beschuldigers met de wreedste Affronten aangedaan wierden: De voornaamste onder hen wierden met Vuistslagen uit het Vertrek van den Bacha gejaagt, na dat hy aan hen duizend harde en strenge woorden gesprooken had; en die, welke op de plaats van 't Kasteel waren, wierden met Stokslagen tot hun straf onthaald: Zedert dien tyd zyn de Paters Capucynen vreedsaame Bezitters van hun Kerk gebleeven. Wat aangaat de Jesuïten, hun Woonplaats is hier nog niet lang geweest, want dezelve heeft onder myn Consulaat eerst een begin genomen. De Natie die door den onvermoeiden iever van deze Paters ten hoogsten bewogen wierd, kogt op myn aanhoudend verzoek een Huis, 't geen aan de Paters van *Terra-Sancta* by uiterste Wil gemaakt was, en gaf het zelve aan de eerstgemelde tot een Geschenk, 't welk ten hoogsten aan de laatstgenoemde mishaagde, als zy vernaamen, waar toe dit Huis geschikt was, zo dat zy my veel kwaads zogten toe-te-brengen. Deze verscheide Geestelyken arbeiden hier met groote zorg om hunne Leere uit-te-breiden; doch zulks geschied met veel meer iever als vrugt: Want niets is zo zeldsaam dan dat men aan een Copt kan doen begrypen, dat hy in de dwaaling is.

Geduurende myn Consulaat is het gebeurd dat myn Kapellaan, die door den Prioor van Jerusalem benoemd, en van niemant anders als van zich zelfs afhangkelyk was ten opzichte der Bedieningen van de Fransche Cure ofte Godsdienst, Turks wierd, maar in het vervolg deze mis-

ſlag zeer roemwaardig verbeterde. Het verhaal van dit voorval zal u mogelyk niet onaangenaam zyn.

VERHAAL

Van den Afval en de Martelaarſchap van den Pater Clement Recollect, *Curé der Franſche Natie te* Cairo.

NIets is 'er, 't geen kragtiger aantoond hoe onnavorſchelyk de geheime beſluiten zyn, die de Almogende door zyne voorzienigheit aanwend om zyne oogmerken te beryken, en zyn Roem uit-te-breiden, als de Val des Paters *Clement*, en het berouw, 't geen daar op gevolgt is. De Turken gelooven tegenwoordig nog in 't gemeen dat deze Pater om geene andere reede geveinſt had haare Religie te omhelzen, als om een wellustig en onordentelyk jong Perſoon, die te *Alexandrie* Turks geworden was, en zich toen ter tyd by den Bacha bevond, weder weg te voeren. Door deze beweegreeden, die immers zeer onbeſcheiden en ligtvaardig is, zou ik den Pater *Clement* Eer kunnen aandoen; maar ik wil veel liever erkennen, 't geen ook inder-daad waar is, dat de Vlugt van dien Geeſtelyken uit het Huis des Conſuls op den 23. April in 't Jaar 1703. door niets anders veroorzaakt was, als door de inbeelding, die hy had opgevat dat men hem naar Vrankryk wilde te rug zenden, en zyn goeden naam krenken. Gedurende den Paaſch-tyd was hy eenige Aalmoeſſen in der Chriſtenen Huizen gaan uitdeelen. Deze daad, hoe onnozel die ook was, wierd ten kwaaden uitgeduid door eenige onvoorzigtigen, die hem zeiden dat men hem ongelegenheeden zou veroorzaaken. De Pater *Clement*, die van natuur beſchroomd was, wierd door deze tyding geheel en al ontroerd, zo dat hy op ſtaande voet een beſluit nam, en zich verbeeldende dat hy op het point ſtond van onteerd te zullen worden, en dat men hem ſmaad en ſchande zou aandoen, begaf hy zich naar 't Kaſteel, en verklaarde

klaarde dat hy gereed was om Mahometaans te worden. De Brief dien ik hem des anderen daags na zyne ontvlugting deed toekomen, en deszelfs Antwoord, zyn onwederspreekelyke bewyzen van 't geen ik kom te zeggen. Zie daar 't geen ik aan hem geschreeven had.

MYN WAARDE PATER;

„ WY zyn hier alle in eene onbegrypelyke versla-
„ gentheit: Is het mogelyk, dat onze lieve Her-
„ der, een Kind van den Heilige *Franciscus*, na dat
„ hy ons het Woord Gods zo wel Gepreedikt en zo
„ goede Voorbeelden gegeeven heeft, en na ons zo dik-
„ wils te hebben aangetoond dat wy zyn in een Waereld,
„ die als een Blixem voorby gaat, en dat wy altyd voor
„ de Oordeelen Gods zyn blootgesteld, ons eensklaps
„ komt te verlaaten, zodanig dat hy door de beuzelagtige
„ argwaan, door de meening, die hy te onregt heeft op-
„ gevat, dat men hem lasterd, ofte dat men hem geen
„ Regt doen wil, en door eene gantsch ongegronde in-
„ beelding, waar mede hy voor-ingenomen is met te den-
„ ken, dat alles, 't geen men hem zegt, zyn Eer krenkt, een
„ besluit neeme, 't welk wy alle weeten dat hy geenzints
„ zou kunnen uitvoeren, zo hy door dien doodelyken
„ Vyand onzer Zielen, die niets anders zoekt als ons te
„ verderven, niet verblind was. Weest, bid ik u, in-
„ dagtig in den naam van God, in den naam van den ge-
„ kruisten Jesus, welkers Lyden en Sterven gy zedert
„ weinige dagen nog aan ons Gepredikt hebt, in den naam
„ van uwe Broederen, die gy den Dolk in 't hart gestoo-
„ ken hebt, in den naam van alle onze Heilige Geestely-
„ ken, welke dit zeer ernstig aan u verzoeken, en voor
„ God ter aarde gevallen zyn om hem te bidden, dat hy
„ zyne Barmhertigheeden over u wille uitstorten; weest
„ myn zeer waarde Pater indagtig aan deze uwe onder-
„ neeming. Nu is 'er nog tyd overig. Gy kund zeggen
„ dat uw hoofd door den drank verward was, en dat gy
„ niet wist, wat gy deed; en als gy dit doed, ben ik

„ verzeekerd dat ik u zal verlossen uit de handen, waar „ aan gy u hebt overgegeeven: Laat u niets weerhouden „ om tot Jesus Christus weder te komen. Is de Heilige „ Petrus niet de eerste der Apostelen? Gy zult onder ons „ meer als ooit geëerd en bemind wezen, zo gy dezelve „ wilt blyven aanhangen. Ik zal die geene welke gy „ meend dat uw Eer gekrenkt hebben met de uiterste „ strengheit straffen, schoon zy aanbooden om in eene „ volle Vergadering eene wederroeping van hunne Woor- „ den ofte Daaden te doen. Ik beloof u te gelyk met hen „ zodanig een Geschrift voor uwe regtvaardiging te zul- „ len overgeeven als u behaagen zal, en dat 'er nooit iets „ gesprooken zal worden van 't geen gister gebeurde. Zo „ gy by ons wilt blyven zult gy onze Meester wezen. „ Indien gy in tegendeel begeerd te gaan naar Jerusalem, „ Italien ofte eenige andere Plaats, en onder welke Con- „ ditie u zulks zou mogen behaagen, verbind ik my ter „ goeder trouwe om uwe begeertens te voldoen, en u Pas- „ poorten en Brieven van Recommandatie te zullen me- „ degeeven voor de Landen, waar na toe gy vertrekken „ zult. Ik geef u myn woord, dat ik u alle dingen, die „ gy nodig hebt, zo overvloedig verzorgen zal, dat gy „ nooit aan iets gebrek zult hebben. Ik bid u nogmaals, „ gedenkt, myn waarde Pater, gedenkt aan uwe Broe- „ ders, en aan uwe heilige Besluiten, die gy voor den „ Voet der Altaaren genomen hebt. Het is de Stem van „ Jesus Christus zelfs die gy nog hoord, en welke meer „ als eens bereids aan de deur van uw hart geklopt heeft. „ Zo gy weigerd hem te hooren, voorzeg ik u dat gy „ haast de Strengheit zyner Oordeelen zult beproeven, „ niet alleen om dat gy hem verlaaten, maar ook om dat „ gy hem onteerd en overhoop geworpen hebt den onver- „ moeiden vlyt van zo veele Heilige Missionarissen, die „ zedert zo veele Jaaren bereids gearbeid hebben om des- „ zelfs Altaars alhier op-te-regten. Het is die goede Her- „ der waar van gy ons nog voorleeden Zondag de verge- „ lyking in zyn Heilig Evangelium voorgeleezen hebt. „ Kent gy hem nog, myn waarde Pater? Hy zal nog „ maar een oogenblik by u blyven. Schep moed, myn

„ waar-

,, waarde Vader, en laat u niet tot eene dwaaling misleiden. Neem maar een goed besluit, dan komt gy weder by ons, en doed ons deeze ongenoegen niet aan dat wy u nog langer van uwe Broeders en van Jesus Christus afgescheiden zien.

Zodanig was de Brief, dien ik aan dezen Pater deed toekomen. Zie daar het geen hy my dien zelfden dag nog antwoordde.

MYN HEER,

,, IK bedank u van gantscher harte. Laat my maar begaan. De Steen is in der Waarheit bereids geworpen, maar alles zal zich wel schikken, bemoeid u met niets. Ik zal myne gedagten eens breedvoeriger door een Brief aan u uitdrukken, en gy zult vertroost wezen. Men heeft my onteerd, en ik heb my zelfs onteerd, doch zulks is maar alleen geschied van buiten, want in myn hart zyn de zaaken gantsch anders gesteld als zy u voorkomen. Ik zie wel dat, op wat voor een Plaats ik ook zou mogen wezen, ik niet meer voor een eerlyk Man kan doorgaan. Het is billyk dat ik alles verbeeter, maar de tyd is nog niet gekomen, Zegt toch, bid ik u, niet met al, nogte de een nogte de ander.

Hier door ziet men hoedanig de Gevoelens van Pater *Clement* zedert den anderen dag van zyne ontvlugting waren, en of men dezelve kan toeschryven aan de beweegredenen, die de Turken hem gegeeven hebben. Ten minsten is het gantsch zeeker dat hy nooit eenig voorneemen had om Jesus Christus te loogchenen, en dat hy in deze zyne zwakheit geen Eer, Rykdommen ofte Vermaaken beoogde, welke zo veele valsche Christenen misleid hebben Hy liet inder-daad, toen hy weg ging, een Briefje leggen, 't welk vol was van de onregtvaardigheit, die hy meende, dat men hem had aangedaan, en waar in hy zeide, dat zyn bloed wraak zou roepen van zyne Vyanden tot aan het Westen. Derhalven dagt hy zedert het oogenblik

blik zyner ontvlugtinge, dat hy by deze gelegenheit zyn bloed moest uitstorten, en met dit denkbeeld scheidde hy zich van ons. Zo dra hy myn Brief ontfangen en zyn Antwoord geschreeven had, scheen hy ook waarlyk een ander Mensch te wezen. Zedert dien tyd hield hy zich maar alleen bezig met zorg om zyne dwaaling te verbeeteren, en van dat oogenblik af dagt hy ook inder-daad dien jongen Franschman, van wien ik gesprooken heb, volgens de Besluiten die hy bereids by zich zelfs genoomen had, weder met zich te voeren. Dit is het 't geen oorzaak gaf tot de meening, welke zo roemwaardig is voor onze Religie, en waar in de Turken nog hedendaags zyn, dat namentlyk deeze Geestelyke niet tot hen was overgegaan als alleen met oogmerk om kragtdadiger aan de bekeering van dien Jongeling te kunnen arbeiden.

Nogtans begaf zich die eerlooze Jongman, in plaats van zyn nut te trekken uit de wyze Vermaningen van den Pater, en zich daar na te schikken, naar den Bacha, aan wien hy alles bekend maakte; waar op die Heer aanstonts den Pater *Clement* voor zich deed komen, en hem vroeg of het waaragtig was, dat hy wel verre van hunne Religie te omhelzen, in tegendeel arbeidde om die geene welke hunnen Godsdienst toegeneegen waren, daar van af-te-trekken? Want dus wierd het Godvrugtig voorneemen van dien Pater ten kwaaden van hem opgenomen: Maar op deze Vraag antwoordde die Geestelyke, welke vol moed en standvastigheit was, met luider stemme, dat hy het geluk had van een Christen gebooren te wezen, en het ook tot aan den dood blyven zou; welk Antwoord voor den Bacha een Blixemslag was, waarom die Heer aanstonds ordonneerde, dat men dien Pater zou doen vertrekken, en aan zyn Volk bevel gaf van hem meer vriendschap als ooit aan te doen. Dit geschiedde den 25 April. Doch als men aan den Bacha kennis gaf dat die Geestelyke in zyne eerste Gevoelens der Christenheit bleef volharden, deed hy hem den 26 weder voor zich komen, en om van hem zelfs en zonder Tolk te weeten, wat hy waaragtig in zyn hart had, deed hy voor de komst van den Pater het Geestelyk gewaad, 't geen men hem had doen verlaaten,

ten, voor zich brengen, en leggen op een plaats, daar 't zelve gemakkelyk van dien Geestelyken gezien konde worden. Zo dra als de Pater *Clement* voor den Bacha verscheen, kreeg hy zyn gewaad aanstonds in 't oog, en men kan niet genoeg uitdrukken hoe groote drift hy in zyn gemoed kreeg om het zelve te willen wederom hebben. Hy wierp zich aanstonds op deszelfs kleed ter needer, omhelsde het, kuste het, en storte veele traanen; zo dat de Bacha, door zyne eigene oogen van de Gevoelens van dien Pater overtuigt, aanstonds den Officier der Janitsaaren, welke hem daar na toe geleid hadde, deed ontbieden, en hem dien Geestelyken weder ter hand stellen, zeggende: Ik geef aan u wederom, gy die een Mensch van weinig Oordeel zyt, een ander Mensch, welke u gelykt; gy brengt tot my een Geestelyken, die gy my verzeekerd dat volgens onze Wet leeven wilde, en ik erken, dat hy een waaragtig Christen is. Gaat heen, vertrekt, en komt alle beide nooit meer in myne tegenwoordigheit.

Om alle de wreede behandelingen, smaadheden en slagen, die de Pater *Clement*, toen hy aan dezen Officier der Janitsaaren overgeleeverd was, in zyne Gevangenis heeft moeten verdraagen, wel uit-te-drukken, zou het noodzakelyk wezen om eene verzameling te maaken van al het schrikkelykste en wreedste, 't geen wy in 't leeven der heilige Martelaaren leezen. Op den 28. deed deze Godlooze Bediende hem met geweld besnyden, onaangezien het geschreeuw van deezen Geestelyken, die opentlyk verzekerde dat hy een Christen was, want deze woedende Vyand hield zich verzekerd, dat de Pater besneeden zynde gemakkelyker tot besluit zou komen om hunne Religie te omhelzen. Ter zelver tyd deed hy hem uit de Gevangkenis haalen, gaf hem een Vertrek, 't geen pragtig gemeubileerd was, en beschonk hem met twee Slaaven nevens een groote Inkomst. Men beloofde aan dien Pater dat men hem eene Bediening van zeer groote waarde zou doen verkrygen, en aan schoone Vrouwen uithuwelyken. Maar deeze Geestelyke veragtte alle die Aanbiedingen, en een Tulband, welke hem gepresenteerd wierd, op de aarde geworpen en met de voeten vertreeden hebbende, begon

begon men hem weder ſlaagen te geeven, zodanig, dat hy op nieuw half dood naar de Gevangkenis geſleept wierd: De geene, die hem daar bedienden, hebben verklaard dat hy in een klein donker Vertrek, in 't welk men de grootſte Misdadigers opſloot, gevangen zat, en dat hy geduurende meer dan veertien dagen, die hy daar in was, zo wel den nagt als den dag in gebeeden en traanen doorbragt, leevende maar alleen van een weinig brood en kaas, terwyl hy alle andere voedſel weigerde. Niet tegenſtaande hy zeer naauw was opgeſlooten, vond ik egter middel om hem een Brief te doën bekomen, waar in ik aanbood hem uit de handen der Turken te zullen redden, en ik zond hem inkt en papier; maar deze goede Geeſtelyke weigerde volſtrekt myne aanbiedingen. In tegendeel bad hy my dat ik hem zyne Misdaad zou laaten boeten door eene publike dood, en dat ik alleenlyk zou tragten te verhinderen, dat men hem door een klein vuur langſaamerhand niet kwam te verbranden, 't geen men verzeekerde, dat reeds was vaſtgeſteld.

Na dat ik op den 8 Mey dit Briefje ontfangen had; trok men den Pater *Clement* uit zyne donkere Gevangkenis, alwaar hy door de ſmerten, die hy had moeten uitſtaan van eene Beſnyding, waar voor men geen zorg gedragen had, door de gedagten van een aanſtaande dood, door de onreinigheit van de Plaats, waar in hy gezet was, en door het weinig voedſel, 't geen hy genooten had, noodzakelyk geheel en al van gedaante moeſt veranderd wezen. Meer dan twintig duizend Perſoonen wagteden na zyne Uitkomſt en Executie; hy zelfs verbeelde zich dat men hem ter doodſtraffe ging leiden; hy kwam bloots hoofds uit de Gevangkenis, en was maar alleenlyk bedekt met een hembt; maar zyn gelaat was ten hoogſten verwonderlyk, want deszelfs aangezicht ſchitterde van Glans, Heerlykheit en Aanminnelykheit gelyk dat van een Engel. Daar waren niet alleen over de twee honderd Chriſtenen van alle Natien die zulks konden getuigen, maar ook wel over de twintig duizend Turken, welke alle hier door eveneens verblind en verſchrikt waren. In de geheele Stad wierd niets anders als van deze zaak geſprooken, en verſcheide

ſcheide Jooden waren daar over zo aangedaan, dat zy vervolgens aan die van hunne Natie verhaalden, dat zy nooit een aangezigt gezien hadden 't welk zo aantrekkelyk en glinſterend was als dit, en dat daar in zonder twyffel iets boven natuurlyks wezen moeſt. Het was ook zekerlyk een ſtraal van die glans, met welke hy zich in de duiſterheit zyner Gevankeniſſe onderhield, die op zyn Aangezigt blonk en dezen dag op eene zo verſchillende wyze niet alleen de harten der Chriſtenen maar ook die der Turken bewoog.

In dezen ſtaat wierd de Pater *Clement* naar den Divan geleid, alwaar zich de Bacha nevens den Cadileſquer bevond. Men vroeg hem aanſtonds welke Religie hy omhelsde, waar op hy terſtond antwoorde: *ik beleide de eenige en waaragtige Godsdienſt.* Doch de Cadileſquer vroeg hem hier op: *wat is deeze waaragtige Religie?* En de Pater gaf hem op ſtaanden voet tot Antwoord: *die van Jeſus Chriſtus den gekruiſten*, voor welke ik gereed ben om een dood te ſterven hoedanig die ook zyn mag. Op deze Woorden zeide de Officier der Janitſaaren, die hem van te vooren zo geweldig mishandelt had, met luider ſtemme, dat men voor hem een Straf moeſt uitdenken, die vier ofte vyf dagen duurde, en dat hy aanbood om hem ieder kwartier-uurs een ſtuk van zyne leeden af te-ſnyden. Maar de Cadilesquer deed hem zwygen met te zeggen, dat het hem niet paſte iemand te veroordelen. Vervolgens gaf hy Bevel dat de Pater *Clement* weder naar de Gevankenis zou gebragt worden, alwaar hy drie dagen lang moeſt blyven, geduurende welken tyd een Man des avonds en des morgens hem zou gaan vragen of hy Mahometaans wilde wezen, waar na hy op nieuw aan den Divan gepreſenteerd en volgens zyne verklaring geoordeeld zou worden.

Op den 17. van de Maant Mey zynde Hemelvaartsdag, wierd dit Vonnis gegeeven en ter Uitvoer gebragt: Op dien dag geleidde men den Pater *Clement*, die toen nog meer ſchitterende en heerlyker was, dan hy op den 9. geweeſt had, van de Gevankenis naar den Divan door het midden van eene onuitſpreekelyke meenigte Volks, welkers verrukking alzo wel als de verbaaſtheit van den ge-

heelen Divan onmogelyk is om uit-te-drukken. Gelukkig zyn de weinige Christenen welke hunne harten van de waereldse zaaken gezuivert hebbende, op dien dag gezien hebben de Glans, waar mede die Pater omringt was; hy verscheen zodanig als een Held, die honderd onderscheidene Volkeren overwonnen, en zich op den dag zyner Triomphe gesteld had op een Wagen met heerlykheit bekroond. Het was niet nodig om hem na zyne Religie te vragen, want hy riep zelfs uit: *Ik ben een Christen.* Ter zelver tyd viel hy op zyne knien, en sprak deze Woorden met een sterke stem: *Ik dank u ô Jesus voor de genade, die gy my verleend om u te kunnen beleiden in tegenwoordigheit van alle deze Vyanden uwes heiligen Naams, dien ik zo kwalyk gestigt had; geef dat de dood, welke ik voor u heilig Geloof zal ondergaan, hunner aller bekeering te weeg brenge, en in 't vervolg ook dienen mooge tot de bekeering van een Land alwaar zo veele Heilige Eremiten het geluk gehad hebben van u te dienen.* Na dat hy deze Woorden gesprooken had, bragt men hem uit den Divan op Ordre van den Cadilesquer, die hem veroordeeld had om Kop te worden afgeslagen, naar de Carameidan. De Bacha die niets ontzien had om hem te verlossen, wilde den Waiwode ofte Groot Prevoost, welke dit Bevel ging uitvoeren, nog wel belasten dat hy zorg moest dragen dat het Ligchaam niet onder de handen van 't Gemeene Volk geraakte, 't welk het zelve verbrand zou hebben, zynde zulks een soort van smaad die de Turken doen aan de geheele Natie, waar van de Onderdaanen op zodanigen wyze door 't Gemeen behandeld worden, doch de Bacha wilde de Franssen omtrent deze veragting verschoonen.

De Pater *Clement* moest op de groote Plaats van de Romelle geëxecuteerd worden; maar dewyl eene ontelbaare meenigte Volks hem daar opwagtede, deed de Waiwode zulks in de Carameidan verrigten. Eer dat de Executie ter dezer plaatse geschiede, deed de Prevoost den Pater *Clement* knielen, met de handen agter op de rug gebonden en zonder geblind te wezen. Na dat deze Pater in dien staat zyn Gebed verrigt had, en op drie agter-een volgende Vragen, die aan hem gedaan wierden of hy Turks ofte

te Christen was, altyd met eene verzekerde stem en vol van vertroosting geantwoord had. *Ik ben een Christen, en bereid myn Leeven op-te-offeren om zulks te bewyzen*, scheide de Beul in eene slag zyn hoofd van 't Ligchaam. Ter zelver tyd wierd zyn Ligchaam weggenoomen volgens ordre van den Waiwode, die het zelve deed begraven. Toen men hem deszelfs kleederen uittrok, vond men op zyn hert een papier, waar op een Gebed geschreeven stond, 't welk zonder twyffel het zelfde was, 't geen hy op dat oogenblik, toen zyne Ziel zich weder by zyn Schepper ging voegen, heeft uitgesprooken. De inhoud van deze Brief was als volgd.

„ IK zal aan u, ô Heere, belydenis doen van myne be-
„ gaane misdaaden, dewyl uwe Regtvaardigheit toelaat
„ dat ik op dezen laatsten dag van myn Leeven voor de
„ voeten van een uwer Dienaaren de gruwelykheit der
„ Zonden, aan dewelke ik het ongeluk gehad heb my
„ schuldig te maaken, niet kan bekennen. O myn God,
„ gy hebt my laaten gebooren worden van Ouders, die
„ niets vergeeten hadden om my uwe heilige vreeze in-
„ te-boezemen. Gy hebt my zedert den morgen tot u
„ geroepen, en van deze Waereld afgescheiden, om
„ my voor zyne verderving te behoeden. Hoe dikwils,
„ ô Heere, hebt gy my uwe heilige genade doen gevoelen
„ door de goede Voorbeelden myner Broederen, door de
„ Boeken ter uwer Eere opgesteld, en door de heilzaame
„ Vermaaningen van myne Meesters, en andere die bo-
„ ven my gesteld waren. Terwyl ik door deze Goddely-
„ ke bystand versterkt was, zou ik gedagt hebben, gelyk
„ een tweede *Petrus*, dat ik u nooit zou verloochenen,
„ schoon ik zelfs myn leeven daar door verliezen moest.
„ Maar, ô menschelyke zwakheit, eene ydele Verbeel-
„ ding en eene beuzelagtige Vreeze van my onteerd te
„ zien, hebben my de allergrootste der Misdaaden doen
„ begaan. Ik heb u verloochend, ô Heere, en ik heb u
„ ontkend in tegenwoordigheit van myne Broeders, van
„ myn Volk, en van alle de Christen Natien, in het aan-
„ schyn der Vyanden uwes Naams, die daar over zege-

„ pralen, en daar van daan gelegenheit neemen om in „ hunne Dwaaling en Ongeloof ſtandvaſtig te volharden. „ O myn God! wie heeft uwe Toorn en Verwerping beeter verdiend als ik? Des niet tegenſtaande behaagt het „ u om in het midden van myne groote dwaalingen uwe „ oogen naar my te keeren, en my tot u weder te roepen. „ Gy wild niet toelaaten, dat ik myn misdaad geheel en „ al ten einde breng. Ik bemerk, ô Heer, ja ik bemerk „ de kragt van deze uwe Genade, en ik erken de zeer „ groote Snoodheit van myn misdaad. Onderſteün my „ toch, ô myn God, op dat ik my mag redden uit deze „ elendige plaatſen, alwaar ik myn Verderf heb te weeg „ gebragt. Geef, dat ik bitterlyk ſchrye, en met myne „ traanen mag afwaſſchen de Smet, waar mede ik bevlekt „ heb den heiligen Naam, met welken gy my had vereerd, en het Geeſtelyk Gewaad, waar mede ik het geluk gehad heb bekleed te wezen. Verleen, dat myne „ Kudde en myn Vaderland, die getuigen zyn van myn „ Afval, zulks ook mogen wezen van myne Bekeering tot „ u, en dat ik deze Schandvlek roemrugtig moge uitwiſſchen. Geef, dat ik aan myne Broeders zyn mag een „ Onderwerp 't geen hun tot eene Leering ſtrekke, en dat „ indien een onder hen, ô myn God, de openbaarheit van „ myn Misdaad in zyn hart mogt hebben nagevolgt, hy „ uit myne traanen en berouw zyn voordeel trekke. Ach! „ dat het Bloed waar mede ik myn leedwezen gaa verzeegelen, ô Heere, aan uwe Geregtigheit voldoen moge „ voor alle de Zonden, die ik tegen uwe aanbiddelyke „ Majeſteit begaan heb, en wel voornamentlyk voor deze „ laatſte Vlek, waar mede ik het Ampt van Dienaar uwer Altaaren, en de heiligheit van myn Gewaad geſchonden heb!

„ Heere, gy kend alle myne Zonden, want niets is „ voor u verborgen. Gy weet dat myne begeerte zyn zou „ om in dit laatſte oogenblik uwe heilige Geboden te voldoen, en alle myne Misdaaden bloot te leggen niet alleen voor de voeten van een uwer Dienaaren, maar zelfs „ in tegenwoordigheit van alle Volkeren der Aarde, ten „ einde ik de vergeeving myner Zonden gemakkelyker

„ mogte verkrygen. Ontfang, myn God, deze geneigt-
„ heit van myn hart, ontfang een leeven, 't geen het u
„ behaagt heeft aan my te geeven. Ontfang het bitter be-
„ rouw over myne dwaalingen tot voldoening van alle my-
„ ne gebreeken, en voornamentlyk van het laatste myns
„ leevens. Het behaage u my dezen dag in uw heilig
„ Paradys te ontfangen! 't welk gy, ô Heere, toestond
„ aan hem, die u aan het hout des Kruisses om uwe barm-
„ hertigheit aanbad. Ik heb u duizend maal meer belee-
„ digt als hy, maar ik weet dat deze barmhertigheit on-
„ eindig is. Mededogende Jesus, gy Jesus, die beloofe
„ hebt de geene, welke tot u zouden wederkomen, geen-
„ sints te zullen verwerpen; zie my hier nedergeknield
„ voor den voet des Throons, waar van gy my in een
„ oogenblik zult oordeelen: O lieffelykste Jesus, reeken
„ my niet toe de onweetendheeden en zwakheeden myner
„ Jonkheit: Treed met my niet in het Gerigte, maar ver-
„ schoon my volgens de grootheit uwer barmhertigheit:
„ Vergeef de misdaad ook aan die geene, welke de onnoo-
„ zele oorzaak van myn Val zyn, gelyk ik hun zulks uit
„ al myn hart vergeef: Ja, myn God, op uwe barmher-
„ tigheit hoop ik; en dewyl ik niet gelukkig genoeg ge-
„ weest ben, om myn bloed ter eere uwes heiligen Naams
„ te vergieten, gelyk ik zulks duizend maal eerder ver-
„ pligt geweest was te doen, als denzelven te verloog-
„ chenen, ontfang dan ten minsten deze myne dood tot
„ voldoening myner dwaalinge: Heere, ik bied u al myn
„ bloed aan tot de laatste druppel toe, en vergiet het zel-
„ ve uit al myn hart. Ach! dat het met zich wegdraage
„ alle de smetten van myn Ziel, die ik bid, ô Heere, dat
„ gy in uwe heilige handen wild aanneemen; en geef,
„ dat, als dezelve weder met u vereenigt is, zy u mo-
„ ge pryzen en verheerlyken tot in alle Eeuwigheit. Het
„ zy alzo.

Men moet aanmerken dat de Pater *Clement* des avonds voor zyn dood door den Munnik *Ireneüs de Bourge*, Opperste der Eerwaarde Paters Capucynen, die de vryheit

gekreegen had om hem te bezoeken, van zyne Zonden vry gesprooken was, naa eene belydenis, waar toe hy den tyd niet had om dezelve te voleindigen: Hy zeide aan dezen Pater dat myn Brief veel had toegebragt om hem tot zyn pligt te herroepen: Hy belaste hem ter zelver tyd, dat hy van zynent weegen aan my, aan alle de Geestelyken, en in 't algemeen aan alle de Franschen vergiffenis wilde vragen van het slegt Voorbeeld,'t geen hy hun gegeeven had, en ons verzoeken, dat wy geenzints eenige middel zouden aanwenden om hem van den dood te bevryden, dewyl hy zich daar mede vertroostte, en maar alleenlyk wenschte zyn misdaad door het vergieten van zyn bloed af-te-wasschen.

Dus stierf de Pater *Franciscus Clement Recollet* uit de Provintie van *Lyons*, na dat hy geduurende twintig dagen alle de slegte behandelingen, die men hem aandeed, met eene ongelooflyke edelmoedigheit uitgestaan, en alle de beloftens, welke hem de een na den ander gedaan wierden, geweigerd had. De laatste omstandigheit van zyn dood is aanmerkelyk, want schoon men beslooten had om hem op den 15. te doen executeeren, wierd zyn Straf egter uitgesteld tot den 17. zynde de dag des Hemelvaarts van onzen Zaligmaker, en geschiede gelyk men heeft opgemerkt in het zelfde oogenblik, toen de Plaats van het Evangelium, alwaar deze verborgenheit verhaald word, in de Mis geleezen wierd. Men zong in onze Kerken het *Te-Deum Laudamus* tot dankzegging, en ik ontfing over dit onderwerp van een ieder de Complimenten. De Grieksche Kerk had drie dagen lang gevast, en de Copten gaven geene mindere betuiging van hun smert toen dit geval gebeurde. Ook bleeven zy niet in gebreeken om na den dood des Paters *Clement* zo wel de een en de ander als de Armeniers groote Vreugdebedryven te doen. Het Ligchaam van dien roemwaardigen Martelaar des Geloofs wierd aan my overgegeeven, en ik deed het zelve met Eer begraven op het Kerkhof der Christenen, 't geen men *Kandac* noemt. Men droeg zorg om alle de byzonderheeden, welke ik kom te verhaalen, op zyne Grafsteede te

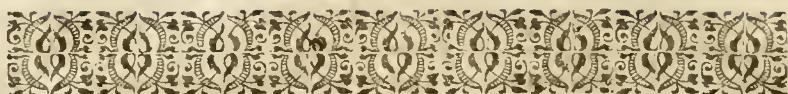
te graveeren, en zyn Hoofd wierd aan de Eerwaarde Paters Capucynen ter hand gesteld, die het zelve in hun Kerk begroeven.

Deze Stof, Myn Heer, kan u veele Aanmerkingen doen maaken; en dewyl een zodanig onderwerp geene andere als heilzaame Reflexien kan uitleeveren, zou het my leed wezen, dat ik dezelve kwam te stooren met myn Brief nog verder te willen uitbreiden, die bereids van eene al te groote uitgestrektheit is. Ik eindig derhalven na gewoonte, met u te verzeekeren dat ik ben, enz.

Cairo den . . . . .

ELFDE

ELFDE BRIEF.

VAN DE ZEEDEN DER INWOONDEREN VAN EGIPTE.

Nevens eene vergelyking van hunne Oude met de Hedendaagsche Gewoontens.

GY zult moeten bekennen, Myn Heer, dat gy nog niet wel begreepen had, waar in die verwarde verzameling der onderſcheidene Natien, welke Egipte hedendaagſch bewoonen, beſtond, en dat gy alleenlyk zedert myn laatſten Brief eenig begrip daar van hebt beginnen te krygen: En waarlyk het denkbeeld van de Religie eens Volks geleid iemand natuurlyk tot de kennis van deszelfs hoedanigheit en aard. Die der Turken is inder-daad genoeg bekend, maar zo dra deze Natie eenig verblyf in dit Land gehad heeft, houd zy op van Turks te wezen. Egipte is een wonderlyk Gedrogt, 't welk alles, 't geen het zelve naderd, in zyne eigene gedaante veranderd: Turk, Griek, ofte Armenier zyn hier alle malkander gelyk: Alle deze Volkeren worden natuurlyke Egiptenaars, zo dra zy maar eenigen tyd in dit Land hebben doorgebragt. Daar is miſſchien niemant als alleen de Arabiers, die het geheim hebben uitgevonden om zich te behoeden voor deze algemeene Schipbreuk, door welke de ingeſchapene aard van alle de andere Natien geheel en al is verlooren gegaan: Ik ſpreek van de doolende Arabiers die men *Bedouins* noemt. Voor het overige vind men mede in alle de anderen, die hunne vaſte Woonplaats in dit Land genoomen hebben, den waaren Egiptiſchen aard; ik wil zeggen veel onweetenheit, lafhartigheit en wel-

wellust, gepaard met eene buitenſpoorige hoogmoed, en eene onverwinlyke neiging voor de Pragt en het Vermaak. Dit is het, 't geen gy zonder twyffel zult bemerkt hebben door het leezen van 't geen ik u aangaande den tegenwoordigen toeſtand der Godsdienſt in Egipte geſchreeven heb. Laat ons derhalven de laatſte ſtreek met het Pinceel aan dit Portrait geeven, en met het afſchilderen hunner waaragtige hoedanigheit een einde maaken door eene afbeelding te doen wegens de Zeeden en Gewoontens, die door de Volkeren, welke dit aangenaam Land bewoonen, in agt genoomen worden.

Hoe groote en menigvuldige veranderingen de langheit van den tyd aan de Regeering van Egipte ook mag veroorzaakt hebben door de verſcheide Opper-Heerſchappyen tot welke dat Land is overgegaan, is het egter zeeker, dat, als men de Geſchiedeniſſen overweegt ten opzigte van de veelheit der Eeuwen, waar in dezelve zyn voorgevallen, en zo de Wiſſelvalligheden, in Egipte geſchied, vergeleeken worden by die, welke de andere deelen des Waerelds mede hebben moeten ondergaan, men geen Land zal vinden, alwaar minder veranderingen gemaakt zyn als in dit, voornamentlyk in de Gewoontens, Zeeden en Geneigtheden van deszelfs Inwoonders. Daar is geen Vorſt, die een Inval in dat Land gedaan hebbende, zich daar van niet heeft meeſter gemaakt. Vier ofte vyf Overwinnaars van Aſien hebben 't zelve zeer ligt onder 't Juk gebragt, 't welk zo onverwagts geſchiede dat zy den Oorlog naauwlyks gewaar wierden. *Alexander* overmeeſterde Egipte insgelyks; zyne Opvolgers regeerden daar langen tyd tot dat de Romeinen het zelve aan hun Ryk onderworpen hadden. Zedert viel Egipte te beurt aan die Princen, welke den Zetel hunner Heerſchappye te *Konſtantinopolen* veſtigden. Onder de Regeering van een dezer Keyzeren geſchiede het dat de Navolgers van *Mahomet* zich van dit ongemeen fraai Land meeſter maakten; zedert vielen daar veele groote Veranderingen voor, tot dat eindelyk de Sultan *Selim* (*),

(*) *Selim I* maakte zich Meeſter van de Stad *Cairo* in 't Jaar 1517. op den 27. January, zynde Dingsdag. *Tomumbay*, laatſte Sultan van Egipte, die door de Mammelukken op den Throon geſteld was, wierd by deze gelegenheit in een Moeras verborgen gevonden, alwaar de Arabieren meenden, dat hy in zekerheit was, en volgens ordre van *Selim* opgehangen.

een der Ottomannische Keizeren het zelve overwon in een eenig Gevegt, uitgezondert de Veldslag, die buiten het Koningryk voorviel, 't welk omtrent twee honderd Jaaren geleeden is. Van dien tyd af is Egipte altyd door de Turken geregeerd. Het is aanmerkenswaardig dat *Selim*, ziende dat hy, om zo te spreeken, in een dag van zo eene fraaje Landstreek meester was, verbood, dat men eenige de minste wanorder maakte in een Land, welkers Overwinning hem zo weinig gekost had. Hy bevestigde alle deszelfs Wetten en alle de Gewoontens, zo dat deze laatste Wisselvalligheit gelyk als de voorgaande, zeer weinig verandering veroorzaakte in die, welke bereids waren vastgesteld.

Van de Zeeden der hedendaagsche Egiptenaaren.

Dit veronderstelt zynde, moet gy u niet verwonderen dat deze menigvuldige verscheidenheit van Opper-Heerschappy, en zo veele onderscheide Volkeren die dit Land het een na het ander even als overstroomt hebben, en in geneigtheeden en gewoontens van malkander verschillende waren, niet hebben kunnen overhoop werpen die geene, welke aan de oude Egiptenaars eigen waren: De Natuur, die haare Regten bezwaarlyk laat krenken, en de Luchtstreek hadden dezelve ingesteld; zo dat wy nog in de hedendaagsche Egiptenaars byna den zelfden Aard en de zelfde Gewoontens vinden als by de Ouden. Ik zal hier wegens die Stof niet breeder uitweiden, want het vervolg van dezen Brief zal tot bewys dienen van 't geen ik kom te zeggen. Ik bid u maar alleenlyk aan te merken, dat, schoon de Turken zeer ernstig van aard zyn, en daar tegen niets meer strydig is als de vrolyke Inborst der gebоorene Egiptenaaren, deze ernstigheit egter zeer vermindert, zo dra zy eenigen tyd hun verblyf in Egipte gehad hebben, en eindelyk geheel en al in hunne Kinderen ontaard; en dat, hoewel de Turken van natuur dappere Lieden zyn, hunne Kinderen egter in dit Land bloode en lafhartig worden, gelyk de geboorene Egiptenaars altyd geweest zyn. Ook is het een standvastige waarheit, dat volgens een Wet van Staat, niemant van deze Kinderen eenige Bediening, hoedanig die ook zy, zelfs die van een Soldaat, in dit Koningryk niet bezitten mag. By

deze

deze gelegenheit zeide *Saladin* aan zynen Broeder *Sirocoé*, toen hy eens met hem klom op het Kasteel te *Cairo*, 't welk hy had doen stigten, en aan hem vertoonde de Werken en Gebouwen, waar mede men deze Vesting vercierd had, dat dit Kasteel en geheel Egipte ter eeniger tyd aan deszelfs Kinderen zouden ten deele vallen; doch *Sirocoé* gaf dezen Vorst tot antwoord; dat hy geen reede had, om zodanige woorden tot hem te spreeken, nademaal de Hemel aan hem zelfs Kinderen gegeeven had, die in staat waren om hem eens tot zyn Kroon op-te-volgen; waar op *Saladin* antwoordde: myne Kinderen zyn gebooren in Egipte, alwaar de Menschen ontaarden en geen de minste geest ofte dapperheit hebben, maar de uwe zyn gebooren in de Gebergtens van Circassien van een Man, die de wreedheit en moed der Beeren bezit. Deze voorzegging is by de uitkomst waar geworden, want na *Saladin* hebben de Nakomelingen van dien grooten Vorst maar eenige weinige Jaaren in Egipte geregeerd.

Dewyl de ondervinding leerd, dat de Menschen in Egipte van het eene Geslagt tot het andere verbasteren, is zulks eene van de kragtigste redenen, die de Turken hebben, om hunne Kinderen veel liever uittehuwelyken aan Vreemdelingen als aan hunne eigene Landsgenooten, behalven die geene, welke ik bereids in myn voorigen Brief heb aangehaald. Inder-daad men ziet in de Egiptenaars, en wel voornamentlyk in de Persoonen van aanzien nogte Deugt, nogte Hart, nogte Geest; en dit is zo algemeen bekend, dat, als men een Persoon met de sterkste uitdrukking van veragting wil aanspreeken, men hem noemt *Felaque*, ofte Kind van 't Land, gelyk ik zulks elders heb aangemerkt. Dus ziet men in der waarheit dat de Lugtstreek veel toebrengt tot de goede en kwaade geneigtheeden der Menschen, en dat Egipte, 't geen eertyds weinig gelukkig was ten opzigte van deszelfs Inwoonders, hier omtrent hedendaagsch tot nog toe in geen beeteren toestand is. In dat Land hebben altyd Vreemdelingen geregeerd, zelfs toen het zyne eigene Koningen had: Men weet dat onder de Regeering der Mammelukken, de Vorsten gekoozen wierden uit dat zelfde Ligchaam, 't welk

maar alleenlyk uit Slaaven beſtond, die byna alle geboo-ren in *Georgien* en *Circaſſien*, nog jong zynde naar Egipte gevoerd, en vervolgens in den Krygsdienſt aangenomen wierden, gelyk hedendaagſch de Slaaven der Turken, uit welke byna alle de Trouppes, die de Groote Heer in dit Land onderhoud, beſtaan.

Het zyn niet alleen de Menſchen, die in Egipte ontaarden, maar de Dieren zelfs, welke uit vreemde Plaatſen in dat fraai Land komen, zyn dezelfde verandering onderworpen: De Arabiſche Paarden verliezen daar ongevoelig hunne dapperheit, maar worden 'er nog ſchoonder van gedaante: De Leeuwen vergeeten daar hun moed, de Hazewindhonden hunne gaauwheit, en de Sperwers zyn daar op verre na zo goed niet, nogte de Arenden zo ſterk als in *Caramanien* en andere bergagtige Landen: Dit is eene waaragtige zaak, waar aan men in geenen deele twyffelen moet; zy worden even zo wel als de Menſchen verzwakt in een Land, 't geen vet, vrugtbaar, overvloedig en aangenaam is. Zy zyn daar insgelyks geneigt tot de ruſt en lafhartigheit, welke ten allen tyde de Egiptenaars aangebooren zyn geweeſt.

Van hunne geneigtheit tot de Vermaaken.

Indien gy begeerig zyt, Myn Heer, om te weeten of deze Volkeren tegenwoordig de zelfde drift hebben voor de Reizen op de Nyl, en even zeer geneegen zyn als de Ouden tot de Muziek, Proceſſien, Feeſten, Schouwſpeelen en andere diergelyke Vermaaken, moet ik u zeggen, dat ſchoon Egipte hedendaagſch maar eene Schaduw is van 't geen het eertyds was, egter tot nog toe in 't geheel geene merkelyke verandering hier omtrent is voorgevallen. Te *Cairo* alleen ziet men tegenwoordig nog een Voorbeeld van 't geen ten tyde der oude Koningen, toen men geduurig in Feeſten en Vreugde leefde, in alle de andere Steeden van Egipte voorviel. Daar gaat geen dag voorby, of men ziet in die Stad ten minſten vyftig Feeſten, welke alle met Inſtrumenten, Zingers, Danſſers, en Illuminatien verzeld zyn. Dus is het ook geleegen in alle de andere Steeden, alwaar dezelve byna niet meenigvuldiger zyn als in de Dorpen. Hier door ziet men inder-daad dat de Gewoontens, die eenig opzigt hebben tot de Vreug-

Vreugde en Vermaak, gemeenlyk het meeſte onderhouden worden, voornamentlyk by die Volkeren, welke eene natuurlyke drift daar toe hebben, en dat deze groote Geneigtheit tot een wellustig leeven altyd de heerſchende aard der Egiptenaaren geweeſt is.

Zonder twyffel zou men zich nooit verbeelden, dat Menſchen die van natuur zo geneigt zyn tot Vreugde en Vermaak, ter zelver tyd de ſpaarzaamſte Volkeren in de Waereld zyn: Egter is het eene waarheit, die men geenſints in twyffel kan trekken, zo men maar een weinig kennis van Egipte heeft. Ik ſpreek niet van de *Bedouins* ofte Arabieren in de Woeſtyne: De ſpaarzaamheit dezer Volkeren is zo groot, dat het byna onbegrypelyk is: Een weinig Kooren, 't geen zy verzamelen ofte koopen, gemaalen tuſſchen twee Steenen, tot dat het grof Meel word, waar van zy een vry klaare deeg maaken, vervolgens onder de heete aſch gebakken, en in een weinig melk geweekt, is hun lekkerſte voedſel in het midden van deze wyd-uitgeſtrekte Wilderniſſen, die zy bewoonen: Die-geene, welke eene Reis na den Berg *Sinaï* gedaan hebben, moeten zekerlyk deze wyze van Broodbakken hebben aangemerkt onder de Volkeren, die rondom dit Gebergte woonen; want zy gebruiken hier toe geene andere manier. Voor het overige diend men aan-te-merken, dat deze Arabiers, ſchoon zy Inwoonders van Egipte zyn, egter zulke bedorvene zeeden niet hebben als alle de andere Natien, die dit roemrugtig Land in zich bevat. Dus ziet men inder-daad, dat de eenvoudigheit altoos beeter ten platten Lande als in de Steeden onderhouden word.

Van hunne Matigheit.

Evenwel kan men in 't algemeen zeggen, dat alle de Volkeren van Egipte niet minder zuinig zyn dan de Arabieren. Niemant is het onbekend, hoe zeer de oude Kluizenaars, die uit liefde tot de eenzaamheit de dorre Rotſen en onvrugtbaare Woeſtynen, waar mede dit Land omringt is, tot hunne Schuilplaats hadden uitgekoozen, nog hedendaagſch beroemd zyn door het Vaſten en de onthoudingen van veel eeten en drinken, die hun in het byzonder boven alle de andere Menſchen van de Waereld ei-

gen waren. Door die zelfde zuinigheit kunnen de Inwooners van Egipte aldaar in een veel grooter getal leeven, dan alle de andere Volkeren der aarde. Het Brood en de minſte ſoorten van Moeskruid zyn genoeg om hen te vreede te ſtellen. Zo zy een weinig Kaas, gemaakt van Koejen-ofte Buffels-Melk, ofte eenige andere diergelyke ſpys daar by hebben, doen zy eene lekkere Maaltyd, en zelden verlangen zy na meer. Het is waar dat het op dezelfde wyze niet geleegen is met de ryke Perſoonen, want deze neemen een volkomen genot van de overvloed, die de Natuur aan dit zeer aangenaam Land gegeeven heeft, en welke in alle de Eeuwen met zo veel Regt gevierd is. Maar de uitzondering van eenige particuliere Perſoonen, welker gewoontens met reede voor misbruiken kunnen worden aangezien, brengt geen het minſte nadeel toe tot den algemeenen aard der Natie. Daar-en-boven zyn de pragtigſte en koſtelykſte Maaltyden, die men hier houd, op verre na niet te vergelyken by de overdaad en koſtelykheit der Tafelen in Europa, en men kan dezelve met regt voor zuinig en gematigt aanzien van Volkeren, die zich niet verbeeld hebben, dat de Pragt hier omtrent grooter konde wezen, dan by hen.

Van hunne Spyzen en Maaltyden.

Terwyl ik deze Stof verhandel, kan ik niet nalaaten om u een woord te ſpreeken van de Leevenswyze der hedendaagſche Egiptenaaren, en van de Gewoontens, die hun ten dezen opzichte in 't byzonder eigen zyn: Ik kan u verzeekeren dat zy alle nog hedendaagſch de zelfde zyn, die zy in de oudſte tyden waren: Het Brood word by hen nog op dezelfde wyze gereed gemaakt als by de Ouden, 't geen gy in een van myne andere Brieven hebt kunnen aanmerken: Men verteerd daar nog eene zeer groote menigte Moeskruiden en aangenaame Vrugten, die Egipte in overvloed voortbrengt. Eindelyk zyn de Spyzen aldaar nog altoos dezelfde als eertyds. Het Oſſe-en Buffels-Vleeſch word nog hedendaagſch op de Tafels van het Gemeen voorgediend; in tegendeel laaten de Ryke en Aanzienlyke Perſoonen niet toe dat op hunne Tafels iets anders als Schaape-Vleeſch ofte Gevogelte gebragt werde. Eindelyk word het Varken-Vleeſch hedendaags met geen min-

minder afkeer in dit Land aangezien, dan ten tyde der oude Egiptenaaren. Dit Dier word niet alleen by de Turken en Jooden, maar zelfs by de Christenen, en voornamentlyk by de Copten voor onrein gehouden, waarom deze laatste zeer groote zorg draagen dat zy daar van niet eeten; doch het is waar, dat deze dwaaling niet algemeen is; egter is het ten hoogsten verwonderlyk, dat die geene welke dit gevoelen niet omhelzen, nogtans in eene andere buitenspoorigheit overgaan, die niet minder belagchelyk is, want zy gelooven dat het genot van 't Vleesch dezes Diers zo wezentlyk tot de Christenheit behoord, dat men zyne belydenis niet doed, als men daar van niets eet.

Hier is ook nog eene andere zeer oude Gewoonte in wezen gebleeven, dewelke zedert door de Mahometaanen zelfs alzo wel als door de Christenen en andere Natien, die Egipte bewoonen, aangenoomen is, en hier in bestaat: dat men geduurende twee geheele maanden van 't Jaar, April en Mey, niets als Visch en geen de minste soort van Vleesch mag eeten. Deze Visch is tweederlei, want zommige zyn versch en andere in de Zon gedroogd: Zy worden *Chebaych* genoemd, en gemeenlyk in de Roode Zee gevangen en te *Damietta* toebereid, van waar men dezelve wegvoerd. Ook eet men eene groote menigte van eene andere slag, die in enkel water met een weinig zout gekookt zyn; het is een soort van kleine Mosselen, welke *Feffey* genoemd worden, en byna gelyk zyn aan die in Vrankryk. De Grooten zelfs gebruiken in dien tyd geen ander voedsel, en de sterke hitte veroorzaakt eene zeer slegte smaak aan het Vleesch, zodanig dat men daar voor een walg heeft: Uit het onderhouden van deze Gewoonte kan men besluiten, dat de Egiptenaaren in deezen tyd ten opzigte van de gesteldheit hunner natuure geenzints van de Ouden verschillende zyn, dewyl zy nog hedendaagsch geduurende de groote hitte, die het Saisoen van deze matigheit is, dezelfde afkeer hebben voor het Vleesch als hunne Voorouderen, en derhalven met vermaak daar van afzien, om alsdan niets anders als Visch, welke zy met meer lust eeten, tot hun spys te gebruiken. Voor het overige twyffel ik niet, of deze smaakeloosheit van 't Vleesch

Vleesch word veroorzaakt door de Zuide Winden, die, gelyk ik zulks elders heb aangemerkt, altyd in het begin van den aangroei der Nyl waajen. Insgelyks is het genoegzaam waarschynlyk dat deze spaarzaamheit een der voornaamste redenen is van de gezondheit en het lang leeven der Egiptenaaren.

De Ryst is eene zeer gemeene spys in het geheel Oosten, doch wel voornamentlyk in dit Land. Ik zal u niet spreeken van de onderscheide manieren om dezelve gereed te maaken, want hier van hebben bereids zo veele menschen geschreeven, dat het onnoodig zyn zoude om my dienaangaande verder uit-te-breiden: Ik zal alleenlyk in 't voorbygaan aanmerken, dat het een zeer lugtig voedsel is, als dezelve in een goed nat gekookt en vervolgens met vet ofte booter gegeeten word, daar ze in tegendeel zeer zwaar en onverteerbaar is als men dezelve met melk, gelyk in Vrankryk, heeft toegemaakt. Dit is de gewoone Spys der Turkse Leegers, Caravanen, en in 't algemeen van alle Menschen. Men kan de Ryst gebruiken zonder Brood, daar het zelve in tegendeel tot andere spyzen ten hoogsten nodig is. Zestig Persoonen zouden een goeden Maaltyd kunnen doen met vyf-en-twintig pond Ryst en een Kalf. Geduurende verscheide Dagreizen door de Woestynen gebruikt men niets anders tot voedsel; zelfs op den weg naar *Mecca* geniet men in meer dan tagtig dagen, welke tot het doen van die Reis vereischt worden, geen andere Spys als deze; want schoon men aldaar eenige Schaapen en Hoenderen ontmoet, worden dezelve egter tegen goud verkogt.

Wat aangaat de Drank, zy is dezelfde in Egipte als in 't geheel Oosten. De Koffy, de Sorbet, de wateren van Oranje-Bloemen ofte Kaneel zyn de Dranken, die het meest gebruikt worden; het water van de Nyl zelfs, 't geen zeer lekker en aangenaam is om te drinken, word by de Inwoonderen van dit Land gebruikt om de lust tot eeten te verwekken. Nogtans bedienen zy zich ook van een Drank, eertyds *Lithus* en tegenwoordig *Bouza* genaamd, die zo goed is als Wyn om iemand dronken te maaken: Dezelve is gemaakt met Garsten-Meel, 't geen

met water en eenige fpecery', die ylhoofdig maakt, vermengt word: Deze drank is hier zeer in gebruik, vooral onder het gemeene Volk, en is dezelfde, die de Spanjaarden *Celia* ofte *Ceria* noemen.

Daar zyn zo veele Hiftorie-Boeken waar in gehandeld word van de Gewoontens, die by de Maaltyden der Turken en andere Oofterfche Volkeren in agt genomen worden, dat ik het niet nodig meen te wezen, my met de Befchryving daar van op te houden, dewyl zy in Egipte dezelfde zyn. Echter kan ik deze Stof niet eindigen zonder u in de gedagten te brengen de Ceremonie, die de oude Egiptenaars nooit nalieten in het einde van alle hunne groote Maaltyden waar te neemen. Het was toen de gewoonte aan de genodigde Perfoonen het beeltenis van een dood Ligchaam te prefenteeren, om hun te doen gedenken aan de Schatting, die alle de Menfchen aan de Natuur fchuldig zyn. Doch de Mahometaanfche Wet heeft alle haare Navolgers verbooden eenige afbeelding te maaken, zo dat dit oud gebruik hedendaagfch geheel en al is afgefchaft. Echter vind men nog by de Egiptenaars, die van natuur zeer zedig zyn, ter occafie der Vreugde-bedryven altyd eenig onderwerp, om uit de Vermaaken zelfs zyn aandagt te laaten gaan op dat nootlottig einde, waar toe wy alle geraaken moeten, want deze Volkeren hebben onder hen zeekere Spreekwyzen, die aanleiding geeven om deze gevoelens en aanmerkingen te maaken. Zelfs fchynt het dat onder de tegenwoordige Turken eenige voetftappen van die oude gewoonte nog behouden zyn, dewyl zy by alle gelegenheden deze woorden in den mond hebben: *God alleen is onfterffelyk en onbeweeglyk, en alles, 't geen in de Waereld is, gaat even zo fnel voorby gelyk een Blixem.* Het is waar dat deze fraaje gedagte dikwils den een en den ander opwekt om zich met vermaak van het tegenwoordige te bedienen, maar dat deze heilzaame Aanmerking zeer dikwils een ongelukkig gevolg na zich heeft gefleept: Waarom ook een Latynfche Poëet, die een van de allerfchranderfte geweeft is, dit volgende gemaakt heeft op een Man, welke een wellufig en onordentelyk leeven leide.

Ergo vivamus, dum licet esse benè (*).

Van de zindelykheit, die aan de Egiptenaars natuurlyk eigen is.

De zindelykheit is niet minder in 't byzonder eigen aan de Egiptenaars als de zuinigheit. Zy hebben deze hoedanigheit nog overgeërft van hunne Voorouders, die ten allen tyde met zeer groote zorgvuldigheit zogten te vermyden de kwaade reuk des Ligchaams, welke in de heete Landen zo gemeen is. Dit is de reede waarom eertyds en nog hedendaagsch het gebruik der Baaden onder dit Volk zo groot is. Met dit inzigt trekken de Mans en Vrouwen zo wel in den tegenwoordigen als in den ouden tyd geene kousen aan, gaande derhalven op de Straaten met bloote beenen; doch dit doen wel voornamentlyk de Mans, hebbende maar alleen enkele Schoenen aangetrokken; maar de Vrouwen bedienen zich zo wel de eene als de andere van eene soort van Muilen, die zy wegwerpen zo dra zy gezeten zyn. Deze gewoonte die in Europa zeer onbeschoft zou wezen, word by deze Natie in geenen deele voor onbehoorlyk aangezien: Ook draagen zy groote zorg om hunne voeten meermaalen te rynigen als wy onze handen in Vrankryk wasschen.

Van de Kleeding der Egiptische Vrouwen.

De Vrouwen voornamentlyk, die in Egipte hier omtrent even zo vies zyn als in eenig ander Land, zyn zo zorgvuldig dat zy, om niet te zweeten en daar door eene slegte reuk te veroorzaaken, in de huizen en dikwils op de straaten niets anders draagen als een enkel hembd met eene linne onderbroek. Men moet bekennen dat haare netheit onvergelykelyk is. De Baaden, welriekende Wateren en Reukwerken worden by niemand menigvuldiger gebruikt als by haar. Ik zal u hier geene nette Beschryving maaken van haare Kleeding, dewyl men daar van genoeg afbeeldingen in Europa gezien heeft. Ik zal u maar alleenlyk in 't algemeen zeggen dat derzelver opschik veel ryker en pragtiger is als alles, 't geen wy onder ons zien. Zy bestaat in eene meenigte van Paarlen, Edelgesteentens, kostelyke stoffen en zeer duure Voederingen; haare hembden alleen kosten zes ofte zeven pistoletten. In een woord, men

(*) *Petronius* in zyn Feestyn van *Trimalcion*.

men zou in Vrankryk drie Juffrouwen gemakkelyk kunnen opſchikken met het geen hier maar een eenig gemeen Kleed komt te koſten: Voor het overige is hier tweederly kleeding, namentlyk die van't Land en die der Turken. Zy hebben beide haare bevalligheden, zynde de eene wat vreemder en de andere wat gemakkelyker. De Vrouwen weeten zich met voordeel by gelegenheeden van deze twee onderſcheide Kleedingen te bedienen. Haar manier van zich te kleeden heeft altyd iets groots en pragtigs; haar Kapſel is eedel en verrukkend: In een woord, ſchoon zy dikwils een gering Kleed aan hebben, kan men egter zeggen, dat niets bedrieglyker en meer aanlokkend is als hun Opſchik: Ik voeg hier by, dat, als zy uitgaan, dezelve veel minder opgecierd zyn dan in haare Vertrekken: Gy ziet wel, hoe zeer deze gewoonte verſchillende is van die der Europiaanſche Vrouwen, welke alle haare fraaiſte Kleederen aantrekken als zy voor het oog der Menſchen moeten komen, maar in haar huis ontkleed zyn. Deze onderſcheidenheit heeft waarſchynlyk zyn oorſprong uit de Inzigten, welke die beide Natien daar in hebben.

Eertyds was het de gewoonte voor de Vrouwen en kinderen nooit uit hun Huis te komen zonder eene linne doek te draagen, die hun aangezigt bedekte en de kin onderſteunde: Men zou een naauwkeurig en uitvoerig Verhaal kunnen doen van de reedenen dezer Gewoonte. Wat de kinderen aangaat, is het zeker dat men derzelver aangezigt dus verbergde, om dat de oude Egiptenaaren meenden dat de Perſoonen, welke geene kinderen ofte ook wel mismaakte hadden, die van andere Menſchen met een oog van begeerte aanziende, te weeg konde brengen, dat dezelve door dit enkel aanſchouwen ziek en van hunne ſchoonheit beroofd wierden; ja zelfs dikwils het leeven verlooren. Deze meening gaat in Egipte en voornamentlyk te *Cairo* in zwang, maar het dekken van 't aangezigt der kinderen om hen voor dit gevaar te behoeden, word niet meer in agt genomen; maar men heeft in plaats van deze eene andere gewoonte ingeſteld, die men gelooft even bekwaam te zyn, om het zelfde uit-te-werken: Aan de Muts der kinderen worden eenige ongeſchikte en geſcheurde vodden,

ofte dikwils een zool van een oude ſchoen gebonden. De Lieden van dit Land verbeelden zich dat dit genoeg is om niet alleen de oogen der voorby gaande Perſoonen, maar ook de uitwerkſelen, waar voor zy bedugt zyn, van hunne kinderen af te wenden.

Het zy hier mede zo 't wil, de Vrouwen onderhouden nog de oude gewoonte, en als zy door de Stad gaan is haar kin bedekt met eene linne doek, welke een gedeelte is van de Sluier, waar mede zy derzelver aangezigt verbergen: Het is aardig te aanſchouwen, dat zy haar aangezigt volſtrekt bedekt hebben, eerſtelyk door een band 't geen aan het voorhooft is vaſt gemaakt, en tot op de oogen nedervalt, en vervolgens door een ſtuk linnen, 't welk van de oogen nederhangende de kin omvat en de neus verbergt. Nadien het zelve zeer fyn is, word de ademhaaling daar door geenſints verhinderd, kunnende dezelve gemakkelyk door deze doek gedaan worden, voornamentlyk zo men daar aan gewend is: Daar-en-boven is dezelve van onderen niet vaſt gebonden, zo dat men ze kan opligten wanneer men wil; de onderſte Sluier is gemeenlyk voor de Vryſters van eene roode couleur: Over het zelve bedekken zy zich met een groot Slaaplaaken van zeer fyne katoene lynwaat, 't geen in dit Land *Izaar-abiad* genoemt word: Echter moet men bekennen dat deze groote Sluier alleen in gebruik is by de Vrouwen, die wel gegoed zyn, ofte zich beroemen alle de regels van gevoeglykheit na te komen: Want andere maaken hier omtrent zo veel zwarigheit niet, maar vergenoegen zich met een enkel ſtuk linnen, ja zelfs dikwils met een hembt, 't geen zy over haar hoofd werpen, en gaan zonder veel zwier in deze toeruſting langs de ſtraaten.

Deze Stof verpligt my natuurlyk om met u te handelen wegens de Schoonheit, Geneigtheeden, en Zeden der Vrouwen, als mede van de Gewoontens, die ten haaren opzigte worden in agt genoomen: Dit Artikel zal miſſchien geen van de min aanmerkelykſte wezen in dezen Brief.

Van haare Schoonheit.

De geboorene Egiptiſche Vrouwen zyn gemeenlyk vry ſchoon, doch de veragting, die de Turken voor de Inboorlingen van dit Land hebben, is oorzaak, dat zy weinig

nig Vrouwen ten Huuwlyk neemen, die niet van Circassien, Mingrelien, Georgien en andere Landen, alwaar de Vrouwelyke Sexe het schoonste is, gekomen zyn, wordende een oneindig getal van dezelve in dit Land gevonden: Nogtans agten deze Volkeren de Abyssinische boven alle andere, hebbende deze laatste waarlyk eene geelagtige couleur, gelyk die van nieuw gesmolten Metaal, doch de trekken van haar aangezigt zo wel als het overige van haar Ligchaam zyn verwonderenswaardig. Zy zeggen dat zy altyd koel en fris zyn, zelfs in de grootste hitte van den Zomer, en men vind by haar altoos eene eenpaarigheit van bevalligheeden, die de andere Vrouwen niet weten te behouden. De Caravane van *Sannar* zal voor my in 't kort twee van deze Ethiopische Vrouwen medebrengen, dewelke zedert een Jaar na deze gelegenheit te *Dongola* gewagt hebben, en gezegt worden zo fraai als de Zon te wezen. Ik ben byna geneegen om u dezelve te zenden, dewyl zy voor u tot een voorbeeld der schoonheit van dit Geslagt, en tot een preuve van 't geen ik verhaal zouden dienen: Doch behalven dit alles zyn de denkbeelden, welke wy dienaangaande hebben, misschien meer afhankelyk, als men zich kan verbeelden, van de bekwaamheit der oogen, en men zou deze meening veel eerder kunnen toeschryven aan het vooroordeel als aan het verschil der schoonheit dezer beide Natien: Gy weet zeer wel dat de zwarte *Venus* te Athenen niet minder Aanhangers had dan de witte; en wy zelfs zouden immers even zo veel agting hebben voor een fraai metaal Beeld als voor een ander, 't geen van dezelfde gedaante doch van het witste Marmer gemaakt was: Moeten dan de Werken der Natuure minder voorregt hebben als die der Kunst? Het zy hier mede zo 't wil; ik kan u egter verzeekeren dat men Abyssinische Vrouwen vind, die oneindig beminlyk zyn, en weinig moeite hebben om de genegenheit en liefde der naauwkeurigste beminnaars van de schoonheit, na zich te trekken.

Daar zyn weinig Landen in de Waereld alwaar het Vrouwe Volk met meer zorgvuldigheit bewaard word als in Egipte, het zy zulks geschied volgens de algemeene Ge-

Van haare geneigtheit voor de Liefkoozingen.

Gewoonte in 't geheel Oosten om de Vrouwen op-te-sluiten, het zy wegens de Jaloersheit, die in dit Land zo groot is, dat zy die van alle de andere Volkeren der Aarde overtreft. Zy gaan zeer zelden uit, en nooit zonder verzeld te wezen ofte door Gesneedenen, ofte jonge Slavinnen, ofte ten minsten door eenige kleine jongens die in haar Gevolg zyn. Wie zou niet gelooven, dat de Mans met zo veele voorzorgen ontwyffelbaar in zekerheit zouden wezen, en voor de ligtvaardigheit haarer Vrouwen geensints iets te vreezen hebben: Nogtans is 'er geen plaats in de Waereld, daar dezelve ontrouwer zyn dan hier: Men kan in 't algemeen zeggen dat 'er onder haar geene gevonden word, welkers beste voorneemen daar toe alleen niet geschikt is. De grootste drift van alle de Egiptenaars is de liefde tot de wellust en het vermaak, weshalven men zich met regt niet zou kunnen voorstellen dat eene Sexe, die van natuur zwak is en zeer gemakkelyk kan overwonnen worden, zou zegenpraalen over eene zo algemeene en geweldige neiging. De Arabische Auteurs, welke van Egipte gesprooken, en in den grond hebben moeten kennen de geneigtheeden van een Volk, waar onder zy woonden, zyn in 't algemeen overtuigt geweest dat dezelve van natuur eene zo ongemeene drift hadden tot de liefde, dat zy daar in alle de andere Natien der Waereld overtroffen, weshalven zy gezamentlyk in hunne Beschryving van alle de andere Volkeren de aarde verbeeld hebben onder de gedaante van een Vogel, waar van Egipte het natuurlyke gedeelte zyn zou. En waarlyk de Jeugt zo wel van de eene als andere Sexe is daar vroeger huuwbaar als in eenige andere Landstreek der Aarde, gelyk de geneigtheit tot het vermaak daar zonder tegenspreeken ook in 't algemeen veel sterker is.

Dit verondersteld zynde, moet het iemant niet wonderlyk voorkomen, dat de Vrouwen hier toe van natuur geneegen zyn. Daar-en-boven word zulks veroorzaakt door het weinig onderwys, 't geen zy van jongs af hebben; het leedig leeven, 't welk zy leiden; de gemakken die zy genieten; de byeenkomsten, welke zy onder malkander houden, en waar in nogte schaamte nogte ingetoogenheit gevon-

vonden word, en de kleine genegenheit die de Mans voor haar hebben ('t welk een noodzakelyk gevolg is van de meerderheit der Vrouwen, door de Wet van Mahomet ingevoerd, en een gebrek 't welk overal onder de Turken en voornamentlyk in dit Land meer dan al te bekend is;) door dit alles, gevoegd by de hitte van 't Climaat, alwaar men eene brandende lugt inademd, die ligtelyk tot aan het hart overgaat, word de Sexe uittermaten geneigt tot de liefde, en ſtoutmoedig om haare luſt te voldoen. De Franſchen, die hier zyn, zouden met ondervinding daar van kunnen ſpreeken, en de Turken zelfs zyn niet onweetende in een gedeelte der vermakelyke gevallen, waar in deze Vreemdelingen vooral hebben deel gehad. Een Tuin, welke zich van de Franſche Landſtreek uitbreid tot aan een andere, die daar tegen over geſteld is, word gemeenlyk gehouden voor de plaats der Liefdens by-eenkomſten. Men verzeekerd dat aldaar nog onlangs de Vrouwen van de Beys ofte Vorſten van 't Land kwamen, en dat dezelve voor de groote Dames te *Cairo* de aangenaamſte en geheimſte plaats van Egipte was. Maar het zy dat een gierige Tuinier, die een bediende tot deze heimelyke onderhandelingen was, inder-daad de Gemaalin van een Bey gedood had, met voorneemen om haar tien duizend Ecus van Edelgeſteentens, die zy by zich had, te ontneemen; het zy dat de Turken dit Vertellingje met veel ſchranderheit verzonnen hebben, om de Vrouwen hier door vreesagtig en meer ingetoogen te maaken, is het egter zeeker dat 'er veele zyn die zich naar deze Vergaderplaats niet meer durven begeeven, zo dat de minzaame gunſtbewyzingen hedendaagſch zeldſaamer zyn als ooit. Dikwils was het van den Tuinier afhankelyk den eenen Fransman eerder te begunſtigen als den anderen, voornamentlyk om dat de Liefdesdrift van die Dames niets zeekers nog bestendigs heeft. Zomtyds hadden zy wel iemand voor wien alleen zy eene zeer groote genegenheit toedroegen, maar dan moeſten alle de Franſchen daar tegenwoordig zynde voor haar paſſeeren, ten einde zy dien geenen uit dezelve zouden kunnen kiezen, op wien zy het meeſt verliefd waren.

Ik

Ik zal niet onderneemen om u eene nette Beſchryving te doen van de wyze, hoe men in dit Land omtrent de Liefde te werk gaat, dewyl ik in de grootſte liſten, welke dienaangaande gebruikt worden, onkundig ben: Alles, 't geen ik u daar van zeggen kan, is, dat de Vrouwen, die zich alleen met deze bedriegeryen bemoejen, oneindig veele middelen kunnen uitvinden, welke de bekwaamſte zyn om in haar voorneemen te ſlagen; zomtyds verbergen zy zich met eene groote behendigheit voor de oogen van haaren Argus; zomtyds bevryden zy zich van de hinderlyke zorgvuldigheit der Geſneedenen, die op haaren handel en wandel agt geeven, door verſcheide mildadigheden. Dikwils gaan zy naar de Baaden met haare gewoone Kleeding, en na dat zy aldaar andere Kleederen hebben aangetrokken, die volgens derzelver ordre derwaards heimelyk gebragt zyn, komen zy daar uit zonder te kunnen bekend worden, en gaan waar na toe het Vermaak haar roept, onaangezien duizend hinderniſſen, die de zeer groote Liefdesdrift haar gemakkelyk doet te boven komen.

De wyze, die zy uitgevonden hebben om in plaats van onze Minnebrieven zich te doen verſtaan van een Man, met wien zy nooit eenige onderhandeling gehad hebben, even als of zy hem zelfs geſprooken hadden, zal u waarlyk vreemd voorkomen. Men kan zeggen dat de Hieroglyphiſche ofte Zinnebeeldige Letteren, welke hedendaagſch in Egipte niet meer bekend zyn, nog tegenwoordig in eeniger maniere onder haar ten dezen opzigte gebruikt worden. Zy ſpreeken eene ſtomme taal tegen ons, dewelke beſtaat in verſcheide dingen, die afzonderlyk in een Neusdoek gelegt zyn, als Zout, Stroo, Tarw, een klein ſtukje Brood, Hout, en andere diergelyke beuzelingen: Ieder ding heeft zyne byzondere beteekenis alzo wel als ieder verſcheide manier om het zelve in de Neusdoek te knoopen. Hier door geeft ook eene Vrouw te kennen de plaats alwaar zy met haar Geliefde wil te zamen komen, 't geen met zo veel netheit geſchied, dat het met de Pen niet beeter zou kunnen worden uitgevoerd.

Terwyl ik over deze Stof handel, kan ik niet nalaaten

om

om u een Verhaal te doen van een Liefdensgeval 't geen onlangs te *Cairo* gebeurd is, en my zeldsaam genoeg schynt te wezen om u hier mede een oogenblik op te houden. Ik geloof niet dat het noodig is te zeggen, dat ik myn Verhaal niet zal tragten op-te-schikken met omstandigheeden die buitengewoon en tot vermaak versierd zyn. Ik hoop dat de Eenvoudigheit dezer Vertellinge u genoegsaam overtuigen zal van de waarheit der zaaken, welke ik sta te verhaalen.

HISTORIE

VAN HASSAN EN FATIME.

DE Liefde heerscht in alle de Gewesten van de Waereld even sterk, echter is het zeeker dat zulks met zo veel verscheidenheit geschied, als 'er verschil gevonden word in den aard en de zeeden der verscheide Volkeren: In Europa en wel voornamentlyk in Vrankryk, word de Liefde met veel bevalligheit betuigt, dewyl men in dat Land vermakelyke en beschaafde Geesten vind: Aldaar word deze drift altyd vergezelschapt met zeer groote zorgvuldigheit, bestudeerde teekenen van agting en genegenheit en met teedere manieren, dewelke voornamentlyk tot betuiging van Liefde schynen vereischt te worden. Daaren tegen worden in *Asia* en vooral by de Turken alle deze vooraf gaande Liefdesbewyzen aangezien voor onnuttigheeden die alleen dienen om zyn doelwit hier door te kunnen missen: By deze Volkeren word de Liefde met de daad betuigt, en indien het zomtyds gebeurd dat dezelve op eene voorzigtige en lieflyke wyze behandeld word, is het een soort van wonderteeken, 't welk aan de kragt der natuure alleen moet worden toegeschreeven, die te gelyk boven de opvoeding en het voorbeeld heeft weten uit-te-munten.

Hassan was Kiaïa van de Asaphs in de Stad *Cairo*, dat is te zeggen, Collonel van vier à vyf duizend Man Voetvolk, die de Groote Heer in zyn Naam in Egipte onder-

houd. Deze Officier had de Dogter getrouwt van den berugten *Kamel*, Kiaïa van dat zelfde Corps, en wiens Slaaf *Hassan* geweest was. *Kamel* had hem volgens de gewoonte van 't Land eene van zyne Dogters ten Huuwlyk gegeeven, en na zyn dood een gedeelte zyner groote Goederen, die hy gedurende een lang en gelukkig leven had vergaderd, nagelaaten. Dienvolgens behield de Vrouw op haaren Man de Regten, welke aan alle de Kinderen van een Huis op de Slaaven door haaren Vader vrygemaakt, toebehooren: Een van deze Regten verbied aan den Slaaf, die met zyns Meesters Dogter getrouwt is, haar nooit te verlaaten: Ingevolge deze Wet kan hy nog veel minder andere ten Huuwlyk neemen, ofte zelfs geene Slavin tot zyne dispositie hebben, ten zy zulks met toestemming van de Vrouw geschied.

Fatime, 't welk de naam was van die Dame, voegde by eene groote schoonheit alle de bekoorlykheden, die bekwaam waren om het hart van een Man aan zich alleen te verbinden, verondersteld zynde dat de groote genegenheit van eene teedere Gemalin, die waardig is om bemind te worden, kragtig genoeg is om de onstandvastigheit van haaren Gemaal te verhinderen: Behalven dat zy was voortgekomen van een Vader, die een der welgemaaktste Mannen van 't Ryk was, had zy daaren boven tot Moeder gehad eene Slaavin, welke aan *Kamel* vier duizend Ecus gekost had, en voor de schoonste Vrouw in haaren Eeuw beroemt was. Eene zo fraaje oorsprong was in *Fatime* geensints in vergelyking, der schoonheit van haare Ouders vervreemd: De evengelykheit van derzelver trekken, de aangenaamheit van haare Aanschouwingen en de bevallighederen van haaren natuurlyk levendigen Geest, zouden eer hebben kunnen zegepraalen over de ongevoeligheit van levenlooze zaaken, dan over die van haaren Man: Maar nogte de bevalligheden van deze aanminnelyke Vrouw, hoe kragtig dezelve ook waren, nogte de oneindige verpligtingen, die *Hassan* aan den Vader en deszelfs Dogter had, waren in geenen deele bekwaam om in het hart van dien gelukkigen Gemaal, indien hy van zyn geluk had weeten voordeel te trekken, de Liefde te ontsteeken, zynde de-

zelve

zelve eene hartstogt, die in Turkyen zo wel als in andere Landen, veel meer vergezelſchapt is met eigenzinnigheit dan met erkentenis en redelykheit. Miſſchien wierd *Fatime* van *Haſſan* niet bemind om dat zy de Dogter van zynen Meeſter was, kunnende men wegens het denkbeeld van onderdanigheit en dwang de Liefde zelden in zyn hart plaats geeven; mogelyk was het ook om dat hy van haar al te tederlyk bemind wierd, en zy met te veel kragt van hem afvorderde de wederliefde, die zy meende door haare groote genegenheit jegens hem te verdienen: Onaangezien dit alles heeft immers *Fatime* klaar ondervonden dat zy *Haſſan*, ſchoon hy haar Man was, echter door alle de Liefdadigheden, die zy hem toedroeg, tot eenige Liefde jegens haar niet heeft kunnen beweegen.

Het zy hier mede zo 't wil; *Haſſan*, die al te zeer van zyne Gemalin bemind was, wierd geweldig verliefd op eene Slaavin zyner Vrouwe: Ook moet men bekennen, dat *Gemile* (zynde dit haar naam) geenſints in ſchoonheit voor *Fatime* behoefde te wyken. Behalven de evengelykheit van de trekken, de uitmuntend friſſe kouleur van haar aangezigt, en de levendigheit der oogen die de Circaſſiſche Natie bezit, van welk Volk deze Slaavin geſprooten was, en 't geen onder de Turken zo vermaard is, wierd zy daar-en-boven nog veel meer van hem bemind, dewyl zy het voorregt had van deszelfs Vrouw niet te wezen. Daar wierd immers niets meer vereiſcht om te zegepraalen over de ongevoeligheit van een hart, 't welk na niets anders verlangde als om van twee ſchoone oogen overwonnen te worden, dewyl de aanminnelykheden en liefkoozingen van zyne Gemaalin hem geenſints hadden kunnen beweegen. *Haſſan* zag *Gemile* en beminde haar; doch nadien deze liefde zo wel voor den een als voor de andere eene ongelukkige uitſlag konde hebben, als *Fatime* daar van eenige kennis gekreegen had, wierd ze langen tyd verborgen gehouden; zo dezelve ontdekt was, zou het minſte kwaad, 't geen daar uit had kunnen voorkomen, geweeſt zyn dat de Vrouw van *Haſſan* haare Slaavin had weggejaagt; weshalven de voorzigtige *Haſſan*, die deze Scheiding zou hebben aangezien als een der grootſte onge-

lukken, zyne zeer groote Liefde langen tyd verbergde zonder dat de Slaavin het bespeurde, ofte ten minsten zich geliet zulks te merken. Het enkel geval en de schranderheit van *Hassan*, en misschien wel deze beide, veroorzaakten voor deze twee Geliefden eene gelegenheit, waar van de omstandigheden zyn als volgd.

Fatime was eens met haare Slaavinnen gaan wandelen naar den kant van de beroemde Piramide, en *Hassan* was met het zelfde voorneemen ook derwaarts gegaan, verzeld van zyne Slaaven. Nademaal het in Turkyen de gewoonte niet is dat de Mans en de Vrouwen zich in de Wandelingen ooit by malkander voegen, was de Tent van *Hassan* opgeregt aan een der hoeken van de groote Piramide, en zyne Gemaalin had de haare doen plaatsen in de daar tegen-over-gestelde hoek. Zo dra *Hassan* den Middagmaaltyd gehouden had, nam hy met zich een van zyne Slaaven, zynde een Pool van geboorte, en wandelende langs de zyde van de Piramide, begaf hy zich naar de Tent van *Fatime*, alwaar hy alleen intrad. Na dat zy beide eenige gemeene redenvoeringen met malkander gehad hadden wegens het gebruik der Piramide, wegens hunne oudheid, en de Historie van die geene welke dezelve hadden opgeregt, zeide *Hassan* tot zyne Gemaalin: Glooft gy wel, Myne Vrouw, dat deze Piramide, aan welkers voet wy ons bevinden, zes honderd voeten hoog is, en dat zelfs ieder van zyne zyden geene mindere uitgestrektheit heeft? Neen waarlyk, antwoordde *Fatime*, dewyl de twee, die ik van deze plaats ontdek, my geen drie honderd voeten ieder schynen lang te wezen, en na myn oordeel is de Piramide niet hooger als zyne zyden uitgestrekt zyn: Zelfs twyffel ik of deze vier zyden wel volmaaktelyk met malkander overeen komen. *Hassan*, zich zeer verheugende dat de meening waar in zyne Gemaalin was, hem eene zeer goede gelegenheit aanbood om zyn lust te boeten, gaf *Fatime* aanstonds tot antwoord: Gy kunt hier omtrent gemakkelyk eene verligting krygen, want gy behoeft maar al wandelende een van de twee Piramide, die wy hier van daan ontdekken te meeten, het geen eene van uwe Slaavinnen aan de andere kant mede doen kan. Als ik

en

en de Pool aan myne Tent te rug gekomen zullen wezen, zullen wy dit ook verrigten aan de twee andere zyden, die wy van de plaats, daar wy nu zyn, niet kunnen ontdekken, en wy zullen ons noodzaakelyk aan een der hoeken te gemoet komen, terwyl de Pool en uwe Slaavin malkander aan de andere hoek mede zullen ontmoeten; en op deze wyze kunnen wy in een oogenblik de regte grootte van deze vier Vlaktens weeten.

Fatime was met dit voorſtel te vreeden, en verkoos *Gemile* om de eene der zyden van de Piramide te meeten, terwyl zy zulks aan de andere kant, die in dezelve t'zamenliep, mede doen zoude. Dit was het juiſt, 't geen *Hasſan* had gewenſcht, waarom hy ook zeer verheugt zynde over deze goede gelegenheit, terſtond zo ras als hy konde naar zyn Tent keerde, gevolgt wordende door den Poolſchen Slaaf: Zo dra hy aldaar was aangekoomen, zond hy den Pool, in plaats van zelfs te keeren naar den hoek daar hy wiſt zyne Gemaalin te zullen ontmoeten, daar na toe, en nam zelfs de weg van den daar tegen over geſtelden hoek, alwaar hy verzeekerd was zyne waarde *Gemile* te zullen vinden. Hy ſprak haar aan in den hoek, daar hy eerder als zy was aangekomen, en zeide: Gy zyt wel zeer naarſtig om uwe laſt na behooren uit-te-voeren, maar ik vind in u dezelfde aandagt niet omtrent zaaken die van meer gewigt en wezentlyker zyn. Ik bemin u, aaminnelyke *Gemile*, ik laat geen dag voorby gaan of ik geef u teekenen van myne Liefde, welke ik jegens u in myn hart gevoel. Nogtans hebt gy my nooit verwaardigd eenige gelegenheit te verleenen, dat ik daar over met u konde ſpreeken; dit is de eerſte occaſie by welke het my eindelyk geoorlooft is u in vryheit te verzeekeren dat ik u aanbid, en het my onmogelyk is uwe onverſchilligheit omtrent my langer te verdragen. Ach, Heer, antwoordde deze fraaje Slaavin, die zich zeer ſchielyk naar de Tent van haare Meeſtereſſe begaf, wat zegt gy my daar? Gy hebt immers de fraaiſte en tederſte Gemaalin van Egipte, aan welke gy daarenboven alles, 't geen gy zyt, alleen hebt dank te weeten; zoud gy haar het ongelyk willen aandoen van omtrent uwen pligt jegens haar in gebreeken

te blyven, en u tot my te verneederen? Zo deze aanmerkingen niet in ſtaat zyn om u daar van af-te-trekken, denk egter ten minſten op het gevaar, waar aan gy zonder twyffel u Leeven en het myne door deze Liefde zoud blootſtellen, want uwe Gemaalin zou dezelve zonder twyffel aanſtonds ontdekken, en derhalven niet nalaaten om daar over wraak te neemen. In den naam van deze Liefde, Myn Heer, bid ik u dat gy my niet meer wild beminnen, en denken dat ik nooit uwe Paſſie voldoen zal: Ban my uit uw hart zodanig, dat daar van nooit iets blyke voor de oogen van zo veel Perſoonen, waar van wy beide altyd omringt zyn: Terwyl zy deze woorden met een verſchrikt gelaat tot hem ſprak, haaſtte zy zich naar den Tent van haare Meeſtereſſe, alwaar de andere Slaavinnen zich onthielden: *Haſſan* ſtelde alle kragten te vergeefs in 't werk om haar tegen te houden; naauwlyks had hy den tyd om aan *Gemile* te zeggen dat zy zelfs door deze onverſchilligheit oorzaak zou wezen, dat zyn groote Liefdesdrift nog meer in 't oog zou ſteeken; dat, terwyl hy niet leeven konde zonder van haare Liefde verzeekerd te wezen, hy voorneemens was de gelegenheden van by haar te kunnen komen, met minder omzigtigheit te zoeken, in plaats dat die occaſien geheel en al geheim konden blyven, zo zy van haaren kant zorg droeg dezelve niet te vermyden, en met hem t' zamen te werken om de middelen en tyden uit-te-vinden om by malkander te komen op zeekere plaatſen van het *Labyrinth* ofte *Doolhof*, in 't welk *Fatime* haar verblyf hield.

Dit is de naam dien *Haſſan* gaf aan 't Vertrek van zyne Gemaalin, en met reede konde het dus genoemd worden, dewyl het zelve vol was van duizend Kamertjes, waar mede de Vertrekken van alle de Turkſe Dames van eenigen Rang voorzien zyn, dewelke men niet zo zeer gemaakt heeft voor het gemak als wel tot diergelyke Vergaderingen, die de grootſte ſtudie zyn der Mans, en miſſchien nog veel meer van de Vrouwen; want deze weeten zich wonderlyk van deze ſchikking te bedienen, het zy ten voordeele der Slaaven zelfs van haare Gemaalen, het zy met jonge Mansperſoonen, die in Vrouwen-kleederen gekleed zyn, en in

der-

derzelver Serail geleid worden. Zy laaten hen gemeenlyk by haar komen tot gevolg van eenige Vriendin, welke haar voor twee ofte drie dagen komt bezoeken: Geduurende dien tyd is het aan de Mans niet geoorloofd in de Vertrekken hunner Vrouwen te komen, zo dat zy verpligt zyn om de Slaavinnen ofte Gesneedenen, dewelke zich by haare Slaavinnen ophouden, tot getuigen te neemen van 't geen daar is voorgevallen; doch deze ingenomen door de milde Giften haarer Meesteressen, draagen wel zorg, dat zy daar van niets bekend maaken, ten einde zy van die Geschenken niet mogen beroofd worden: In deze Vertrekken, welke gemeenlyk niet heel groot zyn, heeft men altyd vyf ofte zes kleine agter-ofte geheime Trappen, die geen uitgang van buiten hebben, en nergens anders toe dienen als tot meer gemak en t'zamenvoeging van hooge en laage doorgaande Trappen, by dewelke men hier en daar hoeken ofte eenige kleine Kamertjes vind: Met verscheide deuren, die men daar ontmoet, kan men te gelyk het eene Vertrek openen, en het andere toesluiten; ook zyn daar eenige donkere Gangen; en dit alles heeft het uitzigt van de Trappen op verscheide Vlaktens, die daarenboven in malkander loopen. In 't midden van deeze zo meenigvuldige kleine plaatsen, heeft men sommige Vertrekjes die voor een wonder van de kunst gehouden kunnen worden, want het minste gerugt van een Persoon, die van verre daar na toe komt, kan in dezelve gehoord worden, schoon het onmogelyk is van buiten iets te hooren van 't geen daar gedaan word, ten zy van naby; hier door kunnen diergelyke Vergaderingen byna altyd verzeekerd wezen dat zy niet verrast zullen worden, nademaal de Geliefden zulks vroeg te weeten komende, ieder verscheide Wegen en Schuilplaatsen verkiest, om zich te verbergen voor de Persoonen die zy hooren tot hen komen.

Gemile, die zich ondertusschen by haare Meesteresse ging vervoegen, en zeer droevig naar de Stad keerde, was geensints voorneemens, om zich van de schikking der Vertrekken, waar in zy by *Fatime* haar verblyf hield, ten voordeele van *Hassan* te bedienen, ofte haare Meesteresse te bedriegen, voor dewelke zy eene zeer groote geneegenheit

heit had, en voor welkers Gemaal zy in geenen deele eenige Liefde gevoelde: De droefheit, die *Hassan* haar bereids by de Piramide had te weeg gebragt, vermeerderde nog meer, toen zy gewaar wierd dat hy, in plaats van te luisteren na 't geen zy hem verzogt had, met minder omzigtigheit als ooit de gelegenheeden zogt om zich by haar te kunnen voegen en met dezelve te spreeken. Na dat zy zich langen tyd bedagt had, en schrikte voor de gevolgen, die eene zo onmatige drift konde veroorzaaken, vond zy geen zekerder en eerlyker middel dan aan *Fatime* de gesteldheit van haar hart en de onophoudelyke aanzoekingen van *Hassan* te openbaaren, 't geen zy ook deed; waar op haare Meesteresse ingenoomen van de wysheit en getrouwheit haarer Slaavinne, dezelve niet genoeg pryzen konde: *Gemile* vreezende dat zy van *Fatime* verkogt zoude worden, kreeg in tegendeel van haar de verzeekering, dat zulks nooit geschieden zou, alzo zy haar veel liever de vryheit wilde toestaan en voordeelig uithuuwlyken. Echter zoude deze Slaavin die gunst niet anders genieten, dan onder voorwaarde van in het toekomende stiptelyk aan haare Meesteresse bekend te maaken al het gedrag van *Hassan*, dien zy volgens ordre van *Fatime* niet al te veel moest afslaan in zyne verzoeken: *Gemile* beloofde zulks aan *Fatime* onder Eede, en bragt het ook getrouwlyk ter uitvoer, zo dat zy haar dagelyks rekenschap gaf van 't geen *Hassan* deed om haar te behaagen, en zyn oogmerk te bereiken. *Fatime*, die wegens deze buitenspoorige Liefde onophoudelyk bedagt was, verbeelde zich eindelyk, dat zy daar uit haar voordeel konde trekken. Om daar toe te geraaken beval zy aan *Gemile* dat zy eindelyk wilde toonen bewoogen te wezen door de onophoudelyke aanzoekingen van haaren Meester, en hem wilde toestaan, dat hy den volgenden nagt een weinig na midnagt by haar kwam in dezelfde Kamer, alwaar zy met eene andere Slaavin van haare Meesteresse sliep.

In 't midden van deze *Labyrinthen*, waar van ik zo even gesprooken heb, is eene konstig gemaakte Zaal waar in alle de fraaiheit der Vrouwe-Vertrekken bestaat, en in dewelke men vreemdelingen ontfangt. Deze Zaalen, die

in Egipte zeer hoog en lang zyn, 't welk men weet dat zeer veel tot de koelte toebrengt, zyn byna op dezelfde wyze gebouwt als onze Kerken, met een Kap ofte Coupel, waar in men veele Vensters gemaakt heeft, hun uitzigt hebbende naar het Noorden, dewelke de Vertrekken verligten en de frisheit in dezelve vermeerderen. De Verwelfsels en de Coupels zyn in alle de Huizen van ryke Persoonen verguld, en in de andere zyn dezelve ten minsten op de Arabische manier geschilderd, 't geen een zeer aangenaam gezigt maakt. Onder deze Kap is een groot Bekken met verscheide marmere figuuren van allerhande couleuren in compartiment, in welkers midden veele Spring-Fonteinen zyn, die men geduurende den geheelen Zomer nagt en dag doed springen: Rondom dit zeer groot Bekken zyn van de eene tusschenwydte tot de andere Vaten geplaatst, vervuld met bloemen die het Saisoen voortbrengt. Het overige van de Zaal is ook bevloerd met Marmer in compartiment, waar mede de muuren tot op de hoogte van tien à twaalf voeten insgelyks vercierd zyn; hebbende eene Kornissing ofte uitsteekende Rand, dewelke somtyds van verguld Metaal is, en waar op men zeer fyne Porceleinen ofte kostelyke Rariteiten geplaatst heeft, 't geen zo een aangenaam als pragtig Gezigt maakt. Wanneer de Zaalen een Kruiskazyn hebben, 't welk men byna altyd ziet in de Huizen der Lieden van de eerste Rang, zyn aldaar drie Sofas, waar van de pragtigste gesteld is tegen over de voornaamste deur, en het uitzigt heeft op een Tuin ofte Plaats van 't Huis, ofte ook wel op de Straat volgens de gesteldheit van 't Gebouw; de twee andere zyn over malkander aan de zyden van 't Kruiskazyn geplaatst: Deze Sofas, die omtrent zeven à agt duimen hoog zyn van den grond, zyn belegt met kostelyke Tapyten, en langs de muur heeft men kleine Matrassen gesteld, dewelke drie voeten breed en overtrokken zyn met eene ryke zyde en goude stoffe, ofte gecouleurd fyn Laaken met eene goude Franje; hebbende men ook op deze kleine Matrassen kostelyke Kussens gelegt, 't welk alles aan den Muur eene groote cieraad geeft: Die Matrassen zyn geschikt voor de Dames, dewelke daar op zitten met

de beenen kruisselings over malkander, en steunende op een hoop Leun-kussens, een groot gedeelte van den dag in agteloosheit doorbrengen, met te spreeken wegens de voorleedene Liefdes-gevallen, en wel vornamentlyk met haare gedagten te laaten gaan over de middelen tot nieuwe Avantuuren: Terwyl de Vensters maar ter halver lyf komen, kan men gemakkelyk alles zien 't geen van buiten gedaan word. Rondom deze Zaal zyn verscheide kleine Kamers, in welker voornaamste de Meester en de Meesteresse in twee afgescheide Beddens slaapen, zynde het de gewoonte der Turken nooit by haare Vrouwen te slaapen; de andere Kamers zyn geschikt voor de voornaamste Slaavinnen, van dewelke ook veele op onderscheide Matrassen by malkander slaapen, ten einde zy zich geduurende de stilte en duisterheit van den nagt in geval van noodzakelykheit zouden kunnen bystaan. De zwarte Slaavinnen slaapen met de Dienstbooden in plaatsen, die verder afgeleegen zyn, en de Gesneedene houden hun verblyf digt by de deur, welke van het Vertrek der Vrouwen gemeenschap heeft met die der Mannen.

Gemile had volgens ordre van haare Meesteresse aan *Hassan* zeer instantelyk verzogt, dat hy aan haar Kamertje wilde komen zonder eenig het minste geraas te maaken, en zonder een eenig woord te spreeken, dewyl zy vreesde dat haare Gezellin, die volgens haar zeggen eene zeer zagte slaap had, zulks andersints hooren en dus al het geheim ontdekken zou: Ook had zy tot hem gezegt aan de deur van haare Kamer te zullen wezen, dewelke even als de andere in de Zaal uitkomende, met niets anders als eene enkele Tapyt op de wyze van een Deurbehangsel gesloten was, 't geen eene voorzigtigheit is, die men nooit nalaat in diergelyke soorten van Vertrekken te gebruiken, ten einde, als men verpligt is des nagts op-te-staan wegens noodzakelykheeden, waar toe het in Turkyen niet geoorloofd is andere Plaatsen te gebruiken als die, welke daar voor geschikt zyn, men het geraas der deuren vermyde, 't welk den slaap der Persoonen en voornamentlyk van den Meester en de Meesteresse zou kunnen stooren: *Fatime* had expres tot de byeenkomst verkoozen het uur, op 't

welk zy wist dat haar Man na een diepen slaap gemeenlyk wakker wierd, dewyl zy deszelfs Kust niet wilde stooren nogte hem eenige bekommeringen aandoen, dewelke hem ontwyffelbaar door het onophoudelyk verlangen naar *Gemile* in haare Kamer veroorzaakt zouden zyn: Ondertusschen ging *Fatime* eenigen tyd voor het uur van de byeenkomst de plaats van *Gemile* bekleeden, terwyl deze getrouwe Slaavin in de Kamer van haare Meesteresse ging.

Eindelyk bleef de verliefde *Hassan* geensints in gebreeke om in 't midden der duisternisse van den nagt met de grootste rasheit en het minste geraas als hem mogelyk was, zich te begeeven naar de deur van *Gemile*, alwaar hy het Tapyt opligtende, door eene gunstige hand ontfangen en geleid wierd naar de hoek van de Kamer, alwaar het Bed van deze Slaavin was. Aldaar deed hem zyn vooroordeel twee uuren doorbrengen, die hem de bekoorlykste en aangenaamste van zyn geheel leeven scheenen te wezen: Zyn geluk was door niets anders gestoord dan door de dwang, waar in hy zich bevond, dat hy zyne vreugde en gemoedsbeweegingen niet konde uitdrukken als door verdubbelde omhelzingen; zynde dezelve wel eene stomme Taal, doch waarlyk altoos de kragtigste en het beweeglykste dan alle de Liefdesbetuigingen; zyn geluk wierd des anderen daags nog vernieuwd, toen hy in de oogen en op het aangezigt van *Gemile* eene ontroering en schaamte ontdekte, dewelke zy terstond op het zien van *Hassan* gevoelde, even als of zy waarlyk aan zyne groote drift was overgegeeven.

Deze byeenkomst wierd door veele andere gevolgt. *Gemile*, die zich geheel in vryheit bevond, en bewoogen was door het voorbeeld van haare Meesteresse, meende ondertusschen regt te hebben om eenige van die kostelyke oogenblikken die zy tot voldoening van haaren Meester en Meesteresse besteede, tot haar eigen genoegen te gebruiken: Zo dat zy voornam zelfs eene byeenkomst te vergunnen aan den Poolschen Slaaf van *Hassan*, die op den dag der wandelingen de Piramide had helpen meeten: de verkiezing van deze fraaje Dochter was geensints het uitwerksel van eene blinde drift, die niets als wellust tot oogmerk had, maar de Liefde had eindelyk het hart van de ongevoelige *Gemile*

overwonnen, en haar tot Slaavin van den Pool gemaakt. Hy was fraai, welgemaakt, en daarenboven had hy het voorregt zo wel een Slaaf te wezen als zy. Misschien was dit de eenigste oorzaak aan dewelke hy zyn geluk konde toeschryven; want de Liefde wil zich niet altyd vereenigen by die geene die ongelyk van staat zyn, maar wel met die, welke malkarder in rang gelyken: De ongelukkige *Hassan* had mogelyk de koelheeden van deze fraaje Circassische Vryster aan niets anders dank te weeten, als om dat hy haar Meester was, welke qualiteit hem scheen te noodzaaken niemand anders te beminnen, als die de God der Liefde hem wilde vergunnen. Zedert langen tyd wierd *Gemile* bereids door den Pool bemind, en hy had aan deze Circassische Slaavin dikwils verscheide kleine presenten toegezonden door jonge Slaaven die in het Huis van *Hassan* waren opgevoed: Zynde het de manier dat de Grooten in Turkyen dezelve zeer jong koopen en in hunne Huizen opbrengen, ten einde hun gemakkelyker de gevoelens van de Religie in te boezemen, en ongevoelig te verbinden aan de belangen hunner Meesteren, zo dat zy hier door meer genegenheit krygen voor derzelver Huis als voor dat hunner Ouderen. Deze jonge Lieden mogen vryelyk tot een zekeren ouderdom van het Vertrek der Mans-Persoonen overgaan tot dat der Vrouwen, zo dat de Pool zyne Geschenken door die Slaaven gemakkelyk aan *Gemile* konde zenden in eene geborduurde Neusdoek, waar in hy te gelyk den staat van zyn hart aan haar bekend maakte. Dit is, gelyk ik bereids gezegt heb, de taal die men in Turkyen geheimlyk tot de betuiging der Liefde gebruikt. De Dames, waar onder zeer weinige zyn, die leezen en schryven kunnen, weeten niets, 't geen kragtiger daar toe is.

Gemile had deze boodschappen niet alleen ontfangen, maar ok dikwils daar op geantwoord. Door eene van deze Neusdoeken maakte zy aan haar beminde bekend, dat hy haar hart grotelyks had ingenomen, en dat zy om hem daar van meer te overtuigen, hem dien zelfden avond aan den ingang van 't Vertrek van *Fatime* zou opwagten. Nooit wierd een Order met meer trouw gegeeven en te gelyk uitge-

uitgevoerd. De Pool begaf zich by haar, en deze gelief-den hielden den eersten nagt malkander voor eenige oogen-blikken gezelschap aan de deur van de Kamer van *Fatime*. Vervolgens bragt *Gemile* haar beminde een weinig verder, en eindelyk gelyk de goede uitslag der Liefde even als alle andere dingen de moed en stoutheit vermeerderd, geleide zy hem trapsgewyze tot in de Kamer en zelfs tot in het Bed van haare Meesteresse. Zy gebruikten tot haare Liefdesbetuigingen even zo veel tyd als zy wisten dat *Hassan* en *Fatime* gemeenlyk van hunnen kant doorbragten, zo dat geene ongerustheit de zoetheit hunner vermaaken kwam te verhinderen.

Deze dubbele onderhandeling had bereids vier ofte vyf maanden gelukkiglyk geduurd, zonder door de minste te-genspoed gestoord te wezen, tot dat eindelyk de Fortuin zich omkeerde en al het geheim deed ontdekken. De Pool kwam eens des nagts uit de Kamer van zynen Meester, hebbende van *Gemile* afscheid genoomen, en het Deurbe-hangsel opligtende om uit de Zaal te gaan, ontmoete hy juist *Hassan*, die zulks van zynen kant mede gedaan had: Dit geval was voor hem een blixemslag, zo dat hy uit vreeze van bekend en tegengehouden te zullen worden, op staan-den voet de vlugt nam, en stootte zynen Meester met zo veel geweld te rug, dat hy hem op de Aarde nederwierp, en kwam dus by de deur van 't Vertrek, welke opengebleeven zynde, hy met veel geraas toetrok. Ondertus-schen ontwaakten alle Slaavinnen op het geschreeuw 't geen *Hassan* deed toen hy nederviel, en kwamen by haaren Meester. *Gemile* en *Fatime*, die meede waarlyk wel wakker gewor-den waren gelyk men wel denken kan, waren geensints de laatste om zich by hem te begeeven, zonder dat het mo-gelyk was in de confusie der Persoonen, die uit de kleine Kamertjes rondom de Zaal kwamen, te bemerken van waar zy uitgegaan waren: *Hassan* bleef staande houden, dat hy uit deszelfs Kleer-Kamer naar zyn Vertrek kee-rende, met geweld te rug gestooten was door een Man, die daar uit kwam, en dat hy zelfs de deur had hooren slui-ten: *Fatime* merkte zulks in tegendeel aan als eene Ver-scheining, die hy had gehad, en om haaren Man beeter

van zyne dwaaling te overtuigen, ontbood zy de Gesneedenen, die aan de deur sliepen; dewelke alle waarlyk eenpaarig verzeekerden dat niemand uit het Vertrek gekomen was. Echter voldeed deze getuigenis *Hassan* geensints, want hy bleef sterk aanhouden met klagten en murmureeringen, en zyn val was voor hem een getuige, die men hem in geenen deele konde doen ontkennen; nogtans wierd hy genoodzaakt wederom te gaan slaapen, 't geen hy in groote toorn deed: *Fatime* twyffelde geensints of *Gemile* had haaren Man zo geweldig te rug gestooten, terwyl zy in al te groote haast uit haare Kamer had willen vertrekken, en voorzag duizend hindernissen die dit ongeluk by vervolg van deze onderhandeling konde na zich sleepen, in welke gedagten zy in eene diepe slaap geraakte.

Hassan, na dat hy niet veel gerust had en ontwaakt was, hernam zyne klagten, lasteringen en dreigementen: *Fatime*, die van haare zyde wanhoopte deze byeenkomsten langer te kunnen vervolgen, en zedert eenige maanden Zwanger was, zonder dat haar Man geloofde dat hy byna een Jaar by zyne Vrouw geslaapen had, meende, dat de tyd gekomen was om hem al het geheim te ontdekken; zeggende tot hem al lagchende: *Hassan*, het is onnoodig u meer te wederstaan, gy hebt u niet bedroogen; want het is waar dat ik zedert meer dan vyf ofte zes maanden in myn Bed een Man gekreegen heb, die my zo veel liefde en tederheit beweezen heeft, als gy my hebt kunnen betuigen: Ik zal aan u ook bekennen dat ik met hem zo zoete en aangenaame oogenblikken heb doorgebragt, dat ik alleenlyk vrees dat gy my reede zult geeven om dezelve te betreuren: Maar, dewyl ik u alles zeggen moet, is 'er nog eene andere zaak; namentlyk, dat ik eenige maanden Zwanger ben. *Hassan*, die door dit Verhaal geheel ontsteld wierd, en de oogen slaande op zyne Gemaalin, gewaar wierd dat zy waarlyk bezwangert was, zeide tot haar met grooten Iever: Hoe! durft gy my zulks met een zo gerust en vreugdig gelaat vertellen? is het voor u nog niet genoeg, dat gy my zo grootelyks beleedigt hebt? doch *Fatime* scheen daar over geensints geraakt te wezen, en voegde daar by, dat zy zich vleide, dat hy, schoon zy hem

nooit

nooit tot eenige liefde jegens haar had kunnen beweegen, echter het Kind van een anderen Man tot zyn Erfgenaam zou aanneemen; maar toen zy meende dat zy deszelfs geduld tot den hoogsten top gebragt, en hem veel vrees en schrik aangedaan had, waar mede zy zich verbeelde te wreeken de trouwloosheit, die hy dagt voor haar gehad te hebben, begon zy ernstig met hem te spreeken, en na duizend regtmaatige verwyten wegens zyne ondankbaarheit en onverschilligheit, verhaalde zy hem de wyze, waar van zy zich bediend had om tegens zyn wil en dank te genieten een goed, 't geen haar zo wettig toebehoorde, en waar van hy haar met zo veel onregtvaardigheit had willen berooven; en tot verzeekering van 't geen zy hem zeide, herinnerde zy hem eenige omstandigheeden, die in staat waren om hem daar van te overtuigen. Echter behield hy nog eenige ongerustheit ten opzigte van de Persoon, die hem zo geweldig te rug gestooten had. *Hassan* hield met kragt staande dat het *Gemile* niet konde geweest hebben, dewyl zy geensints sterk genoeg was om hem overhoop te werpen, en zy zich niet gered zou hebben naar den kant van de deur des Vertreks, van dewelke hy het geraas gehoord had: Nadien 'er geen middel was om zyn agterdogt dienaangaande uit den weg te ruimen, deed *Fatime* haare Slaavin by hen komen, en ordonneerde dat zy in tegenwoordigheit van *Hassan* alles zou verklaaren, 't geen 'er gebeurd was zonder de geringste omstandigheit na-te-laaten.

Dit was een zeer onverwagt bevel voor de ongelukkige *Gemile*. Zy wierp zich voor de voeten van haare Meesteresse, welkers knien zy tederlyk omhelsde, en met haare traanen bestortede, zeggende dat zy waarlyk de goedheeden van *Fatime* misbruikt had, en de allerstrengste kastydingen verdiende. Ja, ik heb u beleedigt, myne waarde Meesteresse, voegde zy daar by. Ik ben ongelukkig genoeg geweest om den ruimen toom te geeven aan myne begeertens, welke ik gekreegen heb door het al te sterk denkbeeld der Liefdens-byeenkomsten, waar van het u behaagd heeft dat ik het Werktuig zyn zoude. De al te gunstige geleegenheit, die my door uwe Afweezendheit geduurig

verleend wierd, is de voornaamste oorzaak van myn Val geweest. Door uwe Liefdesbetuigingen heb ik de aanlokselen van deze drift leeren kennen, en ik ben zwak genoeg geweest om die, welke een der Slaaven van mynen Meester bereids over langen tyd voor my had gehad, in-te-willigen. Ik heb hem binnen uw Vertrek geleid, en zelfs tot in uw Bed gebragt. De toestand, waar in ik my bevind, laat niet toe, dat ik iets het minste voor u verborgen houde: Op deze woorden sloeg zy haare oogen, waar mede zy haare Meesteresse had aangezien, op zich zelfs, en gaf te kennen, dat zy Zwanger was. Maar zy vervolgde met te zeggen: beneem my het Leeven, ik geef het gewillig over in uwe handen, en ben gereed op staanden voet het zelve te verliezen om deze schande te verbeeteren, en uwe gevoeligheit dienaangaande te voldoen, indien myn bloed in staat kan wezen om dezelve te bevreedigen. Toen zy deze woorden gesprooken had, viel zy in flaauwte.

Fatime, dewelke vol van verbaastheit en toorn was, en in haare eerste ontroering niet konde verdraagen het gezigt eener Slaavinne, waar van zy een zo schandelyk Verhaal kwam te hooren, liep door de gramschap, geheel en al buitenspoorig zynde, in zeer groote haast uit de Kamer. *Gemile* van haare flaauwte weder opkomende, was ten hoogsten verwonderd dat zy niemand meer dan *Hassan* by haar vond. Zy sloeg de oogen naar alle kanten, en overtuigd zynde, dat zy met haaren Meester volstrekt alleen was, zeide zy, hem by de hand neemende en tederlyk kussende: Gy hebt gehoord, myn lieve Meester, de droevige bekentenis, welke ik aan myne Meesteresse gedaan heb. Alles, 't geen ik haar gezegt heb, is waaragtig; maar daar zyn eenige omstandigheeden in myn Geval, die ik aan haar nooit zal ontdekken, om dat zy te veel deel hebben aan de tederheit en de liefde, welke ik weet dat zy voor u heeft. Gy kunt u te binnen brengen, dat, toen ik met u in beraad was over de eerste byeenkomsten, die gy met myne Meesteresse had, ik u instantelyk gebeeden heb van nooit in myne Kamer te willen koomen, ten zy ik daar toe een zeker uur aan u bestemd had. Gy hebt ondertusschen niet nagelaaten, Myn Heer, voegde zy daar by rood

rood wordende van ſchaamte, om in den beginne daar na toe te gaan geduurende drie onderſcheide nagten, zonder dat ik aan u een zekeren tyd had vaſtgeſteld. Dus wierd ik onverwagts overvallen, en genoodzaakt my aan u over te geeven, ofte het geheim van myne Meeſteres te openbaaren door eene Verklaaring, die haar beroofd zou hebben van eene onderhandeling, welke voor haar zo aangenaam en liefiyk was. Ik bedagt my langen tyd; ik wilde ſchreeuwen en was zelfs op het point om zulks te doen. Ik deed u nog eenigen tegenſtand, maar gy waart veel ſterker dan ik, Myn Heer; gy zegepraalde over myne zwakheit en ik was overwonnen, eer ik my ter deeg konde bedenken. Des anderen daagſch deed ik aan u myne klagten, om dat gy zonder toeſtemming in myne Kamer gekoomen waart, 't geen ik ook de volgende nagten deed; en gy kund u zulks herinneren. Ondertuſſchen vond ik my bezwangerd, en de begeerte om voor myne Meeſteres te verbergen, 't welk tuſſchen u en my was voorgevallen, bewoog my zeer gemakkelyk tot de liefde van een uwer Slaaven, aan wien ik tot dien tyd toe tegenſtand gebooden had. Gy zyt het, Myn Heer, die myn misdaad hebt te weeg gebragt. Ik hoop dat de onderrigting van deze omſtandigheeden u zullen beweegen om aan uwen Slaaf te vergeeven een misdaad, waar aan gy ziet dat ik meer ſchuldig ben dan hy, en dat gy by myne Meeſtereſſe zult aanhouden om myne vergiffenis van haar mede te verkrygen.

Door deze redenvoering verliet *Haſſan* zyn verdriet en ſmert, die hy terſtond had opgevat door de inbeelding van eene zo fraaje Vryſter, welke hy met zo veel drift bemind had, niet bezeeten te hebben; hy bragt zich volkomen te binnen de drie byeenkomſten, waar van *Gemile* hem ſprak, en zelfs gedagt hy aan verſcheide omſtandigheeden, die hy in de andere niet had gevonden, en hy bleef ten volle overtuigt, dat hy de eerſte Gunſtbewyzingen van *Gemile* genooten had: Hy tot in het hart getroffen van een zo vleiend en lief denkbeeld, ligtede haar tederlyk op van den verneederden ſtaat waar in zy zich bevond, en beloofde haar met de beweeglykſte bewoordingen den Slaaf

te zullen pardonneeren, welkers naam hy nog niet wist, en dien hy niet eerder uit den mond van *Gemile* hoorde, dan na dat hy verscheide herhaalde Eeden gedaan had van zyn woord te zullen houden, en zich geensints daar over te wreeken. Ook verbond hy zich om alles te doen; 't geen van hem zou afhangen, ten einde de gramschap van *Fatime* te bevreedigen en te verkrygen, dat zy haar vergiffenis geevende zou toestaan om haar aan den Poolschen Slaaf uit-te-huwelyken, voor welkers voorspoed hy haar zwoer eene byzondere zorg te zullen draagen.

Het was voor *Hassan* niet zeer moeilyk om van *Fatime* de gunst voor *Gemile* te verkrygen, na dat hy, verrukt van vreugde wegens 't geen hy kwam te hooren van deze Slaavin en zyne Vrouw, van dewelke hy zedert langen tyd wenschte een Erfgenaam te mogen hebben, aan haar honderd maalen vergiffenis verzogt had van zyne dwaaling zelfs, die hy duizend maal gelukkig noemde, en na dat hy had gezwooren voor haar in 't vervolg de getrouwste en teederste geneegenheit te zullen hebben. *Fatime* had wezentlyk eene verpligting voor deze Slaavin, en schoon zy van dezelve beleedigt was, kon zy echter niet nalaaten van te bekennen, dat zy zelfs daar toe aanleiding gegeeven had; zo dat eindelyk *Hassan* van zyne Vrouw, die zich veel had laaten bidden, om de zaak meer kragt by-te-zetten, voor *Gemile* vergiffenis en toestemming kreeg dat de Pool haar mogt trouwen. Ook verleende *Fatime* aan deze Slaavin niet alleen vergiffenis en vryheit, maar ook zeer kostelyke Geschenken: *Hassan* onder voorwendsel van verheugt te wezen over de Zwangerschap zyner Vrouwe, dewelke hy zeide aan *Gemile* te moeten dank weeten, gaf haar van zynen kant meede Presenten, en stelde insgelyks den Pool in vryheit. Het huuwlyk van dien Jongman met *Gemile* wierd eenige dagen daar na met veel plegtigheit voltrokken. Men gaf hun zelfs eene afgezonderde Plaats in het Huis, waar in hun Meester en Meesteresse woonden: De Pool droeg zorg voor de zaaken van *Hassan*, en de fraaje *Gemile* wierd de vertrouwde Vriendinne van *Fatime*, dewelke zedert geen aangenaamer Gezelschap had dan de haare.

Veele

Veele verhaalen nog by dit voorval, dat geduurende deze heimelyken handel *Gemile* voor den Pool de gedienstigheit had van hem verscheide maalen by haare Meesteres te geleiden geduurende de nagten, in dewelke zy voor *Fatime* geveinst had van aan *Hassan* eene byeenkomst verleend te hebben, schoon daar van niets waar was: Dat *Fatime*, aan dewelke deze nagten zeer verschillende van de andere waren voorgekoomen, en die zulks in haare gedagten behouden had, twyffelde aan het bedrog, na dat *Gemile* haare Liefde met den Pool bekende; dat zy dienaangaande deze Slaavin zo sterk ondervraagt had, dat *Gemile* niet had kunnen nalaaten van zulks te bekennen; dat *Fatime* daar over aanstonds veel gramschap had getoond; doch dat zy eindelyk aan *Gemile* streng belast had van het geheim niet te openbaaren; en dat de noodzakelykheit om deze Slaavin tot stilzwygen te verpligten, geen geringe oorzaak was geweest, dat *Fatime* haar wederom vriendschap betuigt en eenige Presenten gegeeven had: Maar een vertrouwde Vriend van den Pool, van wien ik de verscheide omstandigheeden van deze Historie heb bekomen, heeft my verzeekerd, dat zyn Vriend hem nooit van deze geheime zaaken gesprooken had, voegende daar by al lagchende dat, het geen zonder twyffel tot deze kwaadspreeking veel had toegebragt, *Fatime*, na vyf ofte zes Jaaren zedert haar Huuwlyk onvrugtbaar gebleeven te zyn, in dezen bedekten handel Zwanger geworden was, en dat, indien het mogt gebeuren dat zy in 't vervolg geene Kinderen meer kreeg, niemand te *Cairo* gevonden zou worden, die deze geheele zaak voor zeeker zou houden, en dat voor het overige, indien zulks waar mogt zyn, de Eer en Kuisheit van *Fatime* daar door niet benadeeld zouden worden, nademaal zy haaren Man eene goede trouw toegedragen, en haare toestemming niet gegeeven had als om *Hassan* te mogen bezitten.

Het zy hier mede zo 't wil; (want ik ben niet geneegen om deze zaak te beslissen, die verscheide Redeneeringen voor en tegen zou kunnen veroorzaaken) men moet zich niet verbeelden, dat de Europiaanen de eenigste zyn dewelke van de Vrouwen in dit Land Liefdesbewyzingen

genieten ; in tegendeel kan ik verzeekeren dat deze in 't algemeen hier omtrent geenſints eenige verkiezing hebben, en dat een Perſoon, wie het ook zyn mag , altyd na haar behaagen is: Deze manieren komen waarlyk niet overeen met de keurlykheit der Vrouwen van de Franſche Natie: Maar indien men zulks eens aan een anderen kant beſchouwd , zal men gemakkelyk begrypen dat in een Land, alwaar men geene vryheit van verkiezing heeft, alwaar de gewoonte niet toelaat om zyn hart te voldoen met zich over-te-geeven aan den Perſoon , welke zulks waardig is, 't zy door zyne Verdienſten ofte door de Vriendſchap die men langen tyd met hem onderhouden heeft , alwaar eindelyk de begeertens tot Minnaryen geweldig groot , de gelegenheden zeldſaam , en by gevolg de oogenblikken , die eenige occaſie daar toe veroorzaaken, altyd zeer dierbaar zyn, de Liefde , welke onder de beſchaafdſte Natien dikwils zo blind is, nog oneindig meer verblind moet wezen.

Voor het overige, ſchoon de Vrouwen in Egipte de paalen van Eerbaarheit en Pligt zo ligtvaardiglyk overtreeden, bewaaren de Vryſters egter in tegendeel in dit Land dikwils haare Kuisheit veel ſtipter, als die in Europa: Ik beken dat dezelve door zeer gewigtige reedenen daar toe verbonden zyn; want behalven dat zy aan niemand zouden mogen worden uitgehuuwlykt indien haar eenig ongeval kwam te gebeuren, zouden zy ook nog zeer ſtreng geſtraft worden: Daarenboven eiſcht de Gewoonte dat zy op den eerſten dag van haare Bruiloft een zigtbaar teeken geeven van derzelver Maagdom , zonder 't welk zy bloot geſteld zyn om het Leeven te verliezen, zelfs door de handen van hunne Ouders ofte Bloedverwandten: Ook is men gewoon om des anderendaags na de Bruiloft, deze teekenen van Kuisheit langs de Straaten in Triomf om-te-draagen , 't welk byna overeenkomt met het geen de Jooden eertyds dienaangaande practiſeerden.

Uit de wyze, waar van de Turken zich bedienen in het regeeren van hunne Familien , kan men gemakkelyk oordeelen dat de Jalouſy eene hartstogt is, die in de Vertrekken der Vrouwen ten uiterſten moet regeeren ; en waarlyk

dit is een drift, die daar tot den hoogsten top in zwang gaat. Om u daar van te overtuigen, zal ik u terstond een droevig voorval verhaalen, 't welk onlangs in deze Stad geschied is. Eene der voornaamste Dames te *Cairo* had eene jonge en zeer bevallige Slaavin, in dewelke de Heer van 't Huis eenig behaagen gekreegen hebbende, volgens de Maximen in het Oosten niet lang vertoefde om zulks te betuigen, zo dat hy in sommige gelegenheeden aan deze Vryster teekenen van innerlyke Liefde en zelfs van eenig Voorregt betoonde, waar over haare Meesteresse zodanig vergramd wierd, dat zy haar kwam te mishandelen. De jonge Slaavin meenende, dat zy op het hart van haaren Meester zo wel gegronde regten had als iemand, kreeg eene zo groote drift om zich te wreeken over de slegte behandelingen, die zy ontfangen had, dat zy om haare wraak te verzeekeren, zich zelfs met Vergift ombragt, ten einde haare Meesteresse op die wyze mede ter dood te brengen, 't welk zy door geen ander middel dan dit konde uitvoeren.

Deze ongeregeltheeden zouden zondertwyffel veel meenigvuldiger wezen, en zelfs verder gaan, indien de Vrouwen de vryheit hadden van Vergift te koopen, maar men heeft daar in wysselyk voorzien, dewyl het zelve niet mag verkogt worden dan aan de Mans, die zo veel belang niet hebben om zich daar van te bedienen. Veele Franschen hebben my verzeekerd dat zy het aan verscheide Vrouwen hadden geweigerd, dewelke hen met de uiterste aandrang daar om gevraagt hadden: Nogtans is het niet gemakkelyk voor de Vrouwen haare Mans te vergeeven, nadien zy nooit met hen eeten. Daar is niets dan de Koffy ofte een Watervat waar in zy aan hen Vergift kunnen geeven. Ook is het hedendaagsch zeer gemeen iemand in de Koffy ofte Sorbet met Venyn om-te-brengen; en waarlyk als men op zodanige wyze vergeeven word heeft het Vergift in minder dan twee uuren zyne uitwerking gedaan. Op deze manier bevrydde zich de Bacha, dewelke voor den tegenwoordigen te *Cairo* geregeerd heeft, van een grooten Heer van 't Land: Terwyl die Heer hem kwam bezoeken, liet hy zich een kop Koffy brengen, even als of het voor hem

zelfs was: Terstond wierd een Man, die de leus had, by hem ingeleid, en presenteerde een Request. De Bacha veinzende zeer bezet te wezen met het leezen van dat papier, verzogt aan dien Heer de Koffy in zyne plaats te willen drinken, en deze niet kunnende mistrouwen een strik, welke zo listig gespannen was, kwam dit verzoek na zonder eenigsints te vertoeven, en stierf dien zelfden dag.

Serails der Gesneedenen.

Wie zou gelooven dat de Gesneedenen voor zich zelfs een Serail hadden? Nogtans is 'er niets zeekerder, en ik kan zelfs daar by voegen dat zy gemeenlyk de schoonste Vrouwen hebben: Als hun Heer gestorven is worden zy in vryheit gesteld, en tragten alsdan na hun best vermogen, in plaats van de droevige slaverny in hunne voorige Gevangenis, een vermakelyker leeven te leiden: Deze Gesneedenen hebben in dit Land groote Voorregten, en daar zyn 'er die zeer ryk zyn.

Ik moet niet vergeeten om u in het geheugen te brengen eene oude Gewoonte die nog betrekkelyk is tot de stof, waar van ik handel, en van dewelke in *Herodotus* gesprooken word. Deze Schryver verzeekerd dat de Vrouwen ten zynen tyde Koophandel dreeven in Egipte: De Arabische Historieschryvers geeven ons een duidelyker berigt waar in die Koophandel bestond; want volgens hun zeggen was dezelve bepaald aan het koopen en verkoopen van Zyde, goude en zilvere Stoffen, enkele Zyde, Katoen, Katoen met Gaaren gemengd, ofte gemeen Lynwaat, het zy dat dezelve binnen 's Lands gefabriceerd, ofte van buiten ingevoerd wierden: Insgelyks waren de Vrouwen aangesteld om in de Winkels in 't klein te verkoopen Vrugten en duizend andere diergelyke Eetwaaren, die in het burgerlyk leeven van een dagelyks begruik zyn. Wat aangaat de Negotie uit Egipte naar vreemde Landen en uit vreemde Landen naar Egipte, den handel in 't gros van Koorn, Gerst, Ryst, en andere Graanen ofte Peulvrugten die de Aarde in dit Gewest voortbrengt, dezelve wierd alleen door de Mans gedreeven; dus deelden de Vrouwen met haare Mans, en de Mans met hunne Vrouwen, zynde dit de gemeenste en nuttigste bezigheit der Volkeren van de

oude tyden geweest. De Arabische Vrouwen, die tegenwoordig in het Gebergte en op het platte Land woonen, deelen nog met haare Mans den zelfden Koophandel, en hebben die oude gewoonte tot op onze dagen onder hen behouden; maar by alle de andere Vrouwen van dit Land is zy geheel en al afgeschaft, en men ziet niet dat dezelve zich meer met de Commercie bemoejen; dat is te zeggen, in de winkels verkoopen en *Bazars* ofte zeer groote Markten houden. Men vind maar alleenlyk eenige arme Vrouwen, die door de elende genoodzaakt zelfs naar de Markt gaan brengen ofte op de Straaten verkoopen Gaaren, gesponnen Katoen en andere diergelyke bagatellen om haare behoeftigheit te ondersteunen.

Van de aankleeving der Egiptenaaren voor hun Land.

Eindelyk, om u een volmaakt denkbeeld te geeven van den aard der Egiptenaaren, moet ik u zeggen dat zy zo weinig nieuwsgierigheit hebben voor een vreemd Land, en eene zo groote aankleeving voor het hunne, dat het onmogelyk is om hen daar uit-te-trekken: Het geval 't geen my zelfs dien aangaande is overgekomen, zal u daar van overtuigen.

In de Maand September 1699. kreeg ik ordre van den Koning om drie Coptische Kinderen uit-te-kiezen en naar Vrankryk te zenden, ten einde hen op dezelfde wyze als andere van eenige Oostersche Natien aldaar te doen opvoeden. Het Hof wenschte dat deze Kinderen van een eerlyke Familie waren en toebehoorden aan welgegoede Ouders. Om my in staat te stellen van met meerder zekerheit te gehoorzamen, raadpleegde ik aanstonds dienaangaande met de Paters Jesuiten, en wy kwamen met malkander overeen, dat niemand bekwaamer was om my te helpen tot het uitvoeren der voorneemens van zyne Majesteit, dan de Paters van *Terra-Sancta*, ofte ook wel de Paters Capucynen, die zedert langen tyd de Voortplanting des Geloofs in Egipte oeffenen, alwaar zy zelfs publike Schoolen hebben: Ik ontbood terstond de Oppersten van deze Orde, die my alle eenpaarig beloofden met iever te zullen arbeiden tot den goeden uitslag van deze Negociatie: Om daar in beeter te slaagen beslooten wy het waare oogmerk, waar toe deze Kinderen zouden gebruikt worden, niet te zullen

len ontdekken, en maar alleenlyk te zeggen, dat zulks geschiedde om de Arabische Taal aan een Zoon myner Zusteren te leeren, dewyl zy my verzogt had dat ik haar dit genoegen geeven wilde; daarenboven zouden wy belooven dezelve binnen drie Jaaren te zullen te rug zenden, en hen geduurende dien tyd te onderwyzen in zoodanige Professie, welke aan hunne Ouders het meest behaagen zou.

Na dat alle zaaken dus overlegt waren, wierd door deze goede Geestelyken niets verzuimt, 't geen dienen konde om hunne beloften na te komen; maar alles was te vergeefs; want verre van wel gegoede Lieden te kunnen beweegen tot het geeven hunner Kinderen, konden zy zulks zelfs niet verkrygen van die geene welke met de grootste elende overhoopt waren, hoe talryk hunne Familien ook wezen mogten. De zaaken kwamen zelfs tot een soort van Oproer; want de meeste Ouders, vreezende dat men derzelver Kinderen tegen hun wil en dank zou wegvoeren, trokken hen uit de Schoolen der Missionarissen, en wilden zeer gaarn de Aalmoessen missen, die zy daar van kreegen, schoon zy dezelve ten uitersten noodig hadden. De Italiaansche Geestelyken *de propagandâ fide*, die te *Cairo* zyn, en naauwe Verbintenissen hebben met den Patriarch al zoo wel als met een groot getal Coptische Familien, slaagden niet beeter in het uitvoeren der Ordres, die zy van de Congregatie hadden gekreegen om vyf ofte zes Kinderen naar *Romen* te zenden, ten einde dezelve aldaar op-te-brengen; want zy hebben 'er tot dezen tyd toe nog geen kunnen verkrygen.

Daar zyn verscheide reedenen die de Copten kunnen beweegen om te verhinderen, dat hunne Kinderen niet naar Europa worden overgevoerd. De ongemeene tedere liefde die zy voor hen hebben; de zeer groote gemakkelykheit welke zy bevinden in het opvoeden hunner Kinderen en derzelver onderhoud in een Land, alwaar een stuiver ofte agtien penningen aan brood des daags met een hemt voor den loop van 't gantsche Jaar, tot voedsel en kleeding van ieder genoeg is; de gewoonte, die niet toelaat dat men de Kinderen bloot steld om aan de overzyde der Zeëen te gaan, en eindelyk, 't geen wel de kragtdadigste

reede

reede van alle andere is, de hoope die zy hebben van ter eeniger tyd in den arbeid van die zelfde Kinderen te zullen vinden de onderstand tot de noodwendigheit en de elende, waar mede hunne ouderdom doorgaans meer dan te veel vergezelschapt is, zyn zo veele algemeene beweegreedenen, die zy zo wel als alle de andere Volkeren der Aarde hebben, en welke hen verpligten om niet toe-te-laaten, dat hunne Kinderen uit derzelver Familien trekken: Maar men kan hier by voegen, dat dit gedrag onbetwistelyk steund op eene reede, die nog veel kragtiger en hun in 't byzonder eigen is; deze bestaat in de agting en de oneindig groote aankleeving, welke zy hebben voor hun Vaderland: Niets is volgens hunne meening te vergelyken by Egipte, en zy hebben hier omtrent waarlyk geen groot ongelyk: Zou men ze wel kunnen lasteren om dat zy een Land beminnen, 't geen, gelyk ik elders gezegt heb, zelfs by de Vreemdelingen voor het Paradys dezer Waereld gehouden word?

Uit dit kort Verhaal kunt gy oordeelen, Myn Heer, van de waarheit van 't geen men heeft durven zeggen in het Historisch Verhaal van Ethiopien van den Pater de *Lobo*; dat namentlyk de Patriarch der Copten aan de Italiaansche Paters Missionarissen had toegestaan, om met hen Coptische Kinderen naar *Romen* weg-te-voeren, die men voorneemens was aldaar op-te-brengen, ten einde dezelve heel vroeg in de Katholyke Religie te onderwyzen.

Daar is geene Natie in de Waereld, by dewelke de Geschenken meer in gebruik zyn dan by deze, voornamentlyk by gelegenheeden van Sterfvallen ofte Huwelyken. Nadien een Persoon, bedroeft over de dood van een zyner Nabestaanden, geagt word niet in staat te wezen om voor zich het eeten te bereiden ofte te doen gereed maaken, dewyl zyne Bedienden ook deel neemen in de droefheit van hunnen Meester, mankeerd het nooit of zyn Huis word geduurende agt à neegen dagen met allerhande Levensmiddelen voorzien: Deze Voorraad diend ter zelver tyd tot voedsel van die geene, welke den bedroefden komen gezelschap houden, en met hem beweenen het ver- Van de Geschenken.

lies, 't welk hy geleeden heeft. Dezelfde Gewoonte word ook in agt genoomen in de Huwelyken der Christenen in dit Land even als in die der Mahometaanen, als meede in de Pelgrimagien die zy doen naar *Jerusalem* ofte naar *Mecca*; doch voornamentlyk op de te rugkomst van deze Reizen: Zy gaat ook in zwang in den Doop der Christenen en in de Besnyding der Turken, dewelke de voornaamste Ceremonien zyn van die twee Religien. Het is waar dat het in deze verscheide gelegenheeden geene schande is Presenten te ontfangen, om dat zy in diergelyke occasien altyd weder beloond worden: Eindelyk word deze gewoonte voornamentlyk in agt genoomen in de meenigvuldige bezoeken, die geduurende den loop van 't Jaar door den een aan den anderen gegeven worden, zynde dezelve altyd verzeld met Geschenken van Hennen, Schaapen, Ryst, Koffy, en andere diergelyke Provisien van allerhande soort.

Van de Bezoeken.

Deze Bezoeken die de Bloedverwandten en Vrienden regulierlyk aan malkander geeven, waren bereids in gewoonte by de oude Egiptenaaren, en schoon zy dikwils geschieden zonder uit de Stad te gaan, duuren zy egter zelden minder dan drie ofte vier daagen, zomtyds ook wel eene geheele week. Alsdan neemd men zyne gantsche Familie met zich, zo men eene heeft, en het is de manier, gelyk ik zo even gezegt heb, eenige Presenten vooraf te zenden, die met den Rang, dien men houd, en met het gevolg, waar mede men verzeld is, overeen komen. De eerste en laatste Maaltyd zyn Ceremonie-Festynen; alsdan geeft men het Reukwerk, en alle de andere Gewoontens, welke by deze gelegenheeden in het Oosten in zwang gaan, worden daar in agt genoomen; het overige van den tyd word in de grootste vryheid doorgebragt; de Mans slaapen by hunne en de Vrouwen by haare Sexe: Tot deze gewoonte dienen de Divans, doch deze zyn zo zindelyk niet als onze Bedden, maar zeer gemakkelyk, het zy om te zitten, te slaapen ofte ook wel om op zyn gemak te eeten, want zy zyn tot deze drie zaaken zeer wel geschikt. Het is voor eene eerlyke Vrouw eene schande in die gelegenheeden te zingen. In deze Gezelschappen word voornamentlyk

mentlyk van niets anders gesprooken dan van Kleedingen, Baaden en Kennissen. Zelfs is het geoorlooft in deze Bezoeken te slaapen, zonder te vreezen dat men voor onbeleeft ofte beestagtig gehouden zal worden.

De manier van iemand te groeten, waar van men zich hedendaagsch in Egipte bediend, is niet minder by de Ouden bekend geweest. Doorgaans is het nog de gewoonte, als men malkander niet aanspreekt, van zyne hand tot op de knien te verneederen, en dezelve vervolgens op de borst te leggen; geschiedende het eerste tot betuiging van zyne onderdanigheit en gedienstigheit, en het andere tot verzeekering van zyne opregte innerlyke genegenheit voor de Persoon, die men groet: Als men zich vervolgens aanspreekt neemt de een des anders hand tot teeken van vriendschap; doch de Lieden ten platten Lande geeven malkander groote klappen in de hand, 't welk wel twintig of dertig maalen geschied zonder iets anders te zeggen, dan *salamat aiche halcom*; dat is te zeggen, *hoe vaard gy, ik wensch u eene goede gezondheid.* Men moet bekennen dat dit Compliment, schoon zeer eenvoudig, egter zeer beweeglyk is, en misschien word hier door de waare geneegenheit van 't hart beeter betuigt, dan met alle de bestudeerde spreekwoorden waar van wy ons bedienen, en die byna altyd meer de beleeftheit dan de opregtheit tot oogmerk hebben. Na dit eerste Compliment doed men verscheide vraagen van vriendschap; eerstelyk wegens de gezondheit der Familie, noemende een ieder van de Kinderen, welkers naamen bekend zyn. Vervolgens vraagt men na de gezondheit van de Moeder dezer Kinderen, zonder haar zelfs ooit te noemen, want het zou hier eene onbeleeftheit zyn, als men aan een Man kwam te vraagen hoe zyne *Vrouw* voer, maar men gebruikt daar toe meer omstandigheit, zeggende, by voorbeeld, hoe vaart de Moeder van *Mustapha* ofte *Mehemet*, wordende deze gemeenlyk voor de Kinderen der getrouwde Vrouwen gehouden. Vervolgens doed men verscheide vraagen wegens den staat der Kameelen, Ossen, Schaapen, enz.: of de Graanen gereed zyn om af-te-maajen, of de Oegst geschied is, en of dezelve overvloedig geweest is. Zo het gesprek langer

Van de manier van te groeten.

duurd, en na dat men van andere zaaken gesprooken heeft, komt men weder tot dezelfde vraagen even als of dezelve nog niet op het tapyt geweest waren: Deze herhaaling zal zonder twyffel iemand belagchelyk voorkomen; echter moeten wy immers zelfs bekennen dat dit gebrek onder ons ook in zwang gaat, dewyl het ons dikwils in diergelyke Gezelschappen mede overkomt, dat wy de verzeekeringen van *onderdaanigen Dienaar* verscheide reizen herhaalen. De gewoonte is het alleen die onderscheid maakt tusschen de manieren van de verscheide Natien: Daarenboven zou het eene ligtvaardigheit zyn om het eene Volk eerder te veroordeelen dan het andere, dewyl zy alle aan de Gewoonte toegeweid, en door dezelve geautoriseert zyn.

Van het gebruik der Medicynen onder deze Volkeren.

De genegenheit, die de Menschen voor 't leeven hebben, maakt dat de Medicynen in alle de Landen der Waereld geagt worden, doch men kan zeggen dat dezelve nergens in grooter agting zyn dan in Egipte. Indien een Medicynmeester maar een weinig bekwaamheit heeft, word hy zeer gezogt en wind veel geld; maar hier en op alle andere Plaatsen worden heel zelden zodanige Geneesheeren gevonden; want zy weten doorgaans niets anders dan eenige Recepten, die zy in de Boeken geleerd hebben: Vervolgens maaken zy zich dezelve gemeen door het gebruik, en slaagen daar in meer ofte min gelukkiglyk, na maate dat de natuur der Patienten zich daar na schikken wil: Eene zo geringe voorraad van kennissen verpligt hen dat zy zich maar aan het geneezen van een soort van ziektens verbinden kunnen; zo dat men met regt zeggen kan dat nog tegenwoordig in Egipte even als eertyds voor ieder ziekte ofte onpasselykheit een byzondere Medicynmeester is, ofte ten minsten zulk een, die zich beroemd dezelve te kunnen geneezen. Dus ziet men ook onder ons Geneesheeren, die van een grooter aanzien zyn dan andere, van de ziektens der Oogen, Ooren, Breuken, Waterzugt, Kinder-Pokken, enz. schoon 'er waarlyk onder hen niet een is, welke zich niet vermeet in staat te wezen om alle soorten van kwaalen te behandelen, waar van zich zelfs veele Lieden verzeekerd houden; want daar zyn geene dingen in welke de

de Menschen zich meer laaten overreeden, en dus tot spot van andere worden, als die waar in zy zich het minst zouden moeten laaten bedriegen.

Het is derhalven zeeker, dat zo wel in dit Land als in Europa Medicynmeesters gevonden worden, die zich beroemen alle Ziektens te geneezen. Die geene, welke zich bemoejen met het kwaal der Oogen te behandelen zyn het meest bezet, om dat het zelve zeer meedigvuldig is, gelyk ik bereids gezegt heb, toen ik sprak van de Lugtstreek van Egipte in 't algemeen, want de meeste Menschen zyn daar eenoogig, blind, ofte hebben ten minsten een zeer slegt gezigt.

De Drogeryen, die hier tot purgeeren gebruikt worden, zyn zeer meenigvuldig en aan de Europiaanen gantsch onbekend: Het gebruik der Medicamenten om te braaken was eertyds by de Egiptenaars zeer gemeen, en de Arabieren, welke het meest van de oude gewoontens behouden hebben, en het meest aangaande de Geneeskunde geschreeven hebben, neemen nog in agt zich te zuiveren met kruiden die eene overgeeving veroorzaaken. Het zy hier meede zo 't wil, 't is zeer waarschynlyk dat de Speceryen, waar van men zich in de Geneesmiddelen bediend, gantsch onaangenaam zyn, schoon de Inwoonders van dit Land dezelve zonder eenige tegenzinnigheit inneemen, dewyl de walgagtigste van onze Medicynen voor hen een heerlyk geschenk zyn en eene lekkere drank, die zy met veel vermaak proeven.

Ik eindig, Myn Heer, door eene aanmerking die wel natuurlyk is, en welke gy in 't leezen van deze en de voorgaande Brief bereids zonder twyffel zult gemaakt hebben; dezelve bestaat hier in, dat, schoon eenige oude Gewoontens in Egipte ongevoelig zyn afgeschaft, nogtans een zeer groot getal daar van nog hedendaagsch overig is, niet tegenstaande de verscheide Regeeringen, en de verschillende Religien die na malkander in dit Land gevolgt zyn. Voornamentlyk bevind men dat de Gewoontens die de Ouden wegens de Godsdienstigheit aldaar hadden ingevoerd, byna geene verandering gekreegen hebben. Egipte, 't welk ten allen tyde Menschen heeft voortgebragt, die ge-

neigt waren tot de vreugde en de vermaaken, heeft allengsjens weeten te verbeeteren de ernsthaftigheit en de natuurlyke gevoelloosheit der Turken, en over deze trotse Overwinnaars getriomfeert met hun in-te-boezemen de Liefde tot de Feesten en Schouwspeelen, waar in zy geen het minste behaagen vonden. De Processien, Bedevaarten, Reizen tot vermaak, Illuminatien, geduurige Feesten en honderd andere Gewoontens, dewelke aan de eerste Inwoonders van dit zeer aangenaam Land eigen geweest zyn, gaan hier nog in zwang, en geven ons eene leevendige herinnering van die beroemde Volkeren, welker gedagtenis in de Historie nooit zal uitgewischt worden.

Deze geneigtheeden der eerste Eeuwen, die ik aanmerk als een soort van natuurlyke Historie in het volmaktste Schepsel den Mensch; deze geneigtheeden zeg ik, welke in hem niet veranderd zyn, vind men nog in de Dieren van dit Land even zodanig als dezelve eertyds waren, gelyk gy in 't vervolg myner Brieven hebt kunnen aanmerken: De edele *Ibis* is nog dezelfde doodelyke Vyand van de Slangen, die hy over drie à vier duizend Jaaren was: de *Hippopotamus* is altyd zeer gevaarlyk, en de *Ichneumon* doed met geen minder drift dan eertyds den Oorlog aan den Crocodil. Dus ziet men inder-daad, gelyk ik zo even gezegt heb, dat Egipte op zeer weinig na nog hedendaagsch het zelfde is, 't geen dat Land in de alleroudste tyden was. Zo 'er eenige veranderingen in de Gewoontens aldaar zyn voorgevallen, zyn dezelve egter zeer weinig. Daar zyn altoos eenige voetstappen overgebleeven, die alle de kragten van den tyd niet hebben kunnen uitwisschen; zelfs tot zyn verval toe brengt dat Land nog voort in alle de leevende wezens, die het zelve bewoonen, byna den zelfden aard, dezelfde geneigtheeden, en dezelfde hoedanigheit.

Van de Duiven die tot Postillons gebruikt wierden.

By deze gelegenheit komt my te binnen eene Gewoonte, die ten tyde van de oude Egiptische Koningen in agt genomen wierd. Dezelve is nog nier geheel en al in het Oosten afgeschaft, en verdiend zonder twyffel dat ik hier mede deze Brief eindige. Ik spreek van de Duiven, die tot Postillons gebruikt wierden, waar van wy in de oude en

en hedendaagsche Historien zo veele merkteekenen vinden. Men kan waarlyk niet genoeg pryzen de wyze voorzienigheit der Europiaansche Vorsten, die door middel van verscheide Posten, welke zy in de uitgestrektheit hunner Staaten hebben opgeregt, niet alleen den handel en de vereeniging hunner Onderdaanen gemakkelyker maaken, als zynde twee zaaken die tot onderhoud van de Burgerlyke gemeenschap zeer dienstig zyn, maar ook voor zich zelfs eene zeekere weg baanen om stiptelyk van alles, 't geen hun in derzelver Ryk aangaat, kennis te krygen. Egter moet men bekennen dat deze schikking, hoe nut en voordeelig ze ook zy, niet te vergelyken is by die van de oude Souvereinen, (van welkers magt Egipte altyd tot een getuigenis zal strekken) nademaal zy in oneindig veel korter tyd door middel van Duiven kennis konden krygen van alles, 't geen in de verscheide gedeeltens van hun wyduitgestrekt Gebied voorviel.

Zie daar op wat voor manier deze Posten waren opgeregt. Men had op ieder distantie van twaalf mylen Toorens geplaatst, beginnende van het Kasteel te *Cairo* tot aan *Diarbekir*, en gaande door *Damas*, *Jerusalem* en *Aleppo*. De Plaats, alwaar deze Toorens opgeregt waren, wierd *Berid* genaamt, welk woord dezelfde beteekenis heeft als de benaaming van *Post* in onze Taal: Men moet aanmerken dat van deze Stad af tot te *Rosette*, *Alexandrie* en *Damiette* geen van deze Toorens gevonden wierden, alzo de Duiven die Reis in eene vlugt afleiden. Op de hoogte van die Toorens waren nagt en dag zekere Mannen geplaatst, en in huur aangenoomen om de Brieven, welke door deze Duiven wierden aangebragt, te ontfangen; want die Vogels reisden nagt en dag, en de Wagters wierden dezelve in de duisternis gewaar door het vreugdegeschreeuw, 't geen zy by hunne aankomst maakten. Als men spoedig kennis wilde geeven van eenige zaak, 't zy van de Provintien aan 't Hof, het zy van 't Hof aan de verscheide Provintien van 't Koningryk, nam men een van deze Postillons dien men medegebragt had van den *Berid*, welke het naaste geleegen was by de Stad, van waar de tyding vertrok, en bond met een snoer aan deszelfs hals eene kleine goude

doos,

doos, zo ligt als papier, waar in de Brief, welken men wilde wegzenden, gelegt was; wordende deze Duif vervolgens in de Lugt opgeschooten. Die doos, zynde een duim breed en anderhalve duim lang, wierd in 't Arabisch *Pataca* genaamt, waar van daan ons woord *Paquet* waarschynlyk zyn oorsprong heeft. Het uur, op 't welk men dezen Brief afvaardigde, wierd op den zelven aangeteekend, gelyk men mede deed ten opzigte van den tyd, wanneer die Postillon op ieder *Berid* aankwam: Men droeg zorg om van dat Paquet eene *duplicata* te hebben, die altyd twee uuren na het vertrek van den eersten Courier tot meerder zekerheit afgezonden wierd.

Deze Duiven wierden maar alleen voor den Koning afgevaardigd, en hy had ook alleen het regt om de Paquetten, waar mede zy belast waren, te openen; zo dat, indien het zomtyds gebeurde dat 'er een Courier aankwam terwyl de Vorst rustede, ofte zich op de Jagt bevond, men genoodzaakt was te wagten tot dat hy ontwaakte ofte in het Paleis te rug kwam om de doos te kunnen openen. De Historie der Kruistogten leerd ons, dat het Christen Leeger, 't geen de Plaats van *St. Jan van Acre* Beleegerde, door een dezer Duiven, die in 't voorby-gaan aldaar gedood wierd, kennis kreeg van het Secours, 't welk de Ongeloovigen gereed maakten, en van den dag, wanneer het zelve zou aankomen; zo dat de Kruisverwandten, die den tyd hadden gehad om zich gereed te maaken tot het ontfangen hunner Vyanden, by deze gelegenheit eene zeer gedenkwaardige Victorie behaalden. Ook leezen wy in de Historie van Egipte dat, wanneer de Stad *Alexandrie* tegens haaren Gouverneur was opgestaan, op het oogenblik zelfs de tyding daar van aan den Koning, die toen te *Cairo* resideerde, gezonden wierd; en dat, 't geen byna ongelooflyk zal voorkomen, het Secours, 't welk ingevolge die tyding derwaards trok om den Opstand te dempen, vier-en-twintig uuren na deszelfs begin aldaar gearriveerd was. Eindelyk is het niemant onbekend, dat men nog onlangs deze soorten van Duiven te *Alexandretta* opvoede, van dewelke men zich bediende, om te *Aleppo* kennis te geeven van de aankomst der Koopvaardy-Scheepen. Zelfs zegt men

men dat een Koopman by geval een van deze Boodſchappers op de Jagt gedood hebbende, daar door zyn Fortuin maakte, en tien duizend Ecus kwam te winnen, nadien hy zyn voordeel trok uit de tyding, die door deze Duif gegeeven wierd om Galnooten te koopen, van dewelke men zich bediend tot verwen, die zo men zeide in Engeland zeer duur geworden waren. Ik ben verzeekerd dat men door dit middel ſtiptelyk tydingen zou kunnen afvaardigen tot aan de uiterſte einden van de Waereld, indien de vereiſchte zorgen genoomen wierden om daar in te ſlaagen: Men zou in 't eerſt deze Duiven kunnen gewennen om die Reizen trapsgewyze van de eene naby geleegene Plaats tot de andere te doen, en zelfs eenige arm van de Zee over-te-trekken; als by voorbeeld de Zee-engte tuſſchen Vrankryk en Engeland, *Pas de Calais* genaamd, en men zou vervolgens ongevoelig zyn oogmerk bereiken, om hen van de verafgèleegenſte Plaatſen zelfs naar hun Hok te doen wederkeeren.

Ik heb in de Arabiſche Hiſtorieſchryvers vier vaerzen gevonden, welke voor die van *Anacreon* in hoogdravendheit niet behoeven te wyken; dezelve waren door eene Dame aan een van deze Duiven geaddreſſeert, dewelke zy met eenen Brief voor haaren Beminde belaſt had. Schoon de Arabiſche Taal niet heel bekend is, is het my egter zeer lief dat ik u dezelve kan toezenden. Zy zullen u ten minſten leeren dat de Arabiers zo wel als wy de Rym in hunne Poëzy gebruiken, en de vertaaling van dit klein ſtukje zal u mogelyk noodzaaken om toe-te ſtaan, dat de Galanterien niet aan de Franſche Natie by uitzondering van alle andere eigen zyn.

Kod ia tair del Ketab menni rouh ouaddi
Ef od genahak alei men tel la ïedi
Ana oüamk ia tair Lemma touſſel el ouadi
Bous oua cabbel aiedi cabl teddi.

Dat is te zeggen:

Ontfang dit Briefje; gaa heen, gy fraaje Boode, en

breng myne tydingen naar myn afweezenden Beminde: Sprei uwe Vleugels wel uit over dit waarde goed 't geen ik aan u vertrouw, ten einde het zelve door eenige vogtigheit niet moge bederven: En wanneer gy by hem, die myn hart en ziel heeft ingenoomen, tegenwoordig zult weezen, ſtreel dan zyne handen met deze uwe verliefde bek, en vertoon hem daar naa op eene bevallige en cierlylyke wyze dit onderpand van myne zeer groote Liefde.

Voor het overige gebeurde het ook wel dat deze Couriers zomtyds van den weg afdwaalden, en de Plaats waar na toe zy waren afgevaardigt voorby vloogen. Men ziet omtrent tien à twaalf mylen aan geene zyde van *Aleppo* een Kaſteel, welkers figuur en geleegenheit zeer gelykt na die van het Kaſteel zelfs in deze Stad, en verſcheide Duiven, die van *Alexandretta* waren afgezonden, zyn daar in bedroogen geweeſt. Wanneer een Duif in de vlugt is, kunnen tien mylen haare Reis geenſints den tyd van een half uur verlangen. Om hier van overtuigt te wezen, diend men maar alleen agt te geeven op het geen ik zelfs verſcheide maalen in dit Land gezien heb. Terwyl een Kiekendief zeer hoog in de Lugt is opgeſchooten en een Rot juiſt op dien zelfden tyd van de eene opening der Aarde tot de andere overgaat, die geen tien voeten van malkander afgeleegen zyn, doed de Kiekendief, ſchoon hy met zeer veel vederen beladen is, dewelke de ſnelheit van zyne vlugt beletten, egter eene togt van drie à vier honderd voeten, terwyl de Rot, die zeer ſnel gaat, geen weg van tien voeten kan afleggen.

By deze geleegenheit verteld men eene Hiſtorie, die te *Aleppo* voor waaragtig gehouden word, en hier in beſtaan zou; dat een Koopman van die Stad, meenende dat hy de zekerſte en ſnelſte Duif van de Waereld had, eens tegen een anderen Koopman, die 'er ook een had, om eene zeer groote ſom wedde, dat zyne Duif vyftien minuuten eerder te *Alexandretta* zou komen dan de andere: Maar deze ongelukkige Duif, zich zodanig in de Lugt verheeven hebbende, dat zy de Zee van *Balſora* in het gezigt kreeg, en meende dat dezelve de Middelandſche Zee was, zettede

de haare togt naar dien kant voort; doch *Alexandretta*, welke Plaats zy te vergeefs in dat Land zogt, niet vindende, trok zy naar Indien, van waar zy niet eerder dan na verloop van drie dagen te *Aleppo* te rug kwam. Haar Meester verstoord geworden zynde wegens het verlies, 't geen zy hem veroorzaakt had, gaf aan dezelve by haare aankomst een slag, waar mede hy haar doodde. Vervolgens wierd deze Duif geopend, en men vond in haar krop Kruidnagels, die nog geheel groen waren, en welke zy nergens anders dan in de Indien konde gegeeten hebben. Men voegt daar by dat de Koopman zo aangedaan was over die ontdekking, waar door het klaar bleek dat deze Vogel drie duizend mylen in drie dagen had afgelegt, want men reekend dat *Aleppo* zo ver afgeleegen is van het Eiland *Ceilan*, zynde dit de eerste Plaats der Indien, alwaar de Kruidnagels groejen, dat hy zelfs stierf van smert van zodanig een Dier gedood te hebben.

Behalven deze onuitspreekelyke bewyzen van gaauwheit der Vlugt dezer Duiven, weet men ook dat alle de Vogels, tot op de kleinste toe, in de Herfst van Europa naar Africa, en in 't Voorjaar van Africa naar Europa, de Middelandsche Zee overtrekken. Derhalven moet deze togt in een dag geschieden, andersints zouden zy verpligt zyn op Zee te slaapen, 't geen zelfs haare Reis niet meer als een nagt verlangen zou, dewyl hunne sterke Vlugt niet zou toelaaten de Reis langer te vervolgen. Leezen wy daarenboven niet in onze Historie, dat een Valk, die eens omtrent *Parys* op een Jagt van een onzer Koningen was verlooren geraakt, den zelfden dag ten twee uuren na den middag op het Eiland *Maltha* gevangen wierd, en dat hy bekend geworden zynde, naar *Parys* te rug gezonden wierd, met eene schriftelyke verzeekering van den dag, op welken men hem gevangen had. Eindelyk weeten wy dat in *America* en naar den kant van *Canada* een Vogel gevonden word, die des ogtents honderd mylen in Zee zyn Jagt komt maaken op de Vissen en ontbyten, vervolgens naar het Land keert, en omtrent den middag op dezelfde plaats wederkomt, 't geen hy omtrent ten drie uuren na den middag nogmaals doed. Dit is zo zeeker dat, als

 men

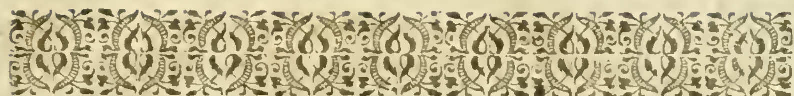
men naar *Canada* gaande dien Vogel ontdekt, men zich kan verzeekerd houden nog honderd mylen van Land te weezen. Nu is het immers tegenwoordig aan niemand onbekend dat deze Vogel op Zee niet rust, gelyk veele andere Vogels doen; en derhalven moet men besluiten, dat hy ieder dag ten minsten zes honderd mylen aflegt om te leeven Hier uit kan men begrypen dat de Duif, die van *Aleppo* vertrokken was, zich gemakkelyk op dien zelfden dag naar het Eiland van *Ceilan* heeft kunnen begeeven, aldaar des anderendaags van eene zo lange Reis uitrusten, en den volgenden dag na *Aleppo* wederkeeren. Op eene zekere hoogte van de Aarde is de Lugt bevryd van de zwaarte en grofheit van die, waar mede wy omringt zyn, en veroorzaakt aan de Vogels, welke een togt doen, de hindernis niet, die zy in eene veel lagere Landstreek ontmoeten.

Vaar wel, Myn Heer, ik ben moede van met u te spreeken over Wonderen en andere dingen, dewelke zommige voor ongelooflyk zouden kunnen aanzien. Ik eindig derhalven met een zeer gemeen Compliment, 't welk gy zekerlyk minder buiten gewoon zult vinden, dewyl ik u maar alleenlyk behoef te verzeekeren dat ik ben, enz.

Cairo den . . . . .

TWAELFDE

TWAALFDE BRIEF.

Dewelke handeld van de Regeering in Egipte, en de verſcheide Corpſen van Militie, die tot bewaaring van dat Koninkryk zyn aangeſteld.

NA dat gy, Myn Heer, Egipte met deszelfs Inwoonders, hunne Religie, Gewoontens en Aard heb leeren kennen, verwagt gy mogelyk dat ik u ook een denkbeeld der Regeeringe van deze Volkeren geef Niets zou waarlyk natuurlyker wezen, nademaal 'er geen zaak is, die meer vereiſcht word om de hoedanigheit van ieder Natie te bepaalen, dan dat men weet onder welke Regeerings-wyze, en door wat voor Wetten de Societeit, waar uit dezelve beſtaat, geregeerd word: Daar zyn inder-daad veele zaaken van groot belang, welke in eene zo gewigtige Stoffe begreepen zyn: De Rykdommen, de Magt, en de Krygsmagt van den Souverein, door wien een Staat geregeerd word, de luiſter van deszelfs Hof, de meenigte en de hoedanigheit der Trouppes die hy onderhoud, het getal der Leegers welke hy op de been kan brengen, hunne manier om te Oorlogen, het zy ingeval van den Vyand aan-te-taſten ofte zich te verweeren, hunne Wapenen, de Diſcipline, die zy in agt neemen, eindelyk de ſtaat der Finantien van den Vorſt en zyne Inkomſten, de Wetten ende Geregtshoven, zonder welke de Regtvaardigheit en de Onſchuld aan het geweld en de onderdrukking bloot geſteld zyn, dit alles, zeg ik, is begreepen onder het algemeen denkbeeld van Regeering, waar van gy u vleid dat ik u eene grondige ontleediging zal gaan geeven, met te treeden in een naauw-

keurig Verhaal van 't geen betrekkelyk is op een ieder dier dingen, welke eenig opzigt hebben tot de Stof, waar van ik handel. Gy zult derhalven zeer verwonderd zyn, Myn Heer, te verneemen dat ik in geenen deele van gedagten ben om in dat naauw onderzoek te treeden, en dat alles, 't geen ik weegens de Regeering van Egipte aan u te zeggen heb, alleenlyk bestaat in eenige aanmerkingen, die weinig in getal en vry kort zyn.

Gy hoopt zonder twyffel niet, dat ik u hier eene volkoomene Historie van Egipte doe, dat ik u een aanhangsel geeve van die oude Koningen, dewelke zedert het begin van hunne Regeeringen (*Dynastien*) tot dat de Turken zich van dat Land Meesters maaakten, dien bloejenden Staat bestierden, en dat ik u alle hunne gedenkwaardige daaden, welke hen kunnen beroemd maaken, verhaale: De Historie, die volgens haare eigenschap belast is om aan de toekomende Eeuwen de gedagtenis der groote Geschiedenissen te doen behouden, laat niet toe dat men tot een eenvoudig verhaal van zo gewigtige Stoffen overgaa; derhalven moet gy u voorstellen dat ik u bereids voldaan heb met alles 't geen de oude Regeering van Egipte betreft. Ten opzigte ven het tegenwoordig bestier, en de wyze, die het zelve gekreegen heeft zedert dat Sultan *Selim* dit Land aan zyn Ryk onderwierp, zou het onnodig wezen dat ik my lang ophield om daar van met u te handelen; want zo veele Historien zo veele Verhaalen hebben van de Regeering der Turken gesprooken, dat het genoeg is te zeggen dat Egipte hedendaagsch onder het Juk van die trotse Overwinnaars zugt, om in den eersten opslag te begrypen den Aard van deszelfs Slaverny, en de manier op dewelke dat Land door die harde en onbarmhartige Meesters bestierd word. Egipte, 't geen eertyds een zo ontzaggelyk en magtig Koningryk was, is hedendaagsch eene enkele Provintie, die aan de trotse Sultans van *Konstantinopolen* cynsbaar is; deze kennis alleen is genoeg om u aanstonds een volmaakt denkbeeld te geeven van alles, 't welk dat Land betreft, ten opzigte van de Stof, die ik verhandel. Het Ottomannisch Geweld heeft deze oude Monarchie ingeslokt; de Policie der Turken is aldaar bevestigt

veſtigt in de plaats van die eerwaarde Wetten, welke dit Koningryk eertyds zo bloejend maakten, en al de Krygsmagt en groote Leegers zyn door de Ottomannen verſlonden. Indien wy by deze kenniſſen eenige aanmerkingen voegen wegens het Vermogen en de Inkomſten der Bacha's, die dit zeer aangenaam Land regeeren, wegens de verſcheide Corpſen van Militie, welke de Groote Heer aldaar onderhoud, zult gy een volmaakt denkbeeld van deszelfs Regeering hebben. Miſſchien zult gy my toelaaten, dat ik eenigſints afwyk tot de pragt der oude Koningen, en tot den ſtaat ofte het aanzien der verſcheide Gouverneurs van dit Land, die ik geduurende myn lang verblyf alhier gekend heb: Ten minſten kan ik u vooraf verzeekeren dat deze Verhaalen nieuw zullen zyn, en dat gy dezelve geenſints voor de min aanmerkelyke nogte voor de min leerzaame verhandelingen van dezen Brief zult aanmerken.

Het Ryk van Egipte is niet altyd onder de heerſchappy van een eenigen Souverein vereenigt geweeſt: Zo wy de Arabiſche Hiſtorieſchryvers gelooven, hebben verſcheide Heeren ofte Vorſten in 't eerſt de Regeering onder hen verdeeld; de zwakſte waren toen vereenigt tegen de magtigſte en bleeven verſcheide Eeuwen door middel van dit Beſtier in goeden toeſtand: In die oude tyden begonnen zy na het voorbeeld van andere, in de uitgeſtrektheit van hun klein Gebied, Tempels en andere Monumenten op-te-regten, ten einde de Volkeren der nabuurige Staaten derwaards te lokken, en de Commercie met hen aan-te-kweeken door Godvrugtige handelingen, Feeſten, verheugende Schouwſpeelen en Markten, die veel Volk na zich trokken, wegens de verſcheide Koopmanſchappen, welke aldaar gedreeven wierden. De toeloop van deze Volkeren zettede veel kragt by tot de Inkomſten van die onderſcheide kleine Vorſten, verrykte hunne Onderdaanen, en verleende hun te gelyk met de Rykdommen de Gemakken en Aangenaamheeden van 't Leeven. In 't vervolg zag Egipte zich vereenigt onder de Regeering van een eenigen Monarch; maar de Godvrugt, Feeſten en Markten bleeven in den voorigen ſtaat. De Vorſten die van te vooren in

Van de oude Regeering van Egipte.

in eigen bezit de verscheide Provintien van dit Ryk bestierden, wierden de Officiers van deze Opper-Mogentheit, en vermeerderden de luister van zyn Hof: Egipte door deze vereenigde Magten ondersteund, wierd eene bloejende Monarchie, beroemd door haare Rykdommen, haare Magt en het getal haarer Inwoonderen: Dit is het 't geen men voor de goude Eeuw van dit gelukkig Landschap kan aanmerken.

Van de veranderingen, die daar zyn voorgevallen.

Zodanig is de gesteltheit van deze Monarchie geduurende een groot getal van Eeuwen geweest. Zedert viel dezelve aan de Persiaanen te beurt. Vervolgens voerden de Macedoniers de Regeering over dit zeer aangenaam Land geduurende meer dan drie honderd Jaaren: Na hen volgden de Romeinen, die het bestier verscheide Eeuwen behielden, doch zy wierden eindelyk door de Arabiers verjaagt; want in 't Jaar 21. ofte 23. van de Hegira wierd Egipte door *Amrou*, Zoon van *Aas*, overmeesterd: Daar naa ging deze Kroon over tot deszelfs Nakomelingen, welke de Regeering tot in 't Jaar van de Hegira (*) 358. behielden, als wanneer *Giauher*, Generaal der Leegers van den Calif *Meez-ledin-allah*, die in Africa regeerde en zyn verblyf had de *Tremecen*, een Stad dewelke twee ofte drie dagreizen boven *Oran* ten Zuiden geleegen is, dit Koningryk aan dat van zynen Meester onderwierp: Zo dra deze Vorst van die Overwinning kennis gekreegen had, deed hy al zyn Goud tot Staaven smelten, en al het kostelykste, 't geen hy bezat, en wel voornaamentlyk de Ligchaamen zyner Voorouderen, by dewelke hy wilde begraaven wezen, met zich neemende, verliet hy Africa om in Egipte te gaan resideeren. *Meez-ledin* was de vierde van zyn Stam, die in Africa onder den titel van Calif regeerde. Behalven dit Koningryk bezaaten deze Vorsten nog Sicilien en Sardinien, waar van zy zich hadden meester gemaakt: Deze Calif verliet *Tremecen* in 't Jaar (†) 362. van de Hegira, en kwam den Zetel van zyn Califaat in Egipte vestigen, alwaar hy en deszelfs Nakomelingen ten getaale van

(*) Van de Tydreekening (Æra) der Christenen 970.
(†) Van de Æra der Christenen 974.

van elf Princen tot in 't Jaar van de Hegira (*) 590. regeerden.

Ik zal niet onderneemen, gelyk ik zo even gezegt heb, om hier de Historie van de verscheide Souvereinen te geeven; want, zo men daar na nieuwsgierig is, kan men verscheide Historieschryvers leezen die gearbeid hebben om dezelve te doen kennen. Ik zal my alleenlyk vergenoegen met het verhaal van een zinryk woord van *Meez-ledin-allah*. Als deze Calif eens te Paard zat aan 't hoofd van zyn Leeger, had een Man de stoutheit om hem te vraagen van welke Afkomst en Familie hy was? de Calif, zynde zo wel wys als dapper, doch van een gering Geslagt, bragt zyn hand by deszelfs Sabel, en zeide jegens hem: *Zie daar myn Afkomst*, en hem vervolgens zyn Leeger toonende, voegde hy daar by; *en zie daar myne Familie*: Zyn Kleinzoon, genaamd *El-hakem-beaner-allah*, was even zo zot als deszelfs Grootvader wys was: Hy wilde gehouden worden voor Gods Gezel, en had een lyst doen maaken van zes duizend Persoonen, die hem in die qualiteit erkenden. Onder andere zotheeden had hy ook aan de Vrouwen verbooden van ooit in 't publik te verschynen, en gevolgelyk aan de Schoenmaakers ordre gegeeven om geene Schoenen voor haar te maaken: Aan de Jooden had hy geordonneerd om aan hun hals te draagen de figuur van een Kalf, ter oorzaake van die, welke zy in de Woestyne hadden aangebeeden; en aan de Christenen beval hy om hun hals een groot Kruis te hangen, nadien hy zich verbeelde dat dit het voorwerp van hunne Godsdienst was: Ook gaf hy bevel dat alle de Huizen en Winkels te *Cairo* alle nagten open en verligt zouden weezen; hy deed de eene helft van die Stad verbranden, en de andere door zyne Soldaaten plunderen; insgelyks deed hy de Kerk der Opstandinge te *Jerusalem*, en die van den Berg *Calvaria* omver werpen, waar naa hy dezelve weder liet opbouwen; hy had in zyne eigene Religie buitenspoorige meeningen, gelyk men denken kan: Eindelyk, dewyl zyne zotheeden dagelyks vermeerderden, deed zyne Zuster hem des ogtents voor den opgang der Zonne vermoorden op het Gebergte van *Mokatan*,

Byzonderheeden van de Regeering der Arabieren in dit Land.

(*) Van de Æra der Christenen 1202.

werwaards hy niet naliet zich byna alle dagen te begeeven, om zyne Onderdaanen te overreeden, dat hy op deze Plaats geheime onderhandelingen had met de Godheid: Men heeft nooit kunnen ontdekken wat van zyn Ligchaam na dezen Moord geworden was; het weinig Volk, 't geen hem verzelt had, verdween insgelyks; en men zeide in 't openbaar al lagchende, dat dewyl de Menfchen niet waardig waren een zo heiligen Koning te bezitten, God hem voor dat Volk had weggerukt, ten einde hy zich zelfs met zodanigen Vorft zou vermaaken.

De laatfte van die elf Princen, welke afftanden van *Meez-ledin-allah*, waar van ik gefprooken heb, wierd *Adhed* genaamd, en door *Saladin*, die zich meefter van Egipte maakte, afgezet; doch deze Overwinnaar dorft zich egter geenfints daar van tot Souverein verklaaren, om dat *Nouredin*, welke te *Damascus* regeerde, en wiens Leegers door hem gecommandeerd wierden, nog in't leeven was: Maar hy deed *Adhed* verklaaren afgezet te weezen van zyn Califaat en Koningryk, ter oorzaake van deszelfs Ondeugden, en ftelde Egipte onder de heerfchappy der Abasfidiers; dat is te zeggen, dat hy den Titel van Souverein in Egipte aan den Calif van *Bagdad* overliet, doch al de Magt van dat Land voor zich zelfs behield: Hy deed *Adhed* met zyne Kinderen en alle de Vorften van 't Huis der Fatimiers, in een Paleis opfluiten, alwaar men hun volgens zyn order overvloediglyk alles verfchafte, waar mede zy zich in hun droevig noodlot konden vertrooften, tot dat zy alle tot op den laatften toe, daar in geftorven waren.

Van hun Pragt.

De Arabifche Hiftoriefchryvers zyn zeer overvloedig in het befchryven der Pragt, waar mede het Hof van Egipte ten tyde der oude Koningen van deze Natie uitblonk. Wanneer deze Vorften in eigen perfoon eenig voordeel op hunne Vyanden behaald hadden, wanneer zy van *Damascus* ofte *Aleppo* in dien tyd, toen deze Steeden onder hun Gebied ftonden, wederkeerden, ofte als zy de Provintien, die het verfte van den Zetel huns Koningryks, dewelke toen te *Cairo* was, bezigtigt hadden, was het derzelver gewoonte van nooit dan met de grootfte Pragt en

Luifter

Luister in deze Stad weder te komen: Alle de Grooten van 't Ryk trokken hun te gemoet, en begaaven zich by hen onder pragtige Tenten, alwaar deze Vorsten drie dagen doorbragten, eer zy hunne Intreede in derzelver Hoofdstad deeden: Deze Tenten waren opgeregt in eene wyduitgestrekte Vlakte geleegen naar den kant van de *Matarea* aan de Oostzyde van *Cairo*: Niets was 'er luisterryker dan de Marsch van den Vorst, wanneer hy het Veld verliet om den weg naar 't Kasteel, alwaar deszelfs Paleis geleegen was, aan-te-neemen: Het oneindig getal Grooten van 't Land, alle heerlyk gekleed, en zo wel als derzelver Gevolg te Paard zittende, alle de Officieren van 't Huis des Konings, en de Koning zelfs op de allerfraaiste Paarden van Egipte, overdekt met pragtige Schabrakken en andere Pronkstukken van Zilver verguld, zelfs dikwils met Edelgesteentens gegarneerd, maakten een gezigt, 't geen te gelyk verwondering en verrukking waardig was: De Vorst droeg ter zyde van zynen Tulband eene witte Reiger-pluim, die aan eene Diamante Roos van eene onwaardeerbaare kostelykheit gehegt was: Voor hem gingen honderd Handpaarden, zonder te spreeken van die, welke hy tot Present gekreegen had, en dezelve waren veel pragtiger opgecierd dan alle de andere: Aan zyne zyden marscheerden honderd Pages te voet, alle met goude en zilvere Stoffen gekleed: Van den Ingang van *Cairo* tot aan het Kasteel was eene dubbele Rey van Soldaaten geposteert; de Straaten waren bestrooit met Bloemen en bedekt met zeer ryke Stoffen, over dewelke men marscheerde, terwyl uit eenige Vensters van de Stad, die alle met pragtige Tapyten vercierd waren, duizend Reukwerken en een oneindig getal welriekende Wateren over deze magnifique Cavalcade wierden uitgestort, welke de daar rondom zynde Lugtstreek met eene onvergelykelyk aangenaame Reuk vervulden: Eer dat de Koning zich naar het Paleis begaf, ging hy met zyn geheel gevolg terstond by de voornaamste Mosquée van deszelfs Paard aftreeden, om aldaar zyn Gebed te verrigten, en God voor deszelfs gelukkige wederkomst te danken: Van daar wierd hy met dezelfde Ceremonie geleid naar de Plaats, alwaar de Lig-

chaamen zyner Voorouderen rusteden, en die hem zelfs dikwils tot eene Grafsteede dienen moest. Dus droeg men zorg om in 't midden der Grootheeden, Eeerbewyzingen en Pragt, te doen gedenken, dat de Waereld niets is dan eene Schaduw, die voorby gaat, en dat alle die ydele Luister, waar mede dezelve omringt is, eindelyk even als zy moet begraaven worden in die duistere plaatsen, welke tot verblyf dienen voor de Stof en den Dood. Door het onderhouden van deze gewoonte is dezelve zonder twyffel eene enkele Ceremonie geworden; nogtans kan men niet ontkennen dat ze om geene andere reede ingesteld is dan met een inzigt, die ten uitersten wys is en zeer groote Lof verdiend; en waarlyk daar is immers niets bekwaamer om de oplopendheit van onze driften te maatigen, en onze zinnen af-te-trekken van de ydele pragt des Waerelds, waar mede wy byna altyd overheerscht worden, dan de overweeging van de nietigheit, in dewelke wy elk oogenblik gebragt kunnen worden.

Deze gelegenheeden waren de eenigste niet, wanneer de Koningen van Egipte zich in 't openbaar met alle Luister en Pragt vertoonden: Hunne heerlykheit blonk niet minder uit in derzelver Divans, en wanneer zy in die zeer groote Zaalen, waar van ik elders gesprooken heb, in dewelke hun geheel Hof gemakkelyk konde te zamen koomen, aan hunne Onderdaanen Audientie verleenden met eene Grootheit en Majesteit, die byna even zo moeilyk is om te gelooven als om te beschryven. Deze Vertrekken, dewelke altyd de cierlykste Plaatsen waren van de Paleizen der Koningen, behoefden in geenen deele voor onze Kerken te wyken, ten opzigte van de hoogte en uitgestrektheit; zy waren insgelyks gemeenlyk gemaakt op de wyze van een Kruis, in welkers midden eene Coupel was, die aan de zyde ten Noorden open en met kostelyk Marmer overdekt was: Regt onder deze Coupel stond een zeer groot Bekken, waar uit veele Waterfonteinen sprongen, die in de geheele Zaal eene geduurige frisheit veroorzaakten, en dienden om te bevogtigen de Oranje-Boomen, Citroen-Boomen en de andere welriekende Planten, dewelke geplaatst waren in de Vaten van Marmer ofte

verguld Metaal, waar mede dit Bekken omringt was.

De vier voorste Gedeeltens tegen over de Coupel, waren niet minder vercierd dan de Muuren ofte de Colommen die dezelve ondersteunden: In den Ingang zag men de Officieren van den Koning gerangeert, hebbende hunne handen kruisselings op de borst leggen, wagtende met een eerbiedig stilzwygen na de Ordres van hunnen Meester: De Koning zat aan 't eind van 't daar tegen over zynde gedeelte op ryke Kussens, geborduurd met Goud en vercierd met Paarlen; ja zelfs met Edelgesteentens, dewelke gesteld waren op eene pragtige Persiaansche Tapyt met Goud geweeven, die zo lang en breed was als de geheele Zaal: Op eenige distantie van den Vorst stond de Vizir ofte eerste Minister, en na hem alle de groote Officieren van de Kroon over end, en met de Armen kruisselings over malkander: Op zekere vastgestelde dagen zag men onder hen den Oppersten van de Justitie, die dezelve aan het Volk verleende in de tegenwoordigheit van den Souverein: De twee andere gedeeltens van de Zaal waren mede gemeubileert met Persiaansche Tapyten, met Goud geweeven, die egter zo fraai en zo kostelyk niet waren als die geene, welke het gedeelte, alwaar de Koning zat, vercierden. Op de Plaats, daar de Tapyten eindigden, waren langs de muuren Matrassen gesteld, zynde drie vingeren dik en omtrent vier voeten breed, op dewelke lange Kussens van Goud en Zilver Laaken lagen: Aldaar onthielden zich de andere Grooten, die, terwyl het Gezigt van den Vorst de over-dwars zynde gedeeltens niet konde bereiken, geensints verpligt waren overend te blyven staan, maar de vryheit hadden van zich neder te zetten.

Wanneer de Souverein zommige van deze Heeren by zich riep, naderden zy hem meer ofte min volgens hunne Geboorte, Waardigheit ofte Agting waar in zy waren. De Particulieren, die om regt kwamen verzoeken, gingen nooit in den ingang van het gedeelte des Vertreks alwaar de Koning zich bevond, maar bleeven staan voor een Hek waar door het zelve was toegeslooten; aldaar presenteerden zy hun Requeſt aan een Officier, die het aannam, en vervolgens aan den Vizir ofte den Oppersten van de Justi-

tie, wanneer hy aldaar tegenwoordig was, overhandigde: Deze Minister zat aan de voeten des Konings op drie schreeden distantie, en las voor hem de Requesten, onder dewelke hy zelfs het Arrest schreef, 't geen daar was uitgesprooken; waar naa hy het Zeegel van den Souverein daar op stelde, die om te toonen dat hy dezelve goedkeurde, vervolgens met zyne eigene hand eene letter daar onder zettede, welke beteekende *Goed* ofte *Gezien*. De Mufti alleen, ofte de Cadilesker, Opperhoofd van de Justitie, had het privilegie, om in tegenwoordigheit des Konings te zitten in den Divan, wanneer men over niets anders dan over de zaaken der Particulieren handelde; maar wanneer men moest beraadslaagen over de Belangen van den Staat, alsdan was het geoorloofd aan den Vizir en de andere Heeren, die de Eer hadden van in zynen Raad te koomen, rondom deszelfs Divan te zitten, zo wel ter oorzaake van de langduurigheit der Vergaderingen, als met inzigt dat zy op hun gemak zittende, beeter in staat zouden kunnen wezen om hunne gedagten te laaten gaan over het geeven van goeden raad.

Schoon de Koningen van Egipte zo trots waren, lieten zy echter niet na van zich somtyds van hunne grootheid, waar na zy zo zorgvuldig verlangden, te verneederen, en by hunne Onderdaanen te naderen. Daar waren zekere gestelde dagen in 't Jaar op welke zy in 't openbaar aaten, met hunnen Vizir en de andere Grooten van 't Koningryk, die hen vervolgens verzelden naar de Mosquëen, alwaar zy hunne Gebeeden gingen doen: Niets was uitmuntender en heerlyker dan deze soorten van Marschen. De voornaamste wierden verrigt op de Feesten van de groote en kleine *Beiram*. Na het publik Gebed, hoorden deze Princen eene zedige Redenvoering, welke gedaan wierd door den Orateur, die in de meeste agting was. Deze Predikatien worden by de Arabiers genaamd; *Bekendmaaking ofte Raadgeevingen tot de middelen om zyne Zaligheit te verkrygen*, en daar toe word altyd een Text uit den Alcoran genoomen. De Mahometaansche Priesters zo wel als de Christelyke Leeraars, verzuimen nooit wanneer zy voor hunne Vorsten Prediken, van dezelve te complimenteeren en hun

een

een Lofspraak te maaken: Toen de Sultan *Selim* Egipte veroverd had en door *Damascus* passeerde om naar *Konstantinopolen* te rug te keeren, was 'er een die in de tegenwoordigheit van dien Vorst Predikte; en na dat hy alle de hovaardige Titels, waar mede de Ottomannische Keizers zich gaarne vercierd zien, had opgesteld, zeide hy: Alle deze Titels gezamentlyk, hoe luisterryk die ook mogen wezen, Groote Keizer, zyn in geenen deele te vergelyken by dien, waar van gy uwe grootste en wezentlykste Roem verkrygt, want gy zyt onder alle uwe Onderdaanen de toegeneegenste Dienaar voor de twee heilige Plaatsen, nademaal gy eene zo ootmoedige Eerbied en Godsdienstige Iever voor dezelve hebt: Deze twee heilige Plaatsen zyn *Mecca* en *Medina*, dewelke van de Mahometaanen by uitneemendheit dus genoemd worden, gelyk wy de Plaatsen, die onze Zaligmaaker met deszelfs tegenwoordigheit vereerd heeft, en alwaar de Verborgenheeden van onze Verlossing zyn uitgevoerd, in een volstrekten zin, *Heilige Plaatsen* noemen: Deze Lofspraak was zo aangenaam aan den Sultan, dat die Vorst, na dat de Prediker zyne Redenvoering geeindigt had, en van den Predikstoel was afgekoomen, opstond om hem Eere aan te doen, en opentlyk verklaarde dat hy dezen nieuwen Titel voor altyd aannam voor hem en zyne Opvolgers, die denzelven inderdaad zedert dien tyd altoos gedraagen hebben: Ter zelver tyd nam hy de magnifike Bonte Rok, welke hy toen aanhad, en kleedde daar mede by deze geleegenheit den Predikant, aan wien hy voor 't overige van zyn Leeven een considerabel Pensioen schonk.

In deze publike Festynen, waar in de Egiptische Koningen de groote Officieren van hun Hof aan derzelver Tafel namen, zaten de aanzienlykste van deze Heeren rondom den Prins en op zyn eigen Sofa. Die van een minder aanzien wierden laager geplaatst, zittende sommige omtrent het Bekken, 't welk in het midden van de Zaal stond, en de andere nog een weinig verder, ieder volgens de Rang, die hy by den Vorst had door zyne Bediening ofte Verdiensten.

De Arabische Auteuren hebben geensints vergeeten om

deze

deze Feſtynen te beſchryven. Het geen men leeſt in hunne Werken van *Mohamed Ebn Toulon*; dat is, den Zoon van *Toulon*, dewelke hem geſuccedeerd is, en hier omtrent alle de andere Koningen in Egipte overtroffen heeft, is in eenigen deele verwonderenswaardig: Deze Vorſt deed een zo groot getal Tafels in zyn Paleis dekken, dat het geen daar af gedraagen wierd genoeg was om ieder dag veertien duizend Perſoonen te ſpyzen, dewelke in dienſt waren van de verſcheide Officiers van zyn Huis. De menigte Quintaalen Meel, Booter en Suiker, die men 's daags alleenlyk voor de Paſtyen gebruikte, en waar van die Hiſtorieſchryvers eene nette Lyſt geeven, ſchynd ongelooflyk: Dus is het ook geleegen met het getal van Schaapen, Hoenders, Duiven en verſcheide Speceryen, die dagelyks in de Keukens geconſumeerd wierden: Ten opzigte van de Offen word niets geſprooken, dewyl, gelyk ik elders gezegt heb, het Vleeſch van dat Dier in dit Land nooit by de Lieden van aanzien op Tafel komt. Ook hebben veele voornaame Perſoonen die ik zomtyds by my genoodigt heb, altyd getoond dat zy verwonderd waren van eene zo grove Spys te zien dienen op myn Tafel, nadien ik zo grooten Prins als den Koning van Vrankryk repreſenteerde.

Deze veertien duizend Perſoonen, dewelke leefden van het overſchot der Tafelen van *Mohamed Ebn Toulon*, hadden hun verblyf rondom zyn Paleis, geleegen aan den voet van den Berg, waar op vervolgens het Kaſteel van *Cairo* gebouwd wierd: Dit Quartier door deze laage Officieren bewoond, wierd het Quartier der Domeſtiquen van *Ebn Toulon* genaamd, en heeft tot nog toe dien zelfden naam behouden, ſchoon daar van niets meer overig is als eenige ſlegte vervallene Muuren, en vier ofte vyf uittermaaten diepe Putten, gehouwen in eene Steenrots: Het is zeeker dat de Tafels der Turken met geene zeer lekkere Spyzen voorzien zyn, het geen ik bereids in mynen voorigen Brief gezegt heb. Zy eeten niet als voor de nooddruft, en geenſints voor de wellust, dewelke zy in eene gantſch andere zaak dan in de vermaaken van den Tafel doen beſtaan, en die in den grond geen nadeel aan hen veroorzaakt: In

plaats

plaats van de lekkerny draagen zy zorg om de overvloed te hebben; en gemeenlyk is een Tafel, dewelke men voor een Heer en agt ofte tien Persoonen van zyn Huis gedekt heeft, genoeg om honderd anderen daar mede te voeden, die zich de een na den anderen by denzelven plaatsen, zittende op den grond met de beenen kruisselings over malkander, gelyk onze Kleermaakers; zo dat men gemakkelyk met een dozyn van deze Tafels, op verscheide plaatsen van een Logement gereed gemaakt, en byna op den zelfden tyd bediend, duizend ofte twaalf honderd Persoonen kan spyzen, die een Bey ofte ander groot Heer gemeenlyk in dit Land tot zyn Gevolg onderhoud.

De Macrisi verhaald wegens een van die oude Koningen der Mammelukken een zaak, dewelke uwe opmerking waardig is. Het geschiedde eens, zegt deze Auteur, dat die Prins begeerig was om Kerssen te gaan eeten te *Damascus*; want men moet aanmerken dat die Vrugt in Egipte niet groeit. Nogtans nadien hy de reede van deze Reis, dewelke hem zelfs dwaas genoeg scheen te wezen, aan zynen Vizir niet dorst verklaaren, vergenoegde hy zich met hem te ordonneeren om alles, 't geen tot zyn Vertrek vereischt wierd, gereed te maaken: Te vergeefs vertoonde deze Minister aan dien Vorst dat 'er geen zaak was, waar door hy verpligt wierd te *Damascus* tegenwoordig te wezen; te vergeefs stelde hy alles in 't werk om hem de onkosten van eene Reis, die volstrekt onnoodig scheen, en ongemeen groote Sommen kosten zoude, te doen spaaren, want men kan in 't voorby-gaan aanmerken, dat de Koningen in Egipte nooit een Reis deeden, of zy wierden door een gedeelte van hun Leeger gevolgt: Niet tegenstaande deze Vertoogen en Vermaaningen, bleef de Koning by zyn voorneemen volharden; en zonder zich meer uit-te-drukken, antwoorde hy alleenlyk dat het vrugteloos was om hem van deze Reis te willen aftrekken, en dat hy besloten had dezelve te doen. De Vizir was wys en doordringend, zo dat de volharding van dien Prins, gevoegd by eenige woorden, die hy zich had laa-

ten ontvallen, hem aanstonds eenig argwaan gaf van de waarheit, die hy tot in den grond ging onderzoeken; bevindende eindelyk, dat deze groote toebereidselen, met welke men hem belastede, nergens anders toe geschikt waren als om Kerssen te gaan eeten: Men kan wel begrypen wat voor vreugde hem eene ontdekking van deze aangeleegenheit veroorzaakte: Hy ging den Koning op staanden voet verzeekeren dat alles binnen een korten tyd tot het Vertrek gereed zou wezen: Ondertusschen deed hy des anderen daags te *Cairo* eene Ordonnantie publiceeren, door dewelke alle die geene, die in deze Hoofdstad Duiven hadden, bevel kreegen om aan dezen Minister het Mannetje ofte het Wyfje te brengen, met belofte van ze te zullen betaalen, indien dezelve binnen drie weeken aan de Eigenaars niet wierden wederom ter hand gesteld.

Deze Ordre wierd stiptelyk uitgevoerd, zo dat de Vizir, nog op dien zelfden dag, eene zeer considerabele menigte Duiven in zyne magt had: Hy liet ze zetten in twee honderd groote onoverdekte Koojen met Graan voor veertien dagen; en na dat hy deze Koojen op twee honderd Kameelen had doen laaden, gebood hy aan de Geleiders den weg naar *Damascus* te neemen. Deze kleine Caravane, die maar alleen des daags marscheerde, kwam den tienden dag na haar vertrek op de Plaats waar na toe zy gedestineerd was, met ordre voor den Gouverneur van *Damascus*, om alle de schoonste dubbelde Kerssen, welke men daar omtrent zou kunnen vinden, te doen uitkiezen, en vervolgens eene van deze dubbelde Kerssen-steelen aan den hals van ieder Duif te binden, en hun dan de vryheit te geeven: Die geene, dewelke weeten met hoe groote eerbied de Ordres der Koningen in het Oosten door hunne Ministers ontfangen worden, zullen gemakkelyk begrypen dat dit Bevel met alle mogelyke naarstigheit wierd uitgevoerd: Na dat men dan aan ieder van deze Vogelen de Laading, die door den Vizir was voorgeschreeven, gegeeven had, liet men hen in den vroegen morgenstond wegvliegen, en zy kwamen alle, uitgezondert een zeer

klein

klein getal, nog op dien zelfden dag te *Cairo*: Ondertusschen had men in deze Stad een Ordre afgekondigd aan alle die geene, dewelke Duiven hadden, om op het zelfde oogenblik van hunne Aankomst, alle de Kerssen, waar mede zy belaaden waren, aan den Vizir te brengen, met belofte van hun vyf stuivers voor 't stuk te zullen betaalen, zo dat deze Minister by de te rugkomst van die Vogels, vier groote Bekkens vulde met deze Vrugt, dewelke hy met ryke Stoffen overdekte, en aan den Koning ging presenteeren, zo dra hy in zynen Divan zat. Deze Prins was zo verrukt van vreugde, dat hy het vermaak had van zich te kunnen vergenoegen met Kerssen, en over den geest van zynen Vizir, die ze hem verzorgde, dat hy op staanden voet aan dien Minister een considerabel present gaf. Voor het overige at hy zo veele Kerssen geduurende twee ofte drie dagen, dat hy de lust om de Reis naar *Damascus* aan-te-neemen, volstrektelyk verloor, gelyk de Vizir verlangt had.

Van de tegenwoordige Regeering van Egipte.

Egipte, gewoon van Meester te veranderen, bleef niet langer onder de heerschappy der Arabieren, dan onder die der andere Natien, dewelke dat Land van te vooren beurtelings bezeeten hadden. Na dat het zelve verscheide Jaaren onder eene vry vreedzaame Regeering geweest was, zag het zich ingeslokt door dien geweldigen snellen Vloed, dewelke, na te hebben overstroomt Palestina, klein Azien, en zelfs een gedeelte van Europa, zyne verwoestingen ging overbrengen tot in Africa. Ik spreek van de Ottomannische Vorsten, dewelke eindelyk dit groot en bloejend Koningryk aan de Nakomelingen van *Saladin* met geweld ontnaamen: Gy weet op welke manier zich Sultan *Selim* daar van meester maakte. Op dien tyd nam de roem van Egipte een einde, want zedert heeft het zelve zyne Koningen verlooren; zyne Vorsten zyn de Slaaven geworden van de Porte, en deszelfs Inwoonders zugtende onder het barbaarsch Juk, kunnen zich niet verzeekeren van hun leeven na behooren te zullen onderhouden, schoon zy eene meenigte Goederen hebben, die hun nog zyn overgebleeven; want dit Land, 't geen eertyds zo beroemd

was en aan het Oosten de grootste en magtigste Monarchen gegeeven heeft, waar van in de Historie word gewag gemaakt, is eindelyk eene Provintie geworden, die aan den Ottomannischen Keizer genoodzaakt is Schattingen op-te-brengen.

Van den Bacha van Egipte.

Egipte word derhalven tegenwoordig geregeerd door een Bacha, dien de Groote Heer derwaards zend. Daar zyn Bachas geweest, die dat Ampt vier Jaaren lang behouden hebben, doch het is waar dat andere deze Bachaly ofte Bediening niet langer dan een ofte twee Jaaren hebben bezeeten: Deze Regeering is eene van de considerabelste in 't geheele Ryk, en word ook niet verkreegen als door eene meenigte Gelds: Een Bacha, die in Egipte komt, moet de onkosten begroeten op vier ofte vyf maal honderd duizend Ecus, eer hy te *Cairo*, dewelke gemeenlyk zyne Residentie-Plaats is, arriveerd, en daar gaat geen Jaar voorby of hy besteed daarenboven aan enkele Presenten, meer dan honderd duizend Ecus.

De Lasten van dit Gouvernement zyn insgelyks zeer considerabel: Een Bacha is verpligt om alle Jaaren zes honderd duizend Ecus aan den Grooten Heer te betaalen; wordende deze Schat, dewelke men *Hasna* noemt, op kosten van den Bacha te Land naar *Konstantinopolen* gevoerd, waar toe eene oneindige Som besteed word: Ook moet hy Jaarlyks naar het Serail zenden Provisien van Suiker, Koffy, Sorbet, Ryst, en veele andere Eetwaaren, die hem insgelyks niet veel minder dan zes honderd duizend Ecus kunnen komen te staan, en welke hy altoos in geld betaald: Eindelyk moet hy ook nog de onkosten draagen van het Pavillon, 't geen de Groote Heer alle Jaaren naar *Mecca* zend, en daarenboven opbrengen honderd duizend Ecus voor die zelfde Plaats, en eene gelyke Somme voor *Damascus*, waar na toe dezelve Jaarlyks gezonden word, om te dienen tot de onkosten van de Caravane, dewelke van die Stad naar Arabien vertrekke.

Van hunne Inkomsten.

Tot het opbrengen van alle deze zeer groote Sommen,

en

en tot betaaling der Trouppes die de Porte in dit Land onderhoud, bezit de Bacha alle de Inkomften van den Grooten Heer in Egipte, die ongemeen groot zyn; zy zouden behalven het onderhoud der Trouppes nog wel meer dan twaalf Millioenen kunnen opbrengen indien zy met zuinigheit gebruikt wierden: Hier uit kan men gemakkelyk begrypen dat de Bacha dikwils uit de Regeering van Egipte meer voordeel trekt dan de Grooten Heer zelfs, en wel voornamentlyk als daar eene Peft ontftaat: Alsdan worden in drie ofte vier Maanden, die de befmetting gemeenlyk duurd, door den Bacha onnoemelyke Rykdommen verzameld: In een dag kan hy twee à driemaal honderd duizend Ecus in zyn bezit krygen, door het affterven van die geene, welke verfcheide Dorpen hebben toebehoord: Nadien volgens de Wetten van den Staat die vafte Goederen by deze Geleegenheeden weder te beurd vallen aan den Grooten Heer, trekt de Bacha, die daar van in zynen naam profiteert, uit dezelve ongelooflyke Sommen: Daar zyn weeken, in dewelke hy drie ofte vier maalen een en het zelfde goed verkoopt, 't geen hy zo fchielyk weder bekomt door den dood van den een na den anderen, door wie het zelve gekogt is geweeft.

Schoon Egipte deszelfs Koningen verlooren heeft, kan men egter zeggen dat in deze Bachas nog een ligt denkbeeld is van de oude grootheit, die deze Monarchen verzelde: Wanneer de Bacha grooten Divan houd, 't geen twee maal ter week gefchied, des Zondags en des Dingsdags, is de Plaats, dewelke voor de Zaal van den Raad geleegen, en ten minften gelyk is met de helft van den Tuin der Thuilleries, bezet met de Paarden van de Beys en andere Officieren van aanzien, die egter op dien tyd niet meer dan drie ofte vier van hunne Slaaven by zich hebben: Ik kan verzeekeren, te meer, dewyl ik zulks meer dan eens gezien heb, dat de verzameling van alle deze Paarden, overdekt met ryke Pronktuigen en pragtige Schabrakken, een gezigt, 't welk de hoogfte verwondering waardig is, voortbrengt, en dat dezelve door de Zyn Divan.

 glans

glans van zo veel Goud en Zilver, zelfs dikwils door Edelgesteentens, aan de straalen van de Zon, die zich alsdan aan alle kanten openbaarden, blootgesteld, de oogen verblindden. Men verzeekerd dat de Divan zelfs van den Grooten Heer te *Konstantinopolen* in geenen deele te vergelyken is by dien van den Bacha te *Cairo*; men voegt daar by, dat de Sultan *Selim*, zynen Divan gehouden hebbende in de pragtige Zaal van 't Kasteel dezer Stad, alwaar de oude Koningen gewoon waren hunnen Raad te vergaderen, en dit onderscheid bemerkende; uitdrukkelyk verbood aan den Gouverneur, dien hy in dit Land liet, en aan die geene, welke hem zouden opvolgen, om hunnen Divan in dit pragtig Vertrek te houden, want hy vreesde dat de Bachas op het zien van zo veel Rykdom en Heerlykheit, die zy in hunne magt hadden, de lust zouden krygen om zich daar van volstrekt meester te maaken, en dat zy op den Throon zelfs der Egiptische Koningen geplaatst, en verzeld met alle de Officieren van die oude Vorsten welker Bedieningen tegenwoordig nog in weezen zyn, en die daar door hun geheel en al eigen zyn geworden, zich niet zouden verbeelden in dit Land eene volstrekte heerschappy te voeren.

Het is zeker dat de Zaal, alwaar de Bachas hunnen Raad vergaderen, en hun Hof houden, geensints te vergelyken is by die van de Koningen van Egipte. Zy is inder-daad zeer lang en breed, zich uitstrekkende langs die zeer groote Plaats, waar van ik zo even gesprooken heb; maar daarenboven is dezelve zonder eenige Cieraad: Alles, 't geen men daar aanmerkenswaardig ziet, zyn zeeven Planken, ieder eene halve duim dik, welker eerste van Dennenhout is, die de Sultan *Selim* met een Pyl doorboorde, waar door zy alle aan malkander gehegt zyn. Men heeft ze opgehangen naby de Plaats zelfs, alwaar de Bacha zyne zitting heeft, tot een beroemt gedenkteeken der wonderlyke kragt van dien Vorst: Men verhaald dat de sterkste van die geene, welke de Eer hadden dien dag met hem naar 't wit te schieten, niet meer dan drie

kon-

konde doorbooren, schoon men meende dat hy een Arm van eene ongemeene kragt had: Dit wonder is misschien zo groot niet als de Turken zich verbeelden, en die, welke de roem van eene zo sterke schoot aan zynen Souverein overliet, konde wel wysselyk de gunst van zynen Meester gesteld hebben boven de gevaarlyke Eer van sterker te schynen dan hy.

In deze Zaal heb ik eens eene buitengewoone Divan gezien, 't geen zeer zelden aan een Consul te beurt valt. Ik was aldaar geroepen ter oorzaake van een Bevel, 't welk door den Grooten Heer tegen den Bacha zelfs was afgevaardigd, dewyl hy ons zeventien Baalen Laaken by den Tol van *Alexandrie* had doen wegneemen: Hy verscheen daar zo wel als een Suppliant als ik, voor den Cadilesker, die benoemd was om deze zaak te beslissen: Daar waren in de Zaal meer dan vier duizend Persoonen, onder welk getal alle de Opperften der Mosquëen geteld wierden. Ik beken dat ik nooit iets verschrikkelykers gehoord heb, dan wanneer na de leezing van 't Bevel van den Grooten Heer en de Regtvaardiging van den Bacha, deze talryke Vergadering, waar onder alle de Grooten van 't Land zich bevonden, eenpaariglyk uitriep, dat men den Sultan bedroogen had, en dat zy daar omtrent Vertoogen aan hem doen zouden: Myne Tolken en de Kooplieden, die my verzelden, beefden op dit verschikkelyk geschreeuw, en meenden dat zy verlooren waaren; maar de Bacha, met wien ik, eer dat wy in de Vergadering kwamen, omtrent alles was overeengekoomen, en die maar alleenlyk tot oogmerk had om zyn gedrag voor de Porte te regtvaardigen, droeg zorg dat men ons geen het minste geweld aandeed, want hy zou hier door zich een oneindig veel slegtere zaak op den hals gehaald hebben, dan die welke hy van zich zogt te schuiven: Men vereffende ons Verschil op zodanige wyze, dat alle de Partyen voldaan waren.

De Militien maaken een wezentlyk gedeelte van de Regeering uit; zonder dezelve zouden de Souvereinen zich nogte geëerd kunnen doen maaken van de nabuurige Mo- *Van de verschei-de Corp-sen van Militie,*

die in Egipte zyn. Mogentheeden, nogte doen gehoorzaamen door hunne Onderdaanen. Derhalven, na dat ik van den Bacha, die Egipte regeerd, gesprooken heb, is het natuurlyk dat ik een woord spreek van de Trouppes, die tot verdediging van dit Koningryk geschikt zyn, en tot het onderhouden van de Order en Rust aldaar. Deze Krygsmagt bestaat uit vyf Corpsen.

Van de *Mustapharagas.* De eerste en edelste van deze Trouppes, en ter zelver tyd het minst geagte en het meest onnutte, zyn de *Mustapharagas*, die den Bacha aan hun Hoofd hebben: Het is een soort van Adel te Paard; welkers getal gebragt kan werden tot duizend, ofte ten hoogsten tot twee duizend Man. Dit Corps bestaat uit de Beys, een gedeelte van 't Huisgezin van den Bacha, eenige ryke Kooplieden, die onder zyne bescherming zyn, en uit Lieden, dewelke uit vrees ofte andere redenen genoodzaakt zyn geworden zich van de andere Corpsen af-te-scheiden; maar men kan op deze Trouppes geen staat maaken, om dat het meeste gedeelte van die geene, welke dat Corps uitmaaken, onweetende zyn in den Oorlog, en nooit gediend hebben.

Van de Asaphs. Het Corps van de Asaphs is te Voet, en word byna op de zelfde wyze geregeerd als de Janitsaaren, uitgezondert dat de Kiaïas, die aan deszelfs Hoofd zyn, drie ofte vier Jaaren hun Ampt behouden. Het getal kan wezentlyk bestaan uit drie ofte vier honderd Man. De Bacha heeft op dit Corps geene de minste magt, als mede niet over de Janitsaaren. Voor het overige zyn deze tweederley Trouppes altyd oneenig, en hebben een onverzettelyken haat voor malkander.

Van de Spahis. De Spahis ofte Ruiters maaken de derde soort van Militie uit; zy zyn ten getaale van drie duizend Man, 't welk altyd compleet is, en onafhankelyk van den Bacha, gelyk de Asaphs. Hun Kiaïa heeft weinig magt. Dit Corps is verdeeld in drie partyen onder verscheide Vlaggen, de Groene, de Geele en de Roode. Alle deze drie soorten hebben geen minder afkeer voor de Janitsaaren dan voor de Asaphs.

Daar

Daar is nog een vierde ſlag van Militie, zynde eene soort van Voetvolk, welkers Soldaaten *Bachaouchs* genoemt worden. Zy zyn niet boven vyf honderd Man ſterk, en worden eveneens geregeert als de Janitſaaren en Aſaphs. Men kan hier by nog reekenen twee andere kleine Troepen die omtrent zo ſterk zyn als de *Bachaouchs*, en met hen een Ligchaam maaken, waar onder de Weduwen begreepen worden, welker Mans in den dienſt geſtorven zyn. De *Bachaouchs*.

Het vyfde en laatſte ſlag van Krygsvolk beſtaat in de Janitſaaren, die ongetwyffeld het geduchtſte, aanzienlykſte en magtigſte Ligchaam zyn dat de Porte in Egipte heeft. Daar zyn 'er niet meer als zes of agt duizend die werkelyk dienſt doen. Alle d'anderen, omtrent een evengelyk getal uitmaakende, zyn Inwooners; by voorbeeld, ryke Kooplieden, of Ambagtslieden, die ſlegts dienſt onder hen neemen om zich van hunne beſcherming te verzeekeren, en om deel te hebben aan de Voorregten en Vryheden welke dit Ligchaam geniet. Hunne Soldy ſmelt ook gemeenlyk, gelyk zy zeggen, onder de werkelyke Janitſaaren; en is 't zaake om in 't Veld te trekken, of dat zy onderwyl komen te ſterven, dan hebben 'er deezen een goed ſtuk geld van, dat zy onder zich deelen. De Janitſaaren.

De Janitſaaren hangen in geenerlei wyze van den Bacha af. Hun Quartier in 't Kaſteel van *Cairo* is van 't zyne afgeſcheiden, en zy gehoorzaamen aan de beveelen van eenen Kiaïa of Luitenant-Generaal, welken zy egter naar hun goeddunken zelfs aanſtellen en afzetten, zonder daar in den Bacha in 't minſt te kennen. Dit Krygsvolk is zo magtig en onafhangkelyk, dat de Groote Heer zelfs geenen Janitſaar ter dood kan doen brengen, 't en zy de Kiaïa en hunne andere Bevelhebbers alvoorens hunne toeſtemming daar toe geeven. Voor deezen plagten de Kiaïas hunne Bediening Jaaren lang te behouden; maar zedert eenigen tyd reekent men voor een geluk dat zy ze ſlegts een rond Jaar bezitten. Schoon zy afgezet worden, behouden zy egter altoos den naam van Kiaïa, en dienen dit Ligchaam voor Raadslieden, onder 't beſtier van den Bevelhebber die hen opvolgt. De Janitſaaren hebben hunnen eigen Advocaat, die telkens den Divan van den Bacha bywoont, Hunne tucht.

om te beletten dat 'er niets nadeeligs besloten werde tegens die onder hunne bescherming staan.

Hun vermogen. Hoe aanzienlyk immers de Inkomsten mogen weezen, die dit Lichaam in Egipte bezit, zyn zy 'er egter geduurig op uit om nieuwe Middelen te verzinnen, en alles in 't werk te stellen om hunne Schatten te vermeerderen. Nog onlangs hebben zy geleegenheit gevonden zich in de verschillen der Cheics, of Arabische Princen, die in Opper-Egipte woonen, te mengen, en onder voorwendsel van hen te beschermen, hen Jaarlyks zwaare Schattingen te doen betaalen. Dezelfde reede dient hen ook om zich van alle hunne Goederen, of ten minste van 't grootste gedeelte derzelven meester te maaken, wanneer zy komen te sterven. Zy handelen eveneens met alle ryke Kooplieden in Egipte. Geduurende hun leeven ontblooten deeze Bloedzuigers hen zo veel zy immers kunnen, door hen als Leeden van hun Ligchaam in-te-schryven; en naa hunne dood neemen zy voorts den geheelen Boedel naar zich. Deeze soort van Krygsvolk heeft onder anderen eene Wet, die zeer naauw overeenkomt met eene der instellingen der Maltheesche Ridders; dat, namelyk, de Goederen der overleedene Leeden telkens op het Ligchaam erven en versterven; welk laatste in dit geval zonder fout alleenlyk uit de voornaamsten bestaat; welke deeze Goederen onderling deelen, zonder zich om d'anderen te bekommeren. Komt 'er een welhebbend Man te sterven, wie dat hy ook mag weezen, en heeft men geene baarblykelyke bewyzen, dat hy onder eenige der Krygsbenden, die de Groote Heer in dat Land onderhoud, gedient heeft, dan verzuimen zy nooit, volgens hun gemeen gebruik, door valsche Stukken aan te toonen, dat de overleedene een Janitsaar was. By aldien de Bacha, belang in die zaak hebbende, diergelyken onregtvaardigheit schynt te willen te keer gaan, dan bemiddelen zy de zaak tot een minnelyk verdrag, en deelen den buit met hem. Dit moet egter niet zodanig werden begreepen, als of 't grootste gedeelte der Goederen niet gemeenlyk den Kinderen of Slaaven des overleedenen wierd gelaaten, volgens de schikking daar ontrent by Uiterste Wille of andersints gemaakt:

maakt; maar alleenlyk dat de klaarste en zuiverste effecten altoos den Janitsaaren ten deel vallen, die zelfs meenigmaal de Kinderen maar een zeeker stuk geld uitkeeren, en dus de geheele Erffenis aanvaarden. Uit al 't gezegde is ligtelyk te besluiren, dat dit Ligchaam met 'er tyd de Goederen en Inkomsten van gantsch Egipte, onfeilbaar staat aan zich te brengen Zy zyn met niets anders onophoudelyk beezig, als met het Volk tot op het bloed uit te zuigen: De nalaatenschap van alle die onder hen komen te sterven, word onder de leevenden verdeelt, en zy houden vast al wat zy hebben, laatende nooit iets wederom uit hunne handen glippen; zulks zy, dien voet blyvende houden, niet kunnen missen in 't vervolg van tyd t'eenemaal meesters van alles te worden.

Eertyds was 't den Janitsaaren niet geoorloofd eenige Landeryen of Dorpen in Egipte te bezitten. Deeze Wet door de aloude Egiptische Koningen alle Krygsbenden des Ryks zeer wysselyk voorgeschreeven, was tot hunne Opvolgers overgegaan, en Sultan *Selim* had dezelve gehandhaaft, en zelfs op nieuw bekragtigt. Alle die Vorsten hadden geoordeelt, dat het geenzints van hun belang was, de Krygslieden tot de bezitting van eenige Landen in 't Ryk toe te laaten, welke hen Schattingen moesten betaalen; vermits het hunnen Pagters zeer bezwaarlyk zoude vallen die op-te-haalen by Lieden, welke hen dezelve gewapenderhand zouden kunnen betwisten. Dog zedert omtrent twintig Jaaren is deeze heilzaame verordening t'eenemaal vervallen en afgeschaft, 't welk thans dagelyks honderderlei onlusten verwekt, tusschen het Ligchaam der Janitsaaren en de Bachas, kunnende deeze hen de Regten niet doen betaalen, die zy aan den Grooten Heer schuldig zyn voor de Landeryen, welke zy bezitten. De Porte is wel onderrigt van deeze wanorder; doch 't is niet mogelyk daar in te voorzien, als in tyd van een algemeene Vreede; en om in zoodanig voorneemen te slaagen, zoude het zelfs noodig weezen dat de Sultan in eigen Persoon een tochtje naar Egipte deede. Hoewel de andere Krygsbenden de vermogendheit der Janitsaaren genoegzaam kunnen opweegen, pleegen zy nogtans niet zo veel geweldenaryen. Men kan eg-

ter van hen zeggen, dat zy fteeds niet minder als de Janitfaaren op middelen bedagt zyn, om zich tot nadeel der Inwoonderen te verryken. Dagelyks houd men 'er Divan of Raads-Vergaderingen, om maatreegelen ten dien einde te beraamen; en nooit kan 'er iemand hunne hebzugt ontfnappen. De Janitfaaren voornamentlyk, houden een nette naamlyft van alle Inwoonders van *Cairo*, en zelfs van gantfch Egipte, van wat ftand of beroep zy mogen weezen, 't zy zy ryk of arm zyn. Zy teikenen daar op naauwkeurig aan, in welken tyd, en op wat wyze zy 'er reeds eenige Giften van hebben ontfangen, als mede waar in dezelve beftonden. Indien dezelfde middelen voor de tweede maal misflaan, wanner zy, namentlyk weder aan de beurt leggen, na een tyd lang respyt te hebben gehad, weeten zy 'er wel haaft iets anders op te vinden. Men verwekt hen onder de hand moeielykheeden. Eenige Soldaaten krygen bevel van het Ligchaam of van hunne Officieren, om ze te beleedigen. Die ongelukkigen loopen alsdan vliegends naar de Hoofden om 'er hun beklag over te doen, maar worden afgeweezen met het verwyt, dat zy weinig aan hen gedenken als wanneer de nood hen dringt, hunne befcherming te verzoeken. Zy mogen egter nooit voor deeze Hoofd-Officieren verfchynen zonder Gefchenken mede te brengen. Na eenige geveinsde weigeringen, belooven dezelve eindelyk de fchuldigen te zullen ftraffen; en deeze gewaande ftraf-oeffening moet wederom door nieuwe Gefchenken, met den ftaat en het vermogen des klagers overeenkomende, verkreegen worden. Men geeft daar op quansuis bevel om de Aanregters van het misbedryf by den kop te vatten; men gelaat zich als hadde men hen de baftonnade doen geeven, of dezelve gebannen: Dog inder-daad wyken zy flegts voor eenige daagen uit de Stadt, of laten zich geduurende dien tyd niet zien, en in deeze ingebeelde ftraffe beftaat de gantfche voldoening die zy zo duur moeten bekoopen.

De Officieren van dit Ligchaam hebben ook allerlei loopjes, waar van zy zich by beurte bedienen, wanneer zy de Franfchen eenige Gefchenken willen afperffen. Zy be-

beginnen gemeenlyk met krakkeel te zoeken op 't ſtuk van hunne Kleeding, voorgeevende dat die t'eenemaal met die der Turken overeenkomt; 't welk ook inder-daad zo is, op een draatje zyde naa, dat door den Tulband loopt. En vermits zy zeggen, dat het hen by de Mahometaanſche Wet verboden is, diergelyken te draagen, doen zy ingevolge beveelen afkondigen, die men niet kan doen herroepen als door hunne baatzugt te bevreedigen. Zy laaten ze ook wel door eenen uitzendeling bedrygen, dat zy hen zullen noodzaaken van hun Paard of Rytuig af-te-ſtappen, indien zy hen ergens op ſtraat ontmoeten. Jaa zomtyds geeven zy hen te kennen, dat men op de Vrouwen zal gaan paſſen, die hen 's nachts in hunne Wooningen komen bezoeken; wel weetende dat diergelyke zaaken ten uiterſten gevoelig zyn voor eene fiere en roemrugtige Natie, die eene natuurlyke teederheit voor de Vrouwen heeft; en om al het Waerelds goed geen hoon of ſmaad zoude willen ondergaan. Door deeze en meer andere kunſtjes van dien aard, hadden zy 't ook zo verre weeten te brengen, dat de Franſchen hen eene ſoort van Jaarlykſche Schatting betaalden. Maar eindelyk heeft het Hof, onderregt van deeze geduurige knevelaryen, en derzelver oorzaaken, de Franſche Kooplieden verbooden, zich voortaan op zyn Turkſch te kleeden: Van die tyd af, en zedert dat de Kooplieden zelfs hebben goedgevonden, allen omgang met de Vrouwen van dit Land te myden, zyn zy van alle diergelyke verderffelyke, of ten minſte zeer onaangenaame kwellingen bevryt.

Voorts moet men bekennen, dat 'er geen Land in de Waereld is, daar de Dieven zo handelbaar zyn als in dit, of daar 't gemakkelyker is met hen om te gaan. Alle Geſchenken zyn hen even welkom en aangenaam, al was 't maar een pond Coffy; en men kan verzeekert zyn hen altoos gereed te vinden om te ontfangen, maar nooit om te geeven. Niet tegenſtaande zy voorgeeven, dat men by een Geſchenk minder moet letten op deszelfs waarde, als op de tyd wanneer, en de genegenheit waar mede het zelve word aangebooden, hebben zy een ſpreekwoord, dat hunnen baatzoekenden aard volkomentlyk doet blyken.

't Is beeter, zeggen zy, *van daag een Ey, als morgen een Hoen.* Om ze te vriend te houden, moet men de geleegenheid bespieden om by hen dikwils zyn Hof te maaken; dog zy laaten zich met geene vlyende streelingen paayen, zo draa zy bemerken dat men om hunnen bystand verleegen is: want dan doen zy zich duur betaalen voor de geringe diensten die zy aan iemand in eene zaak bewyzen, zo wel als voor den iever welken zy betuigen daar omtrent te zullen betoonen. Daar is ook geen ding dat hen meer opbrengt en voordeeliger is, als zich in alle verschillen te mengen, zo draa zy 'er kennisse van krygen; zynde zulks een verzeekerd middel om goede schenkaadjes van wederzyds partyen te bekomen. D'eene smeert hen de handen om voldoening op den gedaanen eisch te verkrygen, terwyl d'andere geene giften spaart om daar van ontslagen te worden; en zy weeten zich ontrent deeze twee tegenstrydige vorderingen met zo veel behendigheit te gedragen, dat de partyen aan beide kanten zich verzeekert houden, dat zy door hen grootelyks begunstigt zyn geworden.

Geval van eenen Koopman van Algiers.

Wanneer men iemand, die onder hunne bescherming staat, beleedigt, neemt hy aanstonds zyne toevlugt tot hen. Een ryke Koopman van Algiers, die mede onder dat getal behoort, raakte eens in krakkeel met myne Janitsaaren, over zeekere regten van weinig belang, welke zy gewoonlyk heffen van alle Waaren en Koopmanschappen die in de Wyk der Fransche Kooplieden gekogt en daar uit gevoert worden. 't Gantsche geschil bedroeg niet meer als tien of twaalf stuivers; en myne Janitsaaren gelyk hebbende, mishandelden hem zeer, dog enkel met woorden. Hy daar over ten uitersten verstoord, keerde zich tot my, en begeerde dat ik ze zoude wegjagen. Ik beloofde, hen te zullen bestraffen; en om hem te vreede te stellen, deed ik ze op staande voet voor my verschynen, bekeef hen, en mispreeс hun bedryf, met bedreiging dat ik hen hunnen afscheid zoude geeven, by aldien ooit diergelyke weder gebeurde. Maar de Koopman vol toorn en gramschap, wilde zich daar mede niet voldaan houden. Hy dagt dat deeze vergoeding geenzints toereikende was voor de ontfangene beleediging; derhalven met een norsch

gelaat

gelaat myn huis verlaatende, ging hy regelregt naar de Poorte der Janitsaaren, en daar den Kiaïa aantreffende, die een zeer goed Vriend van my was, deed hy hem zyn beklag. Die Bevelhebber geliet zich als of hy daar over ten hoogsten tegens myne Janitsaaren vertoornt was, wraakte myn gedrag in die zaak gehouden, en zeide dat hy die moedwilligers zoude laaten priegelen tot dat zy den geest gaven. Hy zond inder-daad aanstonds Volk om hen by de kop te vatten, en deed ze voor d'oogen van den Algeryn naar de Gevankenis brengen, die hier van wel vergenoegt zyn afscheid nam. Zo draa hy vertrokken was, wierden myne Janitsaaren los-gelaaten, en wederom gezonden. Daags daar aan liet de Kiaïa den Koopman weeten, dat hy ze wakker had laaten afsmeeren, niet tegenstaande de vriendschap die tusschen hem en my bestond, maar dat hy, niet kunnende goedvinden my t'eenemaal te ontrieven, dezelve dus geteisterd wederom had gezonden, ten einde het niet mogt schynen dat hy de zaak al te strengelyk hadde behandelt. De Algeryn vervoegde zich daar op ten eersten by den Kiaïa, een Baal Coffy-Boonen, hier 200. Livres waardig, medebrengende, en bedankte hem ten hoogsten voor het verleende regt; welk Geschenk en Dankzeggingen door den Kiaïa eveneens wierden aangenoomen, als of hy dezelve wel verdiend hadde. Dien Officier en ik hebben naderhand geen kleintje met dien voorval gelagchen, die hem zo veel voordeel had toegebragt, en hy verzogt my dat ik hem maar vry dikwils diergelyken zoude bezorgen. Aldus is dit Ligchaam onophoudelyk beezig om zyne belangen op duizenderlei wyze voort-te-zetten, onder voorwendsel van geen onregt in het Gebied van den Grooten Heer te gedoogen.

Mogelyk zult gy nu ook gaarne willen weeten waarop het onderhoud van deeze verscheide Krygsbenden beloopt. Ik kan u verzeekeren, Myn Heer, dat het niet mogelyk is voor iemand die 't niet weet, zich daar van een net denkbeeld te maaken, als in geenen deele overeenkomende met het geen op dit stuk in Europa gebruikelyk is. De Militie word hier doorgaans alle drie maanden door haaren Penningmeester (of Tresorier) betaalt, die de Soldy *Onderhoud deezer Krygsbenden.*

op

op het Kasteel gaat ontfangen, en ze naderhand de Soldaaten uitdeelt. Waar omtrent staat aan-te-merken, dat die uitdeeling hier niet gedaan word op eene gelyken voet, zo als in Vrankryk geschied. Een Soldaat mag in Egipte niet minder als drie stuivers 's daags hebben; dog 't staat elk een vry, die met eene stuiver te doen verhoogen, mits daar voor betaalende een zeekere Somme, eens, of met twee stuivers; mits dubbelt zo veel geevende, en dus de Soldy met zo veel te vermeerderen als men wil: Op deze wyze zyn 'er die honderd stuivers 's daags hebben, terwyl 'er een ander maar vier of vyf trekt. Wanneer een Meester zynen Slaaf wil aan een stuk brood helpen, zo koopt hy hem eene Soldy van twintig, dertig, veertig, of vyftig stuivers 's daags. Heeft nu die Slaaf daarenboven eenig geld bespaart, dan kan hy die Soldy nog meer doen verhoogen; en indien hy zich wel gedraagt, kan hy met deeze kleine Rente allenskens zich tot de bedieningen verheffen, en eindelyk op zyne beurt een der Hoofden van dit Ligchaam worden.

Voorts is 'er gantsch geene evenredigheit tusschen de Hooftsomme die men moet betaalen om diergelyken Maandgeld te koopen, en de Rente die men 'er van trekt. Als iemand by voorbeeld 3000 Livres geeft, dan word zyne Soldy met duizend Livres 's Jaars verhoogt, zulks men in drie Jaaren zyn Kapitaal wederom heeft. De Bacha ontfangt by voorzorg de Koop-penningen, en meenigmaal moet'er zyn Opvolger de Rente van betaalen. Nog een ander groot wangebruik in dit stuk is, dat wanneer een Soldaat, die sterke Soldy trekt, komt te sterven, men een van zyne Kameraaten, die maar eene middelmaatige Leening heeft, onder zynen naam doet doorgaan, zonder aan deezen iets boven zyn gewoonlyk Maandgeld daar van uit te keeren; invoegen de zwaare betaaling altyd blyft voortgaan ten voordeele van 't gantsche Ligchaam. Hier uit kan men opmaaken, hoe verward alles in Turkyen toegaat, en dat het onmogelyk is, dat de Landen, onder het Gebied van den Grooten Heer behoorende, zo veel onderstand kunnen opbrengen, als zy doen zouden, indien zy beeter bestierd waren.

De

De Wyven trekken hier Soldy gelyk de Mannen, zynde aan ieder Man, die werkelyk in dienst is, geoorlooft eene Leening van vierdehalve stuiver 's daags voor zyne Vrouw te koopen. Dit geld word van maand tot maand, op het vertoonen van een Briefje, betaalt, en dit laatste zo dikwils vernieuwt als het nodig is; ja men kan 't zelfs verkoopen als men wil; 't welk oorzaak is, dat meenigmaal een en dezelfde Soldy tot in het vyfde en zesde Geslagt overgaat, en byna nooit versterft. Zulks de lasten van dit Koningryk, verre van te verminderen, daagelyks toeneemen en aangroejen.

De Regeering ten platten Lande betreffende, die is verdeelt onder verscheide Beys of Princen, welker getal op vier-en-twintig bepaalt, maar zelden vol is. Deeze Beys worden door den Grooten Heer benoemt, en genieten in die hoedanigheid een Wedde van vyf honderd Ryksdaalders 's maands; als zy te Veld moeten trekken, hebben zy eens zo veel; en schoon 't weder Vreede word, blyft echter hun Maandgeld op den zelfden voet zo lang zy leeven. De Bacha heeft zulk een volslagen gezag over hen, dat hy ze zelfs ter dood kan doemen, gelyk hy ook meenigmaal op zeer slegte voorwendselen doet, om zich meester van hunne goederen te maaken. Die Beys zyn, als men 't wel neemt, niets anders dan Pagters van de Lasten en Schattingen, welke de Landstreeken waar over zy gestelt zyn, moeten opbrengen, en waar van de Bacha jaarlyks een zeekere somme trekt. Zy zyn daar-en-boven verpligt hun Landvoogdyschap tegen de invallen der Arabiers te verzeekeren en te verdeedigen, welke van tyd tot tyd eenen stroop in 't Land komen doen om te plunderen. In deeze geleegenheden verzamelen de Beys hunne Krygsbenden, die wel, om na waarheid te spreeken, doorgaans uit zeer slegt Volk bestaan, maar gemeenelyk genoegzaam in staat zyn, om den zwervenden hoop dier Natie het hoofd te bieden, en dezelve te verstrooien: Want hoewel ieder Arabische Cheic ontrent tien of twaal duizend Man kan op de been brengen, zyn zy egter alleen ontsachelyk om hun getal en om hunne onstuimigheid, alzo de minste tegenweer hunne heevigheid wel haast doet verslaauwen.

Van de Regeering ten platten Lande.

't Is wonderbaarlyk om te zien met hoe veel luister deeze kleine Egiptische Vorsten leeven. Ik heb zelf gezien dat de Bey, die de Caravanen naar *Mecca* geleidde, vier honderd menschen werkelyk in dienst had, die hem allegaar eigen toebehoorden, en door hem onderhouden wierden. Op een dag van Plegtigheid uitgaande, kon hy zich t'elkens doen verzellen door een gevolg van drie honderd weluitgedoschte Ruiters, die alle zyne Slaaven waren, gezeeten op kostelyke Paarden uit 's Beys eigene Stallen, die elk om 't best met zilver vergulde Tuigen, en met ryk geborduurde tot op de grond hangende Dekkleeden, pronkten. Het slegtste van deeze Paardetuigen kwam met het Kleed ten weinigsten op twee honderd Ryksdaalders te bestaan; maar daar waren 'er ook verscheide by die wel ruim vyf honderd hadden gekost.

Men moet egter bekennen dat de Turken voornamentlyk tragten uit-te-munten door een pragtigen en talryken Stoet van Slaaven, Paarden en Tuigen, waar in zy hunne grootste heerlykheit doen bestaen; want hunne Huizen zyn gewoonelyk slegt gestoffeert, en de huisraad van geringe waarde, uitgenoomen in 't Vertrek der Vrouwen, daar de Meubelen door de bank nog al fraai zyn. Deeze uitwendige pragt, waar mede men 't Volk de oogen verblind, is gantsch niet ondienstig voor allen die 'er gebruik van kunnen maaken, dewyl de agting en eerbied van 't gemeen genoegzaam altyd van den uiterlyken schyn afhangen. Alhoewel deeze Beys aanzienelyke Inkomsten hebben van Koren, Gerst, en allerlei Graanen of Vrugten, schoon ook, gelyk boven gezegt is, het Maandgeld, hen door den Grooten Heer betaalt wordende, jaarlyks een merkelyke somme bedraaagt, beloopen egter de Geschenken alleen die zy geduurig aan alle kanten van die geenen ontfangen, welke in duizenderlei geleegenheden hunne bescherming nodig hebben, vry hooger of uiterlyk niet minder als al het overige zamen. Veelen van die Beys houden zich te *Cairo* op, en de meesten ryden tweemaal ter weck uit om een lugtje te scheppen, namelyk 's Woensdags en Zaturdags, dagen die tot de wandeling geschikt zyn. Ieder een heeft alsdan ten minsten agt of tien Slaa-

ven by zich, zomtyds wel vyf en twintig of dertig. Het is byzonder fraai en aangenaam alle die verscheide benden het vlakke veld rondom *Cairo* troepsgewyze te zien doorkruissen tot ontrent 's namiddags ten vyf uuren, als wanneer zy allegaar wederom naar de Stad keeren; en de Vreemdelingen kunnen zich niet onthouden van hun vergenoegen en hunne verwondering daar over te betuigen. Want inder-daad, en zonder vooroordeel gesprooken, schoon de Stoet van veele Grooten in Europa al vry aanzienlyk is, komt dezelve tog op verre na in geene vergelyking met dien van een Bey, zelfs wanneer hy zonder eenige plegtigheit en slegts naar gewoonte uitgaat. Om dit te begrypen, moet men zich den Bey pragtig gekleed, en op een moedig en en rykelyk uitgedoscht Paard zittende, voorstellen, gevolgt wordende door dertig of veertig welgemaakte jonge Lieden, die mede als Heerschappen gekleed zyn, en welker Paarden niet minder fraai als heerlyk vercierd zyn. Laat men nu oordeelen, of eene Koets, hoe fraai en hoe kostelyk verguld, met twee of drie Lakeien agter op staande, zulk eenen sterken indruk zal maaken als de ryding (of Cavalcade) van den Bey, en of ze 't oog van 't Volk eveneens als deeze zal op zich trekken.

Wanneer een Bey reeden heeft om bedugt te zyn voor zyn leeven, dan verzuimt hy niet zich ten eersten onder de bescherming der Janitsaaren, der Asaphs, of der Spahis, en meenigmaal van alle drie te gelyk, te begeeven. 't Is zeer gemakkelyk die te verkrygen, mits men in staat zy om de onkosten daar van te draagen: Want men moet niet denken dat de Hoofden dier verscheide Oorlogsbenden hunnen roem stellen in hun vermogen om niet, en enkel om geweld en onregt te stuiten, ten behoeve van iemand aan te wenden. Zoo dra hy zich van hunne bescherming heeft verzeekert, zyn den Bacha, die geen gezag over dit Krygsvolk, maar in tegendeel alles van hen te vreezen heeft, de handen, om zoo te zeggen, t'eenemaal gebonden, en hy durft niets meer tegen hen onderstaan. Dog wanneer een Landvoogd zich behendiglyk van de oneenigheit weet te bedienen, welke onder deeze Ligchaamen heerscht, en geene kans verzuimt om die, zoo

dra'er zich geleegenheit toe opdoed, te vermeerderen, dan kan hy veel zaaken uitvoeren die anderzints buiten het gewoone beryk van zyn vermogen zouden zyn.

Een Bacha moet dan voornaamelyk bedagt zyn, om het Misverſtand en de Nydigheid tuſſchen deeze verſchillende Krygshoopen, over welke hy geen gebied of magt heeft, te onderhouden en aan-te-kweeken: En vermits hun vermogen alleen in ſtaat is om zyne heerſchappy te beteugelen, heeft hy geen grooter belang als het zelve, zo veel mogelyk is, te verzwakken, door hen geduurig onderling tegen elkander op te-hitſen.. Dit koſt hem des te minder moeite, om dat gantſch Egipte zich, ontrent drie Eeuwen geleeden, in twee Partyen verdeelt heeft, eveneens als voor deezen de Guelfen en Gibelinen in Italie, (of de Hoeks en Kabeljauws in de Nederlanden) waren. Eene deezer Partyen wordt *Sada* genoemt, dat is te zeggen *Genade*; en de andere heet *Haram*, 't welk *Zonde* beduit. De oorſprong dier verdeeltheid is al zo onzeeker, als hunne onderlinge haat fel en onverzoenlyk is. De Kinderen erven ze van hunne Ouders, en leeveren dezelve hunnen Nakomelingen wederom getrouwelyk over; ja zelfs de Slaaven volgen in dit ſtuk het voorbeeld van hunne Meeſters. Wanneer nu een Bacha zich van deeze dwarsdryvery, die onder de Volkeren van deezen Landaart heerſcht, behendiglyk weet te bedienen, dan kan hy zich ligtelyk meeſter van beide Partyen maaken. Wel is waar, dat hy met de uiterſte voorzigtigheid moet te werk gaan, indien hy zich die algemeene geſtelrheid der gemoederen te nut wil maaken; en dat hy wel moet toezien om de zaaken met maatigheid te behandelen, wanneer hy d'eene Party door de andere zoekt te verzwakken. Want komt zyn doelwit uit-te-lekken, dan vereenigen zich beide Partyen zamen tot hunne gemeene zeekerheid, en voor eene tyd lang de verbittering vergeetende die hen anderzints verdeelt, keeren zy onfeilbaar hunnen haat tegen den Bacha zelf. In 't jaar 1697. heb ik zulk een ongeval aan *Ismaël Bacha*, een der eerlykſte en verſtandigſte Mannen van 't geheele Ottomanniſche Keizerryk, zien gebeuren. De Land-Soldaaten uit zyn gedrag, hoe wys en voorzigtig anders,

ders, eenigen argwaan opgevat hebbende, dwongen hem op eene ſchandelyke wyze te wyken, en ſtelden eenen Steedehouder in zyne plaats aan, tot zo lang de Porte eenen anderen Landvoogd zoude hebben benoemt.

De gunſten welke ik van dien Heer t'aller tyd hebbe genooten, en de geſtadige vriendſchap waar mede hy my vereerde, vereiſſchen dat ik, zo wel uit dankbaarheid, als om hem te verdeedigen, zynen Perſoon, zynen Aart en Inborſt, en zyne Verheffing in 't kort beſchryve; en by die aanleidinge zal ik mede iets zeggen van eenige Bachas die hem zyn opgevolgt. Ik vertrouw dat men dien buitenſprong niet t'eenemaal buiten myn Beſtek zal oordeelen. Hy zal ook een blyk ſtrekken, dat de Turken niet allegaar van zulk een woeſten aart zyn, als men zich gemeenelyk in Europa verbeeldt. Voorts zal men 'er uit zien, dat de Natuur, al zo weinig onderſcheid in de Geweſten als in de Geboorte der menſchen maakende, maar ben overal op eene en dezelfde wyze voortbrengende, in Turkyen zo wel als elders, verheevene Zielen vormt, die zich niet altoos door de vooroordeelen der Jeugd en der opvoeding, zelfs niet door die van den Godsdienſt, hoe zeer die eenen dieperen indruk dan d'eerſten maaken, laaten beheerſchen.

Geboorte, Aart en Opkomſt van *Ismaël Bacha.*

Ismaël Bacha, die vyftig Jaaren oud zynde, Landvoogd van Egipte wierdt, is geboortig uit Macedonie, doende in zynen Perſoon al den luiſter en de dapperheit dier aloude Koningen uitblinken, welke eertyds dit beroemde Land hebben bezeeten. Hy was reeds Bacha van twee Staaten toen de Duitſchers de Stad *Buda* (of *Ofen*) in Hongaryen (*) belegerden en innaamen. Geduurende de Belegering bragt hy veel toe tot de wakkere verweering dier Stad, in welke hy zich met zyne onderhebbende Krygsbenden bevond. Toen de Plaats overging, wierd hy en zyn Zoon Gevangene van den Keurvorſt van Beyeren; en zyn geluk wilde dat een Franſche Heelmeeſter belette dat men hem den regter Arm afzettede, die in 't gevegt door eenen Snaphaanſchoot geheel vermorſſelt was geworden. Hy heeft naderhand

(*) Het Keizerlyk Leeger vermeeſterde deeze Stad in 't Jaar 1636. onder het gebied van den Hertog *Karel van Lotteringen.*

hand nog verscheide Veldslagen bygewoont, en 'er t'elkens blyken van zyne dapperheid en onvertsaagtheid gegeeven. Hy wierdt Aga van de Janitsaaren, zynde die Bediening op eene na de hoogste van 't gantsche Ryk. Na het Bachaschap van het Eiland *Scio*, dat van *Saïde*, en eindelyk dat van *Damascus* waargenoomen te hebben, kwam hy het Gebied in Egipte aanvaarden. Terwyl hy nog te *Saïde* was, had hy de smert van zynen oudsten Zoon, van welken ik zo even heb gesprooken, op eene droevige wyze te verliezen; hy wierd, namelyk, by ongeluk door eenen zyner Slaaven gedoot, welken hy gedwongen hadde om met hem te schermen. *Ismaël*, die hem niet alleenlyk beminde als zynen Zoon, en een jongen Heer van groote verwagting, maar ook als eenen medegezel zyner uitgestaane slaaverny, deed hem een pragtig Graf bouwen, en stigtte 'er veel Aalmoessen by. Zyne edelmoedigheid uitte zich desgelyks geduurende zyn verblyf te *Damascus*, welke Stadt hy met zeer fraaje Gebouwen verciert heeft. Hy heeft het zelve hier gedaan; in dat stuk zeer van zyne Voorzaaten verschillende.

Deeze Heer heeft my meenigmaal verhaalt, dat hy zeer arm was toen hy weder uit Duitschland kwam; dat hy zedert nooit bekommert is geweest om Schatten byeen te schraapen, en dat hem egter nooit iets heeft ontbrooken. Als hy nog in Bediening was deed hem den Grooten Heer veelerlei vraagen, welke hy allen waardiglyk beantwoordde; zeggende, dat hy niets ter Waereld bezat 't welk zyne Hoogheid niet in eigendom toebehoorde, en dat hy alleenlyk aangedaan was over de handelwyze die men gebruikte om hem geld af te knevelen. Al 't geen hy in Egipte gewonnen heeft, is eene enkele mildheid der Fortuin geweest, die schynt vermaak geschept te hebben in hem de Goederen van een groot getal ryke Gryzaarden toe te voegen, welke geduurende 't eerste jaar zyner Landsbestiering kwamen te sterven. De Bachas van Egipte vallen, gelyk reeds gemeld is, uit naam van den Grooten Heer, in den Boedel van allen die, of zonder Kinderen sterven, of voor hun overlyden geene schikking hebben gemaakt ontrent de Goederen die op hunnen naam in de

Regis-

Regiſters der Inkomſten van zyne Hoogheid ſtaan aangeteekent. Alle Landeryen van Egipte, als mede de Landſtreeken daar Bergſtoffen gevonden werden, zyn aan deeze Wet onderheevig. D'Eigenaar kan dezelve verkoopen, of op eenen anderen overdraagen, mits hy naa zodanige ſchikking nog veertig dagen in 't leeven blyve. Zulk ſlag van Goederen waren 't die *Ismaël* te beurt vielen; maar wanneer diergelyken Erfſenis zich voor hem opdeed, deelde hy ze t'elkens edelmoediglyk met die hem d'eerſte boodſchap daar van hadden gebragt, of wel met de zulken die 'er eenig regt toe zouden hebben gehad, indien de Eigenaars de vereiſchte maatregelen by tyds hadden beraamt. Daar van daan is 't ook dat men zeggen kan, dat hy geduurende zyn Landvoogdyſchap niet minder heeft gedaan als zich verryken; want afgezet zynde, is hy te *Cairo* agt honderd en vyftig duizend Ryksdaalders ſchuldig gebleeven, die hy niet vermag te betaalen. Hy heeft wel niet te dugten voor zyn leeven; dog hy zal een tyd lang veel moeten uitſtaan, als wanneer men hem wederom het beſtier van een Landſchap zal opdragen, om hem in ſtaat te ſtellen zyne Schuldeiſſchers te konnen voldoen. De Porte heeft zo op dit ſtuk als anderzints haare byzondere gebruiken, die op verre na zo wreed niet zyn als men zich wel mogte inbeelden.

Ismaël Bacha, die door 't Landvoogdyſchap van Egipte den titel van Vizier voor al zyn leeven heeft verkreegen, is goed Mahometaanſch, zonder bygeloovig of een vyand der Chriſtenen te zyn. Als hy nog te *Damascus* was, zond de Porte hem bevel om den Koning van *Mecca* af-te-zetten, en 'er eenen andere in zyne plaats aan-te-ſtellen. Hoe diepe eerbieding de Aanhangers van den Alcoran voor deeze Stad immers mogen hebben, kon die hem egter niet beletten dezelve te belegeren, en ze met grof Geſchut te beſchieten. Dit bedryf wierdt wel door de fynen voor eene onvergeeflyke misdaat uitgekreeten; dog hy ſtoorde 'er zich weinig aan, oordeelende dat de ongehoorzaamheid veel ſtrafwaardiger was dan zyn beſtaan.

Voorts is deezen Heer groot van geſtalte, en van zeer goed gelaat. Hy heeft een fyn, doordringend en altoos oplet-

oplettend verſtand. Zyne leevendigheit maakt hem zomwylen haaſtig en oploopend; dog op dat na, is hy de goedaardigſte Heer van 't gantſche Ryk. Hy bemind de Pragt en den Luiſter, niet zo zeer uit grootsheit en hoogmoet, als door eene aangeboorene neiging. Door zyne dapperheit heeft hy zich teffens doen vreezen en eerbieden van de Grooten, die hem in zynen geluk-ſtaat al zo zeer benydden, als het Volk hem aan den anderen kant om zyne vriendelykheit en mildaadigheit beminde. Dit is altoos zeeker, dat zyne gedagtenis in Egipte ten eeuwigen dage in waarde zal blyven, en geenen van zyne Opvolgers in de beſtiering van dit Land voordeelig zal zyn.

Inborſt van *Ramy Mehemet.*

Die, welken de Porte in zyne plaats benoemde, had wel niet zo veel verdienſten als zyn Voorzaat, maar egter veel fraaie hoedanigheden. 't Was de vermaarde *Ramy Mehemet*, die de plaats van Groot-Vizier bekleedde, ten tyde van de Staats-verwiſſelingen, by welke Sultan (*) *Muſtapha* den Troon kwam in te ſchieten. 't Is zeer waarſchynlyk dat die opſtand door *Ramy* zelfs was bewerkt, enkel met inzigt om den *Mufti* in 't verderf te brengen, zonder iets anders daar by te beoogen. Maar de hardnekkigheit van den Sultan, die volſtrektelyk bleef weigeren dit Opperhoofd van den Godsdienſt aan zyne wraakzugt op-te-offeren, bragt de zaaken in zulk eene verwarring, dat de Vizier zelfs geene kans meer ziende om het langer meeſter te blyven, zich genoodzaakt vond, om zyne eigene welvaart te beveiligen, dien Prins te verlaaten, en zich voor d'oproerigen te verklaaren, in plaatſe van hen tot verdediging van zynen Vorſt te bevegten. Een zyner Bedienden gaf my eens hoog op van dit gedrag zynes Meeſters, door wiens wyze voorzigtigheit, zeide hy, het leeven

(*) Deeze Prins, Zoon van *Mahomet* de III. en Broeder van *Achmet*, wierd voor d'eerſte maal afgezet in 't Jaar 1617, twee maanden na dat hy den Troon had beklommen. Zyne Gevankenis duurde niet lang. De Janitſaaren trokken 'er hem in 1622. weder uit, en herſtelden hem op den Troon. Daags daar aan beval hy zynen Neef *Osman* te dooden. Na eene korte Regeering van 16 maanden wierd hy in 1623. voor de tweede maal onttroont, en tot eene eeuwige Gevankenis verweezen. 't Is van deeze laatſte Staats-verandering dat men hier ſpreekt. Hy wierd in de Regeering opgevolgt door *Amurath* zynen Neef, en Broeder van den gedooden *Osman*.

ven van een groot getal Geloovigen toenmaals was gespaart geworden. Ik twyffele sterk dat anderen veel agting voor zulk slag van verdiensten zullen hebben; wat my belangt, ik weet zeer wel dat 'er niet een eenig Turk is, die zynen Heer opregt bemint. Zy zyn allegaar in dit stuk van een vuilen en versoeielyken aart. 't Eenigste daar zy zugt en genegenheit voor hebben, of schynen te hebben, is hun Godsdienst.

Dus geraakte *Ramy Bacha*, na verscheide lotgevallen, die ik kortheidshalven voorby gaa, eindelyk naar *Cairo*. Hy was 't die de Vreede sloot met de Christen Mogendheeden, zynde een groote Staatkundige, en wordende voor een der verstandigste en bedreevenste Mannen van 't Ryk gehouden. Niet tegenstaande hy trots en hoogmoedig is, houd hy niet veel van uiterlyke Pragt, en zyn Lyfstoet was geduurende den tyd van zyn Landvoogdyschap maar schappelyk. Hy bemind de Weetenschappen en den omgang met Lieden die 'er zich op toeleggen, spreekende gaarne met hen over de Geneeskunde, de Wysgeerte en den Godsdienst. Hy schepte vermaak over die stoffen te zintwisten met eenen *Arts van Ragusa*, die by hem in dienst was, en voor welken hy veel agting had. Ik heb wel met deezen Bacha niet zo veel gemeenschap onderhouden als met zynen Voorzaat; dog ik durf verzeekeren dat 'er weinig Turken zyn die zulk eene uitgestrekte kennis hebben. *Ramy Mehemet* was niet gelukkiger dan *Ismaël Bacha*. In de Maand September 1707. dwong zyn noodlot hem 't Landvoogdyschap van Egipte aan eenen anderen af te staan; en 't geen hem meest verdroot, was de spyt van zynen grootsten Vyand in zyne plaats te zien opvolgen.

Aly, Bacha van *Temeswar*, was die hem kwam aflossen. De opkomst van deezen Heer heeft veel zonderlinge omstandigheeden, gelyk die der meeste Turken. Hy diende in eene Badstoove te *Konstantinopolen*, wanneer 't geval wilde dat 'er de Opperste Tollenaar in kwam, dewelke dien borst ziende, die fraai en wel gemaakt was, daar behaagen in kreeg. Hem dan uit dien veragtelyken staat getrokken, en by zich in huis genoomen hebbende, hielp hy hem zo verre dat hy het Tollenaars Ampt te *Smirna* en

Opkomst en eigen aart van *Aly*, Bacha.

Aleppo verkreeg; en in 't vervolg wierd hy zelf Opperste Tollenaar van *Konstantinopolen.* Dus voor de wind zeilende, had hy 't geluk aan eene zeer ryke en eenigste Dogter te behaagen, met welke hy groote goederen behuwelykte. Van Oppersten Tollenaar wierd hy Kiaïa van den vermaarden Groot-Vizier *Hussein*, die door *Altaban* wierd opgevolgt. Naa *Altaban* bekleedde *Ramy Mehemet*, van welken ik alvoorens heb gemeld, die hooge Bediening, en verkoos *Aly* al mede tot zynen Kiaïa; dog naderhand eenigen argwaan tegen hem opgevat hebbende, maakte hy hem Aga van de Janitsaaren. *Aly* wierd in die nieuwe post wel haast wederom door *Ramy* verdagt gehouden, wegens de mildaadigheid die hy 'er in oeffende, door Geschenken aan 't geheele Ligchaam der Janitsaaren uit-te-deelen, en wegens de verstandhoudinge die hy met den Mufti en deszelfs Party onderhield. De Vizier besloot dierhalven hem van 't Hof te verwyderen, en zich dus van eenen Man te bevryden, wiens gedrag hem vry veel stoffe tot nadenken scheen te geeven. Hy benoemde hem dan tot het Bachaschap van *Temeswar*, en deed hem met zulken haast derwaarts vertrekken, dat 'er zyne Vrouw onderweegs van kwam te sterven. Deezen *Aly* verkoor in 't vervolg de Groot-Vizier, die alsdoen in dienst en een volslagen vyand van *Ramy* was, voor allen anderen, om dien laatsten in Egipte te gaan opvolgen; wel verzeekert zynde dat zulks de grootste spyt was, welke hy dien Landvoogd ooit konde aandoen.

Aly, Bacha, was niet meer als 45 jaaren oud toen hem 't Landvoogdyschap van Egipte wierd opgedraagen. Hy heeft een deftig weezen, maar is zeer eerzugtig en hovaardig. Als hy in Egipte kwam bestond zyn gevolg uit meer dan twaalf honderd Bedienden; en zyne Intreede was uittermaaten pragtig. Dog hy heeft 'er aan d'eene kant Lieden aangetroffen, die zynen Voorzaat geduurig gedwarsboomt hebbende, als nog gereed zyn hem eveneens 't hoofd te bieden, en zynen hoogmoed paalen te stellen; terwyl aan d'andere zyde het Bachaschap van *Cairo* tegenwoordig met zo veel onkosten belaaden is, dat het den Bezitter zwaar valt daar groote schatten uit te haalen. Het brengt

jaar-

jaarlyks niet meer op als agt honderd Beurzen vaſt geld, daar egter een Bacha met twee maal zo veel kwalyk kan toekomen, behalven nog de Inkomſten van den Grooten Heer, aan welken hy, gelyk reeds gezegt is, twaalf honderd Beurzen vry geld moet uitkeeren.

Uit al 't gezegde is ligtelyk op-te-merken, dat niet tegenſtaande de verre afgelegenheit van Egipte tot *Konſtantinopolen*, onaangezien de afkeerigheit die deszelfs Inwooners van de tegenwoordige Regeering hebben, en het gebrek van Krygsvolk en ſterke Plaatſen om hen in dwang te houden (want men moet het Kaſteel van *Cairo* niet tellen, vermits het in een zeer vervallen ſtaat is, en voor 't grof Geſchut zou moeten buigen) en 'er egter miſſchien in de geheele uitgeſtrektheit des Gebieds van den Grooten Heer geen Landſchap is, voor wiens geruſte bezitting men minder oorzaak hebbe om te dugten. Aangaande de Bachas, de Porte heeft van hen niets ter Waereld te vreezen, dewyl hun gezag door dat der Krygsbenden geëvenaart, hen buiten vermogen houd om iets nadeeligs te beſtaan. Ontrent de onderneemingen van vreemde Mogendheden, kan men zich ook volkomen geruſt ſtellen; de Zee aan d'eene kant, en de vervaarlyke Woeſtynen aan alle d'anderen, beveiligen Egipte genoegzaam tegen Vyandelyke overvallingen van buiten. Binnen 's Lands is 'er al zo weinig te ſchroomen; want hoe zouden de Krygsbenden, die door geduurige oneenigheden verdeelt zyn, en elkander onderling eene onverzoenelyken haat toedraagen, op welker gedrag daarenboven de Landvoogd altoos een waakend oog houd, om dat hy haar al zo zeer vreeſt als zy hem; hoe zoude 't; zegge ik, mogelyk weezen dat die zich onderling zouden kunnen vereenigen, om tegen hunnen Vorſt zamen te ſpannen? Hoe zoude ook een Volk, tot de volſlagenſte ſlaverny gebragt, wiens eigene onluſten hem zo veel werk geven, dat de Inwooners van een en 't zelve Dorp veeltyds een geſtaadigen Oorlog tegen malkander voeren, ooit of ooit om eenen opſtand konnen denken? Of by aldien men 't daar ontrent al eens wierde, hoe zoude het dien aanſlag kunnen ter uitvoering brengen?

Ik had voorgenomen mynen Brief hier mede te ſluiten;

en hoewel die juist zo lang niet is gelyk zommige anderen, houde ik my egter verzeekert, Myn Heer, dat de aanmerkingen over de tegenwoordige Regeering in Egipte, hoe weinig in getale, welke ik u hebbe aan de hand gegeeven, en de uitlegging daar van door my gedaan, u zouden aangenaam wezen. Maar vermits ik in myne Verhaalen van dit heerlyk Land, meermaals van Slaaven heb gewaagt, van de goedaardigheit hunner Meesters ten hunnen opzigte, en van de zorg die zy dragen om hen voort en aan een stuk broods te helpen; zal ik, terwyl de tyd my zulks toelaat over deeze stoffe thans breedvoeriger spreeken. Wanneer gy dit deel van mynen Brief leest, zult gy moeten bekennen dat ik niet te verre buiten myn bestek gaa, en mogelyk zult gy 'er eenige byzonderheeden in vinden, die uwe nieuwsgierigheit zullen voldoen.

Van de Slaaven.

Het word by de Turken voor geen schande getelt Slaaf te zyn geweest. Zy houden dat de Belydenis van den Godsdienst, welken zy omhelst hebben, alle denkbeelden van slaverny voordeeliglyk uitwischt. Een groot getal Slaaven, gaat by alle voornaame Lieden door, voor een onbetwistbaare blyk van Rykdom en Pragt. Daar zyn Huizen die 'er zo Mannelyke als Vrouwelyke voor de waarde van twintig of dertig duizend Ryksdaalders bezitten; en als 'er eene besmettelyke ziekte het grootste gedeelte komt weg te sleepen, gelyk meenigmaal gebeurt, kan dit verlies niet als met groote onkosten herstelt worden. Alle menschen van rang of aanzien hebben een afgezonderde Begraafplaats voor hen en hunne Huisbedienden. De Graaven der Manspersoonen worden 'er altyd door zeekere byzondere teikenen onderscheiden van die der Vrouwen. Een Heer die 't geluk heeft van hooge jaaren te bereiken, 't welk gantsch niet ongemeen is, dewyl, in 't algemeen gesprooken, de Meesters in Turkye vry minder aan de besmettelyke ziekte onderhevig zyn dan hunne Bedienden; zulk een Heer, zegge ik, zal dikwils drie of vier honderd Slaaven voor hem heen zien sterven. De Slaaven uit Abissinie worden al zo veel geagt als de blanken. De Ethiopiers zyn niet t'eenemaal zwart, gelyk reeds gezegt is, maar ontrent van metaal kleur. Zy hebben geene dikke

ke lippen, maar wonder ſchoone oogen, en fraaje trekken in hun weezen, daarenboven ook dit voor de blanken vooruit, dat hunne ſchoonheit in de warme Landen niet zo ligt verdwynt. Dit is oorzaak dat men zo wel hier als te *Mecca* wonderlyk op Abiſſiniſche Vrouwen geſtelt is. Men verzeekert ook dat ze niet zo koppig nog zo kwaadaardig zyn als de Swarten, waar van zommigen zig dood hongeren, enkel om hunnen Meeſters ſpyt aan te doen. 't Is den Chriſtenen, jaa zelfs den Jooden geoorlooft, zwarte Slaaven te mogen hebben; dog men gedoogt niet dat zy ze uit het Koningryk naar elders brengen, om dat men bezorgt dat zy hen van Godsdienſt mogten doen veranderen. Des niet tegenſtaande neemen de meeſte Swarten, den Jooden toebehoorende, den Godsdienſt hunner Meeſters aan; 't welk egter zeer geheim word gehouden.

Een der aangenaamſte Geſchenken die men den Grooten kan doen, is, hen Slaaven te vereeren, het zy Vrouwen of Mannen. Word men dan gewaar, dat het huisgezin van eenen Bacha juiſt niet talryk is, of bemerkt men dat hy een liefhebber is van fraai uitgeleezen Volk, men zend hem eenige welgemaakte en uitgedoſchte jongelingen toe; 't welk hem gemeenlyk gezag byzet, of de agting die 't Gemeen reeds voor hem heeft, merkelyk vermeerdert. Wanneer men, ter gehoor by eenen Bacha zynde, een of twee honderd Slaaven ziet, d'eene fraaier dan d'andere, en allegaar met lange Veſten van Satyn gekleed, of als men ze met hem naar buiten in 't Veld ziet ryden op keurlyke Paarden, welker tuigen al zo koſtelyk zyn als de kleedy der Ruiters, dan kan men de grootsheid van dien Stoet niet als met verwondering aanzien. Zomwylen vereerd men eenen Landvoogd ook wel eene fraaie jonge Dogter, en teffens eenige andere Slaavinnen om haar op-te-paſſen. Diergelyke Geſchenken zyn altyd gekleed en opgeſchikt naar maate van 't vermogen des Geevers, en naar dat de Bacha hem min of meer dienſt kan doen.

't Is bynaa ongelooffelyk hoe goedaardig de Turken tegen hunne Slaaven zyn, vooral wanneer zy hen van Kindsgebeente hebben opgevoed, en als zy hunnen aangebooren Gods- Goedaardigheid hunner Meeſters tegen hen.

Godsdienst hebben verzaakt en dien van Mahomet omhelst. In ieder huis is een byzondere Leermeester om hen te onderregten. Zy leeren 'er leezen, schryven en allerlei ligchaams oeffeningen; met een woord, alles wat hen in allen deele geschikt kan maaken. Naderhand draagen de Meesters ook zorge om hen een eerlyk bestaan te verschaffen. Zy koopen hen Landeryen, en zomtyds gantsche Dorpen; huwelyken ze uit, en laaten ze in hun huis blyven woonen; of by aldien zy hen reden tot misnoegen geven, ontslaan zy ze uit hunnen dienst, maar laaten hen egter de Inkomsten genieten, die zy alvoorens voor hen gekoft hebben. Zommigen steeken zy onder de Janitsaaren, anderen onder de Asaphs, hen teffens eene Leening koopende, overeenkomstig met de genegenheid die zy voor hen hebben. Hier by laaten zy 't niet berusten, maar tragten hen door allerlei middelen tot hooge Eerampten te bevorderen; zulks meenigmaal gebeurd, dat twee of drie Slaaven van eenen Meester zich aan 't hoofd deezer Krygsbenden bevinden. De Turken neemen niets meer ter herten, en hebben geen grooter vermaak als in hunne Slaaven dus te verheffen en groot te maaken. Hier is een Gesneedene die reeds drie van zyne Slaaven tot het Beyschap heeft geholpen; dat is te zeggen, Egiptische Princen uit hen heeft gemaakt; en daar zyn Inwoonders te *Cairo*, die vyf of zes van hunne Slaaven tot de voornaamste Bedieningen van 't Ryk hebben bevordert, en hen met magt en aanzien overstelpt.

Fraai antwoord van eenen Bey op dit stuk.

By deeze geleegenheid kan ik niet voorby u een fraai antwoord mede-te-deelen, 't geen eens een Bey aan eenen anderen Heer van dezelfde waardigheid gaf, by welken hy een bezoek was gaan afleggen. Deeze laatste was toenmaals juist beezig met een pragtig Huis te laaten bouwen, schoon hy 'er reeds twee of drie had, die hem jaarlyks aanzienlyke renten opbragten. De eerste was, in tegendeel, zeer slegt gehuist, had geen smaak ter weereld voor groote Gebouwen, en had geduurig al zynen vlyt besteed, om zyne Huisbedienden voort te helpen; hebbende daar in zo wel geslaagt, dat 'er in dien tyd werkelyk vyf of zes van zyne Slaaven, of Beys waren, gelyk hy, of zich

aan

aan 't hoofd der Janitsaaren en der Spahis bevonden. Het gesprek onder anderen op de Gebouwen gevallen zynde, gelyk zeer natuurlyk was, vroeg zyn Vriend hem, hoe 't kwam dat hy, zo ryk zynde en zo slegt gehuist, niet ook lust kreeg om een Paleis te laaten timmeren daar hy eere van had? Ik heb al vry sterk getimmert, antwoordde hem deze Bey, en de Gebouwen daar aan ik gewerkt hebbe, verstrekken my meer vergenoegen en eere, dan gy ooit by die zult behaalen die gy hebt gestigt. Ook zyn de myne niet, gelykerwys de uwe, aan weêr en wind nog aan de ongemakken der tyden bloot gesteld. Het zyn, voegde hy 'er by, die en die; de naamen der geene opgeevende welke door hem groote Mannen waren geworden. Zie daar, vervolgde hy, de pragtige Gebouwen, met welker stigting ik al myn leeven lang ben beezig geweest. Ik heb hen uit de slaaverny getrokken; en zy zyn tegenwoordig de voornaamste Heeren van gantsch Egipte. Dus zult gy my moeten toestaan, dat myne Gebouwen, meer dan de uwe, verdienen dat 'er een eerlyk Man zynen roem in stelle. Wat dunkt u van deeze gevoelens, Myn Heer? Zou men wel zeggen dat een Barbaar, of een Turk, welken wy al mede een barbaarschen en woesten inborst toeschryven, diergelyken konde uitten? Of zoud gy willen ontkennen dat de best gemanierde en beschaafdste Volkeren hen in dit stuk niet zouden willen gelyk weezen?

Wanneer een Slaaf d'eene of d'andere Plaats krygt, en 't Huis van zynen Meester verlaat, word hem altoos de toenaam gegeven van desselfs Zoon. Dus zeid men, by voorbeeld, *Mustapha*, Zoon van *Aly*, of van 't Huis van *Aly*. 't Is ook eene gemeene spreekwyze te zeggen, dat Huis heeft zo veel Beys, zo veel Kiaïas gemaakt, of daar zyn zo en zo veel aanzienelyke Lieden uit voortgekomen. De Turken stellen hunne grootste Eere, in een goed getal hunner Slaaven dus tot de hoogste waardigheden van 't Ryk bevordert te hebben. Voorts is ook 't gedrag dier jonge Lieden zeer pryswaardig, wanneer 't geluk hen meenigmaal tot veel aanzienelyker Bedieningen verheft, als die van hunne oude Meesters, vermits zy in dien voor-

spoe-

ſpoedigen ſtaat zich zelve nooit vergeeten. In 't midden van hunne Pragt en Hoogheid blyven zy 't ſteeds voor eene eere houden, dat zy nu en dan eens, en voornaamelyk op groote Feeſtdagen, hunne oude Meeſters gaan bezoeken, en hen de pligtpleegingen hunner voormaalige dienſtbaarheid met zo veel nedrigheid en onderwerping bewyzen, als of zy nog werkelyk hunne Slaaven waren. Gebeurt het dat zy hunne Meeſters, die dikwils vry minder zyn als zy, op ſtraat ontmoeten, dan ryden zy hen niet voorby, maar van hun Paard ſtappende, gaan zy hen de hand of hun kleed kuſſen. En het is zeeker, dat nooit dankbaarheid beeter als de hunne verdient heeft, om aan andere Volkeren een voorbeeld te ſtrekken, hoe zeer zy 't anderzints op de Turken in 't ſtuk van gevoelens meenen te behaalen.

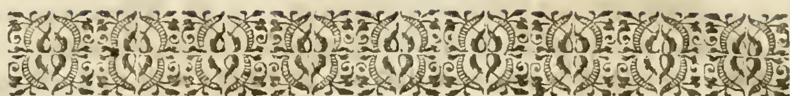
Dit gedrag der Turken ontrent hunne Slaaven, welker geluk zy zo ieverig tragten te bevorderen, is oorzaak dat de Meeſters altyd wel gedient worden. Daarenboven, hoe diepe Eerbiedigheid zy anderzints van hen eiſſchen, doen zy hen egter aan hunne Tafel aanzitten; want de Turken gelooven dat het met de Spyze eveneens is als met de Lugt, en derhalven weigeren zy aan niemand te eeten te geeven. Als een Vreemdeling op het uur hunner Maaltyd zich ten hunnen huize bevind, onderlaaten zy nooit hem te noodigen, en tot hem te zeggen *Besmellé*, 't welk beduit *zeer gaarne*; en dit is niet ſlegts een Compliment dat zy welſtaans-halve maaken, gelyk men in Europa doet, maar zy meenen 't zo als zy 't zeggen, en men kan hen geen meerder vermaak aandoen, als met die noodiging aan-te-neemen.

Zie daar, Myn Heer, het denkbeeld dat gy u moet maaken van den toeſtand der Slaaven in Egipte. Vermits de verſcheidene Krygsbenden, welke de Porte in dit Land onderhoud, meeſt doorgaans uit deeze Slaaven beſtaan, heeft de verpligting die ik op my hebbe genoomen, om u van de Regeerings-wyze van Egipte te onderhouden, my allenskens tot het verhandelen deezer ſtoffe opgeleid. Uit het geen ik u daar van hebbe verhaalt, zult gy gemakkelyk

lyk kunnen begrypen, hoe die Krygsvolkeren, onder welke geen Inwoonder word toegelaaten als by wyze van bescherming, bestendig in zodanig goeden staat blyven, dat het niet nodig is volk in Turkyen te ligten om dezelve te versterken, en dat de Krygsmagt van den Grooten-Heer hier te Lande altyd voltallig en op zulk een voet blyft als hy zelf mag wenschen, en volgens de goede Staatkunde het vereischt. Ik ben, enz.

Cairo den . . . . .

DERTIENDE BRIEF.

OVER DEN TEGENWOORDIGEN TOESTAND DER KUNSTEN EN DES KOOPHANDELS IN EGIPTE;

Benevens een Ontwerp om de Europische Koophandel met die van Asia te vereenigen door middel van de Roode-Zee.

UIt alle myne voorige Brieven zult gy hebben kunnen bemerken, Myn Heer, dat ik behaagen hebbe in zaaken met elkanderen te vergelyken; en de schranderheid van uw oordeel is my al te wel bekend, om te twyffelen dat gy, de voordeelen daar uit voortspruitende, niet volkomen zoud begrypen. Ik noem dan den geest van vergelyking, eenen geest van nadenken en overweeging; dog mogelyk druk ik my nog niet kragtig genoeg uit, en men zoude 'er zonder twyffel kunnen byvoegen, eene algemeenen geest, naardien al 't geen wy weeten daar van daan komt, en wy geen zuiver en waaragtig denkbeeld van iets kunnen krygen, 't en zy wy de zaaken onderling met elkander kunnen vergelyken.

Gedoog dan, Myn Heer, dat ik wederom den zelfden weg inslaa by 't verhandelen der stoffe die ik heden onderneem u te ontvouwen. Ik ben van gedagten in deezen Brief van den Koophandel in Egipte te spreeken. Niets is zeekerder als dat Landen en Ryken door den Koophandel bloeien; daar in bestaat voornamentlyk en genoegzaam alleenlyk hunne magt en hun vermogen, terwyl hy teffens eenen

eenen Vorſt ryk en zyne Onderdaanen gelukkig maakt. Hier uit is ligtelyk op-te-maaken, dat men geen volſlagen begrip van een Land kan hebben, 't en zy men de middelen kenne welke het zelve een geduurige toevoer van overvloed en welvaaren aanbrengen; en dat men, wil men anders Egipte ter deege kennen, van den tegenwoordigen toeſtand van deszelfs Koophandel moet onderregt zyn. Maar vermits 'er de Kunſten en Weetenſchappen een weezentlyk deel van uitmaaken, en d'eerſte zonder deezen niet zou kunnen beſtaan, zult gy my toelaaten, Myn Heer, dat ik u alvoorens beſchryve wat voet dezelve hedendaags in dit Land houden, en dat ik de zaaken van verre ophaalende, u voet voor voet, en allenskens tot de volſtrekte kennis geleide, welke gy daar van wenſcht te hebben. Ik zal dan tot den eerſten oorſprong van Egipte opklimmen, zynde zulks het allerfraaiſte en merkwaardigſte dat ik u immer kan voorhouden; naderhand tot den ſtaat overgaande waar in dit Ryk zig althans bevind, zult gy 'er de doornen en diſtelen in 't midden onder de bloemen zien groejen, en de onweetenheid en barbaarſchheid voortkomen uit het allerverlichtſte en beſchaafdſte Volk des Aardryks.

By aldien de Egiptenaars al het oudſte Volk der gantſchen Weereld niet zyn, gelyk zy tegen de Ethiopiers beweerd hebben, deeze laatſte al mede daar op roemende, dat zy uit het ſlyk van hun eigen Land zyn voortgekomen; alhoewel, zegge ik, zulk voorgeven ydel, zonder grond, en herſſenſchimmig is, gelyk wy, onaangezien alle de Schryvers, die de waarheid deezer Geſchiedenis betuigen, verpligt zyn te gelooven; zy zyn ten minſten de eerſte Uitvinders der Weetenſchappen en Kunſten: 't Is onbetwiſtelyk van hen, dat de Grieken dezelve hebben ontfangen, gelyk ze zig naderhand uit Griekenland door alle geweſten der Aarde hebben verſpreid. Dit aloude Volk dan, waar 't ook van daan mag zyn gekomen, hield zig een geruimen tyd ſtil en als opgeſlooten in zyn eigen Land, ik meene in Egipte, zynde van alle anderen afgezondert, 't zy door ongenaakbaare Woeſtynen, die ten minſten ondoorkomelyk waren voor een Leeger, talryk genoeg om

Oorſprong der Weetenſchappen en Kunſten in Egipte.

Mm 2 hen

hen met voordeel te bestryden, of door groote wateren, welke de onkunde der Scheepvaart alstoen nog onbruikbaar liet. De Zee overstroomde in dien tyd nog al het Land dat heden tusschen de Roode-en de Middelandsche-Zee legt, geene voetbreed aarde tusschen beiden laatende: zulks Afrika een volkomen Eiland was, terwyl Egipte daarenboven nog aan de Landzyde door onoverkomelyke Bergen en Woestynen van alle andere Volkeren, die dit Weereld deel bewoonden, afgescheiden was.

In deeze aloude en verre afgelegene tyden, wanneer de Egiptenaars by de geheele Weereld onbekend zynde, ook zelfs nog geen ander Volk kenden, waren zy met niets anders beezig als om zig van de heerlyke bekwaamheid tot uitvindinge der Weetenschappen en Kunsten, welke hen aangebooren was, en die door de Lugtstreek zo wel als door het gelukkig Land dat zy bewoonden, meer en meer gevoed wierd, tot hun voordeel te bedienen. Zy verzonnen 't eerst van allen de kunst om de Aarde te bebouwen, vermits zy derzelver Vrugten noodig hadden tot hun onderstand. Ondertusschen vermeerderden zy zig zodanig, dat alle de Bouwlanden langs den Nyl-Stroom niet meer konden toereiken om aan het overgroot getal Inwoonderen het noodig voedsel te verschaffen; voornamentlyk wanneer de Natuur nu en dan eens uit haare gewoone paalen springende, de Aardvrugten, door eene al te zwaare of te ligte overstrooming van den Nyl, zomwylen vry schaars maakte. Egter vonden zy middel om dit gebrek te verhelpen, en de vrugtbaarheid dier Landstreek verder uit-te-strekken als de gewoone Zaailanden, waar toe men tot nog toe geene andere Landeryen had gebruikt als die langs beide kanten van die wonderbaare Revier gelegen waren. De noodzaakelykheid deed hen dan de Bouwkunde uitvinden, om Bruggen te bouwen, door middel van welke zy geduurende de overstrooming by malkander konden komen. Deeze leerde hen ook de kunst om die onsterflyke Werken op-te-regten, welker gedagtenis den knagenden tand der tyd en de eeuwen trotst; als mede den Scheepsbouw, om met Schuiten van den eenen oever des Nyls naar den anderen over-te-steeken. De overstroomingen

deezer Revier, waar door de grens-ſcheidingen der ondergeloopene Landeryen t'eenemaal onkennelyk wierden, gaf hen gelegenheid om de Landmeetery te verzinnen, om, het water gezakt zynde, de Landen wederom als vooren te kunnen verdeelen, en elken Eigenaar zyn deel en erfgoed aan te wyzen. Men kan ligtelyk denken, dat de beginſelen der voornaamſte Kunſten zeer gering en onvolmaakt waren, toen zy 'er d'eerſte proef van naamen: Dog naderhand bediende zig ieder een van de kenniſſe zyner Voorvaderen; en de Nakomelingen van die eerſte Uitvinder dus hunne eigene Weetenſchap en ondervindinge by het reeds bekende voegende, deeden de Kunſten tot dien top van volmaaktheid ryzen, waar door de naamen der Egiptiſche Wyzen onſterflyk zyn geworden.

Gelyk nu d'eene Weetenſchap natuurlykerwyze tot de andere opleid en den weg daar toe baant, zo begon men ook in Egipte, na in de noodzakelykſte dingen voorzien te hebben, bedagt te zyn om meerder gemak en vermaak te zoeken. 't Eerſte waar op men toelei, was, dat men zich koſtelyker kleedde als men tot die tyd toe gedaan had; men bouwde Huizen die veel gemakkelyker en niet zo ongezond waren als de hutten in welke men te vooren woonde; men leide Tuinen aan en beplantte ze met Boomen, niet alleen om eene friſſche lommer onder hunne takken, maar ook om keurlyke en aangenaame Vrugten daar van te genieten; men omcingelde verſcheide Wooningen met muuren, om de Goederen en Perſoonen der Inwoonders tegen alle aanſtoot te veiligen. En naardien elk byzonder Perſoon onmogelyk alles zelfs kon weeten en uitvoeren, wat tot voltooijing van die verſcheide onderneemingen vereiſcht wierd; vermits ook de bouwſtoffen op waaren die men daar toe nodig had, zo wel als de kunſt om ze te ſchikken en te verwerken, onder verſcheide menſchen verdeelt waren; verſtrekte d'eene Nabuur den anderen al wat hem kon dienen, en leende op zyn beurt wederom van hem als hy om iets verleegen was. D'een Ambagtsman wrogt voor den anderen, wiens neering met de zyne niet overeenkwam, en deeze erkende den dienſt dien d'eerſte hem had beweezen, door wederom in zyn Am-

bagt voor hem te werken, wanneer 't geviel dat hy daarom benoodigt was. 't Is waarschynelyk dat de eerste Egiptenaars, hunne waaren of hunnen arbeid en vlyt dus aan malkander leenende of tegen elkander ruilende, zich onderling alles wat tot hun gemak kon dienen, hebben bezorgt. Het staat egter te gelooven dat het Kooren, 't welk welleevende menschen 't minst van allen kunnen ontbeeren, naderhand de eerste munt is geweest, daar van zy zich bedient hebben om by zodanige onderlinge ruiling, welke men juist altyd niet zo gemakkelyk, en zomwylen onmogelyk kon schikken, een voldoening te strekken voor den arbeid welke d'een van den anderen begeerde, wanneer men dien, namelyk niet wederom of anderzints kon vergelden. Daar na verkoor men, in plaatse van het Kooren, eene specie die minder aan 't verderf onderworpen was, en waar van men eenen voorraad, om in den nood te dienen, kon opdoen. In den aanvang bediende men zich, zonder twyffel, van niets anders dan van stukken koper; maar in 't vervolg wierd 'er goud en zilver in den Koophandel gebruikt; ja eindelyk betaalde men met Smaragden, welk Edelgesteente als toen overvloediglyk in Egipte wierd gevonden Alle deeze verschillende stoffen gewoogen zynde, dienden om den arbeid der Inwoonders en Medeburgers, of de waaren die zy ten gerieve van anderen hen wel wilden overlaaten, te betaalen.

Dog vermits de menigte van deeze duurzaame stoffen dikwils eenen overvloed baarde, welke den geenen die ze bezaten, nog tot de noodzakelykheden, nog tot de verzoeting des levens, van eenig nut waren; en dewyl de menschen van alle tyden af aan bedagt zyn geweest om hunnen naam te vereeuwigen, en zig boven huns gelyken te verheffen; zo verbeelden zy zig niet beeter hier in te slaagen, als met wooningen voor zig te bouwen, bekwaam om de oogen en de verwondering des Volks naar zig te trekken. Daar van daan was 't, dat men Lieden zag, die de voorige eenvoudigheit hunner Vaderen vergeetende trachtten uit-te-munten door de pragtige Paleizen welke zy lieten bouwen, en door het goud en zilver waar mede zy ze vercierden. Deeze ydele verwaandheit wekte den geest

geest der geener op, die aan zulke gebouwen arbeidden. De Kunsten namen toe, en wierden hoe langer hoe volmaakter in Egipte, naar maate dat de Eerzugt de Volkeren, die daar in woonden, beheerschte, en 't goud en zilver zig in 't Land vermenigvuldigden. Toen zag men aan alle kanten pragtige Gebouwen opregten, blinkende van goud en zilver, welke de verkwisting der Eigenaaren en de vernuftige vlyt der Werklieden daar in als opgestapelt hadden. Ieder een die aan deeze trotsche stigtingen arbeidde, 't zy om ze op te voeren, of om ze te vercieren, maakte zig de dwaasheit der Eigenaaren voordeelig te nut, en vermits dit middel om zig te verryken in hen ook ontstak om boven anderen uit-te-munten, of om door hunnen vlyt en naerstigheit zig den weg tot een gemakkelyker en geruster leeven te baanen, diende die hen voor een prikkel om dagelyks of iets nieuws uit te vinden, of om het reeds gevondene te volmaaken. Hebben wy niet het zelfde in onze tyden in Vrankryk en voornaamelyk te Parys zien gebeuren? En merken wy zulks niet alsnog met verwondering aan in Engeland, en vooral in Londen? De Kunsten bloeien in een Land, naar maate dat de toevloed van goud en zilver aldaar pragt en overvloed doed heerschen.

Deeze zugt tot heerlyke Wooningen en kostelyke Paleizen, deed de Epiptenaaren haast eenen nieuwen weg inslaan, die hen zedert altoos eigen is geweest, en welken men, na 't my voorkomt, ook allengskens in Vrankryk begint te volgen. Zy bouwden zig namelyk pragtige Graven, niet twyffelende dat zy door middel van dezelve in de geheugenis der Menschen zouden blyven leeven, zelfs wanneer de dood hen uit hun midden zoude weggerukt hebben. En vermits de Menschen allerweege d'een den andere in schranderheit en bekwaamheit overtreffen, zoo vonden zig ook in Egipte Lieden, die hun gesleepen vernuft by de aangeboorne scherpzinnigheit hunnes Landaarts voegende, niet nalieten om zig van de algemeene begeerte welke zy in hunne Landslieden bespeurden om eene onsterflyken naam te verwerven, tot hun voordeel te bedienen. Zulke waren de Egiptische Priesters. Deeze schrandere

Staat-

Staatkundigen, gewoone Raadslieden der Koningen begreepen zeer wel, dat het gezag eenes Vorsten enkel steunt op de gehoorzaamheit der Onderdaanen; dat het Volk anders niets te doen hebbende, zeer ligtelyk tot misnoegen en opstand word verwekt; en eindelyk dat zy zelve zig niet konden belooven altyd in agting en aanzien te blyven, ten ware zy de heerschende hertstogten der Inwoonderen streelende, zig van dit onfeilbaar en gemakkelyk middel bedienden om op hunne onkosten te leeven en schatten te verzaamelen. Om dan de Egiptenaaren bezigheit te verschaffen, en te gelyk de algemeene begeerte tot de onsterflykheit die hen allen bezielde, te begunstigen, verzonnen zy, gelyk elders hebbe gezegt, eenen Godsdienst, die hunne hoop van dezelve te zullen verkrygen ten vollen verzeekerde en gerust stelde. Dit gaf voorts aanleiding tot zo veel heerlyke stigtingen die t'effens de Priesteren veel voordeel en 't Land grooten roem aanbragten, tot zo veel Tempelen, zo veel Grafsteeden, zo veel Zuilen, zo veel reusagtige Beelden: Daar van daan kwamen ook die wonderbaare Grafnaalden (Piramiden), die vermaarde Doolhof (Labirinth), en zo veel andere Gebouwen, die, terwyl ze ons een blyk strekken van de Grootheit en Magt der aloude Egiptenaaren, ons te gelyk doen zien tot wat hoogen trap van volmaaktheit de Kunsten reeds toen by hen waren gebragt.

Om nu die trotsche Paleizen te stoffeeren, waar van zo even heb gewaagt, om de Tempelen te vercieren, om den luister van een uitsteekend Hof te onderhouden, 't welk de kostelykheid der Koningen tot voorbeeld neemende, hen alles wilde nabootsen, met een woord, om de pragt en overdaad van een Volk te verzadigen, dat door den overvloed moedig geworden, alles beminde wat fraai en uitmuntend was; om, zegge ik, aan alle deeze dingen te voldoen, waren 'er geduurig een ongelooffelyk getal Werklieden bezig. Anderen spaarden geen tyd nog moeite, om nieuwe Kunsten uit te vinden, of om de reeds gevondene meer en meer te volmaaken. De Handwerken vermeenigvuldigden, en daagelyks zag men 'er gewrogten van voortkomen, d'eene kostelyker en keurlyker dan de anderen.

Laaten

Laaten wy flegts vyf of zes Eeuwen naar vooren ſpringen, dan zullen wy zien dat men toen in Egipte de Kunſt nog had, om zo ryke en heerlyke ſtoffen van goud en zyde te maaken, dat een enkele Tabberd zonder naad, die waarſchynelyk op 't getouw geweeven was, tot duizend Ryksdaalders koſtte. De naam van den regeerenden Koning, het jaargetal zyner Regeering, en de naam zelfs van den Meeſter ſtonden 'er duidelyk op te leezen; en daar was niet meer dan eene plaats in gantſch Egipte daar dit ſlag van ſtoffen gemaakt wierd. Vermits de Koningen in de oude tyden groote Inkomſten hadden, was 't geld zeer gemeen in 't Land, en overzulks niet zeldſaam dat 'er zomtyds ſlegte Lieden gevonden wierden die, behalven andere goederen, vyf maal honderd duizend Dukaaten in baare ſpecien nalieten. Deeze algemeene overvloed deed de Weetenſchappen en Kunſten bloeien, en die dezelve oeffenden, wierden beſtendig aangemoedigt om hun beſt te doen, door de verzeekertheid van voor hunnen arbeid rykelyk te zullen beloont worden. 't Is eene vaſte waarheid, zo als boven gezegt is, dat de Kunſten overvloed vereiſſchen om voortgangen te maaken. Zy moeten door pragt en overdaad bezielt en onderſteunt worden: Want wanneer deeze ophouden, dan is 't ook haaſt met de Kunſten gedaan. Terwyl *Romen*, de geheele Weereld uitgeplundert hebbende, dien ryken buit binnen zyne Muuren beſloot, munteden deszelfs Inwoonders uit in Welſpreekendheit, Digt-en Bouwkunde, Schilderkonſt, Beeldhouwery, kortom in alle fraaie Weetenſchappen en Kunſten: Maar zo dra 'er zich de elende en armoede deed gevoelen, zag men ook allengskens de ſchranderheit en kenniſſe plaats maaken voor de lompheit en onbeſchaaftheit. De ongeregeltheden en de woeden van de Soldaaten-Regeering, door de Ceſars of eerſte Roomſche Keizers ingevoert, en door hunne Opvolgers gehandhaaft, waren d'eerſte oorzaak van 't verval des goeden ſmaaks in die Hoofdſtad der Weereld: De verplaatſing van den Keizerlyken Zetel naar *Konſtantinopolen* gaf 'er voorts den doodſteek aan. Doordien men *Romen* dus van de tegenwoordigheit zyner Opperheerſchers beroofde, die 'er den luiſter en de pragt tot

nog toe hadden onderhouden, zo ontzettede men die Stad ook van 't heerlyk Voorregt, 't geen zy Griekenland weleer had ontrukt, namentlyk van de Moeder en Voedster der Wetenschappen en Kunsten te zyn; en deeze hebben 'er in 't vervolg alleen nu en dan eenshooft wederom opgestooken, wanneer de Opperste Geestelyke Stoel door Lieden beklommen is geworden, welke door hunnen voortreffelyken en milden aard dezelve hebben doen opwakkeren en herleeven.

Van den Binnenlandschen Koophandel van Egipte in d'oude tyden.

Ik zal u niet ophouden, Myn Heer, met den toestand waar in de Binnenlandsche Koophandel van Egipte zig in die gelukkige Eeuwen bevond, breed uit te meeten. De geduurige Jaarmarkten, waar van ik elders heb gemeld, en die het gantsche jaar door zomwylen om verscheide Plaatsen van 't Ryk te gelyk wierden gehouden, kunnen daar van een genoegzaam denkbeeld geven. De Egiptenaaren liepen 'er met hoopen naar toe, d'eene, om de noodige Waaren en Goederen in te koopen, d'andere, om die zy te veel hadden of hen niet konden dienen te verkoopen. Elk byzondere Landstreek, daar zodanige Waaren veilende als hem door de Kunst of de Natuur eigen waren, bevorderde daar door aan zyne kant de onderlinge gemeenschap, en dien gestaadigen omloop (circulatie) door 't gantsche Ligchaam van Staat. Uit het geene ik in eene myner voorgaande van de vrugtbaarheit van Egipte heb gezegt, desgelyks uit het verhaalde van de Pragt die 'er ten tyde van deszelfs aloude Vorsten plagt te heerschen, en van de volmaaktheid waar toe men 'er de Weetenschappen en Kunsten had gebragt, zal men ten naastenby kunnen opmaaken, wat grooten toevloed van Menschen en van Koopmanschappen 'er van alle kanten naar die zo dikwils voorvallende opentlyke byeenkomsten kwam afzakken, en wat onnoemelyke schatten het Land daar door telkens moest gewinnen.

Van den Buitenlandschen Koophandel.

Den Buitenlandschen Koophandel betreffende, die was in 't begin van een groot beduiden; en overmits 'er de Vreemdelingen vry meer belang in hadden dan de Egiptenaars zelve, zo wierd ze ook maar traaglyk voortgezet, tot dat ze eindelyk trapsgewyze tot volmaaktheid kwam

en

en zeer aanzienlyk wierd. Egipte, dat, gelyk reeds gemeld is, een geruimen tyd lang als in zig zelve opgeslooten, en zodanig van alle andere Landen afgezondert was, dat het scheen of hadde de Natuur zelf dit Ryk voor de geheele Weereld willen verborgen houden; Egipte, zegge ik, had in den aanvang geenen omgang of gemeenschap altoos met andere Volkeren. Aan de Oost-en Westzyde, daar 't zig verst uitstrekt, was het met groote en moejelyke Woestynen omcingelt: Aan den Zuiderkant wierd het bepaald door eenen ysselyken schaakel van steile Rotsen en onoverkomelyke Bergen, die het zelve van Nubie afscheidden: En eindelyk in 't Noorden scheen de Middelandsche-Zee hem den pas tot allen Koophandel af-te-snyden, zo lang men, naamelyk geen meerdere kennisse van de Scheepvaart zoude hebben verkreegen, als men in die duistere Eeuwen daar van had. Dienvolgens waren de Egiptenaars, die zig met hunne eigene Aardvrugten en Koopgoederen vergenoegden, niet minder onnut als onbekend voor alle andere Inwoonderen der Aarde, welke hen op hunne beurt ook geen voordeel ter weereld aanbragten; tot dat de Grieken het eindelyk gewaagt hebbende om naar Afrika over te steeken, in Egipte, daar zy tot nog toe niets van wisten, een beschaafden Landaard kwamen te ontdekken, en een Volk dat in den Koophandel reeds bedreeven was. 't Is genoegzaam bekend hoe voordeelig zy zig van deeze ontdekking wisten te bedienen door eene naauwe vriendschap en een geregelden Koophandel met de Egiptenaaren op-te-regten. Dus wierd dan Egipte in korten tyd niet alleen de Voorraadschuur van Griekenland, maar ook de hooge School van alle deszelfs zo genaamde Wyzen. De voordeelen die de Egiptenaaren als toen in dien Koophandel vonden, deeden hen alle hunne zorgen en gedagten naar den Zeekant rigten, en bewoogen hen denzelven door nieuwe schikkingen zo veel doenlyk was te begunstigen. Met dit oogmerk begon men onder de Regeering van *Meris*, die ontrent voor drie duizend jaaren Egipte beheerschte, een groot Meir uit te graaven, 't welk tot op den huidigen dag naar zynen naam genoemt word; en agter een ander Meir legt dat *Faoumé* heet. Van 't Meir

Meris trok men eene Vaart tot een ander Meir, dat ter zelver tyd aan den Zeekant, digt by eene der Havens van *Alexandrie*, gemaakt, en *Maréotis* genoemt wierd. Behalven de vereeniging van deeze twee Meiren, die, gelyk gezegt is, door eene Vaart, middeh door de Woeſtynen heen loopende, aan-een-gehegt waren, had men nog twee of drie andere Vaarten aangelegt, die uit den Nyl komende, in 't Meir *Maréotis*, of om beeter te zeggen, in de Haven dier Stad, welke *Alexander* naderhand naar zynen naam noemde, zamenliepen. Door alle deeze werken wierd de Koophandel en Scheepvaart van Opper-Egipte door 't Meir *Meris*, en die van Neder-Egipte door 't Meir *Maréotis*, beiden op *Alexandrie*, zodanig verzeekert, dat men toen naar geen weer, wind, of gety behoefde om te zien, ook niet noodig had de gevaaren der Zee te ondergaan; daar men in tegendeel tegenwoordig alle Goederen die men of uit Egipte trekt, of daar-na toe brengt, van *Alexandrie* naar *Roſette*, en van *Roſette* naar *Alexandrie* over Zee moet voeren, en dus genoodzaakt is de gevaarlyke Banken die voor de Mond des Nyls leggen over te Zeilen, moetende de Schepen voor dezelve meenigmaal twee maanden en langer blyven leggen, om naar eene gunſtige gelegenheit te wagten.

Vereeniging van de Roode Zee met de Middelandſche Zee.

By deeze heerlyke Werken, die tot groot gemak van den Koophandel dienden, lieten 't egter de volgende Egiptiſche Vorſten niet beruſten. Ieder een is bewuſt, wat men al heeft opgegeeven noopens d'onmogelykheit, of ten minſten wat zwaarigheden geoppert zyn om de Roode Zee met de Middelandſche Zee te vereenigen: Maar mogelyk weet men niet, dat die gewaande onmogelykheit een enkele herſſenſchim is, en dat men deeze vereeniging reeds op twee verſcheide plaatſen heeft ondernomen en werkelyk volbragt, zonder dat Egipte deswegen overſtroomt of onvrugtbaar gemaakt zy geworden. Ik heb in de Hiſtorie van dit Land gevonden, dat zo draa de Arabiers het zelve hadden verovert, onder de Regeering van *Omar Ebn Ellaas*, eene Vaart in den Rots uitgehouwen wierd, welker een eind digt by *Cairo* in den Nyl, en 't ander by *Suez* in de Roode Zee liep. Deeze Vaart, die men de Vaart

van

van den Vorſt der Geloovigen noemde, diende om uit Egipte allerlei Waaren en Goederen naar *Mecca* over-te-brengen; en niet tegenſtaande ze thans t'eenemaal door 't ingeſtorte zand gedempt is, ziet men daar van egter op zommige plaatſen nog eenige blyken, en miſſchien zoude het niet eens zo moeielyk zyn om dezelve weder bruikbaar te maaken, als men zig wel verbeeld. Dus ſtrekt het gezegde een onwraakbaar bewys, dat de Middelandſche, weleer daadelyk met de Roode Zee door den Nyl is vereenigt geweeſt. Dog daar is nog een tweede doorſnyding geweeſt, regt door de Land-engte, die, hoe zeer de Geſchiedenis-Schryvers daar van niet reppen, egter niet min weezentlyk is. Als men van *Suez* regt naar de Middelandſche Zee toe gaat, vind men hier en daar nog overblyfzelen van eene Vaart in de Rots gemaakt, die by dat Vlek beginnende, dwars door de Woeſteinen heenen liep, in de Middelandſche Zee eindigde, en zulks *Africa* tot een volſlagen Eiland maakte.

Men kan ligtelyk begrypen dat geene van deeze twee Vaarten zonder eene onnoemelyken arbeid zoude kunnen herſtelt worden: want om dat oogmerk te bereiken, zoude men ze niet alleen wederom moeten opgraaven, maar zelfs dieper uithollen, om dat de Zee thans niet meer zo hoog ſtaat als voor deezen. Deeze zwaarigheit is egter waarſchynlyk de voornaamſte rede niet, die de Beheerſchers van Egipte tot nog toe heeft belet dit werk te onderneemen. De Staatkunde ſchynt 'er wel de grootſte hinderpaalen toe in den weg geworpen te hebben: want zo 't kwam te gebeuren, dat een vreemd Vorſt zig in 't vervolg van tyd meeſter maakte van de mond van eene deezer twee Vaarten, na dat ze wederom bevaarbaar gemaakt was, en zig daar verſterkte, dan zoude Egipte zynen aanzienlyken Koophandel, waar in de weezentlyke rykdom van dat Land beſtaat, voor altoos verliezen. Wat hier van ook zy, en ſchoon men van dien kant niets te dugten had, kan ik egter niet zien, dat de herſtelling van deeze gemeenſchap, het Land eenig voordeel zoude aanbrengen De twee volgende Aanmerkingen zullen u deeze ſtelling beeter doen begrypen. By aldien men,

vooreerst, de Vaart breed en diep genoeg wilde maaken om zwaare Schepen te dragen; dan is 't zeeker dat men daar toe onnoemelyke schatten zoude moeten besteeden, en dat de winst van verscheide Eeuwen by malkander gereekent, hoe groote som die immer mogt uitleveren, de noodige onkosten bezwaarlyk zoude kunnen goedmaaken. Men reekent ten allerminsten drie dagreizen van 't Vlek *Suez* tot aan de Middelandsche Zee, en twee dagreizen van die plaats tot *Cairo.* Hier uit kan men opmaaken wat sommen 'er zouden vereischt worden om eene van deeze Vaarten weder uit te graaven en te onderhouden. Dog zo men, ten tweede, de Vaart slegts wilde schoon en niet ruimer maaken dan ze van ouds is geweest, dan zoude ze niet als door kleine Vaartuigen en Schuiten kunnen bezeilt worden, en men zoude daar door het ongemak van 'er de vragten telkens te laaden en te ontlaaden, niet ontgaan. De groote Scheepen door de Roode Zee uit Indien, of door de Middelandsche Zee uit Europa komende, zouden immers genoodzaakt weezen aan weerzyden voor de mond van die Vaart te blyven leggen, en de medegebragte Waaren in Ligters over te doen. Ik zwyg thans van 't gevaar dat zy zouden loopen, van door Zeerovers opgepast en genoomen te worden, vooral in de Middelandsche Zee, indien 'er namelyk een vrye Vaart was die daar in uitkwam. Ondertusschen is 't zeeker, dat de onkosten van zodanige ontlaadingen, hoe gering men ze mag onderstellen, byna al zo hoog zouden loopen, als de Landvragt van *Suez* naar *Cairo*, waar toe men gewoonlyk Kameelen gebruikt, en die nog op verre na zo hoog niet zouden te staan komen, indien 'er beter order in 't Land wierd gehouden. Men kan overzulks beweeren, dat, in 't gemeen gesprooken, het Land weinig voordeel van diergelyken ontwerp zoude te wagten hebben, en dat deszelfs Inwoonders 'er in tegendeel weezentlyk en onfeilbaar veel by zouden verliezen, vermits een groot gedeelte, die geene andere kostwinning hebben als de dus Waaren van d'eene plaats naar d'andere te vervoeren, alsdan geen werk meer zouden vinden, en van elende zouden moeten vergaan. Ik loope hier maar los over deeze stoffe heen,

om

om dat ik in 't vervolg van deezen Brief gelegenheid zal hebben om 'er breeder van te spreeken, en keere na deeze uitweiding wederom tot myn eerste onderwerp.

Dus was 't dan in 't algemeen met de Kunsten en den Koophandel in Egipte gelegen, zo lang het door Koningen beheerscht wierd, welke door hunne pragtige Hofhoudinge en goeden smaak de liefde tot de Weetenschappen aankweekten, en alle die zig daar op toeleiden tot na-iever aanspoorden; en ik durf zeggen, dat zy hunnen stand aldaar veel langer hebben gehouden dan in eenig ander Land. Zo draa de Grieksche Vryheid onder het juk van eene Uitheemsche Magt moest zwigten, verloor ook Griekenland, 't welk alvoorens by alle Volkeren voor de Moeder der Weetenschappen en fraaie Kunsten gegroet wierd, al den roem dien het ten dien opzigte had verkreegen. *Romen*, die trotsche Hoofdstad der Weereld, die zo verligt en zo beschaafd was, verviel tot plompheid en barbaarsheid, zo draa zy haare Keizers uit het gezigt verloor. Maar niet tegenstaande de wisselvalligheden die Egipte moest ondergaan, wordende by beurte dan door den eenen, dan wederom door den anderen Overwinnaar verovert, bleeven 'er egter de Weetenschappen en Kunsten, zelfs na zo meenige Staats-wisselingen, nog een geruimen tyd in weezen: Ja wat meer is, zy verduurden deszelfs roem, en hun verval in dit Land droeg zig toe, lang na den ondergang van Egiptens voorige heerlykheid. De Egiptenaars, de heerschappy van verscheide Volkeren, die hen d'eene naa de andere door de wapenen t'onderbragten, doorgestaan hebbende, en hun Land nu een Wingewest der Arabiers geworden zynde, ontmoeteden zelfs onder de Vorsten dier Landaart, Beminnaars van Weetenschappen en Kunsten, die hen voor heul en troost dienden in de verwoestingen welke de onweetenheid onder hen begon aan-te-regten. Zo lang de Weereld staat, zal men van de vermaarde Boekery (Bibliotheek) gewaagen, die de Koningen van 't Geslagt der *Fatimers* in Egipte hadden verzamelt. Deeze Vorsten hadden in Afrika een groot getal kostelyke Boeken gegadert, meerendeels Grieksche en Latynsche, die zy te *Carthago*, te *Cireenen*, en in andere voornaame

naame Steden van dat Land, als mede in Sardinien, Sicilien, Spanje, en in de Kloosters der Christenen door de geheele Weereld, hadden doen opzoeken. Die eerwaardige gedenkstukken, die waarlyk wel verdienden om naauwkeurig byeen gezogt en bewaart te worden, maakten een gedeelte uit van den Schat der Egiptische Vorsten. *Méez-ledin-allah* had alle deeze Boeken naar Egipte doen overbrengen, en hy, zo wel als zyne Opvolgers in de Regeering, hadden derzelver aantal nog merkelyk vermeerdert, met alle die zy in dat gantsche Land, of in Syrien en Arabien, waar in alstoen veel geleerde Lieden waren, konden ontdekken. De meesten deezer Werken waren met goude letters geschreeven, gelyk de Turken en Arabiers nog hedendaags gewoon zyn de Titels hunner Boeken te schryven; en gemelde Vorsten geene onkosten spaarende om dien kostelyken Schat hoe langer hoe meer te doen aangroeien, beloonden alle de geene rykelyk die hen zodanig een Werk kwamen aanbieden. 't Is bekend, dat de Kalife *Aaron*, met bewilliging der Oostersche Keizeren, verscheide Arabiers, die in de Griekſche en Latynsche Taalen wel ervaaren waren, met de bekwaamste Schryvers van zyn Land, naar *Konstantinopolen* zond, om alle de beste en fraaiste Werken die in hunne Boekzaal waren, af-te-schryven of te vertaalen. Men bragt naderhand deeze kostbaare Handschriften (Manuscripten) over naar Egipte, en voegde ze by de meenigte geleerde Werken die men daar reeds had vergadert; zulks dat ze gezamentlyk, naar het zeggen van de *Macrisi*, meer als honderd-duizend stuks uitmaakten.

Verval der Weetenschappen in Egipte.

Onder de heerschappy der Mammelukken raakte deeze dierbaare schat t'eenemaal verlooren. *Saladin* bragt hen in Egipte, en voerde 'er te gelyk de barbaarsheid in. Hy was wel een dapper Vorst, en een zeer ieverig Voorstander van zynen Godsdienst, maar daar benevens ten uitersten lomp en onweetende. Zo draa hy zig in de geruste bezitting van het veroverde Egipte gesteld zag, beval hy, dat men alle die keurlyk geschreevene Werken, die met zo veel moeite opgesteld, en door de voorige Landvorsten met zo groote onkosten byeen verzamelt waren, in 't vuur wierp;

niet meer dan twee Boeken daar van uitzonderende, die bevonden zouden worden over den Godsdienst en de Krygs-verrigtingen der Mahometaansche Vorsten te handelen, en te gelyk een der Hoofden van zynen Godsdienst aanstellende, om dezelve uit te zoeken. De Arabische Schryver, welken ik boven heb aangehaalt, voegt 'er by, dat de uitvoerder van dit barbaarsch Vonnis, alle de Werken, die van wegens hun keurlyk Schrift of wegens de fraaie Cieraaden hem bekwaamst scheenen om verkoft te werden, in eene groote Zaal deed werpen; dus alleen naar 't uiterlyke van derzelver waarde en deftigheid oordeelende. Op deeze wyze wierd een groot getal van die heerlyke Boeken nog uit den brand gered, en onder de Hovelingen verdeeld, die 'er de Boekekassen van verscheide Moskëen, door hen gestigt, mede opschikten; alzo'er in dien tyd weinig groote Heeren waren die niet hunne byzondere Moskëen hadden.

Zodanig was d'eerste stap dien de barbaarsheid en onweetenheid in Egipte deed, toen zy daar allenskens begon in te kruipen. Men vond egter hier en daar in byzondere Boekzaalen nog een aanzienlyk getal fraaie Manuscripten; dog de Kadis en Wethouders die 'er de opzigt over hadden, niet min onweetende als baatzugtig zynde, verkogten dezelve, het een naa 't ander; zulks dat deeze Boeken, die men de moeite niet waard agtte om ze uit te schryven, mogelyk om dat men de taal of de stoffe die daar in verhandelt wierd, niet verstond, met ter tyd ook al uit de Weereld raakten, zo wel als die eertyds op *Saladins* bevel verbrandt waren geworden. Van dien tyd af verviel gantsch Egipte in eene grove onweetenheid. Gy weet hoe weinig trek en geneegenheit de Turken als nog tot de Weetenschappen hebben: ik heb u ook reeds van de plompheit en onbedreevenheit der Copten onderhouden, onder welke 'er thans niet een word gevonden, die zyne eigene Moeder-taal magtig is. Uit dit staaltje kan men den elendigen toestand afmeeten, in welken de Weetenschappen alhier gedompelt leggen. Hoe zoude't ook mogelyk zyn dat hier geleerde en verligte Mannen waren, terwyl men 'er met alle bedenkelyke moeite nog kwalyk een boek

kan vinden? Want behalven die den Godsdienst en de Geschiedenissen der Mahometaansche Vorsten beschryven, krygt men 'er hier, en zelfs in gantsch Syrien, bynaa geene te zien. Alle de anderen zyn naar *Konstantinopolen* overgebragt door de Bachas, Kadis en andere Bedienden die de Porte naar Asia en Africa zend, en die zedert twee honderd jaaren herwaarts als om stryd hun best hebben gedaan, om Egipte van alles wat zy 'er fraaist in hebben aangetroffen, te ontblooten. Daar zou regenwoordig geene kans ter weereld zyn om 'er slegts eenen Coptischen of ook Arabischen Bybel te krygen; vermits men daar van dit Goddelyk Boek niets anders meer heeft, dan eenige vertaalingen in Frankische spraake, die zo slegt zyn dat de Christenen in dat Land zelve zig daar over moeten verwonderen. Wel is waar, dat korte jaaren geleden, twee of drie Maronitische Christenen het Nieuw-Testament in 't Arabisch hebben vertaalt. Men maakte van dit Werk eene grooten ophef, en men zeide dat het onvergelykelyk wel, zuiver en naauwkeurig gedaan was. De Vertaalers bragten 't naar *Romen*, verzoekende dat het daar gedrukt wierde; maar men vond niet raadzaam daar in te treeden, dewyl men bedugt was, dat die vertaaling mogelyk aanleidinge mogt geven om de zaaken anders te begrypen als wy doen. Voorts ziet men hier zoo weinig andere Boeken, dat zy de moeite niet waard zyn om 'er van te spreeken. De vernielende tyd en de slegte voorzorgen der Egiptenaaren, die byna niets anders leezen als alleenlyk hunne Wet, gevoegt by de uitroojing der Arabische Heerschappy, welker bezitters de Weetenschappen in dit Land aanfokten, door de belooningen waar mede zy de verdiensten altoos onfeilbaar begunstigden; alle deeze dingen, zegge ik, hebben de verstroojing en het verlies der oude Boeken veroorzaakt: en ik ben verzeekert dat in Parys alleen meer Arabische Handschriften zyn, dan in gantsch Egipte en Arabie zaamen.

Tegenwoordige toestand der Kunsten in dit Land.

De voltoojing der Kunsten hangt af van de bevordering der Weetenschappen; en het is niet te verwonderen dat, deeze in verval gekomen zynde, geene al mede het zelfde noodlot op haare beurt hebben ondergaan. De verminde-

ring der vrugtbaarheit van dit heerlyk Land, deszelfs ontvolking, de groote elende waar toe zyne Inwoonders onder eene harde en wreede heerschappy gebragt zyn, zyn immers genoegzaame reedenen van derzelver ondergang: en ik schroom niet te zeggen, dat men nooit zoude gelooven hoe grootelyks de aloude schranderheit dier Landaart verbastert en in de uiterste ongeschiktheit verandert is. De byzondere omstandigheeden die ik daar van zal opgeeven, zullen deeze waarheit klaar doën blyken.

De tegenwoordige Egiptenaars zyn in alle zaaken even lomp. Hunne zo genaamde Schilders zyn elendige kladders, en hunne Oli-of Water-verwen kunnen in 't minste geene lugt verdraagen, en verschieten in zeer korten tyd. Zomtyds vergulden zy nog wel eens; maar hun verguldsel heeft geen handwater by dat der Ouden, 't welk 'er tegenwoordig nog zo frisch, zo leevendig en zo flikkerend uitziet, of 't zo even eerst gedaan was. Zy weeten daarenboven 't goud ook niet te bruineeren; zulks dat alles wat zy vergulden ruuw en zonder glans blyft. Daar en tegen hebben zy het geheim nog om het goud zo vloeibaar als inkt te maaken. Ik heb eenige van hunne Boeken gezien die met goude letters geschreeven waren, en ik wil wel bekennen dat ze zeer fraai zyn. En overmits het behangen der Vertrekken hier niet in gebruik is, hebben de Schilders meer werk met de Huizen der Inwoonders van binnen op te-schikken, als met opentlyke Gebouwen te vercieren, die door de bank zeer slegt en eenvoudig zyn. De Schilderkunst.

De Bouwmeesters, zo zy anders dien naam verdienen, zyn hier doorgaans al niet geschikter als de Schilders. Egter moet men bekennen, dat zy, hoe onkundig ook anderzints, zig nogtans op het Verwelfsel-en Bruggen-maaken al vry wel verstaan; en wanneer zy nog tegenwoordig iets diergelyke bouwen, ontdekt men 'er eenige flaauwe voetstappen in van de volmaaktheit, waar toe hunne Voorouders die twee soorten van werk hadden gebragt. De meenigte Vaarten en Gragten die Egipte doorsnyden, had hen geleegenheit verschaft om zig in 't aanleggen en bouwen der Bruggen wel te oeffenen; en de noodzaakelykheit om geduurende den meesten tyd van 't jaar het water te be- De Bouwkunde.

 waaren,

waaren, dat de Nyl hen jaarlyks maar eens door zynen aanwas overvloediglyk kwam mededeelen, had hen insgelyks de Kunst geleert om goede Verwelfsels te maaken. Ten dien einde maakten zy hunne Waterbakken zo sterk en zo digt, door middel van een lymagtig harst waar mede zy ze in plaats van kalk metselden, datze tot op den huidigen dag zonder het minste verval bestaan, dragende alsnog de Huizen die 'er op getimmert zyn, en latende geenen enkelen druppel waters uitlekken. Een ander stuk van de Bouwkunde daar de hedendaagsche Egiptische Bouwmeesters nog tamelyke kennis van hebben, zyn de Trappen, die zy vry wel weeten te maaken en bekwaamelyk te plaatsen, dog allegaar regt uit. Ik heb elders de reeden aangehaalt, waarom 'er zo veel in 't Vertrek der Vrouwen moeten weezen. Men gebruikt hier tweederlei pleister. Om het zelve witter en duurzaamer te maaken, word het met kalk gemengt; en dit mengsel droogt niet alleen schielyk op, maar word ook harder dan de steenen zelfs welken het tot bindsel dient. Indien 't door verstandige Kunstenaars verwerkt wierd, dan zouden 'er al fraaie dingen mede kunnen gedaan worden. Met deeze ciment kunnen de Egiptenaars, zonder eenige steigering of stellagie, eenen Trap buiten om eenen ronde Tooren opmetselen, steenen slegts behoorlyk op elkander leggende, en door deeze ciment met den Tooren zelfs verbindende. Zo draa zy eenen trap geplaatst hebben, klimmen zy daar op en leggen den volgenden, op dezelve wyze voortvaarende tot dat het Werk voltooit is. Dit zal mogelyk een louter verdigtsel schynen; dog ik kan verzeekeren, dat het inderdaad zo, en in dit Land zeer gemeen is.

Het Schrynwerk.

Het Schrynwerk is hier insgelyks zeer ruw en plomp: en 't kan ook onmogelyk anders weezen. De Schrynwerkers hebben niets anders dan eene kleine slegte schaaf en nog eenig ander gereedschap dat al niet beter is. Zy arbeiden al zittende, en hunne voeten, waar mede zy 't hout vasthouden, dienen hen voor schaafbank. Met de Draaikonst weeten zy in 't minste niet om te gaan, zynde die hen zelfs t'eenemaal onbekend. Uit deeze beknopte dog waaragtige schets, kan men ligtelyk oordeelen, hoe 't met hun werk moet gestelt zyn.

Het

Het Yzerwerk dat in Egipte gemaakt word is ook van weinig belang, of om beter te zeggen, is niet noemens waard: want behalven Schaaren en eenige Scheermessen, word 'er al het overige uit Vrankryk en Duitschland over *Venetien* naar toe gebragt, uitgenomen de Hangslooten die men 'er gemeenlyk van *Konstantinopolen* krygt. Het Yzerwerk.

Daar zyn egter in dit Land nog aanzienlyke Weeveryen overgebleeven. Men maakt 'er tegenwoordig nog allerlei doek en wand in overvloed; men weeft 'er Stoffen van zyde en katoen, van zyde en goud, en zelfs fluweel. Dog ik moet bekennen dat'er thans zeer weinig gemaakt worden die regt fraai zyn, en dat alle deeze nieuwerwetsche Stoffen, by de kostelykheit en keurlykheit der geener die men weleer uit Egipte trok niet konnen haalen. Linnen- en Stoffe-weeveryen.

Eertyds waren in dit Land ook Glasblaazeryen; en de *Macrisi* verhaalt, dat ze ten tyde van de oude Egiptenaaren sterken aftrek hadden. Zy gebruikten vooral veel geverft en doorschynend glas in hunne Gebouwen, voornamentlyk in hunne Grafsteeden, of liever onderaardsche Paleizen, daar zy hunne dooden en hunne schatten plagten te bergen. Ik heb eene Vles van dit oude glas, die meer als duizend jaaren oud moet zyn. Tegenwoordig word hier ook nog wel glas gemaakt; dog het zyn meest lampen en slegte brandewyns-bobbels. Als men hunne handeling daar ontrent gade slaat, zal 't nog al veel schynen dat zy diergelyke stukken kunnen voortbrengen. Vermits zy niets anders als stroo stooken, 't welk byna ongelooffelyk schynt, is het vuur in hunne ovens zo zwak, dat 'er geen Europisch glas in zoude smelten. Men heeft in Egipte stoffe genoeg om fraai glas te maken; maar ze word meerendeels naar *Venetien* gebragt, en daar verwerkt zynde, voor een gedeelte wederom hier naar toe gevoert, want vermits men in dit Land die waare niet sterk slyt, word het meeste glas uit die stoffe gemaakt, naar elders gezonden. De Turken drinken niet uit glaazen, maar uit zeer zindelyke aarde potjes, of porceleine kommetjes. Hunne Spiegels zyn ook door de bank zeer klein, en zy gebruiken niet veel glaaze ruiten in hunne Vensters. Dog 't geen nog 't best en 't meest verkoft word zyn de Roozekranssen van glas De Glasblaazery.

glas van allerlei kleuren, die ook van *Venetien* komen. Deezen worden voorts naar *Indien* en door gantsch *Africa* verzonden, daar de Vrouwen zig met die glaaze prullen opschikken, en 'er al zo hovaardig op zyn als onze Vrouwen in Europa op haare Paarlen, Diamanten, en andere Juweelen.

Het Roere-maaken.

De Kunst die men in Egipte beter dan alle d'anderen heeft onderhouden, is het Roeremaaken; en de Geweermaakers hebben hier doorgaans veel te doen. Om 't hout te bewerken daar zy de laden van maaken, gebruiken zy schaaven die van onder een blokje gehard staal van twee vingers dik hebben. Dit werktuig, dat ik van zints ben geweest naar Vrankryk te zenden, komt my om tweederlei oorzaaken beter en gemakkelyker voor als onze gemeene schaaven. Eensdeels om dat het zwaar is, heeft het beter vat aan 't hout, en 't is niet nodig dat de Werkman daar met de hand sterk op drukke; ten tweede dient deszelfs hardigheid om 't werk te polysten en glad te maken, naar maate het zyn fatsoen krygt. Ik geloof vast dat de Egiptenaars 't gebruik van dit gereedschap nog van hunne Voorouders hebben geleert.

Tegenwoordige staat van den Koophandel.

Hoewel nu de Weetenschappen en Kunsten in Egipte zodanig vervallen zyn, dat men 'er naauwelyks nog een zweemsel van kan gewaar worden, word daar egter als nog sterke Koophandel gedreeven op Africa, Asia, zelfs op Indie en Europa. 't Is ook zeeker, dat geene plaats ter weereld beter en gemakkelyker daar toe gelegen is, als dit heerlyk Land. Deszelfs Hoofdstad *Cairo*, leid maar twee dagreizen van de Roode Zee, door 't welk Egipte alle de kostelykste Waaren uit Indie ontfangt. Hoe zeer ook deeze Koophandel tegenwoordig verslapt mag zyn, en niet tegenstaande de Europëers hunne Oostindische Waaren thans meerendeels zelf regtsweegs over Persien en Turkyen te Lande gaan haalen, of Scheepen uitrusten om ze over Zee door den grooten Oceaan aan te brengen, heeft dezelve egter in dit Land nog niet t'eenemaal opgehouden. Hier komen de Turksche Scheepen die van *Suratte* op *Mocha* vaaren, Stoffen, Neteldoeken, en andere Oostindische Lynwaaten haalen, die zy naderhand in gantsch

De Koophandel op de Roode Zee.

Tur-

Turkyen en langs de Kust van Barbaryen wederom vertieren; en wy zelve krygen 'er nog meenigmaal diergelyke Waaren van daan.

Naar den kant van Asia is de Egiptische Koophandel veel uitgestrekter; want uit die gewesten komen hier geduurig Karavaanen aan, allerlei kostelyke Waaren medebrengende, die vervolgens naar *Cairo* vervoert worden, op dien arm van den Nyl, die by *Damiette* in de Middelandsche Zee loopt. Ik zal hier alle de Waaren en Koopmanschappen niet gaan optellen die Arabien, Syrien en Palestinen, of 't heilig Land, langs deezen weg uit Egipte haalen, of daar in brengen. Alleen zal ik ter loops aanmerken, dat de witte Balzem dien men hier heeft, en welke de Vrouwen zeer sterk gebruiken om de schoonheid van haar aangezigt te onderhouden, uit Arabien komt, en voor 't grootste gedeelte vervalscht is: Voorts, dat men bynaa alle de Zeep die in Egipte verbruikt word, uit Palestinen haalt, daar ze zeer goed valt. 't Gebeurt zeer zelden dat men 'er van elders brengt; hoewel de Fransche Zeep egter vry beeter is: En dewyl men hier niet gewoon is met loogwaater te wasschen, zo is 't vertier van die Waaren zeer groot. Het algemeen gevoelen, als of het digt en welgesloten lynwaad, gelyk dat wy gebruiken, duurzaamer en beeter zoude zyn dan het losse, is slegts eene verkeerde opvatting. De ervaarentheid heeft my beeter onderregt, en ik ben door myne eigene ondervinding van het tegendeel overtuigt. Al het linnen dat men doorgaans in Egipte gebruikt, is zeer los en klaar; en ik heb bemerkt, dat het niet alleen ten minsten zo sterk is als het digte lynwaad, maar ook zig duizend maal beeter bewascht dan dit, 't welk zo styf word als leer zo draa het in 't water komt.

De Koophandel op Asia.

De andere arm des Nyl-strooms, aan wiens uitloop *Rosette* legt, verschaft de Inwoonders van Egipte geen mindere voordeelen dan de bovengemelde, vermits zy door denzelven alle Koopwaaren uit Europa ontfangen. Om thans niet te spreeken van de groote meenigte Goederen die 'er jaarlyks uit Vrankryk, Duitschland en meer andere Landen aankomen, word in die Plaats een sterke Slaaven-

De Koophandel op Europa.

ven-handel gedreeven, werdende de blanken uit *Konstantinopolen* en *Satalia*, en in tegendeel de zwarten uit dit Land daar naar toe gebragt. Alle de Gesneedenen die in 't Vrouwentimmer (Serail) van den Grooten-Heer, en in die der voornaamste Turken zyn; alle de andere zwarten 't zy Mans of Vrouwen die men in gantsch Turkyen aantreft, worden uit Egipte getrokken, daar men in tegendeel een overgroot getal jonge en blanke Mans-en Vrouwspersoonen te markt brengt. De blanke Slaaven zyn hier zeer duur, als ze wel gemaakt zyn van lyf en leeden. Zy gelden nooit minder dan twee honderd Ryksdaalders 't stuk; maar de jonge Meisjes hebben geenen vasten prys, wordende zomwylen voor agt of negen duizend *Livres* verkoft.

De Koophandel op de gewesten van Africa.

Voorts brengen ook de verscheide gewesten van Africa niet weinig toe om den Koophandel in Egipte ryk en bloeiende te maaken. Alle jaaren komen 'er Karavaanen van *Tunis*, *Algiers*, *Tripoli*, en zelfs uit de afgelegenste Landschappen van dit Weerelds-deel; zulks men 'er een al-geduurigen toevloed ziet van Waaren en Koopmanschappen die uit alle gewesten der Aarde derwaarts gevoert worden. Onder de vreemde Kooplieden die uit alle bevolkte Landen van Africa in Egipte komen, hebbe ik 'er voornamelyk van tweederlei slag waargenoomen, van welke ik niet kan nalaaten u een omstandig verhaal te doen. De eerste, *Croys* genoemt, woonen naby het Faisanten-Eiland, aan den oever van den Oceaan. Zy neemen hunnen weg over *Fez* en *Marocco*, waar van daan zy dwars door de vervaarlyke Woestynen, die dit gedeelte van Africa van Egipte scheiden, naar *Cairo* trekken. Deeze Karavaane, die zeven of agt maanden onderweeg is, legt ook te *Tripoli* in Barbaryen aan. Ik heb als iets zonderlings aangemerkt, dat het schynt of waren zy in hun Land zulk eene zuivere lugt gewoon, dat die van *Cairo* hen onverdraaglyk toestinkt; en 't is al vry vermaakelyk hen door de straaten dier Stadt te zien loopen, de neus al hun best toehoudende, eveneens of 'er de Pest regeerde. 't Is egter waar dat het te *Cairo* juist niet lekker ruikt, voornaamelyk op de Markten en in de volkrykste Straaten die 't meest gebruikt worden, om dat men 'er boven alle de Winkels

het

het eeten met eene zeer ſterk ruikende, om niet te zeggen, ſtinkende, oli ſtooft. Deeze Lieden brengen benevens meer andere Waaren, ook Goud-zand, of goude Poeder mede, dog zy zouden 'er eene groote zonde van maaken, om het voor Goud te verkoopen. Dus bedingen zy t'elkens dat men hen met zilver betaale, voor 't welk zy naderhand allerlei Kooper- en Yzerwerk, als Meſſen, Schaaren, enz. inkoopen. Behalven deeze en diergelyke Waaren, neemen zy ook eene zeekere ſoort van Schulpen mede naar hun Land, waar ze in de wandeling voor kleine munt, gelyk in Europa het koper-geld, dienen.

Het tweede ſlag Kooplieden daar van ik gewag gemaakt heb, en die al zo zwart zyn als d'eerſten, zyn ook ten minſten al zo zonderling. Zy hebben zulk eene byzondere wyze van Koopmanſchap te doen, dat 'er, geloof ik, hun's gelyken nergens meer in de Weereld is. Te vergeefs zoude men hen dubbel zo veel voor hunne Waaren bieden als zy waard zyn, zo men 'er niet een goede Olifants-of Bullepees boven op leide; dat is te zeggen, dat men nooit geenen koop met hen kan treffen, 't en zy men ze eerſt voor goed afroſſe. De Egiptiſche Maakelaars, den aart dier ſnaaken kennende, verzuimen ook niet hen naar hunne zinnelykheid te handelen, en beginnen telkens met hen dapper op de huid te ſlaan, om het verſchil ontrent de Koopmanſchap naderhand des te gemakkelyker eens te worden. Na dit vriendelyk onthaal, dat waarſchynelyk, aan wie 't ook anders mogt weezen, zeer onbeleeft zoude voorkomen, zyn onze Negers wonderlyk wel in hun ſchik, en zo vergenoegt dat men alles van hen kan verkrygen. Wanneer ik by geval diergelyke vreemde behandeling bywoone, dan denk ik t'elkens om de Moskovitiſche Vrouwen, die van de liefde en genegenheid haarer Mans oordeelen naar de ſlaagen die zy van hen krygen.

De Koophandel op Ethiopie.

Eindelyk voert ook de Nyl de Egiptenaaren alles toe, wat 'er maar van eenige waarde en nuttigheid in Ethiopie gevonden word. Wel is waar dat de Ethiopiers zelve zig met dien handel niet bemoeien, vermits zy zeer zelden buiten hun Land Koopmanſchappen, en my niet heugt meer dan eens van hun Volk te *Cairo* gezien te hebben;

maar zy verkoopen hunne Waaren aan de Nubiers, Barbarynen genaemt, welke het afgryſſelyk Gebergte, tusſchen hun Land en Egipte gelegen, overklimmende, die koſtelyke Goederen hier komen veilen. Nooit gaat 'er een jaar voorby of daar vertrekt van *Sannar* eene Karavaane om die reize aan te neemen. Hoewel de Kooplieden, die met dezelve overkomen, doorgaans zeer ſlegt in de plunje, en bynaa naakt zyn, daarenboven ook meenigmaal alle bedenkelyke ongemakken op deezen moeielyken en gevaarlyken Togt moeten uitſtaan, brengen zy niettemin ongelooſſelyke Schatten mede. Diergelyken zyn, by voorbeeld, goude Poeder, Olifants-tanden, Ebbenhout, Muskus, Civet, gryze Amber, Struiſſe-veêren, verſcheide ſoorten van Gom, en meer andere koſtelyke Waaren, die zy hier en daar in Africa opzoeken. Maar hun voornaamſte handel beſtaat in twee of drie duizend Zwarten die zy in Egipte gaan markten, en van welke zy 'er nooit geenen voor minder dan twee honderd Livres verkoopen. Hier uit is ligtelyk op-te-maaken, wat onnoemelyke Sommen deeze Karavaane jaarlyks uit Egipte ſleept, het zy in baaren Gelde of in Koopmanſchappen. Ik had eenige Kooplieden die met gemelte Karavaanen heen en weêr pleegen te reizen, voorgeſlagen, dat zy hunne Gidſen en Leidslieden moeſten zoeken te overreeden zig van een Compas te bedienen, om beeter ſtreek te kunnen houden, en het gevaar te myden van in de Woeſtynen te dwaalen; maar vermits dat Volk hun leeven en hunne goederen volſlaagen aan de beſtiering der Voorzienigheid overlaaten, en vaſt gelooven dat alle menſchelyke voorzorgen, niets ontrent derzelver beſchikking vermogen te veranderen; heeft men niet goedgevonden mynen raad in deezen te volgen.

Ik heb gezegt dat deeze Karavaane Stof-Goud, Ivoor en Ebbenhout in Egipte brengt; waar ontrent ſtaat aan-te-merken, dat het Goud 't geen hier uit *Africa* komt, niet uit Mynen of uit het ingewand der Aarde gegraaven, maar in 't zand der Rivieren gevonden word, daar men het gaat verzamelen, wanneer de overſtroomingen ophouden, en zo dra het water wederom binnen zyne gewoone Oevers gezakt is. Deeze Goudkorreltjes zyn zonder twyf-

fel

fel door de zwaare regens, van d'eene of d'andere Goudmyn los geraakt en weggespoelt. Het Ebbenhout komt van eenen Boom die in het zuidelyk gedeelte van *Africa* wast, daar 't byna gestaadig regent. Voorts vind men veel Olifanten naar den kant van den Oceaan, en van de Kaap de Goede-Hoop; maar zy vallen in dit Weerelts-deel kleinder dan in Indien, en hunne tanden zyn van binnen veel holder: daar van is 't, dat ze ook minder in agting zyn dan andere die naar Europa overgezonden worden.

Tot den Koophandel op de Roode Zee werden meest Vaartuigen gebruikt die den Grooten Heer of eenige byzondere kleine Prinssen toebehooren; dog dezelve zyn zonder verdekken en voeren geen geschut: zulks men zeer gemakkelyk dezelve zoude konnen wegneemen. Een Bark, waar op maar vier stukjes Kanon leggen, zou in staat wezen, om op die Zee een oneindigen buit te maaken. Deeze Scheepen varen om Koopmanschappen op *Mocka* en op *Gedda*; en voeren die daar van daan naar *Suez*; van waar ze gebragt werden naar *Cairo*, dat daar van gescheiden werd door eene vlakte van steevig zand, zeer bekwaam voor alle Rytuigen. Dog wanneer de tegenwinden de Scheepen beletten die Haven te bezeilen, zyn zy genootzaakt de Roode Zee dwars over te steeken, en in de Haven van *Cossir*, waar van ik elders gemeld heb, te gaan overwinteren. Terwyl ze daar voor Anker leggen, zend men uit Opper-Egipte Vaartuigen af, die hunne lasten overneemen, en hen voorraad en Koopmanschappen toebrengen. De Vaard van *Cossir* naar den Nyl is twee dagen verder als die van *Suez* naar *Cairo*; dog de onkosten zyn daarom egter niet veel grooter, vermits de Kameelshuur in Opper-Egipte zo veel niet bedraagt, als in Neder-Egipte, en het verder vervoeren der last te water geschiedende kan men 'er met een bagatel afkomen.

Men begrypt ligtelyk, dat een zo aanzienelyke Koophandel magtig geld moet opbrengen, en Egipte tot een der rykste Gewesten des Weerelds maaken. Om de waarheid te zeggen, het Land zelve brengt nog Goud, nog Zilver, nog kostelyke Gesteentens op; middelerwyl is 'er mogelyk geen Land onder de Sonne, daar deeze voort- Kostelyk heid van deezen Koophandel.

 breng-

brengsels der Natuur, welke de pragt en de begeerlykheid der menschen zo duur en kostbaar heeft gemaakt, min zeldsaam, en gemeender zyn. Het Vlas, waar van men een ongelooflyke menigte lynwaten, die van daar door alle andere Gewesten des Aardbodems vervoerd werden, maakt, 't Katoen 't geen men 'er in overvloed vind en aldaar verwerkt werd; de Graanen, de Ryst, allerlei Groentens, de Suiker, de Koffy, de Sorbet, 't gemeen en 't Turks-Leer, allerhande Drogeryen en welriekende Kruiden, 't soort van Aarde, genaamd *Hanne*, zo zeer geagt en 't geen door de gantsche Levant zo sterk getrokken word, alwaar 't van 't Vrouwvolk en zelfs van de Manluiden, tot hunne handen en voeten te beschilderen, werd gebruikt; dit alles trekt uit Asia, Europa en Africa onnoemelyke geldsommen naar Egipte. Alle jaaren gaan uit Vrankryk en Italien meer als vier of vyfmaal honderd duizend Piasters derwaards. Uit Africa brengt men 'er duizend of twaalf honderd Quintalen Stofgoud; en uit *Konstantinopolen* en Asia komen 'er meer als een milloen Ryksdaalders, zo ter zaaken van den inkoop van Ryst en Koffy, als wegens de verscheide Lywaaten, die men daar van daan trekt. 't Is wel waar, dat 't geen de Bacha jaarlyks aan den Grooten Heer betaald; 't geen hy aan de Staats-Dienaars en andere Amptenaaren der Porte zend, om in Egipte te mogen blyven; 't geen of hy zelf, of zyne Bedienden, als hy uit zyn Landvoogdyschap gaat, met zig neemen; 't geen de Agaas, welke de Sultans van tyd tot tyd derwaards zenden, trekken; 't geen naar *Damascus* gaat; en 't geen naar *Mecca* werd gevoerd, jaarlyks ettelyke Millioenen komt te bedraagen; dog 't is niet te min zeker, dat 'er byna nog zo veel overig blyft, en by aldien de Inboorlingen, en zelfs de Turken, die altoos benaauwt zyn van geplonderd te zullen werden, de dolheid niet hadden, van hun geld te begraven, waar door het zelve niet alleen van geene nuttigheid meer is in den Koophandel; maar dikwils geheel en al verlooren raakt: 't Is zeeker, zeg ik, dat 'er weinige Koningryken in de Weereld ryker zouden zyn, als Egipte. Indien nu, behalven dit, de Turken den Koophandel op de Roode Zee ter herten trok-

trokken, zo zy daar eene Vloot hielden, en de nodige maatregelen naamen, om hunne Scheepen veilig naar Indien te doen vaaren, zoude *Cairo*, als de Stapel en de algemeene Voorraadſchuur (Magazyn) aller Koopmanſchappen van dat Land worden, vermits men dezelve niet als met oneindige gevaaren over Zee naar Europa voerd; en Egipte zou groot en magtig werden door den ondergang van den Koophandel der Engelſchen en Hollanders, die buiten allen twyffel hier door allengskens zou komen te vervallen.

Om het onderſcheid wel te verſtaan, dat 'er tuſſchen d'eene en d'andere Vaart is, zal 't genoeg wezen maar te letten, dat de Togt der Scheepen van *Marſeille* op *Alexandrie* doorgaans niet boven de vyftien tot twintig dagen duurt; dat de Koopmanſchappen, waar meede die Scheepen gelaaden zyn, meenigmaal in drie of vier dagen te *Cairo* komen; dat *Cairo* van *Suez* niet boven drie dagreizens aflegt; en dat men byna altyd, vooral, wanneer de Paſſaat-winden waayen, in dertig of vyfendertig dagen van *Suez* tot *Suratte* kan komen. Zulks het niet onmogelyk is, om op deeze wyze in den tyd van vyftig dagen eene brief uit *Parys* op *Suratte* te krygen. Dit heb ik aan veele hen des verſtaande Lieden aangetoond. Wat nu de zwaarigheden aangaat, welke zig opdoen in de Vaart door de Roode Zee, moet men wel agt geven, dat dezelve geenzints raken de Scheepen, zeilende naar Indien, of, om my op zyn Zeemans uit te drukken, die van 't Weſten naar 't Ooſten varen: Van *Suez* naar *Suratte* heeft men de wind nooit tegen; en gelyk de Roode Zee in 't midden diepte genoeg zonder klippen heeft, en dat de gewoonelyke winden aldaar altoos gunſtig zyn, zo is ook die Vaart zeer voorſpoedig. Wel is waar, dat het op de te rugkomſt niet zo gemakkelyk toegaat, vermits, uitgezonderd in den Herfſt en in de Lente, men by 't inzeilen altyd tegenwind heeft; ook wagen 't de Turken nooit, van zig daar aan in eenig ander Saiſoen blood te ſtellen, vermits die Zee naauw is, de Kuſten met Klippen of Banken bezet zyn, en zy 't tot heden toe niet hebben durven onderneemen, om daar in te laveeren, mogelyk om de

Ontwerp om door de Roode Zee uit Indie en wederom te handelen.

weinige kennis die zy van deeze Zee, en te gelyk van de Scheepvaard hebben. Dog, behalven dat men van de inkomst der Roode Zee af, tot aan *Suez* toe, eene breette van dertig of veertig mylen vind, zonder Klippen of Banken, geloof ik niet, dat dat beletzel onoverkomelyk is voor iemand, die op deeze Zee eenen Koophandel zoude willen oprigten; en ik hoop dat men my, by vervolg deezer Brief, zulks wel zal willen toestaan.

't Is dan eene waarheid, dat het juist zo gemakkelyk niet is in de Roode Zee te komen, als men wel zoude denken. 't Hof voornemens zynde, de Indien aan Egipte te verknogten; en t'eeniger tyd de Onderdaanen des Konings de deur tot den Koophandel op deeze Zee te openen, was eertyds (*) van gedagten geweest, om de Koopmanschappen, welke de Oostindische Maatschappy uit die Gewesten thans over den grooten Oceaan krygt, over Egipte te doen voeren. Deeze Koopmanschappen ontladen te *Suez*, 't welk de naaste Haven aan de Nyl is, moesten van daar naar *Alexandrie*, en voorts naar *Marseille* gevoert worden; Soo wel was men toen ter tyd overtuigt van de voordeelen, welke men uit dien Koophandel voor 't Koningryk had te wagten, zo men deeze Vaart hield. Men zegd, dat de Consul te dier tyd in Egipte, gelast was, deeze zaak by den Bacha klaar te maaken, en aan denzelven, by weege van een Passage-geld, twee van 't honderd aan-te-bieden van alle Waaren, welke men van *Suez* naar *Alexandrie* liet vervoeren. Ook had hy last om aan den zelven te vertoonen hoe veel hem deeze twee ten honderd jaarlyks zouden opbrengen, mits de menigte Lastgoederen, die te *Suez* stonden te komen, en men maakte zig sterk, ingevalle de Bacha dat Verdrag wilde aangaan, om aan de Porte de noodige beveelen te verzoeken, om het ter uitvoer te doen brengen. Men voegd 'er by, dat die ook waarlyk zyn verzogt geweest; en dat de Groote Heer aanbood, het verzoek toe te staan; maar dat deszelfs Staatsdienaars ook t'effens te kennen gaven, dat dat verlof van geen nut zoude zyn, zo de Koning van *Mecca*, die 'er meer belang in had als iemand anders, en welken de Porte

(*) Dit viel voor onder 't Staatsbestier van d'Heer *Collert*.

te tot die zelve toegevendheid niet konde verpligten, daar niet meede te vreeden was. Wat hier ook van zy, dat ontwerp zo voordeelig voor Vrankryk, vond zwarigheid, gelyk alle groote onderneemingen, die men al te schielyk ten einde wil brengen, die altyd zullen vinden. Want de alderaanzienelykste geldsommen en de aldervolstrektste Catecherifs of Beveelen zullen niets konnen uitrigten om eenige nieuwigheden in dit Land in-te-voeren; en men zal 'er nooit tot zyn oogmerk komen als door Behendigheid en Konstgreepen.

Zie daar 't geen men alstoen van dit ontwerp heeft gezegd; en ik moet bekennen, dat my dat Verhaal nopende 't weezentlyke, niet zeer waarschynelyk voorkomt. Want, is het wel geloofyk dat een Bacha zoude hebben durven in onderhandeling treeden over 't verlof dat men verzogt, of dat zelfs de Porte dat zoude hebben verleend, terwyl men weet dat de Wet der Turken hen verbied den Togt van de Scheepen der Christenen door de Roode Zee te begunstigen, uit vreeze dat zy daar door kennisse mogten krygen van 't Land, alwaar de assche hunner Propheeten is berustende; en 't welke aan die Zee van de zyde van *Gedda* aangrenst? Voor 't overige is 't zeeker, dat men in dat Verhaal zelfs van eene der voornaamste swaarigheeden gewaagt, waar mede men zoude hebben te worstelen, indien men op die Zee eenen Handel wilde oprigten; ik meene de tegenstribbeling, welke men buiten twyffel by den Koning van *Mecca* zoude ontmoeten.

Inder-daad, schoon men zig zelfs tot uitvoering van dit voorneemen, van de zyde der Porte al zodanige bescherming konde belooven, als men immers zou konnen verlangen; zouden 'er egter, zo als ik gezegd heb, nog groote zwaarigheden nopende de Vaart op de Roode Zee overblyven. Die Zee is, gelyk men weet, langs de Kust geboord met Klippen en Rotzen; de Noorde-Wind, die aldaar, uitgesondert in de Lente en in den Herfst, wanneer zig de Suidelyke en Oostelyke daar met groot geweld doen gevoelen, gestadig waaid, dryfd de Scheepen die daar op willen komen, te rug, en laatze niet als met groote moeite te *Suez* aanlanden. Overzulks is men gedwongen byna

Hinderpaalen welke zig tegen dat voorneemen aankanten

na

na alle avonden het Anker op de Kusten van Arabie te laten vallen, 't geen byna geheel onder 't Gebied des Konings van *Mecca* staat. De Arabiers zyn meester van 't versch water, en 't zoude niet mogelyk zyn, dat te bekomen, zo 't hen verboden wierd, het zelve aan te brengen. De Koning van *Mecca* trekt tien of twaalf ten honderd van alle Koopmans-Waaren, die over *Suez* naar *Gedda*, en van *Gedda* naar Indien werden gevoerd; en nog is men zeer gelukkig, als men tot dien prys maar alle knevelary kan ontgaan. Zou nu die Vorst niet denken, dat men hem het regt van alle die Waaren, welke in 't gezigt van zyn Land wierden vervoerd, ontstal, wanneer men hem niet kwam te betalen? Op dien voet dan, wat had men van zyne grimmigheid niet te vreezen, zo 'er in 't vervolg eenige onzer Scheepen in handen zyner Onderdanen mogten vervallen. Ook zou hy niet nalaten zig aan de Porte te beklagen over de vermindering van den Tol te *Gedda*, waar van hem de helft toekomt, terwyl de wederhelft door de mildheid der Ottomannische Keizers werd aangelegd tot verscheide Godvrugtige gebruiken, opzigtelyk tot *Mecca*. Zulks, wat men immer daar tegen mogt inbrengen, het waarschynelyk is, dat den iever, om de stigtingen ten voordeele dezer Plaats gemaakt, te handhaven; en de vrees om de Christenen op een Zee, die daar zo naby is, te versterken, het by de Staatsdienaaren der Porte altyd zullen overhaalen.

Dog schoongenomen men had van dien kant niets te vreezen, zou men egter onoverkomelyke zwaarigheden van de zyde van Egipte zelve ontmoeten. Men behoeft maar agt te slaan, dat deszelfs grootste rykdom haar van den kant der Roode Zee aankomt. Sulks zo haast als men begon te spreeken van 't oprigten eens Handels aldaar voor Christen Kooplieden, de voornaamste-Handelaars des Lands, die byna alle Asaphs of Janitsaaren, of ten minsten onder de bescherming deezer beide onderscheidene Krygsbenden zyn, welker bystand zy voor een gedeelte der winst, die van deezen Koophandel komt, gekogt hebben; deeze, zegge ik, zouden niet nalaaten zig met alle magt tegen dit voorneemen aan-te-kanten. Een Bacha mogt dat al willen begun-

begunſtigen; maar ik heb reeds elders aangetoond, dat een Bacha van *Cairo* zonder de toeſtemming der verſcheide Oorlogsbenden, die hier te Lande zonder ophouden het oog op hun belang hebben, niets kan uitvoeren. Daerenboven moet men niet denken, dat men de beſcherming van een Bacha zo gemakkelyk zoude gewinnen, met hem de voordeelen te vertoonen, die hy van de twee of drie ten honderd ſtond te trekken, welke men hem van alle de Koopmans-Goederen, die men door Egipte heen liet voeren, zoude betalen. Ik heb al bereids gezegd, dat de Turken liever van daag een Ei hebben, als morgen een Kieken; want gemeenelyk maaken zy weinig ſtaat op het toekomende; en de Bachas nog veel minder als andere, om dat zy alle dag gevaar loopen van afgezet te worden. Men zoude hen dan van gereede penningen moeten ſpreeken, en de inzigt der toekomende voordeelen waar mede de inkomſten van den Grooten Heer zouden vermeerdert worden, aan de beſcheidenheid van zyne Hoogheids Staatsdienaars overlaaten. By aldien men zig, na dat de Bacha al gewonnen was, nog daarenboven van de gunſt aller Grooten van Egipte wilde verzeekeren, die natuurlykerwyze, en wegens hun eigen belang, zig tegen zodanigen ontwerp ſterk zouden aankanten, zou men 'er ongelooflyke ſommen aan moeten hangen. Eindelyk na oneindig veel gelds te hebben verſpild, zou dat ontwerp nog altoos bloot zyn geſteld, om door de alderminſte opſchuddinge, welke men zeer gemakkelyk of hier of te *Suez* zoude konnen verwekken, omver geſtooten te worden. Men zou ten dien einde voorwendzels genoeg weeten te vinden; en de Godsdienſt zou daar toe t'elkens een gerieffelyke dekmantel verſtrekken. Men zoude een gerugt verſpreiden, of tragtten wy op de Roode Zee in-te-neſtelen, om ons naderhand meeſter te maaken van *Mecca*, en meer diergelyke dingen die uit zulk een gevoelen kunnen afgeleidt worden. Hier by zoude men ook voegen de beweegredenen van het algemeen Welweezen; dat namentlyk de Tollen van den Grooten Heer t'eenemaal ſtonden te vervallen, terwyl de gantſche Koophandel in onze handen zoude zyn. Te vergeefs zouden wy daar tegens betuigen, dat wy gee-

ne Waaren voor Egipte zoude medebrengen ; de vrees, dat zulks mogt geschieden , zoude het kwaad als reeds aanstaande doen schynen ; van gelyken zoude men op het allergeringste voorwendzel aan gestadige knevelaryen bloot staan, ; invoegen het natuurlyk is, uit alle deeze omstandigheden op te maaken, dat het van den kant van Egipte zelfs, byna onmogelyk zoude zyn om in dat voornemen ooit of ooit te slaagen.

Middelen om daar toe te geraaken.

Ik beken geerne, dat zo men die klagten konde wegneemen, het dan zo moejelyk niet zoude vallen de zwaarigheden te boven te komen, welke men, zo als ik heb gezegd, ten opzigte der Vaart op de Roode Zee zoude ontmoeten. Dit water is inder daad zo naauw niet als men ons wel opgeeft; zulks men met behulp van eenige Ervarentheid, welke men allenskens zoude verkrygen, by nagt zo wel als by dag Zee zoude konnen blyven houden, met tegenwind onder zeil blyven, 't geen de Turken niet doen; en eindelyk eene gunstige gelegentheid waarneemende, de uiterste Kusten van *Hyémen* boven *Gedda* voorby vaaren, tot aan die onmiddelyk onder 't Gebied van den Grooten Heer staan, zonder dat het eens noodig zoude zyn versch waater te gaan haalen; zynde deeze Togt nog geen twee honderd en vyftig mylen wydt. Daarenboven kan men overal gerust Ankeren ; vermits 'er geene sterke Plaatsen langs de Kust leggen, en allerwegen goede Ankergrond is. Wyders gaat 'er op de Roode Zee geen hol waater ; en dezelve is aan geene geweldige Stormwinden onderheevig; en zo 'er al Stroomen gevonden werden, die naar den Mond der Zee dryven, zo zyn 'er ook weder andere, die daar van afloopen. Behalven dat heeft men 'er Landwinden, waar van men zig voordeelig kan bedienen. Eindelyk zoude men ook langs de Kust van Ethiopiën konnen zeilen, zo wel als langs die van Arabie, en aldus door ondervinding de voordeelen of nadeelen der streeken en zaizoenen konnen naspeuren.

Dat dit ontwerp mogelyk is, is door de aankomst van een Indiaansch Schip, dat men eenigen tyd geleden regt toe regt aan op *Suez* heeft zien komen, zonder *Gedda* aan te doen, nog meer bevestigd. 'T zelve wierd hier te Lan-

de

de met groote gunstbewyzingen ontfangen; en om het zelve tot eene tweede Reis te beweegen, en andere aan te moedigen, om mede diergelyken te onderneemen, wierd het door de Mogentheden ten uitersten wel onthaald. Een Bacha vind zyne reekening wonderlyk wel met deeze Vreemdelingen, en de Kooplieden zien 'er ook hun voordeel in; dog het zou met ons niet eveneens gaan, ten ware wy alle de Regten tot den laatsten duit toe betaalden, en ons van onse Koopmanschappen daar te Lande ontdeden. In dit geval zoude in Egipte alles van gedaante veranderen. De Bachas zouden by deezen Koophandel een merkelyk voordeel vinden, mits zy dan de Tienden van de Waaren zouden trekken, die egter volgens de oude Schatting, niet boven vyf of zes ten honderd zouden beloopen. Aan d'andere zyde zouden de Egiptische Kooplieden, in plaats van de Oostindische Waaren te *Mecca* te gaan koopen, en ze van daar te Land herwaarts over te voeren, gelyk zy doen, om van den Tol bevryd te zyn, vermits men geene Regten vorderd van al wat met de Karavaane van *Mecca* komt, diezelve Waaren veel liever te *Suez* of te *Cairo* koopen, zo men hen anders die aldaar liever by groote partyen wilde afstaan, als by 't stuk verkoopen. Ook is het inderdaad niet als in 't laatste geval, dat men hunne jaloersheid en nydigheid zoude wekken, vermits men hen daar door van eenen Handel zoude versteeken, welken zy aanzien als hen volstrekt eigen te weezen.

Dus is 't klaar, dat gelyk het in de uitvoering van dit ontwerp, strekkende om de Indien door middel van de Roode Zee naader aan Europa te hegten, niet onmogelyk zoude zyn, de beletzelen, welke men ten opzigte van de zwarigheden der Vaart zoude ontmoeten, uit den weg te ruimen; ook de geene, welke zig van de zyde van Egipte zouden opdoen, niet onoverkomelyk zouden zyn. Een voorslag my weleer door den Kiaïa van den Bacha gedaan, zoude ook eenig ligt, tot vereffening derzelver, konnen byzetten. In een bezoek, 't geen ik by hem afleide, sloeg dezelve my voor, om Fransche Scheepen te *Suez* te laten komen; maar hem geantwoord hebbende, dat deeze on-

derneeming veel nyd en ftoffe tot nadenken by de Kooplieden van dit Land zoude verwekken, verzeekerde hy my, dat hy zelf op zig wilde neemen in die zwaarigheden te voorzien, en dat tot volkome veiligheid dier Scheepen, hy niet alleen de Kooplieden zoude noodzaken my toereikende verzekering te geven, dat dezelve geen ongelyk nog knevelary zouden te vreezen hebben; maar dat hy my ook alle de noodige beveelen daar toe zoude bezorgen. Ik gaf hem ten antwoord, dat het my niet mogelyk was, het geene hy van my verzogt te belooven; dat deezen Handel aan de Franfche Natie niet zeer geleek; maar dat voor de reft, gelyk wy aanzienelyke Komptooren in de Indien hadden, en genootzaakt waren de Goederen over den Oceaan te voeren, waar de Vaart in zeekere Saizoenen niet zeer veilig was, wy wel gaarne een klein Advis-Scheepje te *Suez* zouden willen hebben, om tyding naar *Suratte* en elders konnen zenden, 't welk men op alle tyden van 't jaar over den Oceaan niet konde doen. De Kiaïa nam mynen voorflag aan; zeggende, dat ik het Vaartuig maar zoude laten komen, en dat hy zyn hoofd daar voor te pand ftelde. De Bacha wien ik eenige dagen daar na kwam bezoeken, en aan welken deeze Bediende aanftonts van ons verhandelde had verflag gedaan, als eene zaak zynde, welke hen in 't vervolg aanmerkelyke voordeelen kon toebrengen, zeide my, zo als ik affcheid nam, dat hy van 't ontwerp, waar van ik aan zynen Kiaïa had gefprooken, onderrigt was, en dat hy gaarne met my daar over wilde fpreeken.

Alhoewel ik nu meende, die zaak niet verder te moeten aandringen, niet verzeekerd zynde of 't Hof dat ontwerp wel zoude goedkeuren, twyffel ik egter geenzints, of dit klein begin zoude in 't vervolg den weg tot vry grootere onderneemingen kunnen baanen, en metter tyd aan 's Konings Onderdaanen den Handel op de Roode Zee verzeekeren. Om daar toe te geraaken, ben ik van gedagten dat het nodig zoude zyn om aanvangkelyk eenen Fransman te *Gedda* aan-te-ftellen; flegts onder fchyn van zorge te dragen voor de Brieven, welke men naar *Suratte* zend, of daar van daan ontfangt. Schoon 'er te *Gedda*

een

een Bacha is, die 'er door de Porte is gezonden, ſtaat die Haven egter onder het gebied des Landvoogds van Egipte. De verſcheide Krygsbenden die door den Grooten Heer alhier onderhouden worden, hebben 'er hunne Officiers, en zenden 'er eene bezettinge naar toe, die alle jaaren werd afgeloſt. Daar uit volgd, dat naar alle gedagten een Conſul te *Cairo* wel in ſtaat zoude zyn, om iemand, dien hy aldaar had aangeſteld, te beſchermen. Men zoude hem twee of drie Geeſtelyken konnen mede geven, om 'er de Artzeny-konſt te oeffenen. Hier door zou 't hen niet miſſen, aanzien te krygen, en de Inwoonders om hunne hulpe verleegen zynde, zoude zulks deeze geringe beginzels merkelyk begunſtigen. Middelerwyl zoude 'er in die omſtandigheden niets natuurlyker wezen, als een klein Vaartuig op de Roode Zee te houden, onder voorwendzel, van den noodigen voorraad, tot onderhoud van dit klein getal Franſchen, uit Egipte te haalen, en in plaats van dit Vaartuig, 't welk men konde laaten zinken, wanneer men ooirbaar vond; en zo draa het daar den regten tyd toe was, zoude men 'er een grooter Schip brengen, dat in ſtaat was, om de Reis naar *Suratte* te doen. Men moeſt in zodanigen geval zig niet laaten afſchrikken door de gevaaren, welke dit klein Vaartuigje op de Kuſten van Arabie zouden kunnen overkomen, nog door de onkoſten die tot onderhoud der Stigting, welke men voorhad te *Gedda* te doen, zouden vereiſcht werden. Hoe het ook mogt uitvallen, de weinige penningen die men geduurende eenigen tyd aan twee of drie perzoonen op die Kuſt zoude beſteeden, zouden naar allen ſchyn niet t'eenemaal verlooren weezen; en al bragt deeze onderneeming in 't vervolg het geld, dat men daar toe had uitgeſchooten, niet met woeker op, zo zoude die ſomme egter niet zo groot zyn, dat men ze niet zoude willen wagen, om ter deege te weeten, wat 'er op die Kuſten voor den Koophandel te doen was. Ten minſten zoude men daar door de Turken gewennen, om onze Scheepen op de Roode Zee te zien zwerven.

Voor 't overige, waarom zou dit ontwerp niet lukken? De Engelſchen varen immers op *Mocka* en zelfs op *Gedda*;

en werden 'er wel ontfangen, en naar alle schyn zouden 'er de Fransche Scheepen niet minder welkom zyn. Een Consul, te *Gedda* aangesteld, zoude hen kunnen begunstigen, zonder dat het eens bleek, en zoude in 't vervolg middel weten te vinden, om hen tot *Suez* toe te doen komen. Om dit zo vreemd niet te doen schynen, behoefde slegts een Bacha, welken men tot onze belangen had overgehaalt, het aldus te verstaan, en zig te gelaaten, onze Scheepen daar toe kwanshuis te noodzaken. Ook kon men dit zelve oogmerk bereiken, door byhulpe der Bezetting die in *Gedda* legt, welke, niet altyd Vaartuigen hebbende, om de reis naar *Suez* te doen, zoude verzoeken, om zig van onze Scheepen te mogen bedienen, wanneer de gelegentheid zig daar toe opdeed. Om voorts alle argwaan en vrees voor te komen, zoude men het Kanon aan Land brengen, even als de Turksche Scheepen doen, zo draa zy in de Roode Zee zyn gekomen. Door niets is men beter in staat om de genegentheid der menschen te gewinnen en ze te temmen als door de oplettendheid om hunne gebruiken en gewoontens na te bootsen. Voorts zou men de Scheepen maar tamelyk bemannen en zelfs, als 't 'er op aankwam, op de Bevragting verliezen; men zoude in alle onderneemingen, welke men stond te doen, zorgvuldig vermyden om de Turken geen afbreuk te doen; en eindelyk zoude men tragten den voorrang te krygen boven alle die deeze Zee bevaren, om allengskens de gewoonte af te schaffen, van zig van hunne Scheepen te bedienen.

Wanneer men zig stipt naar dit voorschrift kwam te gedragen, zouden 'er dan wel zwarigheden zyn die men niet door den tyd te boven zou komen? De Turken houden op de Roode Zee niet meer dan omtrent twintig Scheepen, byna alle oud en versleten, die jaarlyks de Reis van *Suez* naar *Gedda*, en van daar wederom te rug doen. Deeze Vaartuigen, gelyk ik bereids gezegt heb, zyn zonder Verdek, zonder Geschut, en niet in staat om zig te verweeren. Hoe veele toevallen konnen 'er niet zulk eene Vloot overkomen die zo slegt toegerust is, en welke, den groot-

sten

ften tyd van 't jaar, niet boven de zeven of agt Matroofen aan boord van ieder Schip heeft. De kleinfte Kaaper die eens luft kreeg om een tochtje op de Roode Zee te waagen, mits hy maar eenen Loots had die dat waater een weinig kende, zou in ftaat zyn, om dezelve te vernielen, zelfs in de Haven van *Suez*, alwaar dezelve, geduurende de maanden van Januari en Februari, voor Anker legt. Dog behalven diergelyken toeval, is het onmogelyk, dat zy nog lang kan beftaan, zonder van ouderdom te vergaan. Indien nu deeze Scheepen, die 't overfchot zyn van eene vry aanzienelyker Vloot, eens beginnen onbruikbaar te werden, ftel ik vaft, dat 'er nooit wederom andere in plaats zullen komen, eensdeels wegens de onnoemelyke koften, die tot het bouwen van Schepen op deeze Zee vereifcht worden; anderdeels ook om dat zulks te lang zoude aanloopen. By aldien wy nu in eene zo gunftige omftandigheid naar dien kant eenige Schepen klaar hadden wie kan 'er aan twyffelen, of de Turken zouden 'er zig uit hun zelven van willen bedienen? Wat my aangaat, ik ben verzekerd, dat men in zodanig eene gelegentheid zelfs ligtelyk van hen zoude verkrygen om Magazynen binnen *Suez* te mogen opregten. Zouden zy wel eenen Handel, welke hen dus, zonder hoop van herftel ontflipt was in beetere handen kunnen overlaaten? Behalven dat, wat gemak en voordeel zouden zy daar by niet al vinden, vermits zy door middel onzer Schepen zeer ligtelyk te *Mecca* konden komen, en gevolgelyk de gevaaren en ongemakken van eenen togt van vierentwintig dagen befpaaren, dien zy anders genoodzaakt zyn midden door brandende Woeftynen heen te doen, alwaar zy zelfs het nodig levens onderhoud zouden miffen, zo zy het niet met zig voerden? Aldus zoude Vrankryk zig meefter konnen maken van den Koophandel op de Roode Zee, over welke men in Europa de Ooftindifche Waaren met zo veel zekerheid als fpoed, zoude konnen krygen, en byna zonder eenig gevaar of koften al 't geen wederom derwaards zenden, dat men thans met zo veel gevaar en onkoften over den Oceaan moet voeren.

Ik heb al bereids gezegt, dat de alderaanzienelykfte geld-

geldsommen en de aldervolstrekste bevelen van geen baat zullen zyn, wanneer 't zaake is om eenige nieuwigheden in dit Land in te voeren; en dat men in tegendeel hoopen mag, zyn oogmerk te zullen bereiken in al wat men onderneemt, als men maar verstand genoeg zal hebben, om zig t'eenemaal onverschillig te veinzen, zelfs aangaande zulke zaken, waar na men 't meest verlangt. Daar is niets dat men by de Turken niet naar zynen zin kan krygen, wanneer men maar behendiglyk geduld en mildheid weet te paaren. Dog vermits zy zeer sterk op de gewoontens staan die by hen in zwang zyn, moet men die, welke men ziet tegen zyn voornemen aan te lopen, zeer voorzigtiglyk tragten uit den weg te ruimen, en andere in te voeren, die daar meede overeenkomen. Om met dit Volk rêe te raken, moet men altyd op eene zagte en ongevoelige wyze te werk gaan. Door zulk een gedrag te houden, komt men van den eersten stap gewisselyk tot den tweeden, en de tweede mangelt nooit de zaak verder te brengen. Wie had by voorbeeld, over twintig jaaren, wanneer het Volk van *Alexandrie* een opstand verwekte, over de eerste Baal Koffy, die naar *Marseille* wierd ingescheept, ooit gedagt, dat 'er nog een tyd zoude komen, dat men zonder de minste tegenspraak geheele Scheepen met die Waaren zoude zien bevragten? Nogtans is 'er thans niets gemeender. Eindelyk, vermits de Egiptische Christenen vryelyk op *Gedda* handelen; waarom zouden de Franschen niet met 'er tyd het zelve konnen doen, vooral zo de onderneming met goed beleid wierd aangelegt, en dat men voornamentlyk in 't begin zorgvuldiglyk vermyde de Moorsche Kooplieden de aldergeringste reden tot agterdogt te geven?

Mogelykheid om Paarden uit Egipte te krygen.

Dit brengt my in gedagten, dat het mogelyk niet minder doenlyk zoude zyn, om Paarden uit Egipte te konnen krygen, men moet zig egter niet laaten voorstaan, dat die onderneming zo gemakkelyk is, als men misschien wel denkt; want indien men zulks opentlyk bestond te doen, zoude men zig moeten getroosten daar ontrent alle bedenkelyke hinderpaalen te ontmoeten. De Turken, zo als gezegt is, zyn meer, als eenig ander Volk ter Weereld, Vyan-

Vyanden van alle nieuwigheden! 't Is genoeg dat een zaak by hen in geen gebruik is, om hen alles onder de hand in 't werk te doen ſtellen om de voornemens der gener, die dezelve zoeken in te voeren, over hoop te werpen. Ik zelfs heb dit ondervonden, ter gelegenheid, van eenige Paarden die ik van zints was naar Vrankryk te zenden. Ik heb elders gewag gemaakt van de naauwe vriendſchap, die ik met *Ismaël*, Bacha van *Cairo* onderhield: dies verzogt ik hem verlof, om maar twee Paarden te mogen doen Inſchepen; dog niettegenſtaande de vriendſchap waar meede hy my vereerde, konden myne Tolken (Drogmans) welke ik met die boodſchap had belaſt, geen ander antwoord van hem krygen, als dat hy my gaarne een veel grooter getal zoude toeſtaan, dog dat de gebruiken van 't Land hem in dit ſtuk de handen bonden. *Achmet Aga* Kiaïa der Janitſaaren kon insgelyks geen verlof bekomen, om 'er ſlegts een eenig in te doen ſcheepen, dat hy voornemens was aan 't Hof te vereeren. En zo menigmaal ik den Bacha, die thans Landvoogt over Egipte is, op dat zelfde onderwerp deed polſen, heeft hy daar op telkens in 't algemeen geantwoord, dat hy myn Vriend was, en my by gelegentheid dienſt zoude doen.

Verſcheide middelen om daar toe te geraken.

Hier uit is te zien, dat men zig zonder een uitdrukkelyk bevel van de Porte niet moet vleyen, ooit opentlyk Paarden uit Egipte te zullen mogen uitvoeren. Zulks 'er, om daar toe te komen, niets anders overig is, als behendigheid te gebruiken, en verbloemde wegen in te ſlaan, Wanneer 't, by voorbeeld, ſlegts om een of twee Paarden te doen ware, zou men mogelyk tot zyn oogmerk geraken, wanneer de Schepen des Konings op *Biquier* ten Anker komen. Mits dertig of veertig Piaſters zou men den Aga, die op die kleine Schans 't bevel heeft, aan onze zyde krygen; en 's nagts zou men maar met de Sloep aan Land komen, om 'er de Paarden die men naar Vrankryk wilde voeren, in te ſcheepen. Dog naardien het nodig zoude wezen dezelve van *Roſette* derwaarts te zenden, zie ik geene kans om dat middel werkſtellig te maken. Men zoude ten dien einde gelegenheid moeten verzinnen om dezelve naar *Roſette* te laten brengen zonder aan

de Turken den minsten argwaan te geven; en deeze voorzorge alleen komt my ruim zo bezwaarlyk voor, als al het overige.

Ik staa toe, dat men alle jaaren drie of vier Paarden opentlyk op *Bequier* zoude konnen Inscheepen, als 'er Fransche Scheepen naar *Tunis* of naar *Algiers* zeilrêe leggen. Niets zoude alsdan gemakkelyker vallen, als eenen Turk te vinden, die dezelve op zynen naam, en onder schyn van ze aan den Bey of Koning deezer Plaatsen te brengen, zoude konnen doen vervoeren. De Kiaïa der Janitsaaren zelfs heeft aangebooden my dien dienst te zullen doen, zo dra ik 'er kans toe zoude zien De zwarigheid zoude alleen wezen, om den Franschen Kaptein daar toe over te haalen; en ik twyffele, of dit wel zo gemakkelyk zoude toegaan: Dit is altoos zeker, dat hy zig niet ligtelyk zoude willen blootstellen aan 't gevaar, 't welk hy zou denken te loopen, met die Paarden in te scheepen; en dat hy het zelfs niet zonder veel moeite en omslag zoude kunnen doen, wegens den grooten voorraad van water, dien hy noodzakelyk voor dezelve zoude moeten opdoen in een Schip, op 't welk behalven dat, zig veele Turksche Reizigers bevinden.

Dit voorondersteld, zoude myns bedunkens, het zekerste en gemakkelykste middel zyn om Paarden uit dit Land te krygen, dat men 'er eene geheele Bark vol te *Alexandrie* of te *Damiette* Inscheepte. Daar gaat geen jaar voorby, of verscheide Lieden van aanzien bevragten alhier Fransche Scheepen, om hen en hun gevolg naar *Konstantinopolen* over te brengen. Deeze doen zomtyds de Paarden aan boord van 't zelve Schip brengen waar mede zy overgaan; dog het gebeurd ook nu en dan wel eens, dat zy, wanneer zy 'er een groot getal van hebben, byzondere Barken afhuuren, om ze te gelyk mede over te voeren. Nu is 'er geen van die Heeren, die om een Schip beter koop te hebben, en den Kapitein dienst te doen, niet gaarne zynen naam zoude willen leenen, om de Inscheeping van vyftien of twintig Paarden te begunstigen. Men kon ze dan op eene byzondere Bark doen; en die Heer zig gelaten dezelve in zynen eigen naam te bevragten, eveneens als

als het Schip. Mogelyk dat ook de Bacha een uitdrukkelyk bevel zoude verleenen om die Paarden Scheep te laten gaan, zo men hem te verstaan gaf, dat dezelve geschikt waren voor zyne Majesteits Gezant te *Konstantinopolen*. Wat hier van ook zy, en schoon alle deeze aanslagen kwamen te ketsen, zoude men altoos zyn uiterste toevlugt kunnen nemen tot de Karavaane, die jaarlyks te Land wederom naar *Tripoli* keert. Door dit middel zou 't gemakkelyk zyn hier van daan zo veel Paarden uit te voeren, als men zelf wilde, zonder eenigen agterdogt te geven; betrouwende dezelve, gelyk men wel eertyds heeft gedaan, aan Arabiers, van welke men egter bevorens alle bedenkelyke zekerheid moest nemen.

De Paarden kosten hier niet boven agt stuivers daags van Voeder, zulks men niet zoude behoeven te ontzien dezelve een tyd lang op stal te houden, ingevalle men 'er een groot getal van naar Vrankryk wilde zenden. En inder-daad, om dit voornemen aan de Egiptenaars niet te laaten blyken, zoude 't nodig zyn daar ontrent zeer voorzigtig te werk te gaan; en dezelve niet als een voor een in te kopen. Een geheele party op eenmaal te kopen, zoude onfeilbaar nadenken baaren; derhalven zoude het nodig zyn, om de gemoederen in slaap te wiegen en daar door 't gevaar voor te komen van zyn voornemen te zien verydelen, dat men het zelve hoe stiller hoe beter en zonder veel gerugts te maken, uitvoerde; wanneer men dus een aanzienelyk getal Paarden was meester geworden, kon ik 'er een gedeelte van onder mynen naam, en d'een of d'ander van myne goede Vrienden de overige voor zyne rekening neemen In allen gevalle, zo de menigte argwaan kwam te verwekken, zou men zig konnen redden met te zeggen, dat men ze op bevel van den Franschen Gezant had gekoft. Voorts moest ik niet vergeeten te zeggen, dat zo men Egiptische Paarden wilde hebben, men niet kwalyk zou doen Gebitten uit Vrankryk herwaarts te zenden. Die, waar van men zig hier bediend, zyn te hart, en doen de Paarden den kop niet wel draagen.

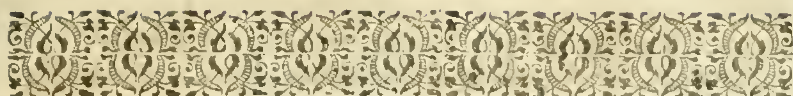
Deeze zyn, Myn Heer, de Denkbeelden, welke een

lang verblyf hier te Lande, gevoegt by eenige kennis van den imborſt en de wyze van denken en doen der Volkeren die 't zelve bewoonen, by my hebben verwekt nopens den Koophandel, die in Egipte werd gedreven, en de nuttigheid die de Onderdaanen des Konings daar uit zouden konnen trekken, tot voordeel des Ryks. Ik zal niet tragten my te verontſchuldigen van u zo lang te hebben opgehouden met eene ſtoffe, die een ander mogelyk van weinig aangelegentheid zoude oordeelen. Dog uwe nieuwsgierigheid en vernuft ſtrekt zig over alles uit. Ik ben, enz.

Cairo den . . . . . .

LAAT-

LAATSTE BRIEF.

BESCHRYVING DER KARAVAANEN;

Inzonderheid van die welke jaarlyks uit Egipte in Beêvaard naar Mecca gaat; met Aanmerkingen over die Stad, en over die van Medina; over het Graf van Mahomet; over 't Huis van Abrahām, enz.

IK was, Myn Heer, t'einde der voorgeſtelde loopbaan, toen gy my verpligte de pen wederom op nieuw op-te-vatten. 't Geen ik u in myne voorgaande Brief gezegd heb van die talryke Karavaanen, welke jaarlyks uit verſcheide Geweſten van Aſia en Africa Koophandel in Egipte komen dryven, heeft in u de nieuwsgierigheid verwekt, om wat omſtandiger te willen weeten, wat dog deeze byzondere Maatſchappyen eigentlyk zyn; de verſcheiden weegen, welke zy houden om in dit Land te komen; de gevaaren welke zy in deeze lange en verdrietige Reizen moeten uitſtaan; en hoe zy daar in voorzien door haar getal of door haare vlyt. Beken, Myn Heer, dat gy diergelyke omſtandig Verhaal van my eiſſchende, myne toegeventheid weinig zoekt te ſpaaren. Waarlyk men heeft reets in zo meenige Beſchryving van de Karavaanen geſprooken, dat het onnoodig ſchynd, die ſtoffe weder op-te-haalen. Hoe veele Reizigers hebben niet al overlang geſprooken van de Orde van haaren Optogt, en van haare Legeringen, van de Wetten naar welke men zig in die Maatſchappyen

moet gedraagen, en van de onderlinge voordeelen, welke de verscheide Leden, waar uit ze bestaan, elkander toebrengen? 't Is egter ook waar, dat 'er, myns bedunkens, weinige zyn, die by deeze algemeene Beschryving een byzonder Verhaal hebben gevoegt, van 't geene gy verlangt te weeten. Gy wil iets naders weeten van de byzondere Karavaanen, die in Egipte komen; en mogelyk ziet gy dat onderwerp aan, als een gedeelte van de belofte die ik u heb gedaan, van uwe nieuwsgierigheid te zullen voldoen nopens al 't geen dit berugt Land betreft. 't Is dan billyk, Myn Heer, dat ik myne Verbintenis stiptelyk nakome. Mogelyk zal deeze stoffe my gelegenheid verschaffen, om u nog van zeekere byzondere omstandigheden te spreeken, die u wetenswaardig, en genoegzaam ongehoord zullen voorkomen.

Van de voordeelen welke men in de Karavaanen vind. De Karavaanen zyn anders niet, als Gezelschappen of Maatschappyen van eene party Menschen, Kooplieden of Reizigers, die alle naar eene en dezelve Plaats willende reizen, zig vereenigen om dien Togt gezamentlyk te doen. Dit denkbeeld alleen, geeft genoegzaam te kennen, dat het eerste grondbeginzel deezer Maatschappyen, het vermaak is geweest. Daar zyn weinige menschen in Europa, die niet t'eeniger tyd hebben ondervonden hoe verdrietig het is alleen te reizen, en hoe aangenaam in tegendeel, wanneer men op een langen Togt het geluk heeft van Gezelschap aan-te-treffen. Wat zouden de zulken dan wel denken, zo zy ooit genoodzaakt waren geweest om in Asia of Africa te reizen? In Europa vind men overal nog eenige verandering, en men ontmoet 'er langs de gemeene Weegen dan eens Wei- of Zaailanden, dan wederom vrugtbaare Heuvelen, of welbevolkte Dorpen en Gehugten. Alle deeze verscheide voorwerpen vermaaken den Geest, of houden denzelven ten minsten voor een tyd lang beezig. Men kan zelfs vasten staat maaken, op zyn hoogste, na twee of drie dagen reizens, eene groote Stad te zullen vinden. Waar by ik nog zoude kunnen voegen, dat men 'er byna nooit volstrekt alleenig reisd, vooral niet op de groote Weegen. Dog heel anders is 't geleegen in 't Oosten; daar is niets dat het gezigt vervroolykt, niets dat de verbeelding

beelding ſtreeld. Geen Land is 'er bekwamer om de aldergeringſte geneigtheid, welke men tot ſtille overdenkingen, of om beeter te zeggen, tot zwaarmoedigheid mogt hebben, te begunſtigen. Men ziet 'er wyd en zyd niets anders dan yſſelyke reekzen van kaale Gebergtens, ver uitgeſtrekte, ja onmeetbaare vlaktens die de natuur ſchynt t'eenemaal verwaarlooſt te hebben, of eenzaame en onbewoonde Velden. Naauwelyks durft men zig vleyen naa veele dagen reizens, een ſlegt Hutje te zullen aantreffen. Kan men wel bezeffen het naar verdriet, waar aan zig een Reiziger zoude bloot ſtellen, die in 't midden deezer verſchrikkelyke Woeſtynen zig zelven in een zeekeren zin zou konnen aanmerken, als genoegzaam 't eenig bezield Schepzel op den Aardbodem?

Men kan egter zeggen, dat het vermaak de kragtigſte drang-reden niet is, die de Reizigers noodzaakt zig byeen te voegen, om gezamentlyk deeze woeſte en onbewoonde Landſtreeken te doorreizen. Gelyk 'er weinige onder hen vermogende genoeg zyn, om zig zelven de hulpe te verſchaffen, die zy in deeze eenzaame plaatſen noodig konnen hebben, zo is ook de noodzakelykheid, om elkanderen in de buiten gewoone gevaaren te hulp te komen, waar in zy zig konnen bevinden; als by voorbeeld gebrek aan water of aan levensmiddelen, buiten allen twyffel de voornaamſte oorzaak en beweegreden, die hen noodzaakt, malkander aldus te verzellen. Inder-daad, gelyk de Karavaanen nooit vergeeten, zig met Spaden en andere werktuigen te voorzien, bekwaam om putten in 't zand te graven; zo is het ook klaar, dat een groot getal menſchen, die gezamentlyk arbeiden, om het gevaar dat hen bedreigt van van dorſt te verſmagten, te verdryven, daar in eerder raad zullen ſchaffen als twee of drie lieden, die meenigmaal, niet tegenſtaande allen aangewende vlyt, geen ſpoed genoeg zouden kunnen maaken, om de kaaken des doots te ontvlieden. Hoe ſlegt ook het water deezer Putten mag weezen, bedient men 'er zig egter van in dien uiterſten nood. Voorts is het zeer natuurlyk, dat 'er in eene talryke Karavaanen altyd d'een of d'ander gevonden werd, die grooter voorraad mede neemt, als 'er juiſt wel noodig is,

om,

om, zonder gebrek ter plaatſe te komen, daar men weder verſche levensmiddelen vind, 't zy hy dit doe uit overtollige voorzorge, of met inzigt, om 'er voordeel mede te maaken, door dezelve weder te verkoopen aan die 'er gebrek aan zouden komen te lyden.

Behalven deeze Voordeelen, vind men 'er eindelyk nog een ander in de Karavaanen die zeer veel opmerkinge verdient; dat zy namentlyk in ſtaat zyn, om zig tegens de onderneemingen der Roovers te konnen verweeren. 't Is bekend, dat het grootſte gevaar waar aan de Reizigers in 't Ooſten zyn blood geſteld, is, door de Arabiers beſprongen te werden. Dit omſwervend Volk doorkruiſt geduurig Velden en Woeſtynen, en ſtaat zelden lyfsgenaade toe, zo men niet in ſtaat is, om hen 't hoofd te konnen bieden. Hoe meenige Reizigers en Kooplieden zyn 'er niet door hunne handen geſneuvelt en van alles berooft! Men kan derhalven gemakkelyk begrypen, dat het zeer voordeelig is met de Karavaanen te reizen, om alle die gevaaren te ontgaan; want vermits het Gezelſchap ſterk en talryk is, kan men op de onderneemingen dezer Roovers des te beeter gade ſlaan, die t'elkens met geheele Troepen langs de Wegen ſtroopen, en zig dus wagten om niet door hen verraſt te worden. Zo men dit niet tegenſtaande, beſprongen word, dan is men ten minſten in ſtaat, om hen wel te ontfangen, en om ze met minder moeite af te weeren. In diergelyke gelegenheden ſteekt de begeerte om goed en bloed te beſchermen, gepaart met de hoop van de overwinning te zullen bevegten, zelfs de bloodſten een hert onder den riem. Men moedigd zig onderling aan, men ſpreekt elkander een hert in; en al is in een geſelſchap van drie of vier honderd Kooplieden het meerder gedeelte zonder Wapenen, zo zyn 'er nogtans altyd onder, die daar van voorzien zyn, vooral van Sabels en Roers. Meer behoeft men niet om tegen d'Arabiers ſtand te houden, vermits zy zelve al niet beter gewapend zyn.

Zodanige zyn de voordeelen, welke zedert eenigen tyd 't gebruik der Karavaanen in 't Ooſten zo gemeen hebben gemaakt. Myn voorneemen is alleen, u te onderhouden nopens de geene, die eenige betrekkinge hebben op Egipte.

te. Ik begin dan met de Karavaanen van Nubie.

Ik heb bereids elders gewag gemaakt van de Hout-Vlotten, door middel van welke de Volkeren van Nubie de verschrikkelyke Watervallen, welke men in den Nyl ontmoet, overvaaren, en de stroom altyd volgende, in Egipte komen, Behalven die op deeze wyze met de Hout-Vlotten afzakken, zyn 'er veel van die Landaart die de reize van daar herwaarts te voet aanneemen, altoos den Oever des Nyls houdende, zonder daar van af te wyken. Men zal zig buiten twyffel verwonderen, dat deeze ongelukkige moeds genoeg hebben, om de ongemakken van zo eene moejelyke reis, als deeze is, te verdragen. Dog ik ben verzeekert, dat men niet min verbaast zal staan over den weg, welken men eertyds gebruikte, om uit Egipte in Nubie, en van daar wederom herwaarts te komen, eer men namentlyk nog de Karavaanen had verzonnen. Te dier tyd voer men van *Dongola* af tot hier toe, met een Boot, en op dezelfde wyze de Nyl weder op, niet-tegenstaande de yslelyke Watervallen, van welke ik, den loop deezer Rivier beschryvende, heb gewaagt. Te dien einde bragt men het Vaartuigje zo na aan die Watervallen, als immer doenlyk was. Dan ontlaadde men dezelve van alle de goederen, die daar in waren en eene party Volks, die Booten, welk men opzettelyk klein en ligt maakte, op hunne schouderen nemende, bragten dezelve tot boven den Waterval, terwyl anderen de goederen op dezelve wyze naar gemelde plaats overzeulden. Vervolgens wierd het Schuitje weder geladen, en in den Nyl gebragt, en in deezer voegen raakte men de Watervallen d'een na den anderen voorby, tot dat men ze allegaar had overgestapt. Men deed eveneens met de Scheepen, die naar Egipte afzakten. Dus behelpen zig nog hedendaags de Wilden in *America* op de Rivier St. Laurens, welkers Vaart even als die van den Nyl, op veel plaatsen door zeer gevaarlyke Watervallen belemmert is. Ik behoef niet te zeggen, dat behalven de langwyligheid en de onvermydelyke ongemakken dier reizen, dezelve ook noodzakelyk zeer kostelyk moesten vallen.

De Karavaanen van Nubie.

Thans heeft men eenen veel korteren weg gevonden,

de Koopmansgoederen door de Woeſtynen uit Nubie naar Egipte,en wederom uit Egipte naar Nubie op Kameelen overvoerende. De Karavaane van Nubie komt tweemaal 's jaars in Egipte en vertrekt van *Gary*, eene plaats gelegen op den ſlinker Oever van den Nyl drie of vier dag-reizens aan deeze zyde van *Dongola*. De Kooplieden van *Sannar*, Hooftſtad van *Fungi*, die van *Gondar*, Hooftſtad van *Ethiopie*, benevens veele anderen uit verſcheide plaatſen van *Africa* vergaderen aldaar op een zekeren tyd, welke zy weten bekwaam te zyn tot hunnen togt. Wanneer de Karavaane uit *Gary* vertrekt, verlaat zy den Oever des Nyls, en haaren weg door de Woeſtynen van *Libye* neemende, komt zy in dertien dagreizen in een Dal, ontrent dertig uuren groot. Dit Dal zig byna van 't Noorden tot het Zuiden uitſtrekkende, is vol Palmboomen en zeer vrugtbaar: Ook vind men 'er goed water, als men maar een voet diep in den grond graaft. 't Is iets wonderbaarlyks zo een ſtreek vrugtbaar-Land midden in 't zand te ontmoeten, zynde rondom niets anders dan dorre Woeſtynen. Na in dit aangenaam verblyf eenige dagen te hebben uitgeruſt, trekt de Karavaane een geheelen dag door over ſteile Gebergtens, langs eenen effenen dog zeer naauwen weg. Van daar tuſſchen twee Bergen heen, en die reeks welke langs den Nyl zig naar den kant van *Libye* uitſtrekt, en waar van reeds geſprooken is, over trekkende, komt zy eindelyk te *Manfelout*, eene Stad in Opper-Egipte aan, alwaar men de inkomende regten met zwarte Slaaven betaald; en alwaar de Karavaane voor d'eerſte maal zedert haar vertrek van *Gary*, weder aan den Nyl komt.

Gelyk nu deeze Karavaanen uit die plaats van Nubie komende, zeven dagen lang door zulke dorre Woeſtynen moeten trekken, dat het niet mogelyk is aldaar den minſten droppel waters te vinden, is het noodzakelyk dat de Kameelen, die haar gevolg uitmaaken al dien tyd zig zonder te drinken behelpen: niet zo zeer om dat men geen voorraad van water mede op reis neemt, als wel om dat het weinige dat men heeft, tot gebruik der Menſchen en der Muil-Ezels bewaard werd, welke laatſte van tyd tot tyd moeten gedrenkt worden, wil men anders niet, dat zy van dorſt verſmagten en ſterven.

't Is

'tIs ligt te denken, wat die arme beesten dan moeten uitstaan, hebbende niet alleen hun last te draagen, maar moetende daarenboven steeds de brandende straalen der Zon verduuren, waar door hun dorst verdubbeld, en gestadig door onverdraagelyk heet zand heen trekken. Ook zyn zy na zulken zwaaren en moejelyken Togt in zo een erbarmelyken staat, dat men 'er medelyden meede moet hebben 'tIs op eene aardige en byzondere wyze, dat men hen dien dorst lydelyk maakt. Vermits de Kameelen lang, en gewoonlyk tot vyftig, zelfs meenigmaal tot sestig jaaren toe, leeven, beginnen de Oostersche Volkeren, aan welke die beesten, tot het vervoeren der Koôpmanschappen, van grooten dienst zyn, dezelve al vroeg te gewennen om de grootste ongemakken te konnen verdragen. Ten dien einde geeven zy hen niet, als eenmaal 's daags, te drinken, zelfs in Plaatsen, alwaar geleegentheid genoeg zoude zyn, om hen water zat te geven, hen aldus van jongsop in de soberheid oeffenende. Dog als 'er eene reis moet werden gedaan, daar men weet, dat men geduurende ettelyke dagen geen water zal vinden, gelyk die, waar van ik hier spreek, dan bereid men ze daar toe lang van te vooren door eene nog grootere speening. Men begint voor eerst hen niet als om de twee dagen eens te laten drinken; dit brengt men vervolgens op drie, vier, vyf, en zes dagen, ja eindelyk wel op zeven; en wanneer men die Dieren tot zulk een tyd toe heeft leeren dorst lyden, gaat de Karavaane op reis. 't Is zeeker, dat het zonder dit middel onmogelyk zoude zyn in *Africa* te reizen, vooral niet in die Gewesten, daar dit Weerelds-deel aan *Asia* grenst, waar van het door yslelyke Wildernissen en wyduitgestrekte dorre Woestynen word afgescheiden. Eindelyk, na zeven dagen komt de Karavaane op eene Plaats, alwaar men, een weinig in 't zand gravende, vry slegt water vind, dat een suuragtige smaak heeft. Dog hoe slegt het ook mag zyn, geeft men 't aan de Kameelen, en de menschen zelfs zyn by gebrek van beeter, genootzaakt daar van te drinken, en voorraad daar van mede-te-neemen voor drie volgende dagen, welke zy nog in Woestynen, alwaar het water al zo schaars is, moeten doorbrengen.

Op wat wyze men de Kameelen gewent den dorst te verdragen.

Gevaar deezer Karavaanne.

D'ongemakken van zulk eene moejelyke reize zyn buiten twyfel groot genoeg, dat men de geene beklaage, welkers ſtaat en beroep medebrengt die te ondergaan. Dezelve komen egter in geene vergelyking by de gevaaren, waar aan zy geduurig zyn bloot geſteld; en welke zodanig zyn, dat zy dikwils geheele Karavaanen hebben doen omkomen. 't Eerſte deezer gevaaren is, dat, vermits de Karavaanen genootzaakt zyn onmeetelyke Zand-vlaktens door-te-trekken, waar in het niet mogelyk is het alderminſte wegſpoor te ontdekken, wanneer derzelver Leidslieden, door de Arabiers *Kundige* genoemt, op die ongebaande wegen komen te dwaalen, het onmogelyk is, dat de voorraad van water, dien zy nodig hebben om regt toe regt aan tot de plaats te komen, alwaar zy weder andere zouden vinden, toereike, geduurende die omzwerving, die hen dikwils eenige dagen agteruit zet. Overzulks ziet men dan vooreerſt de Muil-Ezels, en Paarden, thans beroofd van de verfriſſing, die hen verſcheide maalen 's daags nodig is, in deeze brandende Woeſtynen van dorſt en vermoeitheid ſterven. De Kameelen zelve, niet tegenſtaande hunne zoberheid, valt wel haaſt het zelve lot te beurt; en de menſchen, dwaalende in deeze yſſelyke Woeſtynen, ſterven meenigmaal tot een toe, eer zy den minſten droppel waters, om hunnen dorſt te leſſen, en daar door den dood, die hen d'een voor en d'ander na wegrukt, te ontvlieden, hebben konnen bekomen.

Maar wanneer in deeze Wilderniſſen de Zuide-wind komt op-te-ſteeken, is het gevaar nog oneindig maal grooter. Het alderminſte kwaad, dat dezelve doen kan, is, de leedere fleſſen van Boks-vellen gemaakt, en met water gevuld, waar van men zig op deeze reizen voorziet, uit-te-droogen, en daar door menſchen en beeſten van derzelver eenige laaſſenis, tegen die brandende hitte, te berooven. Deeze wind, welken de Arabiers zeggen vergiftig te zyn, doet zelfs iemand die 't ongeluk heeft van hem in-te-ademen, op ſtaande voet verſtikken; zo dat men, om de doodelyke uitwerkingen deezes vinnigen winds te ontgaan, genoodſaakt is, plotzelyk ter aarde neder te vallen, met het aangezigt tegen dat brandende zant, waar van men

aan

aan alle kanten omringd is, en 't hoofd met linnen doeken of tapyten te bedekken, uit vreeze van door de ademhaaling den zeekeren dood, welken hy alomme met zig voerd, in-te-ſwelgen; en nog moet men het voor een groot geluk reekenen, wanneer deeze wind, anderzints altyd zeer heevig, niet geheele wolken van zand in de lugt verheft, en dezelve verduiſterende, de Leidslieden den regten weg doet miſſen. 't Is meenigmaalen gebeurd, dat geheele Karavaanen onder het zand, 't geen die wind dikwils met zig voert, zyn begraaven geworden; en dat men de lyken van zo veele menſchen en beeſten, door deeze zandvloeden verſlonden, niet eerder heeft gevonden, als naa verloop van eenige jaaren, wanneer een ſterke Noorde-wind het zand naar een anderen kant had doen verſtuiven. 't Is verwonderens-waardig, dat die doode ligchaamen, welke in 't heete zand zo gaaf en ongeſchonden waren gebleeven, als ze waren ter tyd toen hen dit ongeluk overkwam; daarenboven ook zo ligt waren geworden, dat een man het ligchaam eenes Kameels met eene hand konde opligten, ſchoon ze anders door de bank drie of vier honderd ponden 't ſtuk weegen, en thans niet boven de twintig ponden gewigts konden haalen. Zouden zo meenigerlei gevaaren niet in ſtaat zyn om iemand een ſchrik aan te jagen? Alle deeze ſwaarigheden en gevaaren heeft men op de te rug-reis eveneens te wagten. Is het mogelyk dat 'er menſchen gevonden werden, onverſchrokken genoeg om in diervoegen den dood te tarten? Jaa is het mogelyk, dat Baat-en Heb-zugt de menſchen zo zeer kunnen verblinden, dat zy zig geheel en al aan de drift om ſchatten te vergaderen, overgeevende, geene gevaaren, hoe groot immers, ontzien, maar zig vrywillig daar in gaan ſteeken, enkel in de hoop van dien hertstogt te zullen voldoen?

De Karavaane van *Nubie* is de eenigſte niet die uit het innerlyk van Africa naar Egipte komt om aldaar Koophandel te dryven. Daar komen 'er nog veele anderen, gelyk ik gezegt heb, van de zyde der Piramiden, en van de kant van *Faoumé*, de zelve Koopmanſchappen medebrengende. Men ziet 'er alle jaaren eene zeer talryke aankomen uit het Koningryk

Van de andere Karavaanen uit Africa.

van *Tripoli*, by welke zig de Kooplieden van *Algiers*, *Tunis* en *Marocco* voegen, desgelyks alle die uit die Gewesten de Beêvaard naar *Mecca* gaan doen. Vermits zy den netten tyd wanneer de Karavaane de reis naar *Cairo* aanneemt, naar de Maan stiptelyk weeten uit te reekenen, verzuimen zy niet, vroeger of later uit hun Land te vertrękken, naar maate dat hun weg langer of korter is. Deeze Karavaane is merkelyk zwakker als ze wederom naar huis trekt, om dat het meerengedeelte der Kooplieden van *Marocco*, *Tunis*, *Algiers* en *Tripoli*, die te Land waren gekomen, niets anders dan geld, of zeer fyne Waaren medebrengende, en hunne goederen te *Mecca* tegen Oostindische Koopmanschappen, die vry meer plaats beslaan, overgedaan hebbende, te *Alexandrie* Scheep gaan, en te Water naar *Algiers* keeren.

Van de Karavaanen uit Syrien.

Daar komen ook jaarlyks verscheide Karavaanen uit Syrien naar Egipte. Deeze hebben egter geenen zeekere of bepaalden tyd, om ginder van daan te vertrekken, nog om hier aan te komen. Ook valt hen de reize niet zo moejelyk nog zo gevaarlyk als aan de andere Karavaanen, om dat de Woestynen, die tusschen deeze beide Gewesten leggen, niet meer als drie dagreizen groot zyn, en het water daar zo schaars niet is. Zelfs vind men onderweege verscheide Karavanseraas met genoegzaame inkomsten voorzien, om aan de Reizigers Brood en Vlees, en aan de Lastdieren, of die onder den man gaan, Garst en Stroo naar nootdruft uit-te-deelen.

Diergelyke blyken van de liefdadigheid der Turken, treft men hun gantsche Ryk door aan; en men moet tot hunnen lof zeggen, dat 'er geen Volk in de Weereld is, dat de geheiligde pligten van Gast-vryheid beeter waar neemt. De Keizer *Mahomet* de IV heeft eene meenigte diergelyke Karavanseraas langs den weg van *Konstantinopolen* naar *Damascus* gestigt, en aan elke derzelven aanzienelyke inkomsten tot haar onderhoud toegelegd. Alle Reizigers, 't zy Christenen, Jooden, of Mahometaanen, worden 'er zonder onderscheid wel ontfangen; en men vind aldaar, niet alleen al wat maar tot 's leevens onderhoud noodig is, maar daarenboven ook veelerhande gemak.

mak. Zommigen deezer openbaare Herbergen zyn zelfs van Baden voorzien, waar van 'er meenige zyn welke door waterleidingen van drie of vier uuren verre onderhouden worden. Dog deeze neiging is de Turksche Keizeren niet alleen eigen. De Grooten des Ryks, de vermogende Lieden, en zelfs alle slegte Inwoonders schatten zig door de bank verpligt om een aanzienelyk gedeelte hunner Goederen tot diergelyke Stigtingen te besteeden; en schoon het ongeluk wil, dat het Geloof waar in ze gebooren zyn, belette zulks als een gewrogt van waare Vroomheid en Godvrugt aan te merken, strekt dit gedrag nogtans een klaare blyk van hunne Goedaardigheid en Menschen-liefde. Diergelyke voorbeelden behoorden ons indagtig te maaken, dat, hoe zeer het oneindig scheeld, dat wy zo veel niet doen, onze Geloofs-belydenis ons egter tot vry meer liefdaadigheid verpligt.

Hier uit kan men afneemen, dat de reizen welke de laatstgemelde Karavaanen doen, aan geene van alle die moejelykheden en ongemakken onderheevig zyn, die de eerstgenoemde onvermydelyk moeten ondergaan. De Reizigers, vooral zulke die gelds genoeg hebben, vinden 'er zelfs alle bedenkelyk vermaak en gemak. De Kameelen, die de swaarte van vier of vyf hondert ponden kunnen draagen, kosten weinig van onderhoud; zulks wel-gestelde Lieden, zonder veel te waagen, vyf of zes van deeze Last-Dieren, meer als anders, medeneemende, hunne Tenten kunnen medevoeren, waar in zy Vertrekken hebben voor zig zelven, andere voor hunne Bedienden; eene byzondere plaats dienende voor Keuken; nog eene andere tot een Raad-Kamer, of Divan, alwaar zy Menschen zien, Bedden en Sofaas om te rusten; en met een woord, alles wat tot gemak en genoege eenigzints kan verstrekken. Men moet egter bekennen, dat deeze twee stukken by de Turken zeer naauw bepaald zyn, vermits zy, van wat staat zy ook zyn mogen, voornamentlyk op hunne reizen, zig zeer zobertjes behelpen. Een weinig Biscuit, dat zy in plaats van Brood gebruiken; wat Ryst met Schaapen-vet, om ze te bereiden; een stuk Rund-vleesch dat zy in potten bewaren, en een kopje Koffy naar de maaltyd, is voor de

groot-

grootste lekkerbekken genoeg om goede cier te maaken. Dog wanneer zy Schaapen of Hoenderen te koop vinden, 't geen in Syrien en doorgaans in Turkyen, niet zeldzaam is, dan laaten zy de geleegenheid niet ontsnappen om hunne geregten met een schootel te vermeerderen. Men neemt ook Buffelfs- en Kameels- vlees in de Zon gedroogd mede, om 'er zig in cas van nood van te bedienen, vooral wanneer men de reis naar *Mecca* gaat doen. Dit vlees, waar van ik geproefd heb, en waar van de Krygsbenden van den Grooten Heer op hunne Togten en in 't Veld gemeenelyk eeten, is gantsch niet onaangenaam, en vry beeter, als het gezouten vlees, daar men onze Scheepen van voorziet, vermits dit het bloed bederft, en 't Scheurbuik onder 't Volk verwekt.

De Karavaane van *Mecca*.

Deeze zyn de voornaamste Karavaanen, Myn Heer, die in Egipte komen om aldaar Koophal te dryven; en die talryke Genoodschappen van buitenlandsche Kooplieden, die door de kostelyke Waaren, welke zy in dit Land brengen, het zelve zo als ik elders gezegt heb, een der rykste en bloejendste Ryken des Weerelds maaken. Ik zal my niet ophouden met u in 't byzonder alle de verscheide Koopmanschappen, die met elke deezer Karavaanen in Egipte komen, op-te-tellen; ik heb u daar van bereids in myne voorige Brief onderhouden, en ik denk niet dat het nodig is my verder op dit stuk uit-te-laaten. Ik gaa dan over tot eene behaagelyker stoffe, die zonder twyffel uwe nieuwsgierigheit beter zal voldoen: ik meene die vermaarde Karavaane, die alle jaaren uit Egipte naar *Mecca* vertrekt. Niemand is onbekend wat diepe eerbiedigheid, alle Volkeren die de Wet van *Mahomet* volgen, voor die Stad hebben. Men weet, dat hunne brandenste begeertens, alleen strekken om derwaards een Bêevaard te doen; dat hen zulks zelfs by den *Alcoran* word aanbevoolen; dat om dit uitdrukkelyk Gebod hunnes Propheets te gehoorzamen en om aan hunnen byzonderen Geloofs-yver te voldoen, jaarlyks uit Asia en uit het Europische Turkyen talryke hoopen van Pelgrims vertrekken, die zig gelukkig agten hun leeven aan de rampen en ongelukken der allergevaarlykste wegen bloot te stellen, om slegts eenmaal voor hun-

hunnen dood 't gezigt van eene Plaats te mogen hebben, welke door de bygeloovigheid der Mahometaanen zo eerbiedig geëerd word; en eindelyk, dat die 't geluk hebben, van daar wederom te komen, in 't vervolg door alle hunne Landsgenooten als Heiligen werden aangezien. De Turken in Africa, en voornamentlyk in Egipte, zyn al zo ieverig als andere om deeze berugte Beêvaard te doen; dus ziet men alle jaaren uit *Fez*, *Marocco*, *Tunis*, *Algiers*, *Tripoli*, en andere, zelfs d'alderafgelegenſte Geweſten van Barbaryen ontelbare Schaaren naar *Cairo* komen, welke die verre reize alleen aanneemen, uit begeerte van mede naar *Mecca* te gaan. By deeze Pelgrims voegen zig, die uit Egipte mede derwaarts willen trekken, en welkers getal niet min aanzienelyk is. 't Is dan van deeze verſcheide Volkeren, die zig vereenigen om die berugte reis aan-te-neemen, dat ik u zal gaan onderhouden. Beken, Myn Heer, dat deeze ſtoffe waardig is, dat ik dezelve wat nader uitpluize, vermits ze onfeilbaar eenige aanmerkelyke byzonderheden zal uitleeveren.

Alhoewel de Beêvaard naar *Mecca* tot haar voornaamſte oogmerk heeft de nakoming van een volſtrekt Gebod aan alle Mahometaanſche Volkeren opgelegt, zo ſpeeld nochtans het belang daar zyne rolle niet weinig onder. Nademaal de Kooplieden groote winſt doen by het inkoopen der Ooſtindiſche Waaren, waar van de Jaarmarkt, welke jaarlyks in die Stad, op het Feeſt der kleine *Bairam*, werd gehouden, altoos overvloedig voorzien is, is 'er geen een die niet gaarne eene reis zoude onderneemen, waar van hy zo aanzienelyke voordeelen te gemoet ziet. De Godvrugt ſtrekt een dekmantel aan deeze baatzugtige beweegreden, of, zo men wil, de begeerte om winſt te doen, maakt de Godsdienſtigheid gaande, en de Koophandel zo wel als de Vroomheid vinden over en weer geen kleine baat by deeze zamen gevoegde inzigten.

Van den weg welken dezelve houd.

Wat daar ook van mag weezen, men moet vooreerſt aanmerken, dat de Weg langs welken de berugte Karavaane van *Cairo* alle jaaren naar *Mecca* gaat, juiſt dezelve is, welken de Afrikaanſche Muſulmans eertyds plagten te neemen, om naar die Stad te reizen, en van daar weder naar

Egipte te keeren; maar dat men dien niet altyd heeft kunnen gebruiken. Eene magtige Party tegen de Koningen, bezitters van *Mecca* opgeſtaan, zig meeſter van deeze doortogten hebbende gemaakt, belette een geruimen tyd lang, alle gemeenſchap aan dien kant tuſſchen Egipte en gemelde Stad. Om nu de begeerte die men had om de gewoone en geboodene Beêvaart niet te verzuimen, gevoegt by de zugt tot winſt, welke de heerſchende hertstogt der Mahometaanen is, te voldoen, was men verpligt een anderen weg te zoeken. Men ondernam overzulks de Nyl op-te-vaaren, tot aan de uiterſte grenſen van Opper-Egipte, naar den kant van *Aſſouan*, en van daar ſchuins over 't Gebergte van *Mokatan* trekkende, bereikte men eindelyk den oever der Roode Zee, en kwam by de kleine Haven van *Aïdab* aan, naar eenen Togt van zeventien dagreizen. Hier kwamen alsdan ledige Scheepen uit de Haven van *Gedda*, aan de overzyde der Golf, en niet meer dan twee dagreizens van daar gelegen, de Karavaane aan boord neemen, en voerden haar naar Arabie over.

Dit was den weg, welke men langen tyd heeft gehouden, om uit Egipte te *Mecca* te reizen. Van de Nyl af, tot aan de Haven van *Aïdab*, had men hier en daar onder aan de Bergen putten gegraven; en ſchoon het water dat men 'er vond vry ſlegt was, gelyk het gemeenelyk in de Wilderniſſen en Woeſtynen is, was 't nogtans zeer nuttig in cas van nood, niet alleen voor de beeſten der Karavaane, maar ook voor de menſchen. De berugte Smaragd-Myn, waar van ik geſprooken heb, en die tegenwoordig t'eenemaal verlooren is, was op deezen weg. Eindelyk hielden de Verdeeldheden op tuſſchen de geene, die voorgaven wettige Navolgers van *Mahomet* te zyn, door 't uitſterven van de Geſlagten der *Aliden*, der *Ommiaden*, en der *Abaſſiden*, die alle elkander in 't Califſchap opvolgden, beurtelings d'eene d'andere van den Troon afſchoppende. Toen zag men van deezen laatſten Weg weder af, en men ſloeg den eerſten op nieuw in, die, gelyk gezegd is, dezelve is, dien men tegenwoordig gebruikt. 't Is waar, dat zedert de verovering van Egipte door de Califen, *Ottoman* de derde dier Vorſten, die zyn verblyf te *Mecca* hield,

aan

aan *Amrou Ebn Ellaas*, zynen Stedehouder in dat Koningryk schreef, dat hy eene Vaart zoude doen graaven van *Cairo* af tot *Suez* toe, om de Waaren en Koopmanschappen van Egipte, welke men gewoon was naar *Mecca* te brengen, te water aan-te-voeren. Die Vaart wierd werkelyk gegraaven, zo als ik in myne voorgaande Brief heb aangemerkt, en bleef een tyd lang in staat; dog vermits men 'er de modder, welke de Nyl jaarlyks daar in bragt, en het zand dat 'er de wind geduurig in dreef, niet deed uitbaggeren, wierdze eindelyk onbruikbaar. Men liet dan het ontwerp, van te water naar *Mecca* te reizen, weder vaaren, en de Karavaane hernam haaren Togt te Land.

Deeze Karavaane brengd net honderd dagen door op die reis; dog vermits het jaar der Turken elf dagen korter is, als het onze, en alleen uit twaalf Maane-loopen bestaat, gebeurt het, dat in den tyd van drie-en-dertig hunner jaaren, die niet meer dan twee-en-dertig van de onzen uitmaken, het vertrek der Karavaane, dat op een zekeren dag bestemt is, in alle Saizoenen komt in-te-vallen. Voorts is zy telkens in twee byzondere Leegeringen verdeeld. De Pelgrims van *Cairo*, die van *Konstantinopolen* en van verscheide andere Plaatsen, waar van daan men zig naar Egipte moet begeeven, om deeze reis te doen, maken het eerste Ligchaam of de Voorhoede uit. Het andere bestaat uit alle de Afrikaanen van de Kust van Barbaryen van *Marocco* af tot *Tripoli* toe. Deeze laatste vertrekken een dag laater uit *Cairo* dan de eersten; en verstrekken aan de eerste Karavaane tot een soort van Agterhoede, alle avonden dezelve Leegerplaats betrekkende, die de eerste des morgens hebben verlaaten. Op de te rug-reis in tegendeel maakt de Karavaane der Barbaresquen de Voorhoede uit, en is telkens eene dag-reize voor de zo genaemde groote Karavaane vooruit. Hier van daan komt het, dat de Barbaresquen deeze reis in twee dagen minder doen, als de Pelgrims van *Cairo* en van Turkyen. Men geeft voor, dat dit gebruik der Turken van een dag vroeger dan deeze Barbaresquen binnen *Mecca* te zyn, en een dag laater van daar wederom te vertrekken, op goede reden steund, en uit voorzorge geschied, om namentlyk dat

Van den tyd wanneer zy vergaderd.

Volk daar door te beletten, zig meester van die Plaats te maaken. Dit is altoos zeeker, dat de Mahometaanen zelve verscheide Prophetien bybrengen, by welke de verovering deezer Stad aan de Westersche, beteekend door den naam van *Maugarbins*, die in't Arabisch wil zeggen, *Volkeren van't Westen*, schynd belooft te worden. Deeze voorzeggingen behelzen, dat zy niet alleen *Mecca*, maar ook Egipte onder hun geweld zullen brengen. Dit is eene overleevering, aan welke by hen niet mag getwyffelt worden; en schoon wy ook uit het Westen komen, doen zy ons nogtans zo veel eers niet aan, van te gelooven, dat wy in staat zouden zyn, om deeze Voorzegginge te vervullen, en hun argwaan valt geheel en alleenlyk op de Mooren, als die met hen een en 't zelve Geloof belydende, ook daar by 't meeste belang konnen hebben. De Barbaresquen hebben geen andere manschap nodig om hunne Togt te dekken, als hun eigen zelf. Zy zyn alle voordeelig gewaapend, voeren geen groot gesleep met zig, en belasten zig met niets als het geene zy op eene zo langduurige en moejelyke reize onmogelyk kunnen derven. Ook gelykt hun Leeger wel naar dat van eenen hoop Krygsvolkeren, schoon de anderen daar geen zweemzel naar hebben. De Arabiers plagten eertyds de stoutheid te hebben, van hen te bespringen; dog hunne reekening daar by niet gevonden hebbende, laaten zy ze thans ongemoeit gaan en komen, zonder hen om de vereeringen aan te spreeken, die zy doorgaans van de groote Karavaane eisschen, en die men met reden als eene soort van schatting mag aanzien.

Van den *Emir-Aga* of *Prins der Pelgrims.* Men denke egter niet, dat het deeze Karavaane ontbreekt aan een aanzienelyk Gelei, dat haar door den Grooten Heer toegevoegt word. Alle jaaren werd 'er een hoop Krygslieden uit alle de Benden getrokken welke zyne Hoogheid in Egipte onderhoud, om haar te dekken. Deeze staan onder het gebied van eene Bey, *Emir Aga* of *Prins der Pelgrims* genaamt, die daarenboven nog ten minsten vier of vyf-honderd Ruiters van zyn eigen Volk mede neemt, die hy op zyne eige kosten onderhoud. De Groote Heer geeft hem honderd duizend Sequins om die reize goed te maaken; dog hy weet 'er vry meer uit te haa-

haalen, 't zy door het verkoopen van mondbehoeftens, welke hy op een oneindig getal Kameelen mede voert, dezelve Dieren by de te rugreis op nieuw met diergelyke Eetwaaren belastende, die hy reeds vooraf te water naar *Mecca* heeft doen voeren; 't zy met die Beesten, waar van die Kooplieden zig bedienen, om hunne Goederen over te brengen, aan hen te verhuuren. Behalven dat heeft hy het versterf-regt op de Goederen aller der geener, die onder weege komen te overlyden zonder Erfgenamen na-te-laten, en van de nalatenschap der gener die Vrienden of Maagen hebben, geniet hy de tiende part. Dat inkomen alleen bedraagt dikwils zeer merkelyke sommen; want daar zyn zomtyds jaaren, dat 'er tot tienduizend menschen toe op de reis sterven. Voegt hier by, dat 'er geen Kooplieden of Pelgrims, in de Karavaane zyn, die hem niet, als zy 't maar eenigzints kunnen bybrengen, eene Vereeringe doen. Alle deeze voordeelen stellen hem in staat, om de vervaarlyke kosten op-te-brengen die hy genoodzaakt is voor zyne uitrusting en gevolg, bestaande ontrent in duizend Persoonen en drieduizend Kameelen, te doen, als ook om de gierigheid der Arabiers te vergenoegen.

Deeze bediening van *Emir-Aga* werd door de Porte vergeven, en die'er eens toe benoemt is, blyft het gemeenlyk al zyn leeven lang. Ondertusschen eischt men egter van tyd tot tyd op nieuw de geschenken die by de aanstelling moeten gegeven worden, ten voordeele van deezen of geenen dien de Porte wil begunstigen of beloonen. D'*Emir-Aga* onderlaat nooit deeze soort van gunstbewyzing, waar door hem zyne bediening op nieuw verzeekerd word door aanzienelyke Vereeringen van den toonder van zodanigen last te koopen. By aldien hy zulks niet deed zoude dit genoeg zyn, om hem te doen afzetten. Voor 't overige heeft deze Bediende al zo groot gezag als een Bacha, zo dra hy zyne voeten buiten de Muuren van *Cairo* zet, tot 'er tyd toe, dat hy weder in die Stad komt; invoegen hy 't regt van leeven en dood heeft over de Persoonen die de Karavaane uitmaken; zonder verpligt te zyn, om aan iemand reden van zyn gedrag te geven. De Turken noemen

men dit den vryen Sabel. Voorts is hy ook niet gehouden een Staat op-te-geven van de geldsommen die hy ontfangt, nog van 't gebruik, dat hy daar van heeft gemaakt.

Eenige dagen voor 't vertrek der Karavaane, verlaat de *Emir-Aga* zyn Huis en begeeft zig naar 't Kasteel, met een talryke Stoet. Behalven zyne Vrienden en Nabestaanden is hy vergezelschapt van alle de Beys en groote Heeren van *Cairo*, hebbende tot zyn gelei niet alleen zyn gansche Huisgezin, dat altoos zeer talryk is; maar zelfs de Krygsbenden die met hem den Togt moeten doen. De Bacha ontfangt hem alsdan in den grooten Divan, in tegenwoordigheid van alle die 't regt hebben deeze plegtigheid by te woonen, welkers getal weinig minder dan drie duizend Persoonen uitmaakt. Na dat een ieder in deeze Saal zyne plaats heeft genomen, word voor eerst de Catecherif of 't Bevel van den Grooten Heer, waar by de tegenwoordige *Emir-Aga* is aangestelt, met luider stemme geleezen. Voorts leest men ook het Bevel van den Bacha ingevolge van dat der Porte gegeeven, en eindelyk nog een derde Geschrift behelzende de plegtige verzeekering dat die Landvoogd de Vaan van *Mecca*, in 't midden van den Divan aan den *Emir-Aga* heeft ter hand gesteld, voorts 't getal der Beursen uitdrukkende, die zyne Hoogheit naar die Stad zend, benevens die, welke hy aan deezen Bevelhebber toestaat, zo om 'er de onkosten der reis uit goed te maken, als tot onderhoud der Krygslieden die de Vaan, den Schat en de Pelgrims moeten begeleiden. Dit gedaan zynde, laat de Bacha een Laakens Kamisool met Bont gevoerd brengen, 't welk hy aan den *Emir-Aga* vereert, vervolgens deelt hy 'er nog verscheide andere van minder waardy om, onder de voornaamste Bedienden van gemelden Heer, en onder de Bevelhebbers der Krygsbenden tot die reis geschikt. Behalven deeze Geschenken die 'er van regtswege toe staan, en door den Grooten Heer zelfs bekostigt worden, vergeet de Bacha nooit, der ook een voor zyn eigen hoofd by te voegen. Dit bestaat gemeenlyk in mondbehoeftens, als Schaapen, Hoenderen, Ryst, Suiker, Koffy en diergelyke dingen, ter waardy van omtrent twee dui-

duizend Ryksdaalders. Dog deeze mildheid, om haar den regten naam te geeven, is inder-daad niets anders als een woekeragtige handel; vermits den *Emir* by zyne te rugkomste nooit vergeet aan den Bacha, uit erkentenis, of liever uit Staatkunde, eene heerlyke Vereering te doen, bestaande in Goude- en Zilvere-Stoffen, of andere kostelyke Oostindische Waaren, die gezamentlyk ten minsten dertig duizend Livres waardig zyn. En nademaal dit Geschenk enkel uit zaken bestaat, die of de Bacha zelfs, of zyne Vrouwen en Huisbediendens konnen gebruiken, zo vind 'er dien Heer ook een merkelyk voordeel by, wanneer hy op het Feest van den Grooten *Bairam*, dat vry zeer naar onze Paasschen zweemt, genoodzaakt is volgens de gewoonte in Turkyen gebruikelyk, zyn gantsche Huis in 't nieuw te steeken.

Zo draa nu de Plegtigheid, waar van ik spreek, geeindigt is, verlaat den *Emir-Aga* het Kasteel met dezelve Stoet, die hem derwaards had verzeld; met dit onderscheid nogtans, dat men alsdan de kostelyke Vaan voor hem draagt die hem ter hand is gesteld, en welke hy naar *Mecca* moet brengen. Op deeze wyze gaat hy door alle straaten van gantsch *Cairo*, bekleed met de Sabel-pelts, welke hem de Bacha vereerd heeft, en gevolgt werdende niet alleen van alle de Officieren der Krygsbenden, die hem op de reis moeten begeleiden, maar ook van alle zyne Vrienden, en van het meerengedeelte der Grooten, die hem zoeken eer aan te doen. Dien omgang gedaan zynde, begeeft hy zig ontrent drie mylen verre buiten de Stad, naar eene vlakte, daar de Karavaane gelegerd is, rondom een klein Meirtje, door den Nyl in deszelfs overstroomingen aldaar gevormt. Zo haast hy aldaar onder zyne Tenten gekomen is, op de voornaamste van welke de Vaan van den *Emir-Aga* terstond word geplant, geeft hy een groot Gastmaal aan de Heeren, die hem hebben verzelt; en keerd des avonds weder naar *Cairo*, zonder eenige buitengewoone staatsie, blyvende aldaar tot 's daags te voor, dat de Karavaane op reis gaat, als wanneer hy zig met het vallen van den avond weder naar buiten begeeft, en in zyne Tent gaat slaapen. Geduurende zyn verblyf in die

Stad

Stad voor zyn vertrek, is 'er niemand zyner Vrienden, zelfs niet een welhebbend of aanzienelyk Inwoonder in *Cairo*, die hem niet eene Vereering doet van Eetwaaren, of van zulke dingen, die hem op de reis kunnen dienen, invoegen hy weinig onkosten behoeft te maaken, om zig van noodigen voorraad te voorzien. Voorts zyn alle deeze giften en geschenken, om zo te zeggen, slegts geleent, vermits hy by zyne terugkomst zorg draagt van dezelve te vergoeden. Derhalven om door deeze baatzugtige mildheid niet bedroogen te werden, houd hy eene nette lyst van alle de Vereeringen, die hem werden gedaan; ten einde, om de juiste waardy daar van, en niets daar boven, aan de geene weder te geven, van welke hy die heeft ontfangen.

Men moet egter bekennen, dat de Turken en Arabiers doorgaans by deeze gelegentheden zeer mild zyn, en dat dezelve hen edelmoedige gevoelens inboezemen, zeer verschillende van die vuile baatzugt, die men hen wel te regt in alle andere gevallen mag verwyten! 't Is genoeg, slegts een buurman van iemand te weezen, die de Bedevaart naar *Mecca* aanneemt, om hem eene vereering te zenden, zo draa men zodanig voorneemen verstaat. 't Is egter ook waar, dat die vereering altyd door 't een of 't ander van gelyke waardy werd vergolden, wanneer die perzoon van de reis wederkomt, en zyne middelen zulks vermogen. Maar schoon zulk een het niet konde bybrengen, zoude nogtans het alderminste prulletje dat hy mogt geven, al was 't geen vyf stuivers waardig, met genoegen werden aangenomen; en men zou zig met deeze geringe blyk van zyn aandenken en van zyne erkentenisse ten uitersten voldaan houden.

Tyd, wanneer de Karavaane vertrekt.

Alle die de reis naar *Mecca* willen onderneemen, komen op de algemeene vergaderplaats ten allerlaatsten op den zes-en-twintigsten dag der Maane, welke na die van *Ramadan* volgt, verzeld zynde van alle hunne Vrienden en Maagen, die ten minsten dien laatsten nagt hen blyven gezelschap houden. De geene die geene Maagen nog Vrienden in de Karavaane hebben, 't welk egter te *Cairo* zeer zeldsaam is, komen daar om vermaak of uit nieuwsgierig-

gierigheid. Deeze dag is vooral zeer voordeelig voor de Vrouwen, vermits zy de vryheid hebben, van haare Mans aldaar te verzellen, en zig van de gelegenheid dier geduurige Vermaaken, waar mede men dien dag, en den volgenden nagt doorbrengt, naar haaren zin te bedienen. Men ziet 'er inder-daad niets anders, als Gasteryen, Musiek-Concerten, bestaande uit stemmen en allerlei speeltuig, mildadigheden en verkwistingen in spys en drank, en vreugde-vuuren. Wanneer men deeze wyd uitgestrekte Vlakte aanschouwt, die ten minsten met honderd-duizend Tenten bedekt is, alle geschakeerd en met verscheide kleuren over dag verciert, en 's nagts flikkerende van ligten; als men byna eene geheele Weereld vol menschen door de lange straaten deezer roerende wooningen ziet zwerven, en de vreugdegalmen hoord die de geheele lugt doen schaateren, zou men haast denken, dat het een van die trotsche en pragtige Asiatische Heirleegers was, welke de Koningen der Persen eertyds met zig plagten te sleepen. Het is altoos zeeker, dat deeze Karavaane, aldus geleegerd, eene der fraaiste en der alderheerlykste vertooningen is, die men in de Weereld mag hebben. Men zegt, dat daags na dit Feest meer als vyftig-duizend Mannen te Paard weder naar *Cairo* keeren, behalven de Voetgangers, en die op Ezels ryden, welker getal nog vry grooter is; en men reekent, dat na het vertrek der Karavaane meer als honderd en vyftig duizend menschen weêr binnen deeze Stad komen; dog om de waarheid te zeggen, ik geloof, dat men 'er vryelyk de helft van mag afslaan.

Aangaande het getal der perzoonen, die de Karavaane uitmaaken, het zelve is, min of meer groot, volgens de tydgewrigten, en de gesteldheid te *Mecca*. Daar was 'er in geen twintig jaaren zulk een aanzienelyke geweest, als die van 't jaar 1697. De schaarsheid der levensmiddelen, de verwoestingen, die de Pest had aangeregt en de verstooring van den Koophandel op Oostindien, had in de voorige jaaren veel godvrugtige voorneemens en ontwerpen van Koopmanschap gestaakt, die allegaar gelyk werkstellig wierden gemaakt. Men geeft voor dat die Karavaane uit meer dan honderd duizend zielen, en uit even

zo veel Kameelen bestond. Dog wy zyn hier in een Land daar 't genoegzaam gebruikelyk is de dingen te vergrooten; en ik ben van gedagten, dat men de zaken op de helft minder stellende, wat nader by de waarheid zal komen.

Om zig voorts een denkbeeld te maaken van de onnoemelyke onkosten, die zo eene groote meenigte van menschen op zulk eene reis genoodzaakt zyn te doen, zal 't genoeg zyn als men maar let, datze geduurende den Togt, naauwelyks om de drie of vier dagen eens water vinden; dat 'er ook onderweege geen eene Stad is, uitgezonderd *Medina* alleen, welke men egter niet, als in de te rug-reis, aandoet; dat men op den gantschen weg niet meer als zeven of agt slegte Gehugten aantreft; en dat al de toevoer die de Arabiers aanbrengen, schoon zy hoopsgewys in de Leegerplaatsen komen, alleen bestaat in eenige Geiten, Schaapen, en een weinig water, welk laatste zy zo duur verkoopen, dat de last van een Kameel dikwils drie of vier Livres te staan komt: Sulks het noodzakelyk is alles uit *Cairo* mede te neemen, zelfs tot hout toe om de pot te kooken, en dien voorraad zo ruim te neemen, dat men 'er agt-en-dertig of veertig dagen mede toekome.

Eveneens gaat het met de te rug-reis; alleenlyk met dit onderscheid, dat de voorraad, waar van men zig op nieuw te *Mecca* moet voorzien, ten minsten drie maal zo veel kost, als men 'er gemeenelyk te *Cairo* voor betaald, waar van daan dezelve over Zee naar *Mecca* moet gezonden worden. Deeze Karavaane heeft onder haar gevolg een groot getal Zoetelaars en ander Volkje van dat slag, die van duizenderlei kleinigheden voorzien zyn, daar men op eenen zo langen Togt om verleegen kan worden, en die zy, volgens de algemeene gewoonte van hun's gelyken, de menschen op zyn duurst aansmeeren. Zy stellen hunne eetwaren en goederen alle avonden in eene zeekere wyk der Karavaane, hen daar toe aangewezen, te koop. Hunne voornaamste en beste klanten zyn de arme menschen; want al wie maar eenigzints middelen heeft, draagt wel zorg om zig in tyds van alle noodige dingen te voorzien.

De reis naar *Mecca*, gelyk ik bereids gezegt heb, is een Gods-

Godsdienstige pligt, welke de Wet der Mahometaanen hen volstrektelyk oplegt, ten minsten eenmaal in hun leeven te vervullen. De Vaders en Moeders die dit Gebod voor een der onschenbaarste houden, scherpen het zelve in hunne Kinderen van derzelver tederste jeugd af. Men spreekt hen geduurig daar van, hen de voordeelen der geener, die het geluk hebben van deeze heilige Pelgrimagie te volbrengen, of hun leeven in zulk eene heilzaame onderneminge te eindigen, zeer breed uitmeetende. Daarenboven houden zy 't voor zo een groote eer die te hebben verrigt, dat zy terstond na hunne te rugkomst den titel van *Agys*; dat is te zeggen *Pelgrims*, aanneemen, en den zelven nooit vergeeten by hunne eigen naamen te voegen. Dus zegd men *Agy Mehemet*, *Agy Mustapha*; en de inzigt om niet alleen de agting van 't Gemeen, maar ook het gewaande geluk dat aan die reis verknogt is, te verdienen, port hen onophoudelyk aan hun best te doen, om zig in staat te stellen, van die te onderneemen; ook doen zy zulks werkelyk, zo draa zy maar zo veel hebben byeen geschraapt, dat zy dien Togt met eenig aanzien, konnen doen, niet ontziende, om 't geen zy zedert lange jaaren met veel zuinigheid hebben bespaart, op eenmaal wederom te verkwisten, en aan eene zaak te besteeden, die hen zo heerlyk staat te werden vergolden. Elk een wil deeze Pelgrimagie niet alleen met gemak doen, maar zelfs menigmaal met meer luister als zyn staat medebrengt. Daar is niemand, die by deeze gelegentheid het niet voor een eer houd zyne mildadigheid aan eenen hoop volstrekt ongelukkige menschen te bewyzen, die de Karavaane volgen, in hoope, van 'er op andermans kosten te zullen leeven! Deeze belachelyke grootsheid der Mahometaanen brengt den overvloed in 't midden der onvrugtbaarste Woestynen voort, en is oorzaak dat vyftig op festig duizend menschen met alle bedenkelyk gemak door de ysselykste Wildernissen heen kunnen trekken, daar men anders zelfs nooit een vogeltje vind, als ter tyd deezes Togts. Zo waaragtig is 't, dat de menschen in al 't geen zy ondernemen, hoe zwaar immers, hun oogmerk weeten te bereiken, wanneer zy door eenen Godsdienstigen iever bezielt,

Vv 2 van

van deszelfs noodzakelykheid levendig zyn aangedaan, vooral, zo 'er anders maar geen geld gebrek is!

Welgestelde Lieden nemen hunne Vrouwen op deeze reis dikwils met zig. Zelfs onderneemen eenige Vrouwen die Togt, zonder door haare Mannen verzeld te zyn, zynde de Godvrugt niet minder eigen aan de schoone Kunne in Turkyen, als in de Christen-Landen. De voornaamste Vrouw van *Mesomorto*, Capitan Bacha, of Admiraal-Generaal kwam op haare te rug reis van eene deezer Beêvaarten te sterven. Zy was van voornamen Spaanschen afkomst, en wierd met haaren Broeder tusschen Spanje en Sardinie door eenen Turkschen Zeerover gevangen. Eenigen tyd daar naa eischte men voor haar losgeld tien duizend Ryksdaalders. Haar Broeder was bereids wederom in vryheid gestelt, en zond de gemelde somme naar Algiers, om zyne Suster uit haare Slaverny te verlossen, wanneer zy zig bezwangerd vond. Dit toeval was het gewrogt van eene Minne-handel, welken zy met haaren Patroon had gehad. De vrees om dus onteert by haare Vrienden te komen, bewoog haar de vryheid te weigeren, en deed haar waarschynelyk in 't vervolg het besluit doen neemen van den Mahometaanschen Godsdienst, waar in zy ook gestorven is, te omhelsen. De Vrouwen van eenig aanzien hebben draagstoelen; andere zitten op eene soort van stoelen die niet kwalyk naar overdekte kooyen gelyken, en aan weerzyden van een Kameel hangen. Wat de gemeene Vrouwen aangaat, die zitten slegts op een Kameel, eveneens gelyk die der Arabiers, en door middel van een dekzel, bergen zy zig, zo zy best kunnen voor 't gezigt der Mannen, en voor de hitte van de Zon. De groote hitte en den regen zyn even ongemakkelyk voor de Karavaanen. Vooral zyn de Inwoonders deezes Lands niet zeer gewoon aan de laatste, en de Kameelen vinden zig voornamentlyk daar door zeer afgemat.

Wanneer iemant in de Karavaane ziek werd, en geen eigen Draagstoel heeft, zet men hem in eene van die honderd, door de mildheid der Sultans tot dat gebruik gestigt. Dog deeze stigting, en een oneindig getal anderen, die van geen kleinder nut, en de voorzorge deezer Vorsten

ten niet min waardig zyn, werden zeer flegt onderhouden. Die, welken derzelver bezorging is toebetrouwd, maaken zig meefter van het meerengedeelte der fommen, daar toe gefchikt, en bekommeren zig weinig het overige. Eveneens gaat het ook met die ongelooflyke meenigte van allerlei Voorraad, welke alle jaaren naar *Mecca* moet werden gezonden, en met de Koorenzolders, die op koften van den Grooten Heer moeten gevult worden. Hier toe houd hy zelfs verfcheide Scheepen op de Roode Zee, en men doed inder-daad een gedeelte van die Eetwaaren derwaarts voeren; maar, gelyk elders gezegd is, verre naa de meefte ftrekken ten voordeele der geener, die 't gezag in handen hebben; zo dat zyne Hoogheid t'elkens wel inderdaad de onkoften doed, hoe zeer de geene, ten behoeve van welke die werden gedaan, daar niet, als zeer weinig genot van hebben. Aangaande de byzondere Legaten, kan men zeggen, dat zy meêr als de helft van Egipte bedragen. Van twintig Huizen te *Cairo* komen 'er *Mecca* wel agtien toe. Met alle de andere Goederen is 't eveneens gefteld; dog de Rentmeefters, welke of Swarten uit het Serail zyn, of Imans (*) der Janitzaaren, of eindelyk een zeeker getal Wetgeleerden, verflinden daar van meer als drie vierde-parten op. Zelfs vinden zy meenigmaal middel om die Godvrugtige Stigtingen te verkoopen, doende voor 't Geregt blyken, dat zy niets de moeite waard opbrengen, en met die opgegevene kleinigheid blyven naderhand die Goederen alleen belaft, in handen der geener, die ze koopen Ik heb bereids elders gezegd, zo de groote Mofquée te *Cairo* 't geheele inkomen trok van alle de Goederen, die aan haar zederd negen honderd jaaren, dat zy geftaan heeft, gemaakt zyn; dat zy, behalven de veertien of vyftien honderd Perzoonen, welke zy jegenwoordig onderhoud, naa nog kort geleeden, veertien of vyftien duizend de koft te hebben bezorgt, in ftaat zyn, om nog vier maal zo veele menfchen te konnen doen leeven. Dog het gaat met die inkomften byna eveneens, als met de Legaten, die men aan *Mecca* heeft gemaakt. De goederen, gefchikt

(*) Priefters der Mahometaanfche Wet.

ſchikt tot verkwikking der ongelukkige, worden maar al te dikwils misbruikt, en tot andere dingen aangelegt.

Van haar Optogt.

Ik keer weder tot de Karavaane. Na een togt van agt-en-dertig dagen bereikt ze eindelyk *Mecca*. Haare Leegerplaatſen zyn vaſtgeſteld en van te vooren bepaald, en zonder zeer gewigtige redenen, als by voorbeeld eene ſchermutſeling met de Arabiers, verhaaſt of vertraagt zy nooit haaren optogt. Zes Kameelen dragen zo veel kleine ſtukjes Geſchut, die nergens anders toe dienen als om het teeken te geven wanneer de Karavaane moet opbreeken, en zomtyds ook wel om de Arabiers bang te maaken, wanneer die de Karavaane al te na komen. Gemeenlyk breektze vier of vyf uuren voor den dag op, en trekt voort tot twee uuren na den middag. Dikwils ook, wanneer de hette onverdraagelyk is, begeeft zy zig een uur voor Zons ondergang op reis, de geheele nagt door voortſpoedende, tot 's anderendaags twee uuren naar deszelfs opgang.

Zo lang als de Zomer duurd, waait 'er den geheelen dag door onder deeze Lugtſtreek een genoegzaam friſſe Noorde-wind, die de hette vry veel temperd. Om daar deeg van te hebben, haald men de zyde der Tenten naar dien kant zeer hoog op, terwyl men ze aan d'andere zyde genoegzaam laat nederhangen: Zulks de Wind, daar eene doortogt vindende, daar ſnel door heen waait, en niet alleen de aldaar ruſtende menſchen verkwikt, maar ook zekere met watergevulde Vaten die men in de Tenten ophangt, verkoelt, waar door in een omzien het water ongelooflyk fris word. Maar wanneer deeze Wind komt op te houden, en dat de Zuide-wind begint te waajen, 't geen egter zeer zeldſaam is, dan is de gantſche Karavaane zodanig vol zieken en de menſchen worden zo uitgemergelt, dat 'er gemeenlyk s'daags drie of vier honderd dooden zyn. Men heeft zelfs beleeft, dat 'er vyftien honderd op eenen dag ſtierven, van welke het grootſte gedeelte in een oogenblik geſtikt was door een vuurige Lugt, en door 't Stof, waar uit dees doodelyke Wind ſchynd te beſtaan. In 't begin deezer heb ik reeds van de vergiftige uitwerkſelen deezer vreeſſelyke plaag, en van 't eenige middel, dat men daar tegen heeft, geſprooken. Daar is egter by dit

dit ongeluk, zo als ik gezegt heb, nog een gemak, namentlyk dat dees wind te gelyk de Lyken der geener die hy gedood heeft, begraaft, en ze t'eenemaal met zand bedekt. Vervolgens droogen dezelve door de hitte der Zonne zodanig uit, en werden met 'er tyd zo ligt, dat het menigmaal gebeurd, wanneer in de volgende jaaren de Karavaanen dien zelven weg houden, en iemand al gaande op den voet eener deezer Lyken komt te trappen, het zelve zig aanstonds regtoverend verheft, en hem tegen zyn aangezigt springt. Zodanigen voorval zoude zonder twyffel veel schrik kunnen baaren, en in staat zyn om ongevallen te verwekken, byaldien men daar niet op verdagt was, en 'er niet reeds duizende voorbeelden van had.

De Karavaanen honden zig te *Mecca* agt of negen dagen op, ten einde om elkander in-te-wagten, en zig daar te zamen te vereenigen: want daar komen 'er te Land van *Damascus*, van *Bagdad* of *Babilon*, van *Balsora* en andere plaatsen in *Asia*. Aangaande de Indiaansche Pelgrims, die doen de reis veel gemakkelyker, en komen altoos over Zee. Van haar verblyf te *Mecca*.

Geduurende het verblyf van alle deeze verscheidene Karavaanen te *Mecca*, is 'er een vaste dag gesteld wanneer zy op een Berg agt uuren van deeze Stad gaan Offeren. Deeze Berg zeggen zy is dezelve op welken *Abraham* zynen Soon *Isaac* wilde slagten. Alle Karavaanen komen zonder mangel een of twee dagen voor den bestemden tyd aan, op dat de Pelgrims dien dag ter deezer plaatse mogen vieren, gelyk dezelve door alle Landen, daar de Mahometaansche Godsdienst heerscht, gevierd word. Dit is het Feest van de kleine *Bairam*, oneindigmaal in grooter agting by deeze Volkeren, als dat van de groote, 't welk op 't einde van hunne *Ramadan* invalt. De Pelgrims Offeren op deezen Berg, of ten minsten beneden aan deszelfs voet, geduurende de drie agter-een-volgende dagen van het Feest, deeze eenen Os, geene een Schaap, zommigen eene Geit, anderen een Hoen of eene Duif, ieder naar zyn vermogen, of naar maate van zynen iever, werdende naderhand de Offerhanden aan den Armen uitgedeeld; en vermits die Van het Feest der kleine *Bairam*.

zelve plegtigheid by al de Mahometaanen des Weerelds in zwang is, mag men zeggen, dat 'er geduurende deeze drie dagen, eene verbaasende slagting onder het Veê geschied. Dit gedaan zynde, doen de Pelgrims, na zig zuiver gewasschen te hebben, en voor 't meerengedeelte niet als met een linnen laaken bedekt, zommige zelfs gantsch naakt, hun gebed ter zelver plaatse, van waar zy alsdan weder naar *Mecca* keeren, om 'er het Huis van *Abraham* te gaan bezoeken. Hier in alleen bestaat eigentlyk de groote eerbiedigheid, welke de Mahometaanen voor deeze Stad hebben: Want het is niet als op de te rug reis, en enkel ter gelegentheid van deeze Beêvaart, dat zy het Graf hunnes Propheets te *Medina*, tien dagreizen van *Mecca*, ook gaan zien.

Van het Huis van *Abraham* of *Beït-Allah*.

Dit Huis van *Abraham*, 't geen de Turken verzeekeren ook dat van *Adam* en de plaats te weezen, alwaar hy geschapen is, werd by uitnementheid genaamt *Beït-Allah*, dat is te zeggen *'t Huis Gods*. 't Bestaat alleen uit eene kleine Kamer van ontrent twaalf of vyftien voeten in 't vierkant, redelyk hoog van verdieping, zynde van binnen en buiten eveneens met Marmer bekleed. Den ingang is niet gelyks gronds, maar vyf voeten hooger; zulks men, om daar op te klimmen, een soort van een houten trap gebruikt, staande op rollen. De deur die niet groot is, is van zilver, en het dak van 't Huis al mede van 't zelve metaal; dog de goot, die zeer breed en lang is, is van louter goud. Deeze Kamer is gantsch leedig, en men laat niemand binnen als Lieden van aanzien, die 'er hunnen aandagt komen verrigten. Boven aan dit Kamertje van buiten, ziet men eenige zwaare ringen, dienende om die kostelyke Vlag welke men te *Cairo* maakt, daarop een rond jaar lang overeind staande te houden, vermits ze weder afgenomen en de nieuwe daar op gestelt word, zo haast als de Karavaane is aangekomen De oude moet aan den Grooten Heer werden gezonden; dog zy raakt gemeenlyk aan flarden door den driftigen iever der Pelgrims, die zig zeer gelukkig agten, wanneer zy daar van maar het minste stukje konnen bekomen. Dit vierkante Huisje is op ontrent twaalf of vyftien voeten afstands met een soort van een

een Hek omringt, gemaakt van ſtukken Geſchuts in den grond geplant, waar aan yzere ketenen zyn geklonken, aan welke een oneindig getal lampen dag en nagt hangt te branden. Men wil, dat deeze ſtukken Geſchuts van de Portugeeſen zyn gekomen, en op hen veroverd zyn in eene landing, welke dit Volk, onder 't Bevel van *Albuquerque*, in de Haven van *Gedda* ondernam, van welke zy tragteden zig meeſter te maken. Een weinig verder ziet men eenige Predikſtoelen van ſteen, geſchikt voor de Predikers van de verſcheide Gezintheeden der Mahometaanen. Aldernaaſt aan is een beſloten Put, waar in men langs ettelyke trappen afklimt. De Turken verzeekeren dat het den zelven is, welken den Engel aan *Agar* wees, wanneer haar Zoon van dorſt ſtond te verſmagten. Deeze omſtandigheid alleen is genoeg, om de nietigheid deezes overleveringen aan-te-toonen, vermits dees Put niet boven de ſeſtig ſchreeden van 't Huis is, waar in zy zeggen dat *Abraham* gewoont heeft, 't welk regelregt aanloopt tegen 't geen de Heilige Schriftuur van die Geſchiedeniſſe komt te melden.

Dit Huis met het Hek, de Predikſtoelen en de Put, zyn door eene pragtige Galdery of groot Klooſter becingelt, die aan deeze Mosquée voor buiten-muur verſtrekt. Rondom dezelve zyn verſcheide Coupels eveneens gemaakt, waar meede de Galdery van binnen op Pilaren ruſtende, en van buiten met fraaje ſteenen, bekleed, doorgaans bedekt en vercierd is. Men treed daar binnen door negen-en-dertig deuren of ingangen, hebbende een der vier zyden maar negen, en elke van de drie andere tien. Aan 't einde der muur die aan de Weſtzyde is, ziet men twee groote ſteenen, en regt tegen over twee hoogtens of uitſtekende heuvelties, zo als de Mahometaanen zeggen, ter gedagtenis van de ſmert, die *Agar* gevoelde terwyl *Ismaël* zig in doodsnood bevond. Een deezer ſteenen met het heuveltie daar tegen over, werd *Vertrooſtinge* genaamt; en de andere geven zy den naam van *Wanhoop*. Zy verhaalen dat *Agar* in haare benaauwtheid met groote ſchreeden tuſſchen deeze twee hoogtens heen en weer wandelde; en dat zy zeer ras ging wanneer zy den ſteen, genaamt Wanhoop,

naderde, maar zeer langzaam als zy te rug keerde naar dien, die Vertroosting genoemt werd; en dat zy werkelyk telkens die tegenstrydige hertstogten gevoelde, naar maate, dat zy d'een of d'ander deezer twee eindens naderde.

Van de Stad *Mecca*. Dit is al wat de Mahometaanschen Godsdienst in de Stad *Mecca* heiligs vind; welke Plaats voor het overige eene Stad is van zeer middelmatige grootte; gelegen tusschen twee zeer hooge Bergen, en van alle kanten door laagere heuvelen omringt, zynde voor 't meerengedeelte swarte steen, of swart marmer, waar door hier en daar eenige aderen wit loopen. Van dit soort van steen of swart marmer is de gantsche Stad gebouwt De Huisen doorgaans vier of vyf Verdiepingen hoog, zyn zeer ruim, hebbende byna alle groote Pakhuizen, om de meenigvuldige Goederen, die 'er ontrent dit jaargety werden gebragt, te bergen. De Straaten zyn 'er, gelyk in alle warme Landen, zeer naauw, om 'er de koelte, zo aangenaam in die brandende Lugtstreeken als die, waar onder zy gelegen is, beeter binnen te houden. De Kamerhuur komt 'er in den tyd, dat 'er de Karavaanen zyn zeer duur te staan; en men moet 'er voor een klein Vertrekje zelfs tot een halve goude Pistool toe s'daags betaalen. Men moet egter niet denken, dat deeze Stad het overgroot getal Pelgrims, die aldaar te gelyk aankomen, kan herbergen. De Karavaanen blyven tot haar eigen gemak, en tot gerief der Kooplieden waar uit zy bestaan, rondom buiten de Stad leggen, en geduurende den tyd van negen of tien dagen, dat zy zig daar ophouden, werd 'er een ongelooflyken Koophandel gedreven. Mogelyk is dit de grootste Jaarmarkt des Weerelds: Vermits 'er in dien korten tyd voor ettelyke Millioenen aan de zeldzaamste en kostelykste Indische Waaren verkogt word, behalven nog Koffy, Myrrhe, Wierook, en andere binnenlandsche Gewassen; geschiedende dit alles op zulk eene gemakkelyke wyze, en met zo weinig woorden, dat het te verwonderen is.

De Koopmanschappen, die men doorgaans in gereeden gelde betaald, werden met de Karavaane vervoerd, of anders naar *Gedda* verzonden, welke Haaven ontrent vyftien of zestien uuren van *Mecca* legt, om van daar verder over

Zee

Zee met de gewoone Vragtschepen naar *Suez* gevoert te worden. *Gedda* is een Haaven in Arabie, gelegen aan de Roode Zee. De Groote Heer heeft 'er bezettinge in. Deeze plaats is de Voorraad-schuur van *Mecca*, en de stapel, waar van daan de laatstgenoemde haar Kooren en haare Peulvrugten uit Egipte zo wel als de Oostindische Waaren, de Moccasche Koffy, en de swarte Ethiopische Slaaven trekt. De plaats zelf aangaande, die is al vry ongezond, en men heeft 'er geen goed water. Dog haar Haaven is zeer veilig, schoon de inkomst, om de daar leggende banken en plaaten, moejelyk is. Op den weg van daar tot *Mecca* treft men altyd menschen aan. Men reisd dwars over 't Gebergte heen, alwaar men van tyd tot tyd huizingen vind om 'er Koffy te kunnen drinken, of zig met eenige andere dranken te verfrisschen. Gemeenlyk vertrekt men uit *Gedda* drie of vier uuren voor Zons ondergang, en 's anderendaags 's ogtends t'agt uuren komt men te *Mecca*. 't Is den Christenen die te *Gedda*-woonen niet geoorloft de Poort welke naar die Stad leid, uit-te-trekken. De Troepen van *Cairo* die de Karavaane begelyden, blyven voor een groot gedeelte in deeze Haaven, en werden 't jaar daar aan door anderen weder afgelost.

Rondom *Mecca* is het Land zeer onvrugtbaar. Dog vier of vyf uuren daar van daan Landewaarts in, komt men in eene Valley, daar allerhande vrugten en inzonderheid druiven, die men zegt de beste des Weerelds te zyn, in overvloed gevonden worden. Dit Dal word door een groot getal Fonteinen besproeit, die men allegaar in eene Gragt heeft doen zamenloopen, om 'er 't water van naar *Mecca* te leiden. Deeze waterleiding is doorgaans overwelft, ten einde het water niet door de Zon werde uitgedroogt, en altyd koel en fris moge blyven. Dog overmits dat gewelf niet al te wel onderhouden word, komen 'er van tyd tot tyd gaten in, waar door de Slangen hunnen dorst komen lessen en by de koelte van 't water rusten. Men zegt, dat 'er aldaar gevonden werden die ongelooffelyk dik en lang zyn. 't Is egter waar, dat zy aldaar, gelyk in alle warme Landen niet zeer vergiftig, ook niet kwaadaardig of schuw zyn; want zy laa-

ten zig gemakkelyk vangen, en zonder eenig gevaar aanraaken.

Van de Stad van *Medina.* De Karavaane van *Mecca* trekt op haare terugreize door *Medina*, eene groote en fraaje Stad, in eene aangename Vlakte, door welke verscheide Gragten loopen, en welkers lommer en groente des te aangenaamer is, om dat ze van alle kanten door ysselyke Zand-woestynen omringt is. De Inwoonders zyn 'er al zo beminnelyk en aantrekkelyk als 't Land zelf; alle, die 'er ooit zyn geweest, betuigen, dat de bevalligheid en de beleeftheid der Vrouwen aldaar zonder weerga is Te *Mecca* is alles zwart, dorre, verzengt en afzienlyk; dog in tegendeel te *Medina* zyn de Menschen zeer blank van vel, bevallig van aangezigt, en zeer minnelyk en beleeft van omgang. Men zegt, dat 'er geene plaats in gantsch Turkyen is, welkers Inwoonders met die van *Medina* te vergelyken zyn, en men voegt 'er by, dat 'er byna geen plaats ter Weereld is, alwaar 't aangenaamer is te woonen, nog geene Stad, die beeter gebouwt is.

Van 't Graf van *Mahomet.* In deeze Stad ziet men, in den hoek van eene groote Mosquée, en onder eene zeer ruime Coupel, eene kleindere, waar onder het overschot van *Mahomet* is berustende; juist op dezelve plaats, daar, volgens 't gemeen zeggen, het Huis heeft gestaan waar in dees berugte bedrieger van een langzaam vergift, 't geen hem eenige jaaren voor zyne dood was ingegeeven, is gestorven. Men wil, dat dit vergif hem het bloed zodanig had ontsteeken, dat hy om de brand die hy gevoelde te verzagten, genoodzaakt was, zyne handen meestentyds in koud water te steeken. Deeze kleine Coupel gebouwt van zeer kostelyk marmer heeft niet meer als eenen zeer naauwen ingang, en nog veel kleindere vensters Deeze zyn met drie-of vier-dubbele tralien digt op malkander leggende voorzien, zo dat het alderscherpste gezigt van buiten daar niet kan doorheen zien, te minder om dat 'er nooit geen licht van binnen werd gebrand Daarenboven is die Coupel bedekt met een Tapyt of overheerlyk Verhemelte door den Grooten Heer by zyne komste tot den Troon, derwaards gezonden, en dat 'er zo lang blyft hangen, tot dat 'er een ander door een nieu-

nieuwen Sultan word vereert. Hy voegt met een by dit Geschenk een kostelyk Tapyt, om over het Graf van dien gewaanden Propheet te spreiden. Dit Graf is slegts twee of drie voeten boven den grond verheven, maar hangt niet in de lugt, gelyk sommige Schryvers hebben verdigt. De Kisler-Agazys, of Hoofden der swarte Gesneedenen hebben alleen 't voorregt om in deeze plaats te mogen komen, die door veertig deezer Gesneedene word bewaart. Hier uit kan men ligtelyk opmaaken, hoe belagchelyk de vertellingjes zyn, welke zo veele Lieden van dit Graf hebben verhaalt.

Alle Begraafplaatsen worden doorgaans by de Turken voor gewyd en onschenbaar gehouden, en mogelyk staan zy daar meer op dan wy. 't Is eene misdaat en onvergeeflyke heiligschennis, als men die zelfs maar aanraakt. Overmits nu deeze Volkeren zo veele eerbiedigheid hebben voor het Graf van gemeene menschen; hoe groot moet dan niet hunne agting wezen voor het Graf van eenen man, welken zy voor den grootsten aller Heiligen houden! Men heeft egter in de Jaarboeken van dit Graf aangeteekent, dat eenige vreemdelingen, die te *Medina* waren komen woonen, eens den toeleg maakten om het ligchaam van *Mahomet* te ligten; dat zy ten dien einde een Huis huurden digt by de Mosquée, daar het zelve begraven is, en heimelyk eene onderaardsche Galdery hadden gemaakt van hunne wooning af, tot juist aan de kleine Coupel die het Graf overdekt. Zy hadden bereids alle nodige toestel gemaakt, om hun voornemen zonder verdere uitstel uitte-voeren, wanneer die, welken de wagt daar van is aanbevolen, het gewaar wierden. Om nu in 't toekomende diergelyke onderneemingen voor te komen, wierd men te raade, het Graf aan alle kanten met dikke yzere tralien te omringen, die diep in den grond staan. Naa 't my voorkomt, was het voorneemen deezer vreemdelingen niet zo zeer om daar door slegts het gewyd regt der Begraafplaatsen te schenden; maar, duizend en meer andere diergelyke gevallen overweegende, dunkt my dat zy, door een buitenspoorigen Godsdienstigen iever gedreeven, deeze diefstal in besten gemoede vroomelyk beleid hebben. Wat hier

ook van zy, het geeft my groot wonder, dat 'er niet een eenig Christen Schryver, ten minsten zo veel my bekend is, van dit voorval meld, waar van nochtans alle Arabische Geschiedenis-Schryvers, die van de Stad *Medina* hebben gesprooken, gewagen. De Vereeringen van onnoemelyke waardy, waar meede de vroome eerbiedigheid of mildheid zo veeler Koningen en Keizers dit Graf hebben vercierd, zyn ten deele opgehangen aan 't verwulfzel der groote Coupel, onder welke de kleine staat, of beslooten in plaatsen daar naast aan gelegen, waar van deeze Gesneedenen de sleutel hebben. De Karavaane van *Damascus* trekt door *Medina*, als ze naar *Mecca* toegaat, en ook als ze daar weder van daan komt; maar die van *Cairo*, doed deeze Stad alleen op haare te-rug-reize aan.

Medina, dat in 't Arabisch Stad beteekent, legt zes dagreisens van de Roode Zee. *Tambouc* is de naaste Haaven. 't Is al zo moejelyk in dezelve in-te-loopen, als in die van *Gedda*; dog de Scheepen eens binnen zynde, konnen 'er zonder Ankers in blyven leggen. Langs de gantsche Kust der Roode Zee, vooral aan de zyde van Asie vind men diergelyke Haavens, die alle zeer bezwaarlyk zyn aan te doen, om de meenigvuldige banken en plaaten waar mede die Kust bezet is. Daar van daan is 't, dat de Turksche Scheepen, die van *Gedda* naar *Suez* wederkeeren, niet als by dag Zeilen, en altyd twee Bootslieden, den eenen aan de voorsteeven, en den anderen boven in de mast op schildwagt staande hebben, om agt te slaan op de Zee. Zo draa de Zon ondergaat, werpen zy 't Anker uit, en ligten 't niet weder, voor dat zy goeden wind hebben; en dit is de oorzaak waarom zy menigmaal twee ja zelfs drie maanden doorbrengen op eene reis, die men in vyf, of ten langsten in zes dagen zoude kunnen afleggen. 't Is egter waar, dat zy veel stouter zyn in de uitreis, als wanneer zy zig dieper in Zee waagen, en derhalven ook niet boven de zeven of agt dagen onderweeg blyven. Veele menschen bedienen zig van deeze gelegenheid, om naar *Mecca* te gaan, en dus de moejelykheeden, ongemakken en kosten, die te Land onvermydelyk zyn, te spaaren.

Zo

Zo draa de Karavaane zig op weg begeeft, om weder naar huis te keeren, worden haar verscheide Toevoeren (Convoojen) te gemoet gezonden om haar te verfrisschen. De eerste vertrekt uit *Cairo* op den zelven dag, dat de Karavaane *Mecca* verlaat; de tweede werd veertien dagen laater afgezonden; twee-en-twintig dagen volgd 'er een derde; en eindelyk een vierde, wanneer de Karavaane omtrent nog tien dagreizens van *Cairo* is; naa deeze worden haar dagelyks vervarsschingen te gemoete gebragt, tot den dag van haare aankomst. Niets is 'er, daar de Pelgrims zo veel vermaak in vinden, als in het frissche Nylwater. Om wel te kunnen begrypen hoe aangenaam zy het zelve vinden, moet men 'er die van hooren spreeken, die van den togt door zo veel ysselyke Woestynen te rug keeren. Men gaad zyne Vrienden en Maagen op dezelve plaats verwelkomen, daar men afscheid van hen had genoomen; en dan is 'er op nieuw even grooten toeloop van Volk, en een overvloed van alle dingen; dog de vreugdegalmen die men het gantsche Leeger door hoort, zyn alsdan met het gekreit en de zugtingen der geener gemengt, die hunne beminde Vrienden en Kennissen, niet wedervinden. De deuren en voorhuizen der geener, die de reis gelukkiglyk hebben afgelegt, zyn met duizenderlei cieraaden opgeschikt; maar de Huizen der andere zien 'er droevig uit, zyn in een diepen rouw gedompelt. Wanneer de eerstgemelde weder in hun Huis treeden, dan wort 'er gemeenlyk een tweede slagtoffer geofferd. Men keelt een Os, of een Schaap; en men tragt eenige droppelen van dit bloed op de t'huis komenden te doen spatten als zy hunne wooning naaderen; werdende vervolgens 't vleesch deezer Beesten aan de Armen uitgedeelt. De Christenen hier te Lande doen eveneens wanneer iemand van hunne Vrienden, van de reis naar Jerusalem gelukkig wederkomt. Terug-reize der Karavaane.

Zie daar, Myn Heer, eene kleine schets van 't geen 'er in de Karavaane omgaat, van haar vertrek af, tot derzelver wederkomste van *Mecca*. Ik moet egter niet vergeten u te zeggen, dat de Pelgrims kwalyk kennelik meer zyn, als zy t'huis komen, zodanig zyn zy verandert door de ongemakken der reis, en verbrand door de hitte der Zonne.

Even-

Eveneens is het ook gelegen met de Beesten der Karavaane. Zy zyn geen aanziens waardig, als alleen om de schatten waar mede zy beladen zyn. De Kameelen, die d'eer hebben gehad, van de gewyde Vlaggen naar *Mecca* en wederom te dragen, zyn voor hun leven lang van allen verderen dienst ontslagen; en hebben voortaan niet anders te doen, als gerust te gaan weiden in de plaats, welke de mildheid der Keiseren voor hen en de geene, die hen moeten oppassen, gestigt hebben. Maar zy genieten dit gerust en zoet leven niet lang, nademaal de Bachäas, die hen moeten onderhouden, en die ze nog durven weggeven, nog verkoopen, dezelve heimelyk doen vergeven, om de onkosten te spaaren, van hen de kost langer te geven. Zonder dat, zouden hen deeze Dieren vry veel komen te kosten: want een Kameel leeft tot vyftig jaaren toe; zulks zy 'er gemakkelyk tot veertig stuks toe, by malkander zouden hebben.

Zodanige zyn ten naastenby deeze beide berugte plaatsen, om welke te zien, de Mahometaanen uit drie Weerelds-deelen d'er na toe reizen, waar voor zy zo veel agtinge en eerbiedigheid hebben, en alwaar zy gelooven dat God op zo eene byzondere wyze tegenwoordig is, dat, in welke plaats des Weerelds zy hunne gebeden doen, zy zig geduurig naar die gewaande Vertrekplaats van Abraham wenden. Hierom zyn 'er niet alleen in alle hunne Mosquéen, maar ook in alle hunne Huizen kleine vakken of holtens in de muuren gemaakt, om aan te wyzen naar welken kant die Tempel legt. Lieden, die kwalyk onderregt waren, hebben uitgestrooit, dat zulks geschiede wegens de agting, die zy hunnen Propheet toedragen. Mogelyk hebben zy gemeent dat het zo was, om dat *Medina* op den weg naar *Mecca* legt, als men 'er uit de Staaten van den Grooten Heer naar toe reist; dog zy vergissen zig groflyk, vermits het zeeker is, dat alle Mahometaanen die tusschen dat Graf en *Mecca*, of om beter te zeggen, het *Beït-Allah*, of *Huis Gods* woonen, in hunne gebeeden aan dat Graf den rug toekeeren. Dit gebruik volgen ook alle de Karavaanen, geduurende tien dagreizens dat zy zig tusschen deeze beide berugte plaatsen bevinden.

De

De Arabifche Gefchiedeniffen behelzen niets anders, als eene aan-een-gefchakelt verhaal van de pragt, waar mede verfcheide Califs van *Bagdad*, en zommige Koningen van *Damascus*, of van Egipte, hunne Bedevaart naar *Mecca* hebben gedaan. Zy fpreeken met groote lof van de milldadigheden op reis door hen betoond aan alle die 't geluk hadden van met hen te gaan, en van de koftelyke Vereeringen die zy aan de Mofquéen deezer beide heilige Steden hebben gedaan. Onder anderen deed een deezer Califs zo veele houten Paleifen timmeren, als 'er dagreizen van *Bagdad* tot *Mecca* zyn: Een groot getal Kameelen, beladen met die roerende Gebouwen, allegaar aan bondels gepakt, gingen voor uit, en hunne reize was zo wel gefchikt dat men alle avonden een van deeze Paleizen opgeflagen vond ter plaatfe daar het Hof ftond te vernagten; ten einde, de Calif en zyne Vrouwen daar met gemak konden uitruften.

Niet minder groots en zonderling is 't geen eens een Koning van Egipte in diergelyke gelegentheid deed. Om de fchraalheid der dorre Woeftynen, door welke hy moeft trekken, eenigzints te vergoeden, deed die Vorft kleine Tuintjes, of om beter te zeggen, groote kaffen maken, met aarde gevuld, welke twee aan twee gedragen wierden door eenen Kameel, en waar in men flaa, meloenen, en diergelyke groentens had gezaait; zulks hy het genoegen had, van dagelyks nieuwe vrugten en verfche moeskruiden in zulke plaatfen te eeten, daar de natuur, zelfs geen diftelen of doornen voortbrengt. Dog 't geen in deeze onderneming de grootfte zwarigheid verwekte, was, dat die hofkens zo dikwils moeften bevogtigt werden. Ik heb bereids gezegt, hoe fchaars het water langs die wegen is, en dat als men 't geluk heeft, van wat aan te treffen, men daar mede, hoe flegt het ook mag wezen, verfcheide Kameelen, die enkel daar toe gefchikt zyn, bevragt. Egter is deeze geringe voorraad menigmaal niet genoeg om de Karavaane te drenken, tot dat men weder ander vind. Hier uit kan men afnemen hoe veele laft-dieren 'er moeften weezen, zo om die honderd tuintjes te dragen, als om het nodige water mede te voeren, om ze in eene zo branden-

de Lugtſtreek, waar in de geſtadig verhitte lugt in een oogenblik alle vogtigheid doed opdroogen, te begieten. De Arabiſche Schryvers ſtellen dat 'er meer als vyf honderd Kameelen waren, die genoeg te doen hadden, om die tuintjes en het vereiſchte water te dragen: invoegen, dat als men het onderhoud deezer Beeſten, heen en weêrom maar eens op honderd Ryksdaalders het ſtuk reekent, de ſlaatjes en meloenen, welke die Vorſt het vermaak had in die dorre Woeſtynen te zien groejen, daar nooit te vooren diergelyken gezien was, en daar ook niemand naderhand zo dwaas is geweeſt, die wonderbaare vertooning te vernieuwen, hem op honderd en vyftig duizend Livres kwamen te ſtaan. Deeze onkoſten waren nochtans t'eenemaal onnodig. Hoe groot moeten die dan wel zyn geweeſt, welke de Koningen van Egipten volgens gewoonte verpligt waren te doen; als namentlyk nooit te reizen zonder hunne Vrouwen, zonder een talryke Hofſtoet, welken zy allerwege vry hielden, en zonder een aanzienlyk Heirleger by zig te hebben!

Ik eindig, Myn Heer, met eene aanmerking, die hoe miſſelyk zy ook mag weezen, my egter natuurlyk voorkomt. De ondervinding van veele lieden van verdienſten, die lang voor my aan 't Gemeen of aan hunne Vrienden een verhaal van afgelegene Geweſten, welke zy hadden doorreisd, hebben medegedeelt, doed my ten minſten gelooven, dat dezelve niet zonder grond is. Zederd ik op uwe herhaalde aanzoekkingen beſloten heb, om u het weinige dat ik van den jegenwoordigen ſtaat van Egipte weet, over te ſchryven, heb ik toegelegt, om u, al wat in dat vermaard Land aanmerkenswaardig is, beurtelings onder 't oog te brengen. Ik heb u in 't begin een algemeen denkbeeld gegeven van deszelfs gedaante, gelegenheid, grenzen en uitgeſtrektheid. Daar na tot eene naauwkeuriger verhandeling tredende, heb ik u ſtuk voor ſtuk vertoont, al wat in deszelfs verſcheide Landſchappen, beroemdſte Steeden, oudſte en vermaardſte Gedenkteekenen onze nieuwsgierigheid en oplettentheid verdient. Ik heb u geſprooken van de verſcheide Gewaſſen, waar meede de Natuur dit aangenaam en heerlyk Land heeft verciert, van

de Dieren, welke het voortbrengt, van de Volkeren die het bewoonen, en derzelver byzonderste gewoontens, desgelyks van hunnen Godsdienst en hunne Plegtigheden, van hunnen Aard en Gebruiken, Regeringen Koophandel. Na aldus verhaalt te hebben, al 't geen ik op nieuw, en met zo veel naauwkeurigheit als immer mogelyk is, hebbe ontdekt, vind gy u, Myn Heer, ook niet eenigzints genoopt om my voor eenen van die Landlopers te verslyten, die door middel van een vergrootglas, eene party kleine Mannetjes van papier, als Reuzen en Colossus-beelden vertoonen? Diergelyke gedagten konnen buiten twyffel zeer ligt in iemand opkomen; en ik moet bekennen, dat, zo men slegts met het gemeen spreedwoord te raade ging, het moeilyk zoude wezen, daar niet in te vallen. Dog ik houde my verzeekert, dat gy al te goeden vertrouwen hebt van myne opregtheid en stiptheid, dan dat gy my van zulk een bedrog zoude willen verdenken, schoon ik my zelven ook niet vieye, om ooit tot die berugte Boekzaalen door te dringen, daar de Zanggodinnen haar aangenaamste verblyf hebben gekoozen; en waar toe gy my eenen gemakkelyken toegang schynd te belooven; 't welk ook al te veel eere zou zyn voor eenige Brieven, met 'er haast en onder de beezigheeden van eene zwaare en lastige Bedieninge, gelyk de myne, opgestelt: Durf ik nochtans ten minsten verwagten dat myne toegevendheid eene plaats in u aandenken zal verdienen; en dat gy my wel zuld willen dank wyten eenige leedige uuren besteed te hebben om de weetlust die u aangebooren is, te voldoen. Ik ben, enz.

Cairo den . . . . .

E Y N D E.

BLADWYZER
DER VOORNAAMSTE ZAAKEN.

De letter *a* betekent eerste Deel, en de letter *b* tweede Deel.

Beys,

Jo-

Mata-

Spa-

T A F E L
D E R
B R I E V E N
IN HET TWEEDE DEEL BEGREEPEN.

E I N D E.